

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВІТЧИЗНЯНИЙ
ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

*Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 17 листопада 2017 р.)*

Дніпро
«Ліра ЛТД»
2017

УДК 342.9+351.7

А 43

*Схвалено Вченою радою Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
(протокол № 2 від 31 жовтня 2017 р.)*

А 43 Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 17 листоп. 2017 р.). – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. – 306 с.

ISBN 978-966-383-953-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, в якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів та наукових установ України, а також фахівці-практики правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми забезпечення публічного порядку та безпеки в Україні та зарубіжних країнах.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

***Матеріали подано в редакції авторів тез.
Оргкомітет не несе відповідальності
за їх зміст та автентичність***

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

канд. юрид. наук **А.Є. Фоменко** (голова); д-р юрид. наук, проф. **Л.Р. Наливайко** (заст. голови); д-р юрид. наук, доц. **В.О. Боняк**; д-р юрид. наук, доц. **Т.П. Мінка**; д-р юрид. наук, проф. **О.Г. Комісаров**; д-р юрид. наук, проф. **Р.В. Миронюк**; д-р юрид. наук, проф. **А.О. Собакарь**; канд. юрид. наук **А.В. Жбанчик** (відп. секретар); канд. юрид. наук, доц. **Л.М. Сердюк** (упоряд.).

ISBN 978-966-383-953-0

УДК 342.9+351.7

© ДДУВС, 2017
© Автори, 2017
© Ліра ЛТД, 2017

З М І С Т

Фоменко А.Є.

Позитивні зобов'язання органів поліції
при проведенні мирних зібрань: міжнародні стандарти 13

Глуховеря В.А.

Сучасна доктрина реформування правоохоронної системи держави 17

Бахчев К.В.

«Community policing» та його значення
у забезпеченні публічної безпеки і порядку 22

Ведмідський О.В.

Підготовка кадрів для підрозділів превентивної
діяльності Національної поліції України 24

Василевич Г.А.

Противодействие коррупции – важная составляющая
деятельности правоохранительных органов 26

Каменков В.С., Коваль А.В.

Медиация и примирение – законные
альтернативы уголовному преследованию 31

Мамедов М.

Сотрудничество омбудсмана с конституционным судом:
в контексте защиты основных прав и свобод человека и граждан 36

Məmmədov M.

Ombudsmanin konstitusiyə məhkəməsi ilə əməkdaşlığı:
əsas insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının
müdafiəsinin təmini kontekstində 41

Муслимова К.С.

Некоторые вопросы совершенствования законодательства
Республики Казахстан об административных правонарушениях 47

Ramos G., Kononets V.

Legal and administrative aspects of citizen detention:
a comparative analysis of Spanish and Ukrainian legislation 50

Билиус М., Баранаускас М.

Новейшие тенденции в деятельности полиции Литвы
в борьбе с насилием в ближнем окружении 52

Боняк В.О.

Реформування органів охорони правопорядку України
як необхідна передумова забезпечення публічного
порядку та безпеки в сучасних умовах 55

Грибан В.Г., Мельников В.Л.

Законодавчі акти на стражі здоров'я громадян 60

Доненко В.В.

Адміністративна відповідальність як засіб забезпечення
безпеки дорожнього руху: стан та перспективи 64

Кобзар О.Ф.

Основні засади правоохоронної діяльності в Україні 68

Ковалів М.В.

Забезпечення охорони публічного порядку
під час проведення масових заходів 71

Курінний Є.В.

Нереалізовані адміністративно-правові потреби у сфері
забезпечення громадського (публічного) порядку та безпеки 74

Манжула А.А.

Вплив органів місцевого самоврядування
на забезпечення охорони громадського порядку 77

Миронюк Р.В.

Місце національної поліції в системі
антикорупційних органів України 78

Мінка Т.П.

Питання оптимізації чисельності МВС України 82

Собакарь А.О.

Вдосконалення адміністративно-деліктного
законодавства України як невід'ємна складова
протидії адміністративним правопорушенням 84

Соболь Є.Ю.

Захист прав осіб з інвалідністю як пріоритетний напрям забезпечення безпеки держави 89

Уваров В.Г.

До проблеми оптимізації системи адміністративних стягнень (досвід держав Європейського Союзу) 92

Баранов С.О.

Актуальні проблеми запобігання адміністративним правопорушенням на залізничному транспорті: 95

Голобородько Д.В.

Окремі питання адміністративно-правової кваліфікації ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей 99

Жбанчик А.В.

До питання про удосконалення діяльності Національної гвардії України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку 102

Завгородній В.А.

Право на мирні зібрання в практиці Європейського Суду з прав людини 104

Кацуба Р.М

До проблеми впровадження презумпції правоти поліцейського в аспекті ефективності забезпечення публічного порядку 109

Колосков В.В.

Щодо особливостей вивчення об'єктів оперативної зацікавленості з урахуванням криміногенної ситуації в сучасних умовах 112

Коропатов О.М.

Аналіз поняття «правоохоронна діяльність» 114

Кравченко І.С.

Перспективи удосконалення методології управління персоналом в Національній поліції 117

Логвиненко Б.О.

Домедична підготовка поліцейських як запорука поліпшення ефективності діяльності із забезпечення публічної безпеки і порядку 120

Миронюк С.А.

Особливості застосування поліцейського піклування як превентивного заходу 122

Однолько І.В.

Оптимізація взаємодії правоохоронних органів у запобіганні кримінальним правопорушенням 125

Перепьолкін С.М.

Банки даних Інтерполу як один із засобів протидії кримінальним правопорушенням 130

Сердюк І.А.

Інтерпретація поняття «нормативно-правовий акт» у сучасній правничій науці 131

Сердюк Л.М.

Конституційні гарантії права на свободу та особисту недоторканність людини 136

Талдикін О.В.

Криптовалюта: перспективи легалізації 140

Філянїна Л.А.

Використання національної бази даних ДНК-профілів для розкриття злочинів 144

Шинкаренко І.О.

Посттравматичні стресові розлади у співробітників ОВС, що брали участь у зоні проведення антитерористичної операції 147

Осмолян В.А.

Розгляд процесуально-правових питань щодо можливості забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян під час забезпечення публічного порядку крізь призму стратегії розвитку органів внутрішніх справ 151

Самбор М.А.

Повноваження поліції щодо забезпечення права на мирні зібрання 152

Калгужинова А.М.

Некоторые вопросы законодательного определения и статистического учета признака «общественное место» в уголовных правонарушениях 158

Казначеев Д.Г., Бурлаку О.Г.

Забезпечення публічного порядку та безпеки під час виникнення надзвичайних ситуацій 160

Кононець В.П.

Актуальні питання щодо виявлення протизаконної діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку, що суперечить чинному законодавству 162

Мислива О.О.

Професійна підготовка поліцейських до застосування зброї під час забезпечення публічного порядку 166

Поливанюк В.Д., Казначеев Д.Г., Клименко М.М.

Актуальні питання незаконного обігу вогнепальної зброї в Україні 170

Біліченко В.В.

Право на володіння зброєю в Україні та США 173

Зеленський Є.С.

До питання про нормативно-правове врегулювання адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції 175

Миронова Т.М.

Правова регламентація негласних слідчих (розшукових) дій як захід забезпечення національної безпеки 178

Мороз Ю.Г.

Поняття «орган правопорядку» у співвідношенні із суміжними категоріями 181

Сіротченков Д.Ю.

Службова підготовка як фактор професіоналізму поліцейських 184

Бацамут В.М.

До питання створення оперативних угруповань Національної гвардії України для забезпечення громадської безпеки 187

Андрєєв А.В.

Досвід США у підготовці кадетів поліції до несення служби з охорони публічного порядку 189

Лукіша М.А., Орлова О.О.

Вдосконалення правоохоронної системи України шляхом взаємодії її органів та персональної відповідальності посадової особи як ефективний засіб забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку 192

Оверченко Д.Г.

Основні правила поведінки поліцейської групи превентивної комунікації під час проведення переговорів з організаторами та учасниками масового заходу 194

Коптєв А.М.

Правова основа створення та діяльності сервісних центрів МВС 198

Мороз С.П., Гаркуша В.В.

Сучасні проблеми законодавчого регламентування відносин, пов'язаних із використанням травматичної зброї в Україні 200

Очеретяний М.А., Кононець В.П.

Адміністративно-правові аспекти затримання, доставлення та приводу громадян: проблеми та перспективи 203

Сердюк Л.М., Махтура К.С.

Європейські стандарти діяльності правоохоронних органів у галузі захисту права на свободу й особисту недоторканність людини 205

Слободянюк А.А.

Проблеми законодавчого та нормативно-правового забезпечення діяльності органів поліції з охорони публічного порядку 211

Бойко О.І.

Категорія «поліцейські заходи» як ефективний спосіб відображення повноважень поліції 214

Репан М.І., Ігнатів С.О.

Аспекти співпраці співробітників Національної поліції з управліннями служби у справах дітей з надання допомоги та захисту постраждалим дітям від насильства в сім'ї 216

Тимофєєв В.П., Денисенко Є.М.

Застосування спецзасобів поліцією як один із видів примусових заходів 219

Гіденко Є.С.

Становлення в Україні Національної поліції 221

Джафаров Ш.З.

Проблеми правового забезпечення здобувачів вищої освіти у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання системи МВС України 224

Дячкін М.О.

Про правові та організаційні заходи запобігання масовим заворушенням 227

Іщенко В.О.

Поліцейське піклування як превентивний поліцейський захід: сутність та спрямування 229

Лопасєва О.М., Горелік Д.С.

Забезпечення публічного порядку та безпеки Національною поліцією України 231

Настич Т.М.

Правові аспекти застосування вогнепальної зброї при охороні громадського порядку та забезпеченні публічної безпеки в Україні та США: порівняльна характеристика 233

Чепеляк К.В.

Взаємодія поліції з громадськістю як обов'язкова умова забезпечення публічного порядку 235

Федорова Ю.О.

Забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян під час забезпечення публічного порядку та безпеки 238

Штирхунова А.Д. Нормативно-правовий аспект підготовки поліцейських до дій в екстремальних умовах	240
Яковлєв О.В. Щодо організації техніко-криміналістичного забезпечення заходів безпеки при проведенні масових акцій	242
Андрущенко І.В. Участь громадських формувань у забезпеченні публічного порядку і безпеки	245
Войтюк М.П. Роль органів Національної поліції при забезпеченні публічної безпеки та порядку	247
Драндабула К.І. Актуальні проблеми комплектування підрозділів Національної поліції	250
Коваленко Д.А. Окремі аспекти об'єктивної сторони злочину, передбаченого статтею 386 Кримінального кодексу України	252
Куян М.С. Поліція як суб'єкт забезпечення публічної безпеки в Україні	255
Лахай С.Й. Проблеми реформування відомчої освіти в системі органів МВС України	257
Склярова Ю.В. Проблемні питання переатестації поліцейських в Україні	259
Суріна Н.О. Перспективи розвитку методики планування в діяльності підрозділів Національної поліції України	261
Сушицька К.О. Інструменти вдосконалення стану забезпечення Національною поліцією прав людини	264

Нечаєв В.Е.

Щодо визначення публічні послуги у сфері
забезпечення публічної безпеки і порядку 266

Тараненко В.М.

Адміністративно-правовий статус директора
Державного бюро розслідувань 269

Токарчук Ю.А.

Адміністративно-правовий статус
Національного антикорупційного бюро 272

Туган М.

Новеллы законодательства Республики Казахстан
об административной ответственности 275

Бакало В.О., Гаркуша В.В.

Актуальні питання підвищення рівня безпеки
дорожнього руху в сучасних умовах 277

Бурдико К.Д., Гаркуша В.В.

Актуальні питання компетенції органів Національної поліції
у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку в сучасних умовах 279

Волошина Г.Ю., Гаркуша В.В.

Протидія курінню тютюнових виробів в заборонених місцях 282

Кирилюк В.О., Гаркуша В.В.

Методи адміністративно-правової охорони
публічної безпеки в Україні 285

Крупко А.О., Гаркуша В.В.

Роль громадян та органів виконавчої влади в системі
забезпечення публічної безпеки та порядку 288

Мармута О.О., Гаркуша В.В.

Діяльність Національної поліції щодо запобігання
незаконному обігу наркотичних засобів 291

Мунтян М.М., Гаркуша В.В.

Нормативно-правове регулювання застосування заходів
примусу в діяльності працівників Національної поліції України 294

Попов Д.О., Гаркуша В.В.

Законність винесення постанови про адміністративне правопорушення посадовими особами органів Національної поліції на місці вчинення правопорушення 296

Циб І.С., Гаркуша В.В.

Деякі особливості психологічної підготовки в системі професійного навчання працівників Національної поліції України 298

Шелудько В.В., Гаркуша В.В.

Взаємодія органів Національної поліції з населенням 301

Завгородня Ю.С.

Забезпечення національною поліцією прав дитини як нагальна потреба сучасності 303

Фоменко Андрій Євгенович,
ректор Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПОЗИТИВНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ ПРИ ПРОВЕДЕННІ МИРНИХ ЗІБРАНЬ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

У правовій доктрині під міжнародними стандартами діяльності органів поліції традиційно розуміють загальновизнані норми і принципи, метою яких є підтримання високого рівня правопорядку, в тому числі в ході забезпечення проведення мирних зібрань, з пріоритетністю здійснення сервісних функцій та гарантування прав і свобод людини. Обов'язкове врахування вказаних стандартів та їх подальше впровадження в національне законодавство є важливою гарантією забезпечення права на мирні зібрання в нашій державі.

Відповідно до Керівних принципів зі свободи мирних зібрань, розроблених радою експертів ОБСЄ, найважливішим обов'язком держави є створення необхідних механізмів та процедур, що дають змогу забезпечити реальне здійснення свободи зібрань без надмірного бюрократичного регулювання. Зокрема, держава завжди має намагатися сприяти проведенню мирних зібрань у місцях, яким віддають перевагу організатори, захищати ці заходи, а також гарантувати відсутність перешкод для поширення у суспільстві інформації про них [1].

Як слушно зауважує Р. Мельник, питання здатності держави забезпечити безпеку зібрання та його учасників, є досить важливим. Сприяння проведенню публічних заходів та пов'язаних з ними одночасних зібрань, учасники яких знаходяться у зоні «видимості та чутності» один одного вимагає наявності достатніх ресурсів для охорони громадського порядку. Необхідною умовою виконання працівниками правоохоронних органів обов'язку захисту мирних зібрань є наявність у них відповідної професійної підготовки. Крім того, правова культура посадових і службових осіб органів поліції, заснована на етичних принципах, орієнтує їх на активну правомірну поведінку, метою якої є захист прав людини. Це вимагає від працівників правоохоронних органів сформованих навичок з управління великими скупченнями людей, що давало б змогу зводити до мінімуму ризик завдання шкоди усім присутнім, а також вони мають повністю усвідомлювати свою відповідальність щодо забезпечення вслякого сприяння проведенню мирних зібрань [2, с. 22].

Незважаючи на те, що більшість посадових і службових осіб органів поліції сумлінно ставляться до виконання своїх посадових і службових обов'язків, подекуди, на жаль, ще мають місце порушення ними конституційних прав людини, в тому числі і свободи мирних зібрань. Експертами

Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів констатовано такі типові порушення: 1) спонукання судів обмежувати право на мирні зібрання через заяви поліції щодо неможливості забезпечення охорони громадського порядку під час їх проведення; 2) навмисні дії з перешкоджання людям брати участь у зібраннях; 3) безпідставне затримання їх учасників; 4) надмірне й невинуватене застосування заходів фізичного впливу та спеціальних засобів проти учасників зібрань; 5) застосування заходів фізичного впливу до журналістів і спостерігачів, які висвітлюють перебіг мирних зібрань; 6) не реагування працівників поліції на протиправні факти фізичного протистояння між різними сторонами під час мирних зібрань та надання свідомої переваги одному з контрзібрань; 7) переслідування учасників після завершення мирного зібрання; 8) неможливість ідентифікувати правоохоронців, які забезпечували громадський порядок під час мирних зібрань [3, с. 251].

Однією з причин таких порушень з боку працівників поліції є недостатнє врахування ними існуючих міжнародних стандартів у сфері захисту свободи мирних зібрань, сформованих та затверджених авторитетними міжнародними правозахисними організаціями.

Свобода мирних зібрань гарантована такими міжнародними договорами:

- Загальною декларацією прав людини (ст. 20), відповідно до якої кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій [4];

- Міжнародним пактом про громадянські і політичні права (ст. 21), що гарантує кожному право на свободу мирних зборів [5];

- Конвенцією про права дитини (ст. 15), що констатує визнання державами-учасницями права дитини на свободу асоціацій та свободу мирних зібрань. В процесі здійснення цієї свободи не можуть застосовуватися будь-які обмеження, крім тих, які застосовуються відповідно до закону та необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, громадського порядку (*order public*), охорони здоров'я і моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб [6].

Позитивні зобов'язання держави, а отже і органів поліції, визначаються і в тих міжнародних правових актах, які умовно відносять до актів «м'якого права», зважаючи на їх рекомендаційний характер.

До таких документів відносять Конвенцію Співдружності незалежних держав про права та основні свободи людини від 26 травня 1995 року. Згідно зі ст. 12 цього правового документу, кожна людина має право на свободу мирних зібрань і на свободу асоціацій з іншими, в тому числі право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. Користування цим правом не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, які передбачаються законом і є необхідними у демократичному суспільстві в інтересах державної та громадської безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я й моральності населення або захисту прав і свобод інших людей. Вказана стаття не перешкоджає встановленню законних обмежень користування цими

правами для осіб, які належать до складу збройних сил, правоохоронних або адміністративних органів держави [7].

Подібне юридичне значення має Документ Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЄ від 22 червня 1990 року, в пункті 9.2 якого зазначається, що кожна людина має право на мирні зібрання та демонстрації. Будь-які обмеження щодо реалізації цих прав встановлюються законом та відповідають міжнародним стандартам [8].

Важливим міжнародним документом в аспекті діяльності працівників поліції є Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, прийняті восьмим Конгресом ООН з попередження злочинності та поводження з порушниками. В пункті 12 цього документу, зокрема, зазначається, що відповідно до принципів, закріплених у Загальній декларації прав людини та Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, кожен може брати участь у законних і мирних зборах. Уряди, організації та посадові особи з підтримання правопорядку, визнають, що сила і вогнепальна зброя можуть застосовуватися лише відповідно до принципів 13 і 14 за якими:

1) при розгоні незаконних зібрань ненасильницького характеру посадові особи з підтримання правопорядку повинні уникати застосування сили або, якщо це неможливо, мають зводити застосування зброї до необхідного мінімуму;

2) при розгоні зібрань насильницького характеру посадові особи з підтримання правопорядку можуть застосовувати вогнепальну зброю лише в тих випадках, коли не можна застосувати менш небезпечні засоби, та лише в мінімально необхідному обсязі. Посадові особи з підтримання правопорядку не застосовують вогнепальну зброю в таких випадках, за винятком умов, передбачених принципом 9 (випадки самооборони або захисту інших осіб від неминучої загрози смерті або серйозного поранення або з метою запобігання вчинення особливо тяжкого злочину, що спричиняє собою велику загрозу для життя, з метою затримання особи, що представляє таку небезпеку, чинить опір владі, або з метою запобігання його втечі і лише в тих випадках, коли менш рішучі заходи недостатні для досягнення цих цілей) [9].

Торкаючись питання міжнародних стандартів необхідно звернути увагу і на правоположення Європейського Суду з прав людини (далі - ЄСПЛ) щодо розуміння позитивних зобов'язань органів поліції в процесі охорони мирних зібрань.

У своїх рішеннях ЄСПЛ зазначає, що: а) застосування обґрунтованих і співмірних заходів для забезпечення безпеки учасників мирних демонстрацій – обов'язок держави-учасниці Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі - Конвенції) (Рішення у справі «Баранкевич проти Російської Федерації» від 20 жовтня 2005 року) [10]; б) учасники зібрання мають можливість проводити його, не побоюючись бути підданими фізичному насильству з боку опонентів; такі побоювання могли б перешкодити публіч-

ному висловлюванню суспільно значущих позицій асоціаціями й іншими групами (Рішення у справі «Організація «Платформа «Лікарі за життя» проти Австрії від 21 червня 1998 року) [11]; в) позитивне зобов'язання держави щодо охорони права на свободу зібрань є особливо важливим у випадках, коли йдеться про непопулярні погляди меншин, оскільки існує велика вірогідність обмеження їх прав. Справжня та ефективна повага свободи об'єднань і зібрань не може скорочуватися до звичайного обов'язку невтручання з боку держави; суто негативна концепція була б несумісною як з метою статті 11, так і Конвенції. Таким чином, необхідною гарантією забезпечення ефективної реалізації цих прав є позитивні зобов'язання держави (Рішення у справі «Бачковський та інші проти Польщі» від 3 травня 2007 року) [12].

Зважаючи на наведені правові позиції ЄСПЛ, позитивним зобов'язанням працівників поліції є застосування обґрунтованих і співмірних заходів для забезпечення можливості проведення мирного зібрання. Невиконання працівниками поліції своїх професійних обов'язків унеможливорює або суттєво ускладнює реалізацію фізичними особами свободи мирних зібрань та є порушенням ст. 11 Конвенції. Водночас, необхідно зробити наголос на такому:, єдино можливим видом правомірної поведінки посадових і службових осіб органів поліції при виконанні позитивних зобов'язань під час охорони мирних зібрань є їх активна правомірна поведінка, що вимагає адекватного реагування на факти порушення конституційних прав учасників зібрання.

Таким чином, на міжнародному рівні сформовано низку позитивних зобов'язань органів поліції щодо забезпечення мирних зібрань, які закріплені в загальнообов'язкових та рекомендаційних міжнародних правових актах. Одні з них мають концептуальний характер, закріплюються в загальних актах про права людини, інші визначаються в спеціальних документах, які стосуються окремих напрямків діяльності органів поліції.

Використані джерела:

1. Руководящие принципы по свободе мирных собраний: Издание 2-е / Подготовлены советом экспертов БДИПЧ ОБСЕ по вопросам свободы собраний и Европейской комиссией за демократию через право (венцианской комиссией) Совета Европы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.osce.org/ru/odhr/83237?download=true>
2. Мельник Р.С. Право на свободу мирных зібрань: теорія і практика / Р.С. Мельник. – К.: Вид-во «Компанія ВАІТЕ», 2015. – 168 с.
3. Права людини в діяльності української поліції – 2015: Наук.-практ. видання / Упоряд. Крапивін Є.О. – К.: Асоціація УМДПЛ, 2016 р. – 408 с.
4. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 / Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 / Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
6. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. / Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021

7. Конвенція Співдружності Незалежних Держав про права та основні свободи людини від 26.05.1995 / Співдружність Незалежних Держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_070

8. Документ Копенгагенського совещания Конференции по человеческому измерению СБСЕ от 29 июня 1990 года / Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_082

9. Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку / Резолюція восьмого Конгресу Організації Об'єднаних Націй по попередженню злочинності та поведженню з правопорушниками від 07.09.1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_334

10. Рішення у справі «Баранкевич проти Російської Федерації» від 20 жовтня 2005 року / Європейський Суд з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81950>

11. Рішення у справі «Організація «Платформа «Лікарі за життя» проти Австрії від 21 червня 1998 року / Європейський Суд з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57558>

12. Рішення у справі «Бачковський та інші проти Польщі» від 3 травня 2007 року / Європейський Суд з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80464>

Глуховеря Віталій Андрійович,
начальник ГУНП в Дніпропетровській
області, кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України

СУЧАСНА ДОКТРИНА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Сучасні зміни соціально-економічних і політико-правових умов функціонування правоохоронної системи, курс на євроінтеграцію вимагають не тільки реформування правоохоронної сфери, але й підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів, адже саме на них покладено важливі завдання щодо охорони законних інтересів, прав та свобод людини і громадянина, забезпечення законності та правопорядку. Реформи, започатковані останнім часом у правоохоронній сфері, поряд з підвищенням ефективності функціонування системи правоохоронних органів, повинні сприяти підвищенню довіри населення до останніх, утвердженню справедливості, законності, слугувати додатковими гарантіями забезпечення прав громадян.

Одним із перших документів в якому було визначено напрями оновлення правоохоронної системи України є Резолюція ПАРЄ № 1466 (2005 р.) [1].

Серед основних документів, що були прийняті у ті часи і спрямовані на реформування правоохоронної системи варто виділити такі: 1) Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні

[2]; 2) Концепція реформування кримінальної юстиції [3], 3) Концепція реформування Служби безпеки України[4], 4) Концепція реформування 5) Державної кримінально-виконавчої служби України[5], 6) Концепція розвитку Державної прикордонної служби України [6].

Окремо, своїм указом Президент України поставив завдання розробити проект Концепції реформування системи органів внутрішніх справ [7].

Слід підкреслити, що за результатами проведеної роботи підготовлено проект Концепції реформування системи МВС України, крім того отримані напрацювання, що були використані при підготовці Державної програми реформування системи МВС на період до 2012 року [8;9].

Як показав час деякі з цих реформ були реалізовані, однак переважна більшість положень вказаних концепцій не вдалося втілити у життя.

Причини цього, ми тут погоджуємося із І.В. Зозулею, можуть бути наступні: це загальна надзвичайна складність проблеми і неможливість її безсистемного вирішення; друге – це відповідність окремих положень затверджених концепцій реформування правоохоронних органів держави принципам національної безпеки України; третє – це принцип схвалення концепцій рішеннями тільки Ради національної безпеки і оборони України; четверте – це спроби завуальованого вирішення окремих питань реформування, наприклад, тієї ж системи МВС України в непрофільних концепціях тощо [10].

За останні роки реформування правоохоронної сфери продовжує відбуватися. Основоположним документом в цьому аспекті є Стратегія сталого розвитку «України 2020», яка мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України [11].

Важливими складовими реформи правоохоронної системи, як впливає із змісту Стратегії сталого розвитку «України 2020» є зміна по-перше, принципів діяльності, що мають ґрунтуватися на законності, децентралізації, прозорості, у тісній взаємодії з громадянським суспільством. По друге, корегування завдань та функцій, зміна процедур проходження служби та впровадження нових критеріїв оцінки діяльності. По-третє, важливе місце Президент України в реформуванні правоохоронної системи відводить МВС України та наголошує на необхідності функціональних та організаційних перетворень, впровадження нових підходів до організації управління міністерством, що має ґрунтуватися на політичному управлінні та професіональному керівництві.

Відповідно до Стратегії розвитку України - 2020 метою державної політики в сфері реформування правоохоронної системи є коригування завдань та функцій правоохоронних органів, упровадження нових засад проходження служби, нових критеріїв оцінки роботи правоохоронців для підвищення рівня захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави від протиправних посягань.

На виконання цього стратегічного документу та з метою подальшого реформування правоохоронної системи було прийнято Стратегію реформу-

вання судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки [12], Стратегію національної безпеки України [13], Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України [14], Національну стратегію розвитку громадянського суспільства [15].

У Стратегії національної безпеки України [13] основними цілями визначено мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно-визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Далі у Стратегії приділяється увага напрямам реформування окремих державних органів.

Реформа Міністерства внутрішніх справ України має забезпечити максимально доцільну консолідацію правоохоронної діяльності у сфері його відповідальності, позбавлення невластивих контрольних і дозвільних функцій, підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів, трансформацію у цивільний центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах правоохоронної діяльності, захисту державного кордону, міграційної діяльності та цивільного захисту.

Національна ж поліція як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовуватиметься через Міністра внутрішніх справ України, виконуватиме функції у сферах протидії злочинності, зокрема організованій, та забезпечення громадського порядку; для підтримання громадського порядку на місцях органи місцевого самоврядування створюватимуть у межах власних бюджетів муніципальну поліцію.

Розвиток Національної гвардії України як військового формування з правоохоронними функціями має бути спрямований на збільшення її спроможностей щодо забезпечення громадської безпеки, фізичного захисту об'єктів критичної інфраструктури, участі в охороні і обороні державного кордону України, а також підтримки операцій Збройних Сил України у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період.

Розвиток Державної прикордонної служби України як військового формування має забезпечити ефективну реалізацію політики безпеки у сфері захисту та охорони державного кордону України, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, у тому числі шляхом створення системи інтегрованого управління безпекою державного кордону України, удосконалення інформаційної, оперативної, технічної, фізичної складових, упровадження сучасних систем контролю, створення належно оснащених мобільних прикордонних загонів.

Розвиток Державної міграційної служби України має бути спрямований на забезпечення прав і свобод громадян, надання якісних адміністративних послуг, ефективний контроль за міграційними процесами, боротьбу з нелегальною міграцією, захист національного ринку трудових ресурсів, сприяння запровадженню безвізового режиму з Європейським Союзом.

Розвиток Державної служби України з надзвичайних ситуацій має забезпечити підвищення її спроможності щодо ефективного управління єдиною державною системою цивільного захисту, оснащення сил цивільного захисту сучасними видами техніки, засобами та спорядженням, оптимізацію розміщення її підрозділів, упровадження системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером, підготовки та просвіти населення щодо норм і правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій.

Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки заклала основи взаємодії правоохоронних органів з громадянським суспільством, що мають ґрунтуватися на принципах пріоритету прав і свобод людини і громадянина; верховенства права; прозорості, відкритості та взаємовідповідальності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства; політичної неупередженості і недискримінації стосовно усіх видів організацій громадянського суспільства; забезпечення конструктивної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства; сприяння залученню громадськості до процесів формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок, що у державі закладено вектори розвитку правоохоронної системи, відповідно до Стратегії розвитку України – 2020. Правоохоронна система держави є складним явищем, важливою складовою якої є національна безпека та оборона, судоустрій та судочинство. Сьогодні керівництво держави вживає багато заходів для реформування саме цих складових правоохоронної системи держави. Тобто, сучасна доктрина правоохоронної системи держави пов'язана з реформуванням сектору безпеки та оборони, судоустрою і судочинства.

При дослідженні напрямків реформування сектору безпеки і оборони привертає на себе увагу перелік заходів, які покладені на МВС України у цьому напрямку та на ті органи, діяльність яких спрямовується і координується МВС України. МВС України виступає важливим суб'єктом системи щодо гарантування національної безпеки держави, а саме: бере участь у розробці та здійсненні державної політики, яка гарантує національну безпеку країни.; формує державну політику у визначених сферах; впроваджує комплекс погоджених заходів для охорони національних інтересів у політичній, економічній, екологічній, соціальній, інформаційній, науково-технологічній та інших галузях від зовнішніх і внутрішніх загроз.

МВС України сьогодні є важливим елементом реформування правоохоронної системи нашої держави. Не можна не зазначити на тому, що умови, в яких здійснюється сьгоднішнє реформування МВС України є найсприятливішими, адже є суспільна потреба на проведення реформ, політична воля та бажання перетворити МВС України на правоохоронне відомство європейського зразка.

Бібліографічні посилання

1 Про підсумки розгляду звіту Голови Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією, доповідей Голови Координаційного комітету по боротьбі з організованою злочинністю, Голови Служби безпеки України, Міністра внутрішніх справ України про стан боротьби з організованою злочинністю, а також доповіді Генерального прокурора України про стан прокурорського нагляду у сфері боротьби з організованою злочинністю: Постанова Верховної Ради України: від 26.12.2002 р., № 388-IV // *Голос України*. – 2003. – 21 січ. – № 11.

2 Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів Концепції реформування системи МВС України: Указ Президента України: від 10 травня 2006 року, № 361 // *Урядовий кур'єр*. – 24.05.2006. – № 95.

3 Указ Президента України « Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року « Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» від 08.04.2008 р., № 311/2008 // *Офіційний вісник Президента України*. -2008. - № 12. –Ст. 486.

4 Указ Президента України « Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року « Про Концепцію реформування Служби безпеки України» від 20.03.2008 р., № 249/2008 // *Офіційний вісник Президента України*. -2008. - № 8. – Ст. 409.

5 Указ Президента України « Про Концепцію реформування Державної кримінально-виконавчої служби України» від 25.04.2008р., № 401/2008 // *Офіційний вісник Президента України*. -2008. - № 18. –Ст. 589.

6 Указ Президента України «Про Концепцію розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року » від 19.06.2006 р., № 546/2006 // *Офіційний вісник України*. -2006 р. - № 25. –Ст. 1807.

7 Указ Президента України « Про заходи щодо реформування системи органів Міністерства внутрішніх справ України» від 20.03.2008 р., № 245/2008 // *Офіційний вісник Президента України*. - 2008. - № 8. – Ст. 405.

8 Концептуальні засади реформування системи правоохоронних органів України: Інформаційний бюлетень Міжнародного центру перспективних досліджень від 12 вересня 2005 р. [Електронний ресурс] // http://www.icps.com.ua/doc/nl_ukr_20050912_0289.pdf.

9 Державна політика у правоохоронній сфері: історико-правовий аналіз та шляхи удосконалення <http://www.bankreferatov.ru/referats/>

10 Зозуля І .В. Щодо відповідності концепцій реформування правоохоронної системи держави принципам національної безпеки України // *Форум права*. - 2008. - № 2. – С.131-151 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08zivnbu.pdf>

11 Указ Президента України №5 від 12.01.2016р. «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

12 Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки Указ Президента України №276 від 20.05.2015р. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>

13 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України №287 від 25.06.2015р. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran14#n14>

14 Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України : Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/92/2016/paran12#n12>

15 Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>

Бахчев Костянтин Вікторович,
т.в.о. першого проректора
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

«COMMUNITY POLICING» ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Становлення Національної поліції України (далі – поліція) сьогодні спрямоване на її утвердження в якості правоохоронної інституції європейського рівня. Прагнення до вдосконалення адміністративної діяльності поліції багато в чому пов'язане із пошуком нових форм і методів роботи поліції, що багато в чому залежить від належної співпраці з населенням. Особливої важливості це набуває у відносинах, що пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку поліцією.

Даний напрямок вимагає пошуку найбільш оптимальних схем і моделей практичної взаємодії поліції та населення. Керівництво Національної поліції та профільного міністерства (МВС) приділяє багато уваги відповідним питанням, проте сьогодні можна констатувати певну невизначеність у перспективах розвитку такої взаємодії.

Нагадаємо, що у законі України «Про Національну поліцію» серед засад діяльності поліції виокремлюється принцип «Взаємодія з населенням на засадах партнерства». Так, діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад.

Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [1].

У вітчизняному Законі ми бачимо оперування трьома термінами: «партнерство», «взаємодія» та «співпраця». Не вдаючись до детального розгляду даних категорій, можна вести мову про їх подібність, проте й різне змістове навантаження. До того ж виходячи з положень Закону, принципом роботи поліції є співпраця і взаємодія з населенням, що ґрунтується на засадах (тобто принципах) партнерства. Як бачимо, сутність даного принципу є дещо складною для сприйняття є вироблення єдиного бачення сутності такої засади.

Нагадаємо, що в основу філософії «Community Policing» лягли «9 принципів роботи сучасної поліції» (або the Peelian Principles, тобто принци-

пи Піла), укладені більше 180 років тому **Робертом Пілом**, видатним британським політичним діячем. Ще в 1829 році, в якості міністра внутрішніх справ Британії, Роберт Піл створив у Лондоні нову муніципальну поліцію, яка складалася з 1000 констеблів і базувалася в Скотленд-Ярді. Діяльність поліції базувалась на попередженні злочинів і регулярному патрулюванні, поліцейські керувалися розробленими Пілом вищезгаданими «9 принципами». Ця поліція, хоч і не була надто популярною, змогла значно скоротити рівень злочинності. Згодом, у 1857 році всі міста Британії були зобов'язані створити таку поліцію. Вона стала прототипом сучасної поліції не тільки Британії, а й всього світу. У 1829 році, запускаючи в роботу нову поліцію, сер Роберт Піл проголосив: «The police are the public and the public are the police!» (*поліція для громади і громада для поліції*), тим самим заклавши початок філософії «Community Policing», або поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду. В «9 принципах» йдеться про те, що поліцейські вважаються громадянами у військовій формі, вони можуть виконувати свої повноваження лише за суспільної згоди, силу застосовувати можна лише тоді, якщо всіх інших методів недостатньо, найкращою альтернативою застосування сили є попередження та запобігання злочинам, необхідність застосовувати жорсткі методи пропорційно зменшується при зростанні взаємодії з суспільством, а для забезпечення поваги та розуміння з боку суспільства необхідно закріпити механізми взаємодії з громадою [2].

У сучасному розумінні взаємодію поліції та громади називають англійським терміном «Community Policing» (CoP). Вона полягає у тому, що поліція працює, враховуючи думку громади щодо проблем безпеки та громадського порядку на території обслуговування. «Community Policing» – це постійна взаємодія поліції з населенням та місцевою владою заради спільного безпечного простору.

«Community Policing» є складовою частиною повсякденної роботи поліції у таких країнах, як Бельгія, Болгарія, Кіпр, Чехія, Данія, Німеччина, Естонія, Іспанія, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Нідерланди, Польща, Велика Британія та США [3].

Нажаль, вітчизняні реалії щодо практичного впровадження даного принципу супроводжуються низкою негативних факторів. Серед них можна назвати те, що нормативно-правовий масив не відповідає сучасним вимогам щодо організації такої взаємодії, зокрема в частині забезпечення публічної безпеки і порядку. Певним недоліком можна вважати також те, що відомчий нормативно-правовий масив уникає використання загальноприйнятої термінології.

Наприклад, у проекті Положення «Про організацію діяльності дільничних офіцерів поліції в системі Національної поліції України» було закріплено, що «Community Policing» є діяльністю поліції, яка будується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства та має своєю метою співпрацю з окремими громадянами, групами громадян, громадськими і приватними організаціями для виявлення і вирішення проблем, які потенційно впливають на

життєздатність конкретних населених пунктів, районів та регіонів [4].

Натомість, прийнята Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджена наказом МВС України від 28.07.2017 № 650 не містить визначення поняття «Community Policing», хоча й розкриває у розділі III «Взаємодія з населенням» впровадження принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства з боку дільничних офіцерів поліції [5].

У підсумку варто наголосити на тому, що для належної організації діяльності поліції щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, зусиль самої лише поліції недостатньо. Позитивний досвід зарубіжних країн свідчить про акцент на діяльності поліції за принципами «Community Policing». З огляду на це, вбачається доцільним розроблення і впровадження єдиного механізму організації та практичної реалізації такої взаємодії, а також використання міжнародної поліцейської термінології у відомчих нормативно-правих актах.

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 2.07.2015 // Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015 – 2015 р., / № 40-41 /, стор. 1970, стаття 379
2. Юрчик Іван. Асоціація УМДПЛ. «Community Policing» або поліцейська діяльність, орієнтована на громаду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://police-access.info/2015/07/community-policing-abo-politsejska-diyalnist-orijentovana-na-hromadu/>
3. Буклет «Community Policing» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/com_pol.pdf
4. Повідомлення про оприлюднення проекту Наказу МВС «Про затвердження Положення про організацію діяльності дільничних офіцерів поліції в системі Національної поліції України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.npu.gov.ua/uk/publish/printable_article/2086055
5. Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» // Офіційний вісник України від 08.09.2017 - 2017 р., № 70, стор. 471, стаття 2136, код акту 87093/2017

Ведмідський Олександр Володимирович,
ст. науковий співробітник відділу
організації наукової роботи
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Зміни, що відбуваються в останні роки в країні в усіх сферах життя суспільства, становлення державності, демократизації, побудови правової держави вимагають корінних змін у правоохоронній і правозастосовчій практи-

ці. Точка зору, що існувала довгі роки, на органи внутрішніх справ як на апарат виконавчої влади держави, що виконує переважно каральні функції, в останні роки зазнає істотних змін. У теперішній час ведеться робота над створенням нової системи оцінки діяльності служб та підрозділів Національної поліції, орієнтованої перш за все на громадську думку.

Сучасний етап реформування підрозділів МВС України не може бути плідним без кваліфікованих, відданих своїй справі, націлених на майбутнє фахівців. Однак успіху неможливо досягти, якщо співробітники підрозділів Національної поліції будуть людьми некомпетентними, які не вміють приймати неординарні рішення, нездатні брати на себе за них відповідальність у складній мінливій оперативній обстановці.

При вирішенні службових завдань працівники підрозділів превентивної діяльності нерідко стикаються з необхідністю діяти в умовах дефіциту часу й інформації, у нестандартних умовах, що вимагають творчого підходу, в умовах підвищеної відповідальності за наслідки своїх слів і вчинків, а також в умовах конфліктності спілкування і психологічного протистояння. Перераховані вище обставини характерні для служб і підрозділів превентивної діяльності: у підрозділах патрульної поліції – значний ступінь імовірності подолання фізичного протистояння правопорушників, у діяльності дільничного офіцера поліції – багатофункціональність вирішуваних завдань.

В сучасних умовах завдання підрозділів превентивної діяльності спрямовані, перш за все, на профілактику кримінальних і адміністративних правопорушень, що вимагає від працівників не лише досконалого володіння знаннями та навичками але й вмінням аналізувати та прогнозувати ситуацію на дільниці, яку вони обслуговують, здатності встановлювати ефективні контакти з представниками різних соціальних верств населення, громадських організацій, виробничих колективів та навчальних закладів. Здійснення ефективних профілактичних заходів можливе за умов використання працівниками підрозділів превентивної діяльності знань у галузі соціальної педагогіки, вміння впливати на різні верстви населення під час проведення індивідуальних та колективних бесід, володіння ними прийомами та засобами вступу в контакт з певними категоріями населення в тому числі й криміногенної орієнтованості, від їх вміння впливати на осіб з метою досягнення поставлених цілей та від здатності додержуватися під час цієї роботи вимог законності та моральності.

Дане положення зумовлює необхідність ретельного добору кандидатів на навчання та службу в підрозділах превентивної діяльності Національної поліції. Водночас, найретельніший добір кандидатів не дозволяє відшукувати людей, вже цілком готових до роботи, яких залишається лише “одягти у форму”. Тому велике значення має цілеспрямована підготовка кандидатів до практичної діяльності. Професійний відбір кандидатів на службу в підрозділи превентивної діяльності спрямований на вивчення та оцінку придатності осіб до оволодіння професією, досягнення певного рівня знань і майстерності. Переважна роль у навчанні, набутті практичних навичок, формуванні мора-

льних якостей: чесності, порядності, людяності і справедливості відводиться навчальним закладам системи МВС зі специфічними умовами навчання. Невід'ємною складовою підготовки кадрів для підрозділів превентивної діяльності є належним чином організоване стажування в практичних підрозділах, основним завданням якого є відпрацювання отриманих під час теоретичного навчання вмінь та навичок. Важливу роль у підготовці кадрів для підрозділів превентивної діяльності відіграють практичні форми навчання, головною метою яких є удосконалення знань, що отримані під час теоретичної підготовки (лекцій та семінарських занять), відпрацювань в умовах, наближених до реальних. Прикладом цього є організація та проведення в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ комплексно-оперативних занять «Лінія 102». Запроваджена новітня форма підготовки курсантів та студентів дозволяє майбутнім офіцерам та юристам відчувати себе в умовах максимально наближених до реальних, набути вміння та навички, які їм знадобляться в процесі виконання оперативно-службових завдань.

Також слід наголосити про проведення на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ навчання мобільних груп з реагування на насильство в сім'ї, які будуть виконувати свою роботу по виявленню та наданню допомоги тим, хто потерпає від домашнього насильства.

Проект стартував за ініціативи МВС та Національної поліції України за фінансової підтримки Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), до навчання були відібрані працівники поліції превентивної діяльності, слідства, карного розшуку та патрульної поліції з міст Києва, Одеси та Северодонецька.

Навчання проходило з використанням новітніх форм і методів роботи, зокрема спеціально облаштованої інтерактивної класної кімнати, що дозволяє моделювати дії працівників поліції після прибуття на сімейно-побутовий конфлікт. В основу покладені сценарії різних ситуацій розвитку подій, що пов'язані з насильством у сім'ї.

Василевич Григорій Алексеевич,
заведуючий кафедрой конституционного права
Белорусского государственного университета,
Председатель Конституционного Суда
Республики Беларусь (1997-2008) в отставке

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ КОРРУПЦИИ – ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ

Коррупция остается одной из существенных угроз и препятствий для стабильного социально-экономического и политического развития общества и государства. Это явление затрагивает все страны, в том числе Западной и

Восточной Европы, бывшие республики СССР. К сожалению, «не отстает» и Республика Беларусь. Разница в сравнении с «передовыми» государствами в масштабах и размерах причиняемого ущерба. Количество выявляемых коррупционных преступлений, а также лиц, их совершивших в последние годы, уменьшалось. В 2016 году совершено 2 524 коррупционных преступления (в 2015 – 2 269). Из них хищение путем злоупотребления служебными полномочиями – 783 (в 2015 – 7030, злоупотребление властью или служебными полномочиями – 271 (279), превышение власти или служебных полномочий – 141 (90), получение взятки – 797 (713), дача взятки – 449 (391), посредничество во взяточничестве – 8 (8). Для сравнения заметим, что в 2004 г. было выявлено 4542 преступлений, которые совершило 2021 лицо. Как видим, половина коррупционных преступлений составляют получение взятки и дача взятки. Это своего рода сигнал не только для правоохранительных органов, но и для субъектов власти, которые ответственны за состояние и развитие социально-экономических отношений. Среди них – Правительство, Национальный банк, министерства экономики, финансов, по налогам и сборам и др. Именно они, на наш взгляд, обязаны тщательно анализировать, за какие действия должностных лиц им предлагают взятки, какие есть бреши в законодательстве и на практике, позволяющие действовать чиновникам по своему усмотрению. И на основе проведенного анализа конкретных ситуаций принять концептуальные решения.

Отличительной чертой современного периода развития является повышение гражданской активности. Так, в странах молодой демократии граждане организуют массовые мероприятия, на которых осуждаются коррупционные правонарушения. В Западной Европе также голос институтов гражданского общества, включая СМИ, весьма слышен и значим: часто под их воздействием лица, совершившие неблагоприятные поступки, вынуждены уходить со своих постов.

Опасность коррупции, иных корыстных имущественных преступлений для общества и государства хорошо известна. В связи с тем, что она ведет к моральному разложению общества, дезорганизует экономические отношения и систему управления, эти преступления представляют угрозу национальной безопасности, подрывают экономическое благополучие страны. Как верно отмечается в литературе, корыстные преступления имеют давние истоки [1, с. 12-32]. Попыток побороть злоупотребление властью, изжить корыстные устремления со стороны лиц, наделенных властью, было много. В истории человечества практиковались самые жестокие наказания. Часто упоминается суд персидского царя Камбиса [2]. Однако они не привели к уничтожению коррупции или иных корыстных имущественных преступлений. Это не значит, что использованные меры были бесплодными. Можно предположить, что без активных действий указанное явление могло приобрести угрожающие масштабы. Примеры в истории различных стран уже были. По этой причине нельзя согласиться с позицией Э.Дюркгейма, который считал преступность нормаль-

ным явлением, что от нее полностью избавиться нельзя, что ненормальным следует считать ее чрезмерный рост, она не должна лишь превосходить определенного для каждого социального типа уровня [3, с. 86]. Обществу и гражданам важно не только покарать преступника, но и вернуть незаконно изъятое имущество, компенсировать причиненный материальный ущерб.

Для указанной группы преступлений характерно то, что их «движущей» силой является корысть. Поэтому и механизмы противодействия должны быть выработаны такие, чтобы преступление было невыгодно с экономической точки зрения совершать. Конечно, нельзя отказываться и от такого наказания как лишение свободы. Если обращаться к уголовно правовым аспектам, то здесь традиционно считалось, что преобладающей мерой «устрашения» преступников, как реальных, так и потенциальных, должно быть лишение их свободы. Однако оно наиболее эффективно и необходимо по отношению к лицам, совершившим тяжкие и особо тяжкие преступления против жизни и здоровья граждан – убийства, разбои, грабежи, тяжкие телесные повреждения; поставляющие и распространяющие наркотические средства; причиняющие существенный вред экономическим интересам государства. Полагаем, что при определении меры ответственности, в том числе и уголовной, за корыстные имущественные правонарушения, не исключая и лишение свободы, все же следует больше внимания уделять мерам материального характера. При этом экономические потери преступника должны быть значительно выше его ожидаемой от преступления выгоды.

Деятельность по противодействию преступности в целом, исполнению вынесенных приговоров, содержанию заключенных весьма экономически затратна. Поэтому так важно назначить именно то наказание, которое будет способствовать достижению целей уголовного закона, нанесет наименьший экономический урон государству. Анализ динамики назначения судами Республики Беларусь лишения свободы, арестов, штрафов показал, что их соотношение, несмотря на некоторые колебания, за последние пять лет существенно не изменилось.

В идеале использование штрафов с экономической точки зрения должно быть приоритетным, оно исключает или существенно уменьшает социальные издержки при пребывании в местах лишения свободы. Помимо всего прочего пребывание в местах лишения свободы ведет к обесцениванию человеческого капитала заключенного, формированию у него асоциального типа поведения, что способствует рецидиву преступлений [4, с. 307].

В Уголовном кодексе Республики Беларусь [5] (в дальнейшем УК Республики Беларусь) также предусмотрены основания для освобождения от уголовной ответственности. В частности, согласно ст.88-1 УК Республики Беларусь лицо, совершившее преступление, повлекшее причинение ущерба государственной собственности или имуществу юридического лица, доля в уставном фонде которого принадлежит государству, либо существенного вреда государственным или общественным интересам и не сопряженное с

посягательством на жизнь или здоровье человека, может быть освобождено от уголовной ответственности в порядке, установленном законодательным актом, если оно добровольно возместило причиненный ущерб (вред), уплатило доход, полученный преступным путем, а также выполнило иные условия освобождения от уголовной ответственности, предусмотренные законодательным актом.

В настоящее время законом от 5 января 2015 г. в УК Республики Беларусь (ст.78) предусмотрено право суда при назначении наказания лицу, впервые осуждаемому к лишению свободы за совершение преступления, не представляющего большой общественной опасности, или менее тяжкого преступления, постановить об условном неприменении назначенного наказания с обязательным указанием в приговоре мотивов принятого решения. При необходимости суд может также возложить на осужденного обязанности принести извинение потерпевшему, в определенный срок устранить причиненный преступлением ущерб (вред), поступить на работу или учебу, в свободное от работы и (или) учебы время выполнить общественно полезные работы в объеме до ста двадцати часов, пройти курс лечения от хронического алкоголизма, наркомании, токсикомании или венерического заболевания. При осуждении с условным неприменением наказания суд может обязать осужденного уплатить в доход государства уголовно-правовую компенсацию в размере от тридцати до ста базовых величин в течение шести месяцев после вступления приговора в законную силу. Несмотря на такие «размытые» формулировки: «при необходимости», «может» и т.п., позитивно оцениваем: 1) расширение практики условного неприменения наказания; 2) что речь идет о преступлениях, не представляющих большой общественной опасности, и менее тяжких; 3) предусмотрена уголовно-правовая компенсация до ста базовых величин (в эквиваленте – до тысячи долларов).

На наш взгляд, уголовно-правовая компенсация – это своего рода штраф за неправомерные действия. Полагаем, что после изучения соответствующей практики применения уголовно-правовой компенсации для указанных категорий преступлений ее можно предусмотреть и при совершении тяжких преступлений, но экономического характера.

По своей сути представляет «уголовно-правовая компенсация»: кроме штрафного характера, является еще и заглаживанием лицом своей вины перед обществом, компенсация затрат государства, а значит и налогоплательщиков в связи с осуществлением следствия, судебного разбирательства. Ведь аппарат указанных органов содержится за счет налогоплательщиков и компенсация может не покрывать все понесенные расходы, включая заработную плату судей, следователей и др.

Таким образом, имеется приемлемая основа для применения мер уголовной ответственности, которые имеют материальное содержание.

Новеллой белорусского законодательства является закрепление в принятом 15 июля 2015 года законе «О борьбе с коррупцией» (ст.36) [6] права на

изъятие имущества (взыскания расходов), стоимость которого (размер которых) превышает доходы, полученные из законных источников. Высказанная ранее нами идея на этот счет [8] реализована в указанном законе: в случаях установления в ходе проверки деклараций о доходах и имуществе должностных лиц, явного превышения стоимости принадлежащего им имущества и иных расходов этих лиц за период, когда должностные лица занимали соответствующие должности, но не более чем за 10 лет, над доходами, полученными из законных источников, имущество и иные расходы на сумму, явно превышающую подтвержденные доходы, безвозмездно изымаются (взыскиваются) или взыскивается стоимость такого имущества в доход государства на основании решения суда по иску прокурора. Под явным превышением стоимости имущества и иных расходов над доходами, полученными из законных источников, понимается превышение, составляющее не менее 25 процентов от доходов, полученных из законных источников. Подобное правило следовало бы распространить и на иных лиц, которые живут не по доходам.

Способствовать успеху борьбы с коррупцией может такая организация отношений между государственными органами и гражданами, когда такие контакты становятся прозрачными. Согласно Индексу восприятия коррупции 2015 года, лучшие результаты в борьбе с этим злом на постсоветском пространстве показывает Эстония, она занимает 23-е место. Литва и Латвия разместились соответственно на 32-й и 40-й строчках рейтинга. За ними с разным отрывом идут Грузия (48), Армения (95) и Молдавия (103). Казахстан, Украина и Таджикистан по порядку соответствия разместились на 123-м, 130-м и 136-м местах. Почти в самом низу рейтинга оказались Узбекистан (153) и Туркмения (154). При этом Эстония обошлась без материального поощрения граждан за доносительство о коррупционных правонарушениях. По мнению экспертов, главным фактором, позволившим этой стране заметно уменьшить коррупционные проявления, стали тотальная компьютеризация и максимальная прозрачность деятельности властей. Большую часть документов в Эстонии сейчас можно оформить через интернет, что снижает бюрократические препоны и упрощает общение граждан с государством. Электронный документооборот также сводит к минимуму роль человеческого фактора в решении административных вопросов. Кроме того, деятельность правительства и госорганов теперь видна любому, кто имеет доступ в глобальную сеть. Каждое постановление властей самое большее через три дня должно становиться достоянием общественности, а чиновники обязаны быть готовы прокомментировать каждое свое решение прессе.

Важны деловая и моральная характеристика государственного служащего, ясность его полномочий и ответственности, порядок деятельности, контроль за ним, поручительство при приеме на работу и ответственность поручителей при совершении противоправного деяния. На уровень коррупции, снисходительное отношение к ней влияет социально-психологическая обстановка, признание этого явления в качестве нормального и допустимого. Поэ-

тому важен социальный контроль, включая со стороны средств массовой информации, общественных объединений, в частности, объединений бизнес-сообщества, которые обязаны проводить антикоррупционную работу среди своих членов.

Поиск и нахождение эффективных средств воздействия на лиц, совершивших корыстные имущественные преступления, способны усилить экономическую безопасность государства, снизить количество таких преступлений, содействовать укреплению законности и правопорядка.

Библиографические ссылки

1. Басецкий И.И., Башан А.В. Коррупция: теория и практика противодействия: монография. – Мн.: Акад. МВД Респ. Беларусь, 2005. – 567.
2. О методах борьбы с коррупцией // Суд Камбиса. Режим доступа: <http://blog.i.ua/community/1952/1399729>. – Дата доступа 08.04.2016 г.
3. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение: сборник / Э. Дюркгейм. – М.: Канон, 2006. – 349 с.
4. Познер Р.А. Экономический анализ права: в 2 т. СПб.: Экономическая школа, 2004. Т.1. – 522 с.
5. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь", 15.10.1999, N 76, 2/50,
6. О борьбе с коррупцией: Закон Республик Беларусь. Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 23.07.2015, 2/2303
7. Доклад на республиканской научно-практической конференции, проходившей в Минске 11 декабря 2009 года. Проблемы совершенствования деятельности правоохранительных, контролирующих и иных государственных органов, связанной с выявлением, предупреждением и пресечением коррупционных правонарушений. Материалы научно-практической конференции (Минск, 11 декабря 2009 года). – Минск: Генеральная прокуратура Республики Беларусь. 2010. – С. 5-14.

Каменков Виктор Сергеевич,
заведующий кафедрой финансового права
и правового регулирования хозяйственной деятельности
Белорусского государственного университета,
доктор юридических наук, профессор

Коваль Анна Вячеславовна,
следователь Фрунзенского районного отдела в г. Минске
Следственного комитета Республики Беларусь,
магистрант юридического факультета
Белорусского государственного университета

МЕДИАЦИЯ И ПРИМИРЕНИЕ – ЗАКОННЫЕ АЛЬТЕРНАТИВЫ УГОЛОВНОМУ ПРЕСЛЕДОВАНИЮ

В соответствии со ст. 6 Уголовно-процессуального кодекса Республики Беларусь (далее – УПК) [1] уголовное преследование – процессуальная деятельность, осуществляемая органом дознания, лицом, производящим дозна-

ние, следователем, прокурором, частным обвинителем в целях установления факта и обстоятельств совершения общественно опасного деяния, предусмотренного уголовным законом, и совершившего его лица, а также для обеспечения применения к такому лицу наказания либо иных мер уголовной ответственности или принудительных мер безопасности и лечения.

Но тот же УПК установил, что задачами уголовно-процессуального закона являются, во-первых, закрепление надлежащей правовой процедуры осуществления уголовного процесса, во-вторых, обеспечение законных прав и интересов физических и юридических лиц, которым преступлением причинен физический, имущественный или моральный вред, а также, в-третьих, уголовное преследование и защита лиц, которые подозреваются, обвиняются в совершении предусмотренных уголовным законом общественно опасных деяний [1, ст. 2].

Поэтому следователь, при решении вопроса о возбуждении уголовного дела, а также при его расследовании должен помнить, что уголовное преследование не является единственной его задачей. Уместно будет подчеркнуть, что «...ранее действовавшие кодексы при определении задач уголовного процесса не возводили защиту лиц, пострадавших от преступлений, в ранг важнейших задач, что, полагаем, в значительной мере обуславливало игнорирование правоохранительными органами законных интересов этих лиц» [2].

Задача по обеспечению законных прав и интересов физических и юридических лиц, которым преступлением причинен физический, имущественный или моральный вред представляется многосоставной. Решаться она должна с комплексным подходом в соответствии с действующим законодательством.

Но главное, на наш взгляд, заключается в правильном понимании и представлении о предназначении уголовно-правовой формы и нормы. Как правильно отмечают исследователи этих проблем: «...концепция современного уголовного процесса заключается в том, что его назначение реализуется в процессуальной форме, которая, с одной стороны, способствует установлению обстоятельств дела, а с другой – обеспечивает соблюдение прав и законных интересов граждан» [3].

Более отчетливо и последовательно предназначение уголовно-правовой формы и нормы закреплено в УПК РФ. «Одно из концептуальных положений, предопределившее современную форму уголовного процесса, выражено в ст. 6 УПК РФ. Назначение уголовного судопроизводства в том, чтобы служить защите прав и свобод человека и гражданина, а не быть политическим орудием, средством борьбы с преступностью. Любая деятельность государства имеет смысл лишь тогда, когда направлена на создание условий, обеспечивающих достойную жизнь и свободное развитие человека» [4].

С таким пониманием предназначения уголовно-процессуальной нормы вполне логично и обоснованно поведение следователя (прокурора, суда), как представителя государства, не только для применения императивных мето-

дов реагирования на совершенное преступление, но и для альтернативных форм. Которые, кстати, имеют место и в действующем УПК [1]: примирение, деятельное раскаяние, передача несовершеннолетнего под наблюдение родителей или лиц, их заменяющих, отсутствие заявления лица, пострадавшего от преступления, если уголовное дело возбуждается и рассматривается не иначе как по его заявлению, отказ должностного лица (органа) в даче согласия на возбуждение уголовного дела, когда такое согласие требуется, применение мер административного взыскания (ст.ст. 26, 29, 30 и другие).

«Развитие подобных механизмов в глобальном смысле связано с поиском новых оптимальных средств борьбы с преступностью, с потребностью в процессуальной экономии и необходимостью создания более надежных гарантий интересов лиц, пострадавших от преступных деяний. Безусловно, применение таких мер положительно сказывается и на процессе ресоциализации лиц, совершивших преступные деяния, способствуя исправлению и создавая условия для возвращения лица к нормальному образу жизни и поведению» [4].

Медиация является одной из форм практической реализации таких альтернатив, а также концепции восстановительной юстиции. Она применяется уже во многих странах на практике для урегулирования уголовно-правовых конфликтов.

Современное белорусское уголовно-правовое законодательство и практика его применения находятся в процессе поиска оптимального соотношения между традиционной процессуальной формой и новыми институтами, внедряемыми для достижения вышеозначенных целей. Для отечественного уголовного процесса характерны тенденции к дифференциации процессуальной формы, выделению упрощенных производств, позволяющих ускорить производство по отдельным категориям уголовных дел, к увеличению диспозитивности участников уголовного процесса, т.е. расширению возможностей участников процесса влиять на его результат. Указанные тенденции могут быть реализованы за счет использования процедуры медиации для разрешения уголовно-правовых конфликтов.

По сути поддержал медиацию в уголовном процессе и Совет по вопросам правовой и судебной деятельности при Президенте Республики Беларусь.

Такие подходы согласуются и с международным (европейским) пониманием медиации в уголовном процессе. Например, в Рекомендациях Комитета министров Совета Европы «О медиации в уголовных делах», под медиацией понимается любой процесс, в рамках которого пострадавшему и правонарушителю предоставляется возможность, в случае их добровольного согласия, с помощью беспристрастной третьей стороны (медиатора) принимать активное участие в разрешении проблем, возникших в результате преступления [9].

Для сравнения: «Таким образом, альтернативы уголовному преследованию – это механизмы, позволяющие должностным лицам, осуществляющим

уголовное преследование, при наличии определенных оснований по своему усмотрению отказаться от применения предусмотренных законом процедур для привлечения к уголовной ответственности лица, совершившего преступное деяние, заменив их на иные меры, как правило, направленные на возмещение причиненного вреда, примирение с потерпевшим или осуществление иных общественно полезных действий» [4].

Главное, что процедура медиации позволяет основным сторонам уголовно-правового конфликта (лиц, совершившее противоправное деяние, и лицо, которому причинен вред) добровольно сесть «за стол переговоров», обсудить подлинные причины и последствия возникшего конфликта и найти пути его урегулирования в рамках закона с участием третьего компетентного незаинтересованного лица. Не менее важным является и то обстоятельство, что медиация в уголовном процессе допустима только при условии, что лицо, совершившее противоправное деяние, берет на себя ответственность за это деяние.

Имеются и другие принципиальные требования, предъявляемые к медиации в уголовном процессе, изложенные в вышеуказанной Рекомендации №R (99) 19 [9], с которыми трудно не согласиться. Более того, на наш взгляд они должны найти отражение и в будущем отечественном законе.

Во-первых, необходимо добровольное согласие лица, совершившего противоправное деяние и потерпевшего на применение данной процедуры с правом отказа от нее в любой момент. Без добровольности, откровенности, искренности сторон по отношению к целям медиации в уголовном процессе, медиация будет невозможна.

Во-вторых, сама процедура медиации, ее результаты (промежуточные и окончательные) должны носить конфиденциальный характер и не могут быть использованы впоследствии без согласия сторон. Закрытый, негласный характер процедуры посредничества является необходимым условием для откровенного разговора и достижения взаимоприемлемого компромисса. При этом, однако, информация о возможных в будущем серьезных преступлениях, о которых стало известно в ходе посреднической встречи, должна доводиться до сведений соответствующих правоохранительных органов.

В-третьих, посредничество по уголовным делам должно быть повсеместно доступной услугой. Иначе это может привести к нарушениям принципов равенства всех перед законом и социальной справедливости.

В-четвертых, должна обеспечиваться возможность применения посредничества на любом этапе уголовного процесса в досудебном и в судебном производстве и даже тогда, когда уже вынесен приговор суда (с применением отсрочки исполнения приговора).

В-пятых, несмотря на неразрывную связь с традиционной уголовной юстицией, посредничество должно являться независимым и автономным по отношению к ней институтом, имеющим свое собственное содержание и назначение.

Ни Закон о медиации [10], ни УПК [1], ни иные законодательные акты общего и прямого запрета на применение медиации в уголовном судопроизводстве не определяют.

Единственное исключение в УПК имеется в отношении тех уголовных дел, которые вправе возбудить прокурор даже при отсутствии заявления лица, пострадавшего от преступления. Это дела, затрагивающие существенные интересы государства и общества или совершены в отношении лица, находящегося в служебной или иной зависимости от обвиняемого либо по иным причинам не способного самостоятельно защищать свои права и законные интересы. Производство по такому делу за примирением лица, пострадавшего от преступления, с обвиняемым в ходе предварительного следствия прекращению не подлежит [1, п. 5 ст. 26].

Правовые нормы, содержащиеся в статьях 33 и 89 Уголовного кодекса Республики Беларусь [14] и ч.2 ст.26, п.2 ч.1 ст.30 УПК [1] могут рассматриваться в качестве серьезной базы для внедрения в жизнь уголовной медиации. На наш взгляд, медиация в уголовном процессе является реальным помощником не только следователю (прокурору, суду), но и потерпевшему, и, даже, лицу, совершившему общественно опасное деяние. Впрочем, интересно услышать мнение и иных авторов по этой теме.

Библиографические ссылки:

1. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь: Кодекс Республики Беларусь от 16.07.1999 N 295-3 (ред. от 20.04.2016) // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 22.04.2016, 2/2356.
2. Милушев Д.В. Пособие «Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова: общая характеристика и сравнительно-правовой анализ» // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 / ООО «ЮрСпектр», 2008.
3. Кузьмина О.В. Альтернативные способы разрешения уголовно-правовых конфликтов в российском праве // Lexrussica. 2015. - № 1. - С. 51 – 58.
4. Курс уголовного процесса / А.А. Арутюнян, Л.В. Брусницын, О.Л. Васильев и др.; под ред. Л.В. Головки. М.: Статут, 2016. 1278 с.
5. Об утверждении Концепции совершенствования системы мер уголовной ответственности и порядка их исполнения: Указ Президента Республики Беларусь от 23.12.2010 № 672 (ред. от 30.12.2011) // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 18.01.2012, № 8, 1/13223.
6. Каменков В.С. Медиация в уголовно-правовой сфере в Беларуси и других странах/В.С. Каменков // Законность и правопорядок, – 2015. – № 4. – С. 18 – 23.
7. Шилин Д.В. Перспективы введения медиации в уголовный процесс// Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс]/ООО «ЮрСпектр», 2015.
8. Гуйвик Н. Институту медиации в уголовном судопроизводстве Республики Беларусь быть / Н. Гуйвик, И. Лапекко // Юстиция Беларуси. – 2016. Спецвып.: Медиация. – С. 11 – 17.
9. Рекомендация Комитета министров Совета Европы от 15.09.1999 N R (99) 19 "О медиации в уголовных делах" (принята Комитетом министров 15 сентября 1999 г. на 679-й встрече представителей Комитета)//Медиация. Национальный информационный портал. - Режим доступа: <http://mnip.pro/rekomendacija%20komiteta%20ministrov.html#.VLEFmcm9Fiw>.

10. О медиации: Закон Республики Беларусь от 12.07.2013 № 58-3 (ред. от 05.01.2016) // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 14.01.2016, 2/2353.

11. О практике применения судами норм Уголовно-процессуального кодекса, регулирующих производство по делам частного обвинения: постановление Пленума Верховного Суда Республики Беларусь от 31.03.2010 № 1 (ред. от 31.03.2016) // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 19.04.2010, № 93, 6/857.

12. См., например, И.В.Данько, А.В.Самко К вопросу о полномочиях прокурора по возбуждению уголовных дел частного обвинения// Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000: ООО «ЮрСпектр», 2015;

13. Зайцева Л.Л. Примирение с потерпевшим – альтернативный способ урегулирования уголовно-правового конфликта / Л.Л.Зайцева // Судовы веснік. – 2011. – № 3. – С. 71 – 77.

14. Уголовный кодекс Республики Беларусь: Кодекс Республики Беларусь от 09.07.1999 № 275-3 (ред. от 19.07.2016) // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 22.07.2016, 2/2403.

Мамедов Махир,
заведующий Научно-аналитическим сектором
Аппарата Уполномоченного по правам человека
(Омбудсман) Азербайджанской Республики,
доктор философии по праву

СОТРУДНИЧЕСТВО ОМБУДСМАНА С КОНСТИТУЦИОННЫМ СУДОМ: В КОНТЕКСТЕ ЗАЩИТЫ ОСНОВНЫХ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАН

Наиболее надежная защита основных прав и свобод человека и граждан в нашей стране, взявшей курс строительства демократического правового государства и гражданского общества и уверенно развивающейся в этом направлении, относится к тем вопросам, которым отдается особое предпочтение и которые находятся под постоянным контролем. С этой целью за короткие сроки последовательно проведены комплексные меры, как по формированию нормативно-правовой базы, так и по проведению соответствующих институциональных преобразований в этой сфере, проведенные соответствующие работы по усовершенствованию.

Принятие новой Конституции независимого государства заложило основу начала важного этапа на этом пути. Так, Конституция Азербайджанской Республики, принятая 12 ноября 1995г путем всенародного голосования (референдума), открыла возможность не только формированию законодательной базы нашей страны и проведению успешных реформ в этой сфере, но и последовательному и целенаправленному осуществлению эффективных институциональных преобразований (Уголовный, Уголовно-Процессуальный, Гражданский, Гражданско-Процессуальный Кодексы, Кодекс Административ-

вних Правонарушений, Семейный, Трудовой и др. кодексы, а также новые законы по судебной-правовой системе и т.д.).

В числе нормативных документов, принятых в направлении обеспечения прав и свобод человека, следует особо отметить «Государственную программу о защите прав человека», утвержденную Указом Президента Азербайджанской Республики «О мерах в сфере обеспечения прав и свобод человека и граждан» от 22 февраля 1998г и его Распоряжением от 18 июня 1998г. В этих документах предусмотрено проведение ряда важных мер в сфере защиты прав человека, в том числе создание Института Уполномоченного по правам человека Азербайджанской Республики.

Конституционный Суд Азербайджанской Республики – высший орган конституционного правосудия, созданный Указом Президента Азербайджанской Республики «Об обеспечении деятельности Конституционного Суда Азербайджанской Республики» №739 от 18 июля 1998г, открыл новую историческую страницу в обеспечении верховенства конституционных норм и их незыблемости, создал новые возможности в дальнейшем укреплении демократических ценностей.

Принятием 28 декабря 2001г. Конституционного Закона об Уполномоченном по правам человека (омбудсмане) Азербайджанской Республики был получен новый опыт в сфере наиболее полноценного обеспечения прав и свобод человека и открыт путь к новым достижениям, в результате чего возросли роль и значение института Омбудсмана, как механизм эффективной правовой защиты.

Распоряжением Президента Азербайджанской Республики от 27 декабря 2011г. была утверждена первая Национальная Программа Действий в сфере повышения эффективности защиты прав и свобод человека. В эту Программу включена реализация таких неотложных и важных мер, как усовершенствование нормативно-правовой базы, защита прав различных групп населения, совершенствование деятельности государственных органов и т.д.

Все изложенное подтверждает, что проводимая в стране правовая политика служит именно наиболее надежному и эффективному обеспечению прав и свобод человека.

А теперь хотели бы обратить внимание на существующие взаимоотношения и сотрудничество между институтом Омбудсмана и Конституционным Судом, сформированных и развивающихся как результат проведенных правовых преобразований, на правовые основы этих взаимоотношений и на некоторые аспекты итогов выполненных работ.

Первым делом отметим то, что между институтом Омбудсмана и Конституционным Судом, являющимся высшим органом конституционного правосудия существуют тесные связи в сфере наиболее эффективного обеспечения прав и свобод человека и граждан и, естественно, на основе всего этого лежат достаточно широкие возможности существующей правовой базы.

Так, согласно требованию части VII ст. 130 Конституции Азербайджана-

нской Республики, Уполномоченный по правам человека Азербайджанской Республики вправе в связи с нормативными актами органов законодательной и исполнительной власти, актами муниципалитетов и судов, нарушающими права и свободы человека, обратиться в установленном законом порядке в Конституционный Суд Азербайджанской Республики с запросом для решения Конституционным Судом Азербайджанской Республики вопросов, указанных в пунктах 1-7 части III настоящей статьи.

А в ст. 13.2 Конституционного Закона «Об Уполномоченном по правам человека (омбудсмане) Азербайджанской Республики» указано, что при выявлении во время рассмотрения жалобы фактов нарушения прав человека действующими нормативными актами Уполномоченный может осуществлять обращаться с запросом в Конституционный суд Азербайджанской Республики (13.2.8 Конституционного Закона).

Также в соответствии со ст. 32.1 Закона Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде» Уполномоченный вправе обращаться с запросом в Конституционный суд Азербайджанской Республики по вопросам, предусмотренным частью VII ст. 130 Конституции Азербайджанской Республики.

А согласно ст. 32.2 упомянутого Закона, рассмотрение Конституционным судом запросов уполномоченного по правам человека (омбудсмана) Азербайджанской Республики по вопросам, предусмотренным части III пункта 4 статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, допускается в следующих случаях:

- в случае неприменения судом подлежащего применению нормативно-правового акта;
- в случае применения судом не подлежащего применению нормативно-правового акта;
- в случае неверного толкования судом нормативно-правового акта.

Следует отметить, что запрос о соответствии решений Верховного Суда Азербайджанской Республики Конституции и законам Азербайджанской Республики в предусмотренных законом случаях может быть подан в течение шести месяцев с момента вступления соответствующего судебного акта в законную силу.

Важно заметить, что в ходе своей деятельности Уполномоченный воспользовался своим упомянутым правом и обратился в Конституционный суд с запросами, на основании которых упомянутым органом были приняты соответствующие решения и резолюции.

Для сведения отметим, что Пленумом Конституционного суда было рассмотрено 21 дело из 35 запросов, направленных в этот орган Омбудсманом, и по ним были приняты решения (по трем делам - резолюции), по 13 делам были приняты постановления с расширенными комментариями по оспариваемым палатой нормам, имеющими как теоретическое, так и практическое значение, также было принято решение о рассмотрении Пленумом дела по одному запросу.

Указанные решения, принятые по вышеупомянутым запросам, не только устранили пробелы, противоречия, неопределенности и непонятные нюансы в законодательстве, но и способствовали его усовершенствованию, формированию нового рабочего опыта и более прогрессивных взглядов.

Рассмотрим некоторые правовые выводы по решениям Конституционного суда на основании запросов Уполномоченного:

1. Запрос о проверке соответствия положения ст. 398.1.1 Кодекса Административных Правонарушений Азербайджанской Республики «...появления в общественных местах в унижительном для достоинства человека и оскорбительном для общественной морали пьяном виде...» со ст.28, части II ст. 71, и ст. 80 Конституции Азербайджанской Республики.

Решением Пленума Конституционного суда от 27 августа 2004г запрос Уполномоченного удовлетворен.

2. Запрос о проверке соответствия положения ст. 228.5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики с часть. I ст. 13, частями I, II, III и IV ст. 29, ст. 147, частями I, II и III ст. 149 Конституции Азербайджанской Республики.

Решением Пленума Конституционного суда от 27 мая 2008г был сделан вывод о том, что положение «согласие собственника» ст. 228.5 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики предусматривает согласие, утвержденное в нотариальном порядке в соответствии с установленным ст. 228.2 указанного же Кодекса порядком, в итоге возникла правовая почва единому пониманию указанной статьи.

3. Запрос о проверке соответствия положения 3-й части ст. 247 Трудового Кодекса Азербайджанской Республики с частью I ст. 25 (Право на равенство), частью VI ст. 35 (Право на труд), частью III ст. 38 (Право на социальное обеспечение), ст. 71 (Обеспечение прав и свобод человека и граждан), частями I и III ст. 149 Конституции Азербайджанской Республики.

Решением Пленума Конституционного суда от 21 июня 2010г оспариваемая норма Трудового Кодекса был признан потерявшим силу ввиду несоответствия с упомянутыми нормами Конституции Азербайджанской Республики.

4. Запрос о проверке соответствия ст. 2.13 Положения «О порядке экзаменации лиц, желающих получить водительское удостоверение, предоставляющее право на управление транспортным средством, и выдачи им водительского удостоверения», утвержденного Решением Кабинета Министров Азербайджанской Республики за №41 от 15 марта 1999г со ст.456.2 Кодекса Административных Правонарушений Азербайджанской Республики, ст. 71, 79, а также частями I, III и V ст. 149 Конституции Азербайджанской Республики (запрос №1/87 от 10 января 2011г).

Постановлением Пленума Конституционного суда от 14 июня 2011г производство конституционного дела прекращено ввиду устранения существующих несоответствий между нормативно-правовыми актами с иерархической точки зрения путем внесения в законодательство дополнений и измене-

ний (Закон №66-IVQD от 11 февраля 2011г, Постановление Кабинета Министров №93 от 09 июня 2011г). На этой основе запрос Уполномоченного был удовлетворен.

5. Запрос о проверке соответствия ст. 448.5 Уголовно-Процессуального Кодекса с частью I ст. 28, частью I ст. 60, частями I и III ст. 63, частями I, II и III ст. 127 частями I, II и III ст. 149 Конституции Азербайджанской Республики (запрос №1/3582-12 от 12 апреля 2012г).

Решением Пленума Конституционного суда от 16 сентября 2014 года ст. 448.5 Уголовно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики признана несоответствующей части I ст. 28 и части III ст. 149 Конституции Азербайджанской Республики.

Кстати, согласно п. 21 Закона Азербайджанской Республики «О внесении изменений в Уголовно-Процессуальный Кодекс Азербайджанской Республики» от 17 октября 2014г ст. 448.5 Уголовно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики упразднена.

6. Запрос о проверке соответствия ст. ст. 182.1 и 17.2.3 Семейного Кодекса Азербайджанской Республики со ст. 36.4 Гражданско-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики, ст. 25 (Право на равенство), ст. 71 (Обеспечение прав и свобод человека и граждан), частями I и III ст. 149 (Нормативно-правовые акты) Конституции Азербайджанской Республики (запрос № 1/3022-13 от 29 марта 2013г).

Решением Пленума Конституционного суда Азербайджанской Республики от 9 июля 2013 года ст. 17.2.3 Семейного Кодекса Азербайджанской Республики признана потерявшей силу в связи с несоответствием с частью I ст. 60 Конституции Азербайджанской Республики, гарантирующей судебную защиту прав и свобод каждого.

В целом, следует отметить, что вышеупомянутые решения и резолюции, принятые Конституционным судом Азербайджанской Республики на основе запросов уполномоченного имеют как теоретическое, так и практическое значение, и открыли дополнительные возможности в наиболее полном обеспечении соответствующих прав и свобод человека, скрепленных в Конституции и других нормативно-правовых актах.

Следует отметить, что существующие связи между институтом Омбудсмана и Конституционным судом не ограничиваются только решениями, принятыми на основе запросов. Можно также отметить проводимые этими органами совместно или отдельно конференции местного и международного значения на различные темы с научной и практической значимостью по защите прав и свобод человека и граждан, посвященные самым знаменательным датам общественно-политической жизни страны.

Изучение международного опыта и его координация с целью наиболее эффективного обеспечения прав и свобод человека и граждан имели и имеют особое значение как с позиции правового просвещения, так и дальнейшего усовершенствования соответствующих законодательных актов в процессе

нормотворчества, а также с позиции получения нового прогрессивного опыта на этих основах.

Надеемся, что деловые связи между этими институтами как итог проводимых в стране успешных преобразований будут продолжаться и вносить свой особый вклад в полноценное обеспечение и защиту прав и свобод человека и граждан.

Библиографические ссылки:

1. Конституция Азербайджанской Республики, Издательство «Ганун» - 2013;
2. Конституционный Закон «Об Уполномоченном по правам человека (Омбудсмане) Азербайджанской Республики». «Законодательный Свод Азербайджанской Республики» (31 марта 2002г, №3, ст. 115);
3. Закон Азербайджанской Республики «О Конституционном Суде» от 31 января 2004г. - №1. - Ст. 9;
4. Распоряжение Президента Азербайджанской Республики «О создании Комиссии по Правовым Реформам при Президенте Азербайджанской Республики» за № 282 от 21 февраля 1996г. Опубликовано в газете «Азербайджан» (22 февраля 1996г, № 36);
5. Указ Президента Азербайджанской Республики «О мерах в сфере обеспечения прав и свобод человека и граждан» № 678 от 22 февраля 1998г. «Законодательный Свод Азербайджанской Республики» (28 февраля 1998г, №2, ст. 92);
6. Распоряжение Президента Азербайджанской Республики «Об утверждении Государственной программы о защите прав человека» за № 832 от 18 июня 1998г. «Законодательный Свод Азербайджанской Республики» (30 июня 1998г, №6, ст. 409);
7. «Национальная Программа Действий в сфере повышения эффективности защиты прав и свобод человека, утвержденная Распоряжением Президента Азербайджанской Республики за № 1938 от 27 декабря 2011г. «Законодательный Свод Азербайджанской Республики» (31 декабря 2011г, №12, ст. 1217).

Mahir Məmmədov, Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) Aparatının Elmi-analitik sektorunun müdiri, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru

**OMBUDSMANIN KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ İLƏ ƏMƏKDAŞLIĞI:
ƏSAS İNSAN VƏ VƏTƏNDAŞ HÜQUQ VƏ AZADLIQLARININ
MÜDAFİƏSİNİN TƏMINİ KONTEKSTİNDƏ**

Demokratik hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu kursunu götürmüş və bu yolda inamla tərəqqi edən ölkəmizdə əsas insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəsi xüsusi önəm verilən və daima diqqətdə saxlanılan məsələlərdəndir. Bu məqsədlə az bir müddətdə istər normativ hüquqi bazanın formalaşdırılması, istərsə də bu sahədə müvafiq institusional islahatların aparılması ilə bağlı ardıcıl kompleks xeyli tədbirlər həyata keçirilmiş və müvafiq

təkmilləşdirmə işləri görülmüşdür.

Müstəqil dövlətimizin yeni Konstitusiyasının qəbulu isə bu yolda mühüm bir mərhələnin başlanğıcının əsasını qoydu. Belə ki, 12 noyabr 1995-ci ildə ümumxalq səsverməsi (referendum) yolu ilə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası təkcə ölkəmizin qanunvericilik sisteminin formalaşmasına və bu sahədə uğurlu hüquqi islahatların aparılmasına deyil, eləcə də səmərəli institusional islahatların (məhkəmə hüquq, idarəçilik və hüquqi müdafiə mexanizmləri və s. sahələrlə bağlı) ardıcıl və məqsədyönlü aparılmasına da imkan verdi.

Həyata keçirilən davamlı hüquqi islahatlar sırasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1996-cı il 21 fevral tarixli sərəncamının əhəmiyyətini xüsusi qeyd etmək lazımdır. Sərəncama uyğun olaraq yaradılmış Hüquqi İslahat Komissiyasının beynəlxalq təcrübə əsasında həyatın bütün sahələrini əhatə edən normativ hüquqi aktların (Cinayət, Cinayət-Prosessual, Mülki, Mülki-Prosessual, İnzibati Xətalər, Ailə, Əmək və s. məcəllələr, habelə məhkəmə-hüquq sistemi ilə bağlı yeni qanunlar və s.) hazırlanaraq qanunverici orqan tərəfindən qəbul edilməsində mühüm rolu oldu.

İnsan hüquqlarının və azadlıqlarının təmin olunması istiqamətində qəbul edilmiş normativ sənədlər sırasında Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 22 fevral 1998-ci il tarixində imzaladığı “İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında” Fərmanı və 1998-ci il 18 iyun tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı”nı xüsusi qeyd etmək lazımdır. Belə ki, bu sənədlərdə insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində bir sıra mühüm tədbirlərin həyata keçirilməsi, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə səlahiyyətli müvəkkili təsisatının yaradılması nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18 iyul 1998-ci il tarixli, 739 sayılı “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında” Fərmanı ilə yaradılmış ali konstitusiya mühakiməsi orqanı olan Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi konstitusion normalarının aliliyini, onların pozulmazlığını təmin edilməsində yeni bir tarixi səhifə açdı və demokratik dəyərlərin daha da möhkəmləndirilməsində əlavə imkanlar yaratdı.

28 dekabr 2001-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında Konstitusiya Qanununun qəbul edilməsilə isə insan hüquq və azadlıqlarının daha dolğun təmin edilməsi sahəsində yeni təcrübəyə nail olunaraq kifayət qədər uğurlara imza atıldı. Nəticədə, səmərəli hüquqi müdafiə mexanizm kimi Ombudsman təsisatının rolu və əhəmiyyəti artdı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 27 dekabr 2011-ci il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində ilk Milli Fəaliyyət Proqramı təsdiq edilmişdir. Proqramda normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, əhalinin müxtəlif qruplarının hüquqlarının müdafiəsi, dövlət orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və s. bu kimi mühüm tədbirlərin həyata keçirilməsi yer almışdır.

Qeyd olunanlar ölkədə yürüdüln hüquqi siyasətin məhz insan hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı və səmərəli təmininə xidmət etdiyini təsdiq edir.

İndi də diqqəti həyata keçirilmiş hüquqi islahatların nəticəsi olaraq formalaşmış və inkişaf edən Ombudsman təsisatı ilə Konstitusiya Məhkəməsi arasında yaranmış mövcud əməkdaşlıq əlaqələrinə, onun hüquqi əsaslarına və görülmüş işlərin nəticələrinin bəzi məqamlarına yönəltmək istərdik.

İlk olaraq onu qeyd edək ki, Ombudsman təsisatı ilə ali konstitusiya ədalət mühakiməsi orqanı olan Konstitusiya Məhkəməsi arasında insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli təmin edilməsi sahəsində sıx əməkdaşlıq əlaqələri mövcuddur və təbii ki, bütün bunların əsasında mövcud hüquqi bazanın kifayət qədər geniş imkanları durur.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VII hissəsinin tələbinə görə Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili insan hüquq və azadlıqlarını pozan qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanlarının normativ aktlarından, bələdiyyə və məhkəmə aktlarından qanunla müəyyən edilmiş qaydada bu maddənin III hissəsinin 1-7-ci bəndlərində göstərilən məsələlərin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən həll edilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə sorğu verə bilər.

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Konstitusiya Qanununun 13.2-ci maddəsində isə Müvəkkil şikayətin araşdırılması zamanı şəxsin hüquqları qüvvədə olan normativ aktlarla pozulduqda Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə sorğu ilə müraciət etmək səlahiyyətinin də olduğu və bununla bağlı müvafiq tədbirlərin həyata keçirə bilməsi göstərilmişdir (KQ-nun 13.2.8-ci maddəsi).

Həmçinin, Konstitusiya Məhkəməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 32.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq Ombudsmanın Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VII hissəsində nəzərdə tutulmuş məsələlərlə əlaqədar Konstitusiya Məhkəməsinə sorğu verə bilər səlahiyyəti vardır.

Adıçəkilən Qanunun 32.2-ci maddəsinin tələbinə görə isə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin III hissəsinin 4-cü bəndində nəzərdə tutulmuş məsələyə dair Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (Ombudsmanın) sorğularına Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən baxılmasına aşağıdakı hallarda yol verilir:

- 1) tətbiq edilməli olan normativ hüquqi akt məhkəmə tərəfindən tətbiq edilmədikdə;
- 2) tətbiq edilməli olmayan normativ hüquqi akt məhkəmə tərəfindən tətbiq edildikdə;
- 3) normativ hüquqi akt məhkəmə tərəfindən düzgün şərh edilmədikdə.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin qərarlarının qanunda nəzərdə tutulmuş hallarda Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğuna dair sorğu müvafiq məhkəmə aktının qüvvəyə mindiyi andan altı ay müddətində verilə bilər.

Qeyd etmək lazımdır ki, Müvəkkil fəaliyyətinin müxtəlif vaxtlarında sözügedən səlahiyyətindən istifadə edərək Konstitusiya Məhkəməsinə sorğularla müraciət etmiş və həmin sorğular əsasında adıçəkilən qurum tərəfindən müvafiq qərarlar və ya qəraradlar qəbul edilmişdir.

Məlumat üçün qeyd edək ki, Ombudsmanın Konstitusiya Məhkəməsinə ümumilikdə ünvanladığı 35 sorğulardan 21 iş üzrə adıçəkilən qurumun Plenumu tərəfindən baxılaraq qərarlar (üç iş üzrə isə qərarad), 13 iş üzrə isə Palata tərəfindən mübahisələndirilən normalara dair istər nəzəri, istərsə də təcrübi əhəmiyyət kəsb edən genişləndirici şərhləri özündə ehtiva edən qəraradlar qəbul edilmiş, bir sorğu ilə bağlı da işin Plenum tərəfindən baxılmasına dair qərarad qəbul edilmişdir.

Adıçəkilən sorğular əsasında qəbul edilmiş həmin qərarlar nəinki qanunvericilikdə olan boşluqları, ziddiyyətli halları, mövcud qeyri müəyyənlikləri və anlaşılmazlıqları aradan qaldıraraq, onu təkmilləşdirmiş, eyni zamanda yeni iş təcrübəsinin və daha mütərəqqi baxışların formalaşmasına əsas vermişdir.

Müvəkkilin sorğuları əsasında Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən qəbul edilmiş həmin qərarlarla bağlı gəlinən hüquqi nəticələrinin bir neçəsini nəzərdən keçirək:

1. Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 398.1.1-ci maddəsinin «... şəxs insan ləyaqətini alçaldan və ictimai mənəviyyəti təhqir edən sərxoş vəziyyətdə ictimai yerlərə gəldikdə...» müddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 28-ci maddəsinə, 71-ci maddəsinin II hissəsinə və 80-ci maddəsinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair sorğu.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 27 avqust 2004-cü il tarixli Qərarı ilə Müvəkkilin sorğusu təmin edilmişdir.

2. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinin tələblərinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 13-cü maddəsinin I hissəsinə, 29-cü maddəsinin I, II, III və IV hissələrinə, 147-ci maddəyə, 149-cü maddəsinin I, III və VII hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair sorğu.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 27 may 2008-cü il tarixli Qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.5-ci maddəsinin «mülkiyyətçinin razılığı» müddəası həmin Məcəllənin 228.2-ci maddəsində müəyyən olunan qaydaya müvafiq olaraq yazılı bağlanan notariat qaydasında təsdiqlənən razılaşmanı nəzərdə tutduğu qənaətinə gəlinmiş, nəticədə həmin maddənin vahid qaydada anlaşılmasına hüquqi zəmin yaranmışdır.

3. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin 247-ci maddəsinin 3-cü bəndinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin (Bərabərlik hüququ) I hissəsinin, 35-ci maddəsinin (Əmək hüququ) VI hissəsinin, 38-ci maddəsinin (Sosial təminat hüququ) III hissəsinin, 71-ci maddəsinin (İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təminatı), 147-ci maddəsinə (Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının hüquqi qüvvəsi), 149-cü maddəsinin (Normativ hüquqi aktlar) I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair sorğu.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 21 iyun 2010-cü il tarixli Qərarı ilə

ƏM-nin mübahisələndirilən norması Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının adıçəkilən normaları ilə uyğun olmadığı üçün qüvvədən düşmüş hesab edilmişdir.

4. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 15 mart 1999-cu il tarixli, 41 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş «Nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ verən sürücülük vəsiqəsini almaq istəyən şəxslərdən imtahanların qəbul edilməsi və onlara sürücülük vəsiqəsinin verilməsi qaydaları haqqında» Əsasnamənin 2.13-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 456.2-ci maddəsinə, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 71-ci, 79-cu maddələrinə, habelə 149-cu maddəsinin I, III və V hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair (10 yanvar 2011-ci il tarixli 1/87-11 sayılı) sorğu.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 14 iyun 2011-ci il tarixli Qərarı ilə sözügedən sorğuda iyerarxiyalıq baxımından nomativ hüquqi aktlarının normaları arasında mövcüd uyğunsuzluqlara səbəb olmuş hallarla bağlı sonradan (11 fevral 2011-ci il tarixli 66-IVQD nömrəli Qanun, NK-nin 09 iyun 2011-ci il tarixli 93 nömrəli Qərar) qanunvericiliyə əlavə və dəyişikliklər edilməklə aradan qalxdığından konstitusiya işinin icraatına xitam verilmişdir. Bu əsasda Müvəkkilin sorğusu təmin edilmişdir.

5. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 448.5-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 28-ci maddəsinin I hissəsinə, 60-cı maddəsinin I hissəsinə, 63-cü maddəsinin I və II hissələrinə, 127-ci maddəsinin I, II və III hissələrinə, 71-ci maddəsinin I, II, V və VI hissələrinə və 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair (12 aprel 2012 1/3582-12 sayılı) sorğu.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 16 sentyabr 2014-cü il tarixli Qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 448.5-ci maddəsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 28-ci maddəsinin I hissəsinə və 149-cu maddəsinin III hissəsinə uyğun olmayan hesab edilmişdir.

Yeri gəlmişkən, “Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 17 oktyabr 2014-cü il tarixli Qanunun 21-ci bəndinə əsasən Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsində 448.5-ci maddə ləğv edilmişdir.

6. Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 182.1 və 17.2.3-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 36.4-cü maddəsinə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinə (Bərabərlik hüququ), 71-ci maddəsinə (İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təminatı), 149-cu maddəsinin (Normativ hüquqi aktlar) I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair (1/3022-13, 29 mart 2013 sayılı) sorğu.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 9 iyul 2013-cü il tarixli Qərarına əsasən Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 17.2.3-cü maddəsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinə təminat verən 60-cı maddəsinin I hissəsinə uyğun olmadığından qüvvədən düşmüş hesab edilmişdir.

Bütövlükdə vurğulamaq lazımdır ki, Müvəkkilin sorğuları əsasında Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən qəbul edilmiş həmin qərar və qəraradlar istər nəzəri, istərsə də təcrübi əhəmiyyət kəsb edərək Konstitusiyada və digər normativ hüquqi aktlarda təsbit olunmuş müvafiq insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının daha dolğun təmin edilməsində əlavə geniş imkanlar açmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, Ombudsman təsisatı ilə Konstitusiyaya Məhkəməsi arasında formalaşmış mövcud əməkdaşlıq əlaqələri təkcə sorğular əsasında qəbul edilmiş qərarlarla məhdudlaşmır. Bu sırada hər iki qurumun birgə və ya ayrılıqda təşkilatçılığı ilə beynəlxalq və ölkəmizin ictimai-siyasi həyatının ən əlamətdar günlərinə və ya hadisələrinə həsr edilmiş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmini və müdafiəsi ilə bağlı yerli və beynəlxalq xarakterli elmi və təcrübi əhəmiyyət kəsb edən müxtəlif mövzularda keçirilən konfransları da göstərmək olar.

Baş tutan həmin konfranslar istər insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli təmin edilməsi məqsədilə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və əlaqələndirilməsi, istər hüquqi maarifləndirmə, istərsə də gələcək norma yaradıcılığı prosesində müvafiq qanunvericilik aktlarının daha da təkmilləşdirilməsi, habelə həmin əsaslarla yeni mütərəqqi təcrübəyə nail olması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etmiş və edir.

Ümid edirik ki, ölkəmizdə aparılan uğurlu hüquqi islahatların nəticəsi olaraq hər iki təsisat arasında formalaşmış bu və ya digər faydalı işgüzar əməkdaşlıq əlaqələri bundan sonra da davam etdirilərək insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının daha dolğun təmininə və müdafiəsinə xüsusi töhfəsini verəcəkdir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Qanun Nəşriyyatı-2013;
2. “Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) haqqında” Konstitusiyaya Qanunu. «Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu» (31 mart 2002-ci il, № 3, maddə 115);
3. Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu. «Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu» (31 yanvar 2004-cü il, № 1, maddə 9);
4. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1996-cı il 21 fevral tarixli, 282 sayılı “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında Hüquqi İslahat Komissiyasının yaradılması haqqında” Sərəncamı, «Azərbaycan» qəzetində dərc edilmişdir (22 fevral 1996-cı il, № 36);
5. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 22 fevral 1998-ci il tarixli, 678 sayılı imzaladığı “İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında” Fərmanı «Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu» (28 fevral 1998-ci il, № 2, maddə 92);
6. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 18 iyun 1998-ci il tarixli, 832 sayılı “İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramının təsdiq edilməsi haqqında” Sərəncamı, «Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu» (30 iyun 1998-ci il, № 6, maddə 409);
7. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 dekabr 2011-ci il, 1938 sayılı Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı «Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu» (31 dekabr 2011-ci il, №12, maddə 1217).

Мусилимова Карлыгаш Сериковна,
профессор кафедры конституционного
и международного права
КарГУ им. Е.А.Букедова,
кандидат юридических наук, доцент
(г. Караганда, Республика Казахстан)

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН ОБ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЯХ

В демократическом обществе права и свободы человека являются приоритетом государственной политики и определяют содержание и применение действующих законов. Модернизация правовой системы Республики Казахстан и рост сфер правового регулирования (с потенциальным ростом числа составов административных правонарушений) требуют соответствующих законодательных реформ, что обусловили необходимость принятия нового Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях.

Новый Кодекс реализует положения Послания Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан – 2050» новый политический курс состоявшегося государства» [1], а также Концепции правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 года, утвержденной Указом Президента Республики Казахстан от 24 августа 2009 года № 858 в которой четко обозначены ориентиры административного права [2]. Перспективы его развития связаны с обновлением законодательства об административных правонарушениях, в основе которого должно лежать признание конституционных норм о правах и свободах человека и гражданина непосредственно действующими, определяющими смысл, содержание и применение законов. Административные правонарушения относятся к числу наиболее распространенных видов, не случайно в научной литературе в качестве одного из признаков административной ответственности отмечена их массовость. Отсюда следует, что в современных условиях значительно возрастает роль и значение административно-правовых гарантий обеспечения охраны конституционных прав и свобод граждан

В новой редакции КоАП РК сохранены и усовершенствованы оправдавшие себя временем институты [3]. Вместе с тем, Кодекс об административных правонарушениях нацелен на существенное реформирование административного законодательства, а также исключение норм, способствующих совершению коррупционных правонарушений, более четкое определение административно-правовых деликтов, определение полномочий государственных органов по наложению административных взысканий и модернизацию процедуры привлечения к административной ответственности.

Одной из важнейших новаций КоАП РК явилось то, что в целый ряд принципов привнесены поправки и дополнения, направленные на более точное их соответствие с Конституцией РК. Так, например, в пункт 3 статьи 8, закрепляющей принцип законности включены органы (должностные лица) уполномоченные рассматривать дела об административных правонарушениях, поскольку они также не вправе применять законы и иные нормативные правовые акты, ущемляющие закрепленные Конституцией права и свободы человека и гражданина.

Статья 9 КоАП РК «Равенство перед законом и судом» приведена в соответствии со ст. 14 Конституции РК, так как устанавливает равенство перед законом и судом не только лиц, совершивших административные правонарушения, но и всех участников производства.

В пункт первый статьи 5 КоАП РК (Обратная сила закона об административных правонарушениях) добавлено положение об иных вариантах улучшения или положения лица, что позволяет расширить круг случаев применения положений об обратной силе.

Таким образом, отличительной особенностью нововведений в КоАП РК является тот факт, что в них четко прослеживается тенденция на усиление гарантий обеспечения охраны прав и законных интересов человека и гражданина.

Тенденция на гуманизацию законодательства об административных правонарушениях, снижение ее репрессивной составляющей, устранение коллизий в законодательстве, отчетливо прослеживается в расширении применения предупреждения как вида административного взыскания, а также уменьшении размеров штрафов для субъектов малого предпринимательства и физических лиц, в исключении некоторых видов административных взысканий и мер административно-правового воздействия.

С учетом множественности субъектов административной юрисдикции актуальны новеллы законодательства, направленные на совершенствование процессуальных основ разбирательства дел об административных правонарушениях

Эти важные нововведения в законодательстве об административных правонарушениях свидетельствуют о его максимальной направленности на восстановление нарушенных прав, предупреждение правовых конфликтов в обществе административно-правовыми мерами. При этом при формировании административно-правовых санкций неукоснительно соблюдается принцип их соразмерности степени общественной опасности характеру правонарушения.

Одной из особенностей КоАП РК является установление административной ответственности за те правонарушения, которые вытекают из гражданско-правовых или дисциплинарных правоотношений. Например, статья 229 КоАП РК, предусматривает ответственность за нарушение страховой организацией требований, связанных с заключением и исполнением договоров

страхования или статья 356 КоАП РК, устанавливающая ответственность за нарушение условий контракта на недропользование и т.д.

Смещение вопросов частной и публично-правовой ответственности нарушает основные принципы организации казахстанской правовой системы, способствует распространению неадекватного административного режима на участников гражданского оборота.

Статьей 99 КоАП РК предусматривается ответственность за нарушение законодательства о государственной службе. В главе 34 «Административные коррупционные правонарушения» в статье 680 установлена административная ответственность за неприятие мер руководителями государственных органов по борьбе с коррупцией; в статье 681 – за принятие на работу лиц, ранее совершивших коррупционное преступление. В данном случае административная ответственность устанавливается за невыполнение государственными служащими своих служебных (функциональных) обязанностей, т.е. за дисциплинарные правонарушения.

Поэтому, полагаем целесообразным при совершенствовании КоАП учесть подход о четком определении круга правоотношений, охраняемых законодательством об административных правонарушениях и соответственно четкое разграничение между административно-правовыми и дисциплинарными санкциями, а также их отграничение от гражданско-правовых отношений.

Библиографические ссылки:

1. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан – 2050» новый политический курс состоявшегося государства» [Электронный ресурс] – Режим доступа : [//https://www.adilet.zan.kz](https://www.adilet.zan.kz)
2. Концепция правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020. Утверждена Указом Президента РК от 24 августа 2009 года № 858-» [Электронный ресурс] – Режим доступа : [//https://www.adilet.zan.kz](https://www.adilet.zan.kz)
3. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 5 июля 2014 года № 235-V ЗРК. [Электронный ресурс] – Режим доступа : [//https://www.adilet.zan.kz](https://www.adilet.zan.kz)

Gustavo Ramos

Head of territorial Police Department
Local police of Santander
Address of Head Quarter Castilla
sergeant of police

Kononets Vita

Associate Professor
administrative law, process and
administrative activities of DSUIA
Candidate of juridical Sciences, major of police

**LEGAL AND ADMINISTRATIVE ASPECTS OF CITIZEN
DETENTION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF SPANISH
AND UKRAINIAN LEGISLATION**

Today is the actual search and introduction of new approaches in management of the Internal Affairs bodies, the building of its qualitatively new model according to the standards, principles and norms, which were developed by the international community. In this way there is an important theoretical and practical significance of the experience of law enforcement agencies of other countries, knowledge of the phenomena, trends and patterns that define the current state and prospects of police units management development.

The modern period of state development of Ukraine is characterized by a vector of citizens rights and freedoms. A special place among them is the right of a person to freedom of movement guaranteed by article 13 of the Declaration of Human Rights [1], article 2 of Protocol No. 4 to the Convention on the protection of human rights and fundamental freedoms [2], article 33 of the Constitution of Ukraine [3] and others. However, this right is not absolute, which provides for the possibility of temporary restrictions in cases, expressly provided by law. One of them is the use of person's administrative detention by the police as a measure of manufacture maintenance in cases of administrative offenses.

Administrative detention of a citizen continues to be one of the most often used measure of state coercion by the police for a long time. In addition, this detention entails a considerable restriction of citizens rights and freedoms, because of its legal nature, In the conditions of the police legislation formation, these circumstances determine the relevance of addressing issues related to institutions for the detention of a citizen.

Article 37 of the Law of Ukraine "On the National police" determines that police are authorized to detain a person on the grounds, in the manner and on the terms defined by the Code of Ukraine about administrative offenses (further – the CUaAO). Along with it, the countdown of arrested individuals holding in designated areas is considered from the moment of its actual detention. In addition,

the police should immediately call the health workers to the actual location of such persons and, if possible, inform their family members [4].

Article 260 of the CUaAO establishes the purpose of administrative detention application of persons, namely:

the cessation of a person's wrongful conduct after the other interventions are exhausted;

the identification of the offender;

drawing up a Protocol on administrative offense in case of impossibility to make it on the place, provided when the Protocol preparation is required;

the case support and the execution of the decision in the case.

According to their contents, administrative detention is the temporary restriction of the persons right to freedom for movement. Physical force and special means, including handcuffs, may be applied to the detainees. All persons arrested in the administrative order are subject to personal search (article 264 of the CUaAO), which makes by a person of the same gender with the detainee, in presence of two witnesses of the same sex.

According to the General rule of article 263 of the CUaAO, administrative arrest may not last longer than three hours. The exception to this are offenses in the sphere of illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances provides for the detention of the offender for up to three days with notification of the Prosecutor within 24 hours from the moment of detention.

The Spanish Constitution says that preventive detention may not last more than the time strictly necessary to carry out inquiries, and in any case the detainee must be brought in freedom or justice.

In accordance with boletín oficial del estado legislación consolidada jefatura del estado «BOE» The minimum time is the indispensable for the clarification of the facts and the maximum 72 hours to put it in freedom or justice [5].

The procedure of administrative detention registration in Ukraine provides for the mandatory drafting of a Protocol on administrative detention and guaranteeing the right of individuals to protection, by notification to the centers of free secondary legal consultation about person detention. In the case when the detainee needs medical care, the Protocol should be specified by the time of its provision, the number of ambulance teams, surname and initials of the physician, to which institutions of health the detainee is delivered.

It is necessary to separate the procedure of the offender bringing (article 259 of the CUaAO), administrative detention (articles 260-263 of the CUaAO) and the person delivery (article 268 of the CUaAO). So, the delivery is for the sole purpose of drawing up the Protocol on administrative offense if it is impossible to make it in place for objective reasons. The content of delivery is forced to be accompanied by a person to the premises of the police, which eliminates the use for special police measures (physical force, special means and the like). Delivery is carried out in the shortest time, the stay of the delivered person in the room is not more than one hour. Among other things, the procedure of the completion of the delivery

is different, which involves only fixing the fact of person delivery to the police station in a special logbook of delivered persons.

In turn, the offender delivery is used only to ensure the proceedings on administrative offenses, consideration of which should occur in the mandatory presence of the offender, which should ensure the implementation of the decision on administrative arrest.

Sometimes, the person delivery must be considered as an integral part of the administrative detention procedure, which is in the offender transportation from his real detention place to the premises (for example, Police Department) for the purpose of person identification, making the Protocol on administrative offense.

References:

1. The universal Declaration of human rights: the Declaration of the OUN from 10.12.1948. [Electronic resource]. — Access mode: // zakon.rada.gov.ua.
2. Protocol No. 4 to the Convention on the protection of human rights and fundamental freedoms: Convention of the Europe Council from 04.11.1950. [Electronic resource]. — Access mode: // zakon.rada.gov.ua.
3. The Constitution Of Ukraine // Gazette Of The Verkhovna Rada Of Ukraine. – 1996. – No. 30. – St.141.
4. About national police: the Law of Ukraine from 02.07.2015 No. 580. [Electronic resource]. — Access mode: // zakon.rada.gov.ua.
5. BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO LEGISLACIÓN CONSOLIDADA . Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal; LO 10/1995, de 23-11 Jefatura del Estado «BOE» núm. 281, de 24 de noviembre de 1995 Referencia: BOE-A-1995-25444 <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444> <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf>.

Миндаугас Билиус

(Заместитель начальника Школы полиции Литвы,
доцент Каунасского университета Витаутаса Великого,
Факультет права)

Миндаугас Баранаускас

(Начальник Отдела деятельности полиции,
Школа полиции Литвы)

**НОВЕЙШИЕ ТЕНДЕНЦИИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛИЦИИ ЛИТВЫ
В БОРЬБЕ С НАСИЛИЕМ В БЛИЖНЕМ ОКРУЖЕНИИ**

В 2011 году в целях усиления борьбы с насилием в ближнем окружении был принят Закон о защите от насилия в ближнем окружении. Прежде чем начинать говорить о тенденциях в деятельности Литовской полиции в этой области, целесообразно раскрыть причины появления этого закона и нынешний опыт Литовской полиции в данной области. „Насилие в в семье

или в другой ближней среде являются одной из самых серьезных проблем в современном мире“ [1; С. 26]. Понятие насилия в ближнем кругу охватывает „различные формы насилия - от психологического до физического насилия, от запугивания до убийства“ [1; С. 26], а „концепция насилия в непосредственной близости обычно отражает долгосрочные отношения между исполнителем и жертвой“ [1; С. 26].

Необходимо отметить, что „насилие в ближнем окружении охватывает насильственные действия мужа в отношении жены, жены или партнерши — по отношению к мужу (сожителю), насилие между родителями и детьми, братьями, сестрами, другими родственниками“ [2; С. 2]. „Насилием считается все то, что причиняет человеку психологическую, физическую, душевную боль и является причиной мучений, а также угрозы и попытки ограничить свободу человека“ [3]. Понятие *насилие в ближнем окружении* охватывает „различные формы насильственных действий – от психологического до физического воздействия, от угроз до убийства“ [3; С. 25], и чаще всего „это отражает длительные отношения между насильником и жертвой“ [3]. Со дня вступления в законную силу Закона о защите от насилия в ближнем окружении (15 декабря 2011 г.) [4] кардинально изменилось не только правовое регулирование в этой области, но и отношение общественности Литвы к такого рода насилию. Цель этого закона не только защищать страдающих от насилия в семье, которое по причине причиняемого обществу ущерба причисляется к преступным деяниям, имеющим общественное значение, но и оперативно реагировать на возникшую угрозу, предпринимать профилактические меры, применять возможные защитные меры и оказывать соответствующую помощь. Также в этом законе определено понятие *насилие в ближнем окружении*, установлены права и ответственность субъектов, профилактические меры, оказание помощи в случае насилия и применение защитных мер в отношении потерпевшего лица. Необходимо отметить, что с появлением этого закона деятельность (действия) сотрудников полиции Литвы в этой области гораздо лучше (подробно и понятно) урегулирована.

В настоящее время сотрудники полиции, получив сообщение о насилии в ближнем окружении и прибыв на место, действуют следующим образом:

1. заполняют так называемый ПРОТОКОЛ 5-1 (пять в одном), то есть один документ, объединяющий данные пяти различных протоколов, специфические данные отмечаются в специальных графах., 2. ход оформления возможного насилия в ближнем окружении фиксируется с помощью технических средств (должны быть зафиксированы телесные повреждения, порча имущества, одежды, а при возможности делать звуко - и видеозапись — и пояснения участников инцидента и свидетелей.

Протокол 5 в 1 не заполняется:

1. когда потерпевший от насилия нетрезв,
2. в случае отсутствия потерпевшего на месте совершения насилия,
3. нет возможности опросить потерпевшего из-за его физического или

психологического состояния.

В таком случае оформляется служебное сообщение установленной формы. Однако этот документ не заполняется, если заполнен ПРОТОКОЛ 5 в 1 и когда очевидно отсутствие факта насилия в ближнем окружении или на месте установлено другое правонарушение, не связанное с таким насилием.

Когда на месте совершения правонарушения факт насилия в ближнем окружении не подтверждается, ПРОТОКОЛ 5 в 1 и служебное сообщение заполнять не нужно, а сотрудник полиции, уточнив информацию, сообщает о ней в учреждение полиции ответственному офицеру и заполняет служебное сообщение о результатах проверки информации (или эти же данные заносит в модуль управления полицейскими силами). В этом случае постановление об отказе начать досудебное расследование не принимается.

Приказом генерального комиссара полиции Литвы утвержден „Порядок контроля, проводимого работниками полиции за тем, как исполняется решением суда лицу, применившему насилие [5], назначенная обязанность временно выселиться с места проживания (если там же проживает и потерпевший). Также этот документ регламентирует действия полиции, связанные с реагированием на преступные **насильственные** действия в ближнем окружении, и действия сотрудника полиции, проводящего досудебное расследование по такому факту, кроме того – оглашение и исправление в регистре данных, связанных с применением мер обеспечения защиты лица, потерпевшего насилие, и действия сотрудников полиции и координирующего работника, когда получена информация о судом назначенных обязанностях и их неисполнении (нарушениях).

Особое внимание уделяется мерам по обеспечению защиты потерпевшим от насилия в ближнем окружении. Контроль за этим исполняют:

Контролирующий сотрудник - сотрудник территориального комиссариата полиции, которого обязали контролировать, как исполняется постановлением суда назначенная обязанность лицу, применившему насилие, временно выселиться с места проживания, если там проживает вместе с потерпевшим, не приближаться к потерпевшему, не общаться и не искать связи с ним.

Координатор – работник территориального комиссариата, которому приказом начальника поручено исполнять функции, указанные в упомянутом Порядке.

Обобщая, необходимо отметить, что защита от насилия очень важна для всего общества, а также в плане правовой доктрины. Приняв Закон о защите от насилия в ближнем окружении деятельность полиции в этой области стала более понятной и компетентной, однако нельзя не упомянуть о том, что появилась конкуренция правовых норм, то есть, все еще случается, когда досудебное расследование контролирующие прокуроры указывают применять нормы „Уголовно-процессуального кодекса“ [6] игнорируя возможности, предоставляемые Законом о защите от насилия в ближнем окружении. Как положительный пример можно упомянуть практику Каунасского окружного

главного комиссариата полиции, а именно то, что продолжительность с момента получения сообщения о насилии в ближнем окружении до передачи материала досудебного расследования судье досудебного расследования составляет не более 48 часов. Так экономятся человеческие и финансовые ресурсы, и кроме того, лицо, применившее насилие, лишено возможности повлиять на потерпевшего, так как на протяжении досудебного расследования (до 48 часов) является задержанным.

Список литературы

1. Михайлович И. „Некоторые аспекты проблемы бытового насилия“. Право, 2012 г.
2. Усцила Р., Гргигутите Н., Кармаза Е. „Методические рекомендации для сотрудников полиции, занимающихся семейными конфликтами“. Вильнюс 2008 г.
3. Дирсиене Н., Ушацкиене К., Маинелите И., Крюгждаите Р. „Методологические рекомендации направлены на защиту жертв насилия в семье и волонтерских организациях“. Каунас, 2007.
4. „Закон о защите от насилия в ближнем окружении“. 15 декабря 2011 г., Но. 72-3475.
5. „Порядок контроля, проводимого работниками полиции за тем, как исполняется решением суда лицу, применившему насилие“. 2011 г. Но. 5-V-1061.
6. Уголовно-процессуальный кодекс. 2000 г., Но. 89-2741.
7. Уголовный кодекс. 2000 г., Но. 89-2741.

Боняк Валентина Олексіївна,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ УКРАЇНИ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасні умови демократичного поступу Української держави вимагають суттєвого удосконалення організації і функціонування правоохоронних органів, зокрема такої їх важливої складової як органів охорони правопорядку, до яких слід віднести Національну поліцію, Службу безпеки України, Національне антикорупційне бюро України, Національну гвардію, органи військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Управління державної охорони, підрозділи пенітенціарної служби (органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори), Державну прикордонну службу України, підрозділи Державної фіскальної служби України (подат-

кової міліції та митних органів)).

В умовах сьогодення вагомими перепонами на шляху до належного стану існування цих органів є: 1) їх залежність від цілей керівництва держави, провладних (парламентських) політичних партій, їх волі, а при парламентсько-президентській моделі державного правління – позицій парламентської коаліції та Уряду, сформованого за політичним принципом партійних квот, що не сприяє прояву політичної волі до реальних змін моделі діяльності правоохоронних органів та свідчить про брак комплексного підходу до реформи правоохоронної системи, непослідовність її проведення [1, с. 5]; 2) відсутність системної методології реформування досліджуваних органів, яка повинна включати кадровий, матеріально-технічний, правовий та ідеологічний компоненти [2]; 3) збереження корупції.

Аналіз чинного конституційного законодавства з питань організації та функціонування органів охорони правопорядку України, інформаційно-аналітичних матеріалів, результатів проведеного нами опитування (у формі анкетування) посадових і службових осіб досліджуваних державних органів, інших органів публічної влади, чиї функціональні обов'язки пов'язані з забезпеченням взаємодії правоохоронних органів із громадськістю, свідчить про те, що причини, які породжують проблеми організації та функціонування органів охорони правопорядку та стоять на заваді їх реформування в умовах формування громадянського суспільства і розбудови правової держави в Україні мають економічний, політичний, культурно-духовний, соціальний, техніко-юридичний характер.

Наміри політичного керівництва усунути ці чинники неодноразово мали місце у нашій державі. Водночас, такі ініціативи з реформування системи правоохоронних органів носили незавершений та непослідовний характер.

Досвід реформування аналогічних органів у зарубіжних країнах свідчить на користь комплексного підходу до цього процесу, який, по-перше, має торкатись усіх органів охорони правопорядку України, а, по-друге, максимально охопити всі складові їх існування (економічну, політичну, соціальну, культурно-духовну), що в кінцевому рахунку й сприятиме забезпеченню належного публічного порядку та безпеки в сучасних умовах.

У нашій державі поштовхом до такого реформування слід вважати прийняту у червні 2014 р. постанову Кабінету Міністрів України «Про утворення робочої групи з питань підготовки пропозицій щодо розроблення Концепції реформування правоохоронних органів» [5]. Водночас, це рішення не містило чітких вимог до діяльності цієї групи у форматі Комплексного огляду сектору безпеки і оборони (далі - КОСБО). У матеріалах до Круглого столу “Концептуальні підходи до реформування МВС у контексті загальнонаціонального плану реформ” 16 квітня 2015 р. слушно вказано на той факт, що міжвідомча робоча група з проведення КОСБО була створена урядом лише в листопаді 2014 р., а план заходів та методичні рекомендації затверджені в лютому 2015 р. [6], що свідчить про проблеми

координації на центральному рівні.

Вважаємо, що комплексне реформування системи органів охорони правопорядку має здійснюватися під керівництвом Національної ради реформ, що є спеціальним консультативно-дорадчим органом при Президенті України з питань стратегічного планування, узгодження позицій щодо впровадження в Україні єдиної державної політики реформ та їх реалізації.

Зважаючи на широкий спектр необхідних реформ, яких потребує українське суспільство, Національна рада реформ має право створювати робочі групи, комітети, цільові експертні команди для розроблення та впровадження напрямів реформ, залучати в установленому порядку до роботи в таких групах, комітетах, командах посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, працівників підприємств, установ, інших організацій, вітчизняних та іноземних учених і фахівців [7].

На нашу думку, найбільш доцільно здійснювати керівництво процесом реформування органів охорони правопорядку України з єдиного центру – Національної ради реформ, у складі якої має бути створений комітет із реформування цих органів публічної влади, як тимчасовий орган, що його діяльність має бути зосереджена на підготовці такого важливого юридичного документа як, Стратегія реформування органів охорони правопорядку України.

Такий документ повинен передбачати: а) принципи організації та функціонування органів охорони правопорядку; б) розмежування їх функцій; в) започаткування дієвого контролю за їх діяльністю як з боку громадянського суспільства, так і держави в особі органів законодавчої та судової влади; г) пропозиції з реформування цих органів, підготовлені на основі аналізу вивчення позитивного і негативного зарубіжного досвіду цих процесів. Стратегія має вирізнятися комплексним характером, враховувати соціокультурну складову: ментальність, традиції та звичаї українського народу.

Необхідність таких змін була визначена і Коаліційною угодою, окремий розділ якої "Реформа системи органів правопорядку" передбачив проведення комплексної реформи органів правопорядку для ефективного, безкомпромісного захисту прав і свобод людини [8].

Важливим кроком до реформування органів охорони правопорядку України слід вважати Указ Президента «Про Стратегію реформування судочинства, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» [9].

Не викликає сумніву той факт, що у нашій державі перед командою реформаторів нині постають надзвичайно складні безпекові, ресурсні, політичні, інституційні виклики (бойові дії на південному Сході країни, не усунута повністю загроза поширення сепаратистських настроїв та/або широкомасштабна російська агресія, проблеми економічного характеру), що, однак, не може бути причиною відмови від проведення реформ [1]. З огляду на це, реформування має стосуватися не одного чи кількох органів охорони пра-

вопорядку України (як, наприклад, Національної поліції), а їх системи; повинно бути загальнонаціональним і не обмежуватися фрагментарними змінами; ним має бути охоплена вся сукупність органів, які реально виконують функцію головної імунної системи державного механізму.

Першим із системи органів охорони правопорядку готовність здійснити кардинальні зміни продемонструвало Міністерство внутрішніх справ України. Запропоновані Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ та Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України, що розроблені за активної участі громадськості та були схвалені Кабінетом Міністрів України у жовтні 2014 року, засвідчили про початок фундаментальних змін у цій системі.

В основу такого реформування покладені такі принципи:

- верховенства права;
- деполітизації;
- демілітаризації;
- децентралізації;
- підзвітності та прозорості у роботі;
- тісної співпраці з населенням та місцевими громадами;
- професійної підготовки персоналу [10], [11].

Така розпочата у державі стратегічна реформа, як вважає О.Н. Ярмиш, має на меті служіння людині та захист її прав. Такі перетворення, на його думку, повинні включати в себе, щонайменше, три компоненти: 1) кадровий; 2) правовий компонент (удосконалення діючих та прийняття нових законодавчих актів із питань організації та діяльності цих органів); 3) ідеологічний (вплив у його межах дасть можливість якнайшвидше позбавитися пережитків радянської моделі й дозволить розбудувувати систему, обравши за основу права й свободи людини) [2, с. 6].

Аналіз процесу реалізації Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ України свідчить про те, що для визначення напрямів реформування органів охорони правопорядку, поряд із громадськістю, необхідно залучити не тільки представників центральних органів виконавчої влади, в яких проводяться реформи, але й тих міністерств, які забезпечують фінансове та юридичне супроводження таких реформ (Міністерство юстиції України, Міністерство фінансів України тощо). Саме активна участь міжвідомчої команди вмотивованих, ініціативних компетентних реформаторів, які формують та підтримують внутрішній запит на реформи, є невід'ємною передумовою успіху [1]. Сьогодні у реформуванні органів охорони правопорядку нашої державі активно допомагають міжнародні організації (ЄС, ОБСЄ, НАТО) та такі розвинуті держави світу, як США, Велика Британія, ФРН, Канада та ін.

Однією з нагальних проблем, яка у ході такого реформування потребує свого вирішення на законодавчому рівні, є демілітаризація органів охорони правопорядку України. Про початок її позитивного вирішення

свідчить зміст Закону України «Про Національну поліцію», в якому поліція (на відміну від міліції, що відповідно до ст. 1 Закону України «Про міліцію» була державним озброєним органом виконавчої влади), визначається як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [12].

Вищевикладене свідчить, що сучасне реформування органів охорони правопорядку України базується на принципі верховенства права. Саме такий підхід забезпечить належну реалізацію повноважень досліджуваними органами, захист прав і свобод людини та, відповідно, публічний порядок і безпеку в державі.

Використані джерела:

1. Концептуальні підходи до реформування органів внутрішніх справ як складової правоохоронної системи та сектору безпеки і оборони України. Інформаційно-аналітичні матеріали до Круглого столу “Концептуальні підходи до реформування МВС у контексті загальнонаціонального плану реформ” 16 квітня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/upload/przh_Melnyk_militsiya_2015_8_5.pdf. – 56 с.

2. Ярмиш О. Кадри дійсно вирішують усе / О. Ярмиш // Іменем Закону. – 2014. № 27 (5933). – 3 лип. – С. 6-7.

3. Алфьоров С. М. Адміністративно-правова діяльність щодо протидії корупції в органах внутрішніх справ : монограф. / С. М. Алфьоров. – Х. : Золота миля, 2011. – 372 с.

4. Заброта Д. Г. Державна антикорупційна політика в Україні: теорія, правова основа, інституалізація : монограф. / Д. Г. Заброта. – Сімферополь : КРП «Видавництво "Кримнавчпеддержвидав"», 2013. – 368 с.

5. Про утворення робочої групи з питань підготовки пропозицій щодо розроблення Концепції реформування правоохоронних органів : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2014 № 171 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/171-2014-п>.

6. Про затвердження плану заходів з проведення комплексного огляду сектору безпеки і оборони України та методичних рекомендацій щодо його проведення : розпорядження Кабінету Міністрів від 25.02.2015 №139-р // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 41. – 05 березня.

7. Питання Національної ради реформ і Виконавчого комітету реформ : Указ Президента України від 13.08.2014 № 644/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/644/2014>.

8. Коаліційна угода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/11/Koaliciyna_uhoda_parafovana_20.11.pdf.

9. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки : Указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

10. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України : розпорядження Кабінету Міністрів України 22 жовтня 2014 року № 1118-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/strategija-rozvitku-organiv-vnutrishnih-sprav-ukrayini-doc210966.html>.

11. Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221414>.

12. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. - № 40-41. - Ст. 379.

Грибан Віталій Григорович,
професор кафедри фізичного виховання
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор біологічних наук, професор

Мельников Володимир Леонідович,
доцент кафедри педагогіки
Західно-Казахстанського державного університету
кандидат біологічних наук, доцент

ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ НА СТРАЖІ ЗДОРОВ'Я ГРОМАДЯН

Динаміка показників, які характеризують здоров'я населення переважної більшості країн світу, на сьогоднішній день має негативну спрямованість, що характерно для таких показників, як відтворення населення, тривалість життя, смертність, хронічні неінфекційні захворювання (серцево-судинні, онкологічні, ендокринні), захворювання органів дихання, туберкульоз, патологія репродуктивної системи інфекційного та неінфекційно походження, виробничий травматизм та інше [1]. Нажаль до таких країн належить і Україна. Дуже тривожним є низький рівень здоров'я молоді, Згідно даних М.С. Гончаренко 70% школярів мають низький і нижчий за середній рівень фізичного здоров'я, 22% - середній і низький, 7,5% - вищий за середній, високий та вищий рівень фізичного здоров'я [2]. Не все гаразд з психічним та духовним здоров'ям. Слід пам'ятати, що здоров'я – це здатність людини виконувати свої біологічні і соціальні функції. [3]

Слід зазначити, що у другій половині ХХ століття у зв'язку з погіршенням стану здоров'я людей цій проблемі стали приділяти значну увагу. В 1977 році Всесвітня Асамблея охорони здоров'я визначила, що головною соціальною метою керівників держав і всесвітньої організації охорони здоров'я повинно бути досягнення всіма народами світу такого рівня здоров'я, який дозволить їм вести продуктивно в соціальному і економічному плані спосіб життя. Мадридська конференція Міністрів охорони здоров'я Європейських країн у 1981 році визнала пріоритетним освітнім напрямком збереження і зміцнення здоров'я населення, а Європейське регіональне бюро ВООЗ у 1991 році визначило основні задачі для досягнення здоров'я для всіх громадян [1].

Україна на законодавчо-нормативному рівні активно сприймала світові тенденції щодо поліпшення стану здоров'я населення. Здоров'я громадян та інших фізичних осіб, які на законних підставах перебувають на території України, охороняється конституцією України. У відповідності до ст. 49 Основного Закону України, кожен громадянин має право на охорону здоров'я, медичну допомогу.

За роки суверенності України Верховною Радою та Урядом України

прийнято більш двохсот законів та п'ятсот законодавчих документів, що регулюють охорону здоров'я населення.

Для забезпечення охорони здоров'я розроблялися і фінансувалися із державного бюджету відповідні соціально-економічні, медико-санітарні та оздоровчо-профілактичні програми.

За Конституцією України, держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних та комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безкоштовно. Проте в останні роки ХХ століття і особливо на теперішній час в реальних умовах життя цих положень Конституції, як правило, не дотримуються. Різновидні методи діагностики, проведення хірургічних операцій та багато іншого не завжди доступні для громадянина, так як переведені на комерційну основу, а страхова медицина, яка могла би бути доступною до всіх громадян, ніяк не знаходить впровадження у нашій державі. Недоступні для більшості громадян і ефективні лікарські засоби.

Правовою основою медичного обслуговування є також Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 року, Закон України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» від 24.02.1994 р., Положення про Міністерство охорони здоров'я, затверджене Указом Президента України від 24.07.2000 р.

Охорона здоров'я – один із пріоритетних напрямів державної діяльності. Держава формує політику охорони здоров'я в Україні та забезпечує її реалізацію. Законодавством передбачено, що особисту відповідальність за реалізацію цієї політики несе Президент України.

Держава через спеціальні уповноважені органи виконавчої влади, в першу чергу через прокуратуру, здійснює контроль і нагляд за додержанням законодавства про охорону здоров'я, державних стандартів, критеріїв та вимог, спрямованих на забезпечення здорового навколишнього природного середовища і санітарно-епідемічного благополуччя населення, нормативів в галузі охорони здоров'я ;4].

На сьогодні в Україні бракує наявності Закону про забезпечення якості харчової продукції. На підприємствах по виготовленню молочних, м'ясних та інших продуктів не дотримуються відповідних стандартів, випускають неякісну продукцію, часто-густо забруднену шкідливою мікрофлорою (кишковою паличкою, та іншим), що призводить до отруєння, шлунково-кишкових захворювань тощо.

В Україні, яка мала в цілому сприятливі умови життя, розгорнулися негативні процеси, що проявляються в якісному стані компонентів природи. Посилюється радіоактивне, хімічне, електрохімічне та інші види забруднень, що значною мірою впливають на тривалість життя населення [5].

Існує ще одна важлива проблема серед молодіжного середовища – формування у юнаків і дівчат неадекватних установок щодо культури між статевих стосунків, яка ускладнюється пропагандою насилля і розпусти, рекламою

сексуальних послуг. Все це сприяє розповсюдженню венеричних захворювань і в першу чергу СНІДУ та порушенню репродуктивного здоров'я [6].

Репродуктивне здоров'я – це комплекс соматичних, емоціональних, інтелектуальних і соціальних аспектів сексуального існування людини, позитивно збагачуючи та підвищуючи комунікабельність її, здатність до кохання та дітонородження.

На поліпшення репродуктивного здоров'я спрямовані Указ Президента України «Про національну програму «Репродуктивне здоров'я» та затверджена Урядом України Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації на період до 2015 року».

Проте, як свідчить офіційна статистика, впродовж останніх років в Україні різко знижується репродуктивне здоров'я населення, а зниження народжуваності до критичного рівня має глобальний характер. В той же час за кількістю ВІЛ-інфікованої молоді Україна посідає перше місце в Європі. Цій проблемі наша країна приділяє увагу. У 2001 році уряд України ініціював спеціальну сесію Генеральної Асамблеї ООН з ВІЛ/СНІД, на якій була прийнята Декларація про прихильність до справи боротьби з ВІЛ/СНІД.

Порядок правового регулювання діяльності, спрямованої на запобігання поширення ФІЛ-інфекції в Україні, та відповідні заходи соціального захисту ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД визначає Закон України «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення». Цим законом боротьба з ВІЛ/СНІДом визначається одним з пріоритетних завдань держави в галузі охорони здоров'я населення.

В узагальненому вигляді основні позиції, викладені в цьому Законі, мають завершений, досконалий вигляд. Але, водночас, у державному нормативно-правовому полі гостро відчувається брак розпорядних підзаконних актів, які б визначали механізми реалізації вимог цього закону. Зокрема, сьогодні немає нормативно-правового акту, який би передбачав та регламентував цільові заходи соціального захисту посадових осіб немедичних установ, задіяних у сфері боротьби з захворюваністю на СНІД.

Також недостатньо в основних положеннях визначаються заходи соціальної реабілітації превентивної профілактики, а більшість наявних заходів як правило стосуються медичного персоналу та ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД осіб. Окрім цього, відсутні механізми психолого-педагогічного впливу на профілактичну діяльність: формування психологічної готовності та психологічної прихильності до здорового способу життя, психологічної реабілітації тощо.

Слабким місцем чинної законодавчої бази, що не сприяє її повноцінній реалізації, є також те, що в основних положеннях відповідних нормативно-правових актів не визначено ступеню та рівню відповідальності органів, на яких покладена розробка й здійснення заходів з боротьби із захворюванням на СНІД. Це, у свою чергу, тягне за собою неефективність, недієздатність багатьох проголошених у відомчих нормативно-правових актах профілактичних заходів, спрямованих на запобігання й упередження захворюваності гро-

мадян на ВІЛ/СНІД [4]

Слід відмітити, що серед усіх відомств немедичної спрямованості найбільш активно спрямована на запобігання та недопущення інфікування на ВІЛ/СНІД профілактична робота МВС України.

Нормативна база МВС України містить у собі значну кількість розпорядних актів, дві Концепції та одну Комплексну програму, що безпосередньо регламентують та регулюють практичні питання профілактики ВІЛ/СНІДу серед працівників органів внутрішніх справ та військовослужбовців Внутрішніх військ МВС України.

Серед інших проблем, які негативно відбиваються на стані здоров'я нашого суспільства, слід відмітити проблеми наркотизму, алкоголізму та тютюнопаління. З цього приводу Верховною Радою України прийняті відповідні закони, але впроваджуються вони в життя чомусь з великим гальмуванням, надто обережно. Зрозуміло, що багатьом впливовим людям не завжди до душі такі закони, у них на першому місці прибутки, а потім людина. Наприклад, Львівська міська рада в жовтня 2010 р. прийняла постанову про обмеження продажу спиртних напоїв у нічний час, дуже відповідальне рішення, направлене на боротьбу з алкоголізмом та злочинністю, але піднімається гвалт під гаслом порушення прав людини, а фактично боротьба точиться за свої прибутки, а не за права людини. Такий парадокс.

Здоров'я людей на 50 % залежить від способу життя, а останній включає в себе таке поняття як рівень життя, т. т. можливість людини на достатньому рівні забезпечити життєдіяльність самої себе, своєї сім'ї. Нажаль рівень життя у нашій державі ще дуже низький, на грані бідності згідно аналітичних даних ООН в Україні знаходиться понад 70% людей.

На медицину виділяється значно менша доля всього ВВП, ніж це передбачено основним Законом України (10%). Згідно даних літератури медицина може забезпечувати покращення рівня здоров'я громадян на 10 і більше відсотків[3]. А про що тут можна казати, якщо хворі, поступаючи на лікування до лікарні, повинні приносити з собою лікарські засоби, приписані лікарем, та інше. Щоденне перебування в лікарні обходиться для хворого в сотні, тисячі гривнів, не говорячи вже про операції, за які хвора людина мусить платити десятки тисяч гривнів.

Таким чином, щоб суттєво покращити стан здоров'я нації, слід в першу чергу активно здійснювати пропанду здорового способу життя, суттєво покращити медичне обслуговування населення, забезпечити можливість людям працювати, отримувати за свою працю належну заробітну плату, тобто забезпечити певний рівень життя громадян. В сім'ях, школах, вузах через засоби СМІ прививати молоді культуру здоров'я, більше уваги фізичному вихованню та спорту, як це має місце в республіці Казахстан [7]. Посилити вимоги на державному рівні до виконання Законів України та нормативних актів з охорони здоров'я, строго виконувати основні положення Конституції України, зробити доступною медицину для всіх громадян.

Література:

1. Грибан В. Г. Валеологія: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2012.- 342 с.
2. Гончаренко М.Є. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя як актуальна проблема вищої педагогічної освіти//Здорове довголіття-здорова нація, Бердянськ: БДПУ.-2006.-с.29-75
3. Лисицын Ю.П. Концепция формирования здорового образа жизни//Сб. научных трудов.-М., 1991.-с.3-27
4. Барко В.І., Бойко О.В., Ірхін Ю.Б. та ін. Формування лідерства і прихильності до здорового способу життя у військовослужбовців і працівників правоохоронних органів України: навчальний посібник. – К.: К.І.С., 2008.-200 с.
5. Кравченко Л.М. Екологічні умови як формуючі фактори спадкоємної і адаптаційної обумовленості інтелекту//Здорове довкілля-здорова нація, Бердянськ: БДПУ.-2006.-с.12-15
6. Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/Сніду/ С.В. Страшко, Л.А. Животовська., О. Д. Гречишкіна та ін./ За редакцією С.В. Страшка.- К.: Освіта України, 2006.-260 с.
7. Развитие массового спорта в республике Казахстан как показатель эффективности управления //Материалы 6: Международной научно-практической конференции «Менеджмент в спорте.Глобальные вызовы и региональное развитие»/Мельников В.Л., Грибан В.Г. -С.-Петербург, 2017

Доненко Валерій Вікторович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри загальноправових дисциплін
та адміністрування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Соціально-політичні зміни в Україні та нові пріоритети державотворення, в основу яких покладено примат забезпечення прав і свобод людини і суспільства в цілому, стимулюють вітчизняну юридичну науку до пошуку нових форм забезпечення потреб суспільства правовими засобами. Одним із наріжних шляхів активізації процесу переходу від застарілих і архаїчних дослідницьких моделей до інноваційних є створення нової наукової адміністративно-правової доктрини, яка б враховувала принципові зміни у погляді на суспільне призначення адміністративного права, розуміння його як права забезпечення і захисту прав людини [1, с. 67].

Аналіз чинного законодавства в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, а також його ретроспективний аналіз свідчать про неможливість його удосконалення без переосмислення значення інституту адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення правил дорожнього руху.

Каменем спотикання для докорінного перегляду концепції адміністративної та кримінальної відповідальності до сих пір є точка зору, що основною причиною аварійності – порушення Правил дорожнього руху (при відповідному зростанні адміністративної та кримінальної відповідальності) Життя свідчить, що відійти від стереотипу досить важко. На протязі більш ніж 50 років під час врегулювання суспільних відносин в різних сферах чітко проглядався пріоритет держави над інтересами громадян. За основу завжди покладалася гіпотеза про те, що основна причина ДТП (злочинів чи правопорушень) полягає в не законслухняній поведінці громадян, впливати на яких можна було шляхом посилення відповідальності. При цьому самим винуватцем ДТП, як правило, був водій механічного транспортного засобу, а не держава в особі відповідних органів, які повинні за своїм статусом та призначенням створювати цивілізовані умови для безаварійного функціонування складної антропологічної системи “дорожній рух”.

Навіть прокримінальна, деліктна спрямованість особи, не може нехтувати тією здавалось беззаперечною істиною, що не можна: керувати транспортним засобом у стані сп’яніння, перевищувати швидкість, проїжджати на заборонений сигнал світлофору (переїзд, перехрестя) і таке інше. Здається всім зрозуміло, що нехтування заборонами та приписами в цій сфері загрожує власне особі, оточуючим, іншим учасникам дорожнього руху, пішоходам, - життям, здоров’ям, матеріальними наслідками, і адміністративна делікатність в цій сфері – в цілому нації, державі, національній безпеці.

Наразі у суспільстві ширяться пропозиції щодо чергового посилення адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху та встановлення (поновлення) кримінальної відповідальності.

Разом з тим, вважаємо за необхідне звернути увагу на доцільності посилення адміністративної відповідальності. Адже здебільшого саме через посилення адміністративної відповідальності робляться спроби щодо покращення ситуації на дорогах.

Останні важливі зміни у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху були введені Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» від 14 липня 2015 року [2]. Було внесені значні зміни до порядку та видів адміністративних стягнень, який існував у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Так, по-перше, введено новий вид стягнень (саме вид стягнень, адже ним додано статтю 24 КУпАП «Види адміністративних стягнень») – штрафні бали, по-друге, встановлено особливий порядок їх застосування, по-третє, штрафи встановлено з чітко визначеним розміром без будь-якої альтернативи щодо як самої суми так і накладення адміністративного стягнення в цілому, по-четверте, суттєво зменшено кількість складів адміністративних правопорушень в сфері безпеки дорожнього руху за які передбачається санкція – попередження. А Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушен-

ня щодо посилення відповідальності за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» від 7 липня 2016 року [3].

Внесені важливі зміни до статті 25 КУпАП за якими оплатне вилучення, конфіскація предметів та позбавлення права керування транспортними засобами можуть застосовуватися як основні, так і додаткові адміністративні стягнення, у зв'язку з цим суттєво посилюється потенціал існуючих санкцій в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Так, у статті 130 КУпАП встановлені наступні стягнення за частиною першою, це "накладення штрафу на водіїв у розмірі шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк один рік і на інших осіб - накладення штрафу в розмірі шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян"; а за частинами другою і третьою цієї статті; повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк три роки і на інших осіб - накладення штрафу у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого. А за дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яка двічі протягом року піддавалася адміністративному стягненню за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, за відмову від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, -тягнуть за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі двох тисяч чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк десять років і на інших осіб - накладення штрафу у розмірі двох тисяч чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого".

На фоні таких змін ми маємо наступну статистику за окремими показниками стосовно причин ДТП з постраждалими за 2016 рік : керування у нетверезому стані: 2365 (у 2015 році) та 1892 (2016 р) , зниження на 20,1 %; перевищення встановленої швидкості руху 111 (2015) та 142 (2016), зростання на 27,9 %; перевищення безпечної швидкості 5540 (2015 р.) та 4667 (2016 р.) зниження на 15,8 %. Показник перевищення швидкості руху має тенденцію до зростання за відсутності контролю за швидкістю руху поліцією, які не мають відповідних засобів для її фіксації. Тому фактично контроль за швидкістю руху ними не здійснюється. І це актуальне питання потребує негайного вирішення.

Ситуація за статистикою виглядає обнадійливою, тому як маємо певне зниження за окремими показниками порушень правил дорожнього руху. А чи можна пов'язувати ці результати з прийняттям змін до адміністративно-деліктного законодавства? Так, можемо. Але в цьому і полягає основна небезпека, коли саме тільки через посилення відповідальності, встановлення додаткових обмежень робить спроби вплинути на ситуацію з безпекою дорожнього руху. Ретроспективний аналіз таких змін ще з радянських часів свідчить про їх тимчасовий ефект, необхідність знову посилювати відповідальність в сфері безпеки дорожнього руху. Таким чином, на протязі більш ніж 50 років під час врегулювання суспільних відносин в різних сферах чітко проглядався пріоритет держави над інтересами громадян, громадянина. За основу завжди покладалася гіпотеза про те, що основна причина ДТП (злочинів чи правопорушень) полягає в не законслухняній поведінці громадян, впливати на яких можна було шляхом посилення відповідальності. При цьому самим винуватцем ДТП, як правило, був водій механічного транспортного засобу, а не держава в особі відповідних органів, які повинні за своїм статусом та призначенням створювати цивілізовані умови для безаварійного функціонування складної антропологічної системи "дорожній рух". З цього періоду закладалося легковажне ставлення до протидії адміністративним проступкам через видання численних законодавчих та підзаконних актів "про посилення боротьби" з тими чи іншими правопорушеннями. Ідеологізована парадигма "боротьби з правопорушеннями" дезорієнтувала правоохоронні органи, підміняючи реальність недійсними задачами "викоренення" правопорушень. Зовнішнім проявом такої політики стала орієнтація системи на показники роботи у вигляді складених протоколів та кількості осіб, притягнутих до відповідальності. Така позиція була виявом адміністративно-деліктної політики радянської держави, а її окремі сучасні прояви є рудиментарними залишками.

Нам треба усвідомити, що суспільні відносини, які утворюють дорожній рух настільки багатоманітні, що забезпечити їх правове регулювання тільки за допомогою правил неможливо. Необхідні додаткові заходи з оптимізації дорожнього руху, по упорядкуванню відносин між його учасниками стосовно конкретної характеристики вуличної мережі, параметрами руху тощо. Це досягається за допомогою технічних засобів безпеки дорожнього руху.

Сучасні досягнення багатьох галузей науки і техніки змушують по-новому підходити до питання правового регулювання суспільних відносин у сфері безпеки дорожнього руху з урахуванням впливу на них науково-технічного прогресу, «оновленого погляду на суспільне призначення адміністративного права».

Необхідно зрозуміти, що зміст безпеки в цій сфері, адміністративно-правова організація її стану полягає у забезпеченні захищеності від певних загроз у процесі впорядкування відносин у сфері дорожнього руху. І, навпроти, спроби на державному рівні вплинути на деліктну ситуацію у сфері безпеки дорожнього руху традиційними методами - посиленням, зменшенням санкцій, скасуванням окремих заборон (номерні знаки, швидкість руху тощо)

не мають шансу на успіх.

“Сьогоденність” законів та підзаконних актів, необхідність постійного внесення в них змін та доповнень, їх неузгодженість з прийнятими актами вимагає формування правової політики з далекоглядними цілями, які б узгоджувалися з галузевими політиками (кримінальної, адміністративної тощо). Важливим кроком до вирішення цих завдань може бути законодавче визнання кримінальних (підсудних) проступків та віднесення до них певних порушень правил дорожнього руху. Саме держава несе відповідальність за формування стратегії протидії правопорушенням, системі заходів та засобів вирішення цих проблем.

Література

1. Виконавча влада і адміністративне право/ За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» від 19 липня 2015 року № 596-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 39. – Ст.372.

3. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» від 7 липня 2016 року № 1446-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 33, ст.565.

Кобзар Олександр Федорович,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах євроінтеграційних та глобалізаційних перетворень, які відбуваються сьогодні в Україні, перед правоохоронними органами постає ряд важливих завдань, серед яких першочергового значення набувають забезпечення реалізації людиною та громадянином своїх невід'ємних прав і свобод, гарантованих Конституцією, підтримання публічної безпеки і правопорядку.

Національна поліція України – досить молода структура, яка перебуває в процесі свого становлення, адже сьогодні в Україні триває реформування правоохоронної системи. Основною метою реформування правоохоронних органів в Україні є підвищення ефективності їх діяльності, перехід на якісно новий рівень, який враховує інтереси суспільства та держави. У зв'язку з цим, під час здійснення поліцейської діяльності повинні обов'язково врахо-

уватися основні принципи (засади) діяльності поліції, які закріплені в чинному законодавстві.

Багатопланова правоохоронна діяльність із забезпечення виконання значного обсягу роботи, яка пов'язана з охороною, захистом і виконанням функцій, покладених на поліцію зокрема, будується на основі принципів [2, с. 264]. Принцип є однією з основних категорій, яка використовується для характеристики діяльності у будь-якій сфері. Не є виключенням і сфера діяльності поліції.

Відповідно до Розділу II Закону України «Про Національну поліцію», поліцейські під час здійснення своєї діяльності повинні неухильно дотримуватися принципів верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства та безперервності [3, ст. ст. 6-12].

Внаслідок реформування системи МВС України поліція повинна стати якісно новим органом, основною метою якого є захист прав і свобод громадян, правопорядку та законності. Поліцейський, керуючись у своїй діяльності основними засадами правоохоронної діяльності, не повинен асоціюватися у громадян з представником карального апарату. Виконуючи у суспільстві сервісну функцію поліція повинна сприймати громадян як клієнтів і партнерів, водночас працівник поліції повинен асоціюватись у громадянина з помічником і захисником [6, с. 11].

Під час виконання своїх професійних обов'язків поліцейські змушені піддавати правомірному обмеженню окремі особисті права і свободи людини і громадянина. Проте, не повинно бути жодного втручання з боку державних органів у користування цим правом, за винятком втручання, передбаченого законом, та необхідності у демократичному суспільстві в інтересах державної та суспільної безпеки чи економічного добробуту країни, для охорони здоров'я чи моралі населення або захисту прав та свобод інших осіб [7, ст. 15].

Створення системи соціального партнерства між Національною поліцією та громадськістю передбачає функціонування органів поліції на засадах відкритості та прозорості. Поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку [3, ст. 9]. Законодавче закріплення цього принципу в Законі стало важливою гарантією відкритості та прозорості діяльності поліції, які в свою чергу є основними складовими механізми становлення інституту демократії.

Оскільки, відкритість та прозорість є стратегічним елементом формування якісної взаємодії між громадськістю та Національною поліцією, принциповим питанням у контексті тлумачення ст. 9 Закону є чітке розуміння понять «відкритості» та «прозорості». Міжнародний досвід свідчить, що відкритість держави передбачає прозорість функціонування поліції, можливість суспільства контролювати виконання нею важливих рішень. Відкритість дія-

льності Національної поліції дозволяє громадянам отримати адекватне уявлення та сформувані критичне судження про її функціонування на засадах демократичності. Прозорість діяльності передбачає можливість взаємодії громадян, їхніх об'єднань, юридичних осіб з поліцією при реалізації державної політики, впливу на рішення та діяльність цих органів, доступ до повної, об'єктивної, достовірної інформації про їх діяльність.

Політична нейтральність поліцейських є необхідною передумовою для гарантування того, що громадяни незалежно від їх політичних поглядів та переконань отримують якісні поліцейські послуги. Політизація Національної поліції перешкоджає створенню високопрофесійного кадрового потенціалу.

Отже, діяльність поліції має велике значення не лише для суспільства вцілому, а й для окремої людини зокрема, адже впевненість у власній безпеці та відчуття захищеності з боку органів державної влади, є головною вимогою, яку висуває сучасне суспільство до держави.

Реформування правоохоронних органів Україні є невід'ємною частиною демократизації суспільного життя та побудови правової держави, а тому дотримання та реалізація основних засад правоохоронної діяльності Національною поліцією України, закріплених у розділі II Закону України «Про Національну поліцію», прискорить процес формування та ефективного функціонування інституту поліції в Україні, відповідно до міжнародних стандартів забезпечення прав і свобод у різних сферах життєдіяльності людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Юзікова Н. С. Судові та правоохоронні органи України : [підручник] / Н. С. Юзікова. – 4-те вид., перероб. і допов. – К.: Істина, 2006. – 320 с.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 58-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – ст. 379.
4. Шилінгов В. С. Верховенство права – основоположний принцип правової системи демократичного суспільства / В. С. Шилінгов // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 2. – С. 26-29.
5. Колодій А. М. Принципи права України : монографія / А. М. Колодій. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
6. Кривицький Ю. Верховенство права як принцип діяльності міліції: перспективи закріплення та реалізації в умовах реформування МВС України / Ю. Кривицький // Юридична Україна. – 2013. – № 8. – С. 8-13.
7. Декларація про поліцію : резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 690 (1979) від 8 травня 1979 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_803.

Ковалів Мирослав Володимирович,
завідувач кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Львівського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Зміни, що відбуваються в житті громадян України, пробуджують високу активність та прагнення людей безпосередньо брати участь у вирішенні проблем, які торкаються їх загальних інтересів. У контексті розширення свободи слова, утвердження плюралізму думок і дій, у житті виникли такі форми політичної активності громадян: (мітинги, збори, вуличні походи, демонстрації), що вийшли за рамки традиційних уявлень про статус особи в сфері політичного життя суспільства [1, с.128]. Але незважаючи на всю важливість саме цього різновиду політичних прав, конституційні положення про свободу зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій й дотепер належним чином не конкретизовані у вітчизняному законодавстві, нерідко обмежуються, а то і просто порушуються. Не всі заходи проходять мирно, деякі супроводжуються масовими заворушеннями, насильницькими діями щодо громадян та співробітників поліції [2, с.160].

Для забезпечення публічного порядку та безпеки під час проведення масових заходів керівниками органів Національної поліції повинна залучатися реально необхідна кількість сил та засобів. Наряди здійснюються у міру здійснення заходу, а коли мине потреба, за розпорядженням начальника оперативного штабу (начальника сектора або дільниці) негайно знімаються та виводяться у резерв.

Водночас уточнюються завдання, розподіл нарядів, перевіряється реальність встановлених термінів розгортання задіяних сил; відпрацьовуються відповідно до законодавства питання взаємодії нарядів поліції, Національної гвардії України та інших сил, що залучаються на випадок виникнення надзвичайних обставин [3, с.21].

У день проведення масового заходу керівники підрозділів превентивної діяльності Національної поліції та підрозділів патрульної служби здійснюють перевірку наявності особового складу та стан його екіпіровки, інструктажі старших самостійних груп та всього особового складу, водночас повідомляють про можливі зміни у проведенні масового заходу та забезпечують розподіл працівників поліції та технічних засобів, за можливості встановлюють зв'язок з організаторами проведення масового заходу.

Основними завданнями поліції із забезпечення публічного порядку в

період проведення масових заходів є:

- 1) забезпечення спільно з організаторами заходів необхідних умов безпеки учасникам і глядачам, дотримання встановлених правил поведінки в місцях проведення масових заходів;
- 2) попередження та припинення злочинів, порушень публічного порядку;
- 3) забезпечення безпеки дорожнього руху і пожежної безпеки;
- 4) недопущення послаблення охорони публічного порядку на території, де безпосередньо заходи не проводяться [4, с.19].

Під час проведення масових заходів наряди зобов'язані:

- знати та виконувати в повному обсязі поставлені завдання;
- виявляти виняткову передбачливість та витримку у разі несення служби, в різних ситуаціях діяти спокійно та впевнено, особливо під час припинення порушень публічного порядку;
- перебувати в зазначеному місці і без спеціального дозволу не залишати довірену ділянку служби;
- виводити з місця проведення масового заходу осіб, які перебувають у стані сп'яніння та інших правопорушників;
- у разі виявлення обставин, які ускладнюють проведення будь якого заходу, забезпечення публічного порядку, терміново доповісти відповідному керівнику, відповідальному за стан охорони громадського порядку на цій ділянці [1, с.127].

Керування силами і засобами в період підготовки і проведення масових заходів виконується спеціально призначеними працівниками або оперативним штабом, яке здійснюється із спеціально організованих пунктів керування, розташованих, як правило, безпосередньо в районі проведення заходу, звідки найбільш зручно керувати силами і засобами. Вони можуть бути нерухомими або рухомими, кожний пункт керування забезпечується необхідними засобами зв'язку. Чисельність і склад оперативного штабу визначається залежно від характеру, масштабу та значення масового заходу, що проводиться.

На випадок ускладнення обстановки під час проведення заходу завжди виділяється резерв, що повинен розташовуватися в місцях, де його можна задіяти. Резерв призначається для вирішення завдань щодо охорони громадського порядку у випадках ускладнення обстановки під час проведення масового заходу [2, с.163].

Необхідно мати на увазі, що для забезпечення громадського порядку й безпеки під час проведення масового заходу повинна залучатися лише реально необхідна кількість сил і засобів. Наряди задіюються в міру розгортання проведеного заходу, а потім за потреби негайно знімаються і переводяться в резерв або на забезпечення охорони громадського порядку в інших місцях міста.

Група супроводження учасників, глядачів заходу забезпечує громадський порядок під час вишикування колон, їх супроводження та розміщення у відведених для них місцях.

Наряд, призначений на пост спостереження, забезпечує своєчасну інформацію штабу про перебіг проведення масового заходу, ускладнення обстановки. Пост спостереження встановлюється у пункті, який забезпечує належний огляд території й оснащується необхідними технічними засобами [5, с.144].

Резерв призначається для вирішення завдань охорони громадського порядку у випадках ускладнення обстановки під час проведення масового заходу. Резерви повинні розміщуватися в місцях, звідки вони можуть бути в найкоротший строк задіяні. До складу резерву, який перебуває у розпорядженні начальника оперативного штабу, може виділятися до 15 % всіх залучених до охорони громадського порядку сил і засобів.

Загородження із спеціальних бар'єрів, автомобілів і військової техніки встановлюється з метою посилення ланцюжків на найбільш небезпечних напрямках оточення.

Групи застосування спеціальних засобів створюються з метою запобігання і припинення масових безпорядків, хуліганства, безчинств [5, с.45].

Виконавчий період охоплює дії нарядів та керування ними безпосередньо у процесі проведення масового заходу.

У цей період організовується служба нарядів щодо забезпечення громадського порядку і безпеки у районі проведення масового заходу та на прилеглій території.

Характер масових заходів і їх особливості вимагають оперативності та готовності керівників підрозділів Національної поліції щодо ухвалення рішень з організації охорони громадського порядку і безпеки під час їх проведення.

Одночасно відсутність комплексних досліджень у питаннях діяльності підрозділів Національної поліції, необхідного правового регулювання, дійових методичних рекомендацій практичним працівникам з питань охорони громадського порядку та безпеки, тактиці їх дій в період проведення масових заходів (особливо в період ускладнення оперативної обстановки), а також правова незахищеність поліцейських знижують активність і ефективність їх дій та інших учасників масових заходів. Іноді це призводить до ухвалення неправильних управлінських рішень, порушення законності, зачіпає права та законні інтереси громадян. Крім того, внаслідок невірно ухвалених управлінських рішень та непрофесійних дій особового складу під час проведення масових заходів гинуть і отримують тілесні ушкодження та каліцтва учасники масових заходів і працівники поліції та військовослужбовці Національної гвардії [6, с.87].

Одною із найважливіших проблем, що ускладнює ситуацію під час охорони публічного порядку є не дії конкретних осіб, які становлять цей вид натовпу, а саме скупчення людей і їх поведінка. Внаслідок цього ускладнюється рух транспорту і пішоходів, виникають перешкоди в роботі підприємств, установ, організацій.

З огляду на це тактичні дії працівників поліції в цій ситуації повинні бути спрямовані на припинення подальшого скупчення громадян шляхом усунення джерела збуджувального чинника та проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з метою припинення чуток. Водночас слід врахувати ту обставину, що присутність великої кількості нарядів поліції у форменому одязі вже є фактором, який збуджує зацікавленість і приваблює людей.

Використані джерела:

1. Мамай А.В. Окремі питання організації діяльності поліції зарубіжних країн щодо попередження групових порушень громадського порядку та масових безпорядків / А.В. Мамай // Наука і правоохоронна діяльність. – 2013. – № 1 (19).- С. 127-128.
2. Корнієнко М.В. Забезпечення громадського порядку та громадської безпеки як функціям правоохоронної діяльності / М.В. Корнієнко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – Вип. 22. – Ч. 1. – С. 160.
3. Корнієнко М.В. Сили і засоби органів внутрішніх справ, які залучаються на охорону громадського порядку (на прикладах міста Києва) / М.В. Корнієнко. – К.: НАВСУ, 2009. – С. 21.
4. Боняк В.О. До проблеми визначення системи органів охорони правопорядку України / В.О. Боняк // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 25 жовтня 2013 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – С. 19.
5. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. Спеціальна частина: підручник / за ред. В.В. Коваленка, Ю.І. Римаренко, В.І. Олефір. – К.: ПП "Директ лайн", 2012. – С. 144.
6. Нижник П.Т. Щодо підвищення ефективності патрулювання / П.Т. Нижник // Вісник Одеського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 5. – С. 87.

Курінний Євген Володимирович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного
та господарського права Запорізького
національного університету

**НЕРЕАЛІЗОВАНІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ПОТРЕБИ
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО (ПУБЛІЧНОГО)
ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ**

Організація роботи української поліції має низку суттєвих прогалин законодавчого та практично-функціонального характеру, що негативно відбивається на кінцевих результатах її діяльності та впливає на рівень довіри громадян до неї.

Сфера громадського порядку та безпеки є однією з ключових складових соціального буття на належне забезпечення якої мають бути спрямовані сили і засоби поліції, недарма у 60-ті роки минулого століття в УРСР функціонувало МОГП (міністерство охорони громадського порядку), а перші кроки

становлення сучасної поліції нашої країни, розпочалися зі створення патрульної поліції, головним призначенням якої є забезпечення громадського порядку та громадської безпеки.

Майже щодня стрічки новин повідомляють про скоєння резонансних злочинів у громадських місцях, зокрема у ніч із 6 на 7 листопада 2017 року невідомими був залитий цементним розчином Вічний вогонь у парку Вічної Слави в столиці – м. Києві, тоді ж у м. Одесі у результаті підпалу згоріло близько 10 автомобілів [1], або 18 жовтня о 20:45 на вул. Сумській м. Харкова позашляховик на великій швидкості в'їхав у натовп людей, які стояли на тротуарі біля світлофора, 5 загинули одразу, 6 отримали травми різного ступеня тяжкості [2].

Тривожна частота та тяжкість злочинів, що скоюються зараз у громадських місцях, спонукає до висновку про фактичну втрату керованості ситуацією з боку відповідних поліцейських структур. У свій час розпіарена патрульна поліція, не виправдовує пов'язані з нею очікування, вже без озброєного ока проглядаються явні недоліки кадрового підбору та професійної підготовки особового складу цього підрозділу. Робота скорочених майже удвічі дільничних інспекторів перетворилась на діяльність поза повноцінним законодавчим регулюванням, бо положення чинного Закону України «Про Національну поліцію» не тільки не містять таких функцій поліції як адміністративна або профілактична (взагалі у цьому законі відсутня стаття про функції поліції), а й взагалі не мають згадки про поліцію громадської (публічної) безпеки. Зокрема, у пункті 3 статті 13 зазначеного законодавчого акту зафіксовано, що у складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення [3].

Напевно дільничні офіцери поліції, мають стати основою місцевої поліції та отримати відповідне законодавче закріплення (наприклад, у Законі України «Про місцеву поліцію»). Однак, постає цілком слушне питання – де цей закон, чому він не приймається вже третій рік ?

Наступна важлива проблема стосується таких законодавчих термінологічних новацій як «публічний порядок» та «публічна безпека», які замінили звичні та достатньо науково дослідженні – «громадський порядок» та «громадська безпека». На мою думку по-перше, «публічна безпека» та «громадська безпека» не є тотожними поняттями, перше за змістом є ширше за друге, і може охоплювати такі словосполучення як національна, державна або громадська безпека. По-друге, чинне українське законодавство у тому числі й деліктне (адміністративне або кримінальне) містить сотні правових норм де зафіксовані терміни громадський порядок та громадська безпека, й немає згадки про відповідну публічність.

Наведені вище, а також інші (залишені поза увагою з причини лімітованого обсягу тез) законодавчі «недоречності» у поєднанні з не дуже втішними результатами забезпечення громадського порядку та безпеки з боку ді-

ючих поліцейських структур, сумарно складають систему не розв'язаних суспільних потреб (проблем), що потребують своєї об'єктивної оцінки та невідкладного вирішення шляхом застосування відповідних організаційно-правових заходів.

Зазначені заходи можуть відбуватися у двох форматах, перший (традиційний) – правове регулювання відповідних адміністративних відносин, або другий (новаційний) – забезпечення реалізації об'єктивно існуючих суспільних потреб, шляхом їх переформатування в адміністративно-правові потреби, що вимагають свого нормативно-правового закріплення та подальшої реалізації за допомогою відповідних адміністративних правовідносин.

Суспільні відносини завжди є вторинними до суспільних потреб (те саме стосується правовідносин та правопотреб), належна, якісна правореалізація неможлива без врахування у змісті правової норми правового інтересу, сформованого на основі відповідної правопотреби. Даний правовий інтерес має постійно враховуватись, як у межах правотворчості, так й під час правореалізації.

Адміністративні правопотреби це – об'єктивно існуючі суспільні потреби, втілення у життя яких має або повинно мати відповідну адміністративно-правову регламентацію, дана правова категорія виступає у ролі своєрідного правового лекала (матриці), яке обмежує мотиви поведінки державного службовця (поліцейського) публічними інтересами, що походять від об'єктивно існуючої суспільної потреби.

Запорукою успіху впровадження адміністративно-правових потреб має стати їх комплексне та системне використання, вони не повинні діяти лише у локальному соціальному просторі, навпаки цей простір має бути максимально об'ємним, тобто повністю покривати соціальні сфери і галузі де виникають адміністративно-правові відносини (зокрема й за участю поліції).

Використання наведеної вище новації дозволить: чітко окреслити коло нагальних суспільних потреб у сфері діяльності поліції щодо забезпечення громадського порядку та безпеки, реалізація яких повинна мати адміністративно-правову регламентацію; виробити оптимальний алгоритм їх повного та своєчасного втілення у життя; визначити систему можливих ризиків деформації відповідних адміністративних правопотреб, та вжити вичерпних заходів щодо подальшої нейтралізації цих загроз.

Використані джерела:

1. Матюшенко І. Вічний вогонь у Києві залили цементом (від 7 листопада 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unn.com.ua>.
2. Мельник Г. У Харкові автомобіль врізався у натовп: 5 людей загинуло (від 18 жовтня 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unn.com.ua>.
3. Про Національну поліцію. Закон України від 2 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379 (з наступними змінами та доповненнями).

Манжула Андрій Анатолійович
професор кафедри галузевого права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету ім. В. Винниченка,
доктор юридичних наук, доцент

ВПЛИВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Говорячи про місцеве самоврядування, варто завжди мати на увазі імперативний характер муніципальної влади. У державах, що досягли високого рівня розвитку демократії, місцеве самоврядування сприймається в першу чергу як необхідний поділ влади по вертикалі, що забезпечує розумний розподіл зусиль владних органів на всіх рівнях управління суспільством. Досліджуючи місцеве самоврядування в закордонних країнах, О.М. Бандурка визначав його як “владу місцевого населення в справах місцевого значення, здійснювану громадянами безпосередньо і через виборні органи в рамках закону, але без втручання центральної влади” [1, с. 111-112].

У країнах, де визнається, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ, належна йому влада може здійснюватися безпосередньо, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Як правило, у цьому випадку місцеве самоврядування здійснюється народом в межах своїх повноважень самостійно, його органи не входять у систему органів державної влади. Фактично це означає наявність двох щодо самостійних систем влади: державної і місцевого самоврядування.

Місцеве самоврядування, таким чином, є закономірною та об'єктивно існуючою формою здійснення влади, без якої, так само як і без державної влади, неможливе управління справами і суспільством.

Як уже відзначалося, органи державної влади забезпечують публічний порядок у країні насамперед шляхом створення політичних, правових, економічних, організаційних та інших умов, що дозволяють підтримувати належний громадський порядок і здійснювати його охорону.

У той же час система конкретних правових, і організаційних заходів, що складають зміст безпосередньо охорони громадського порядку, реалізується переважно в муніципальних утвореннях: міських і сільських поселеннях, у яких здійснюється місцеве самоврядування. І оскільки сьогодні Україна є фактично сукупністю муніципальних утворень, функція охорони громадського порядку повинна розглядатися, у першу чергу, як предмет

Вирішення багатьох методологічних проблем реалізації функції охорони громадського порядку в Україні може бути отримане при вивченні досвіду організації поліцейської діяльності за кордоном.

У будь-якій державі поліція, поряд з армією, органами забезпечення безпеки, пенітенціарними установами, відноситься до матеріальних додатків

виконавчої влади. Зміни, що відбулися в нашому суспільстві в останні роки, дозволили переосмислити роль і значення поліції в закордонних країнах, відмовитися від односторонньо-догматичного погляду на поліцію як на каральний орган, призначений повсякденно й повсюдно здійснювати політику пануючого класу специфічними методами безпосереднього примусу [3, с. 48].

У країнах, орієнтованих на демократичний шлях розвитку, поліція розглядається винятково як правоохоронний орган, призначений для забезпечення “контролю над злочинністю”, стримування її за допомогою застосування тих засобів, які встановлені законом [2, с. 3,8]. При цьому «контроль над злочинністю», оскільки будь-яке протиборство завжди має в якості своєї кінцевої мети перемогу, тобто в даному випадку повне виконання злочинності навряд чи уявляється можливим.

Певна децентралізація поліцейських функцій вкупі з розмежуванням повноважень між судовою і виконавчою владою розглядаються як найважливіші умови демократії, гарантії дотримання рівноваги між потребами правоохоронної діяльності в застосуванні примусових заходів і необхідністю забезпечення прав і свобод громадян.

Використані джерела:

1. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія досвід, шляхи удосконалення. – Х.: Основа, 1996. – 398 с.
2. Манжула А.А. Державне управління на місцевому рівні // Вісник Запорізького юридичного інституту, 2011. - № 1. с. 56-62
3. Сачаво Андрій Григорович. Адміністративно-правові основи діяльності приватних охоронних структур та їх взаємодія з ОВС України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України. –К., 2004. - 163 с.

Миرونюк Роман Вікторович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В СИСТЕМІ
АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ**

З оновленням антикорупційного законодавства створюється система органів запобігання та протидії корупції в Україні, остаточна крапка в завершеному циклі подолання такого явища має бути поставлена з початком роботи Вищого спеціалізованого антикорупційного суду України. Ефективність діяльності органів запобігання та протидії корупції в Україні залежить від

чіткого визначення компетенції кожного з них та належної взаємодії.

Нижче доцільно здійснити аналіз компетенції органів запобігання та протидії корупції в Україні та виокремити місце Національної поліції в системі антикорупційних органів України.

Спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції в Україні є: Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура а Національна поліція.

Національне агентство запобігання корупції (далі – НАЗК) було створено на підставі однієї з вимог Європейського Союзу щодо безвізового режиму з Україною. Його правовий статус закріплено в розділі 2 Закону «Про запобігання корупції» прийнятому 14 жовтня 2014 року, який набув чинності 26 квітня 2015 року [1].

До повноважень НАЗК віднесено: здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів на предмет закладення в них корупційних ризиків; здійснення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні; забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення; вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надсилати до інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень; складення протоколів про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Національного агентства, та порушення клопотання перед НАБУ про порушення кримінального провадження по виявленим корупційним кримінальним правопорушенням. Таким чином діяльність НАЗК має попереджувальну функцію з перевірки декларацій державних службовців і стилю їх життя, розкриття будь-якої інформації про факти корупції або зловживання посадою. На відміну від НАБУ, головною метою НАЗК є не тільки топ-чиновники, але і всі чиновники України. Відповідно до закону, вони повинні фіксувати в декларації будь-яке майно, вартість якого перевищує 100 мінімальних зарплат (320 тисяч грн). До цього переліку потрапляють одяг, прикраси, предмети мистецтва. НАЗК також перевіряє і фінанси політичних партій. Відповідно до закону, кожен рік вони зобов'язані надати звіт агентству.

16 квітня 2015 року Указом Президента України № 217/2015 «Про утворення Національного антикорупційного бюро України» було створено Національне антикорупційне бюро (далі - НАБУ) [2]. Його правовий статус визначений Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 26 квітня 2015 року [3], відповідно до якого НАБУ є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Завданням

Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці. Згідно з цього Закону, слідчі Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206-2, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 368-2, 369, 369-2, 410 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з таких умов: 1) злочин вчинено високопосадовцями - від Народного депутата України і Прем'єр-міністра України до державних службовців, посада яких віднесена до першої та другої категорій посад, або посада яких прирівняна до першої та другої категорій посад державної служби; 2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди дорівнює або перевищує суму, яка в п'ятсот і більше разів перевищує мінімальну заробітну плату, встановлену на відповідний рік (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків), на сьогодні це 1,6 млн гривень. При цьому прокурор, який здійснює нагляд за досудовими розслідуваннями, які проводяться слідчими Національного антикорупційного бюро України, своєю постановою може віднести кримінальне провадження у злочинах, передбачених абзацом першим цієї частини, до підслідності слідчих Національного антикорупційного бюро України, якщо відповідним злочином було заподіяно або могло бути заподіяно тяжкі наслідки охоронюваним законом свободам та інтересам фізичної або юридичної особи, а також державним чи суспільним інтересам. Під тяжкими наслідками слід розуміти загрозу заподіяння або заподіяння шкоди життєво важливим інтересам суспільства та держави, зокрема державному суверенітету, територіальній цілісності України, реалізації конституційних прав, свобод і обов'язків трьох і більше осіб.

Наступним органом в системі суб'єктів протидії корупції є спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі – САП), яка була створена наказом генерального прокурора України від 22 вересня 2015 року і є структурним підрозділом Генеральної прокуратури України, і відповідно керівник САП підпорядковується безпосередньо генеральному прокурору України, будучи його заступником за посадою.

Основні функції САП як і прокуратури в цілому, визначені в Положенні про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру від 12 квітня 2016 року № 149 [4]. До них віднесено: підтримання державного обвинувачення в судах у корупційних справах, підвідомчих НАБУ; нагляд за дотриманням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності детективами НАБУ; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених Законом України «Про прокуратуру» і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

Завершальною ланкою в системі суб'єктів протидії корупції в Україні мають стати антикорупційні суди, створення яких передбачено законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року [5]. Згідно зі ст. 17 закону, для розгляду окремих категорій справ у системі судоустрою створюється Вищий антикорупційний суд як суд першої інстанції, який буде розглядати кримінальні справи про корупційні злочини, досудове слідство в справах про які здійснює НАБУ, а державне обвинувачення в цих судах має підтримувати САП. Створенням Вищого антикорупційного суду, який за даними Вищої кваліфікаційної комісії суддів України і експертів громадських організацій правового спрямування, планується завершити в першій половині 2018 року, буде створена завершена система антикорупційних органів в Україні, яка маємо сподівання буде ефективною.

Особливе місце в системі суб'єктів протидії корупції відведено Національній поліції, як центральному органу виконавчої влади, який на ряду зі забезпеченням охорони прав і свобод людини, підтриманням публічної безпеки і порядку здійснює протидію злочинності у тому числі пов'язаної з виявленням а притягненням до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.

Відповідно до Закону «Про Національну поліцію» (далі – Закон) завданням Національної поліції є протидія злочинності [6]. Аналіз Закону дає можливість визначити повноваження поліції щодо протидії корупції, до яких можна віднести: 1) здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню корупційних правопорушень; 2) виявлення причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень, вжиття у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; 3) вжиття заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних корупційних правопорушень та їх припинення; 4) здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні корупційні правопорушення; 5) здійснення провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення, з передачею матеріалів справи на розгляд до суду; 6) здійснює досудове розслідування кримінальних корупційних правопорушень у межах визначеної підслідності.

Підслідність Національній поліції кримінальних корупційних справ, в межах яких вони здійснюють досудове слідство визначено в статті 216 Кримінально-процесуального кодексу України, у відповідності до якої слідчі органів Національної поліції здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування[7].

Таким чином слідчим Національної поліції підслідні корупційні кримінальні правопорушення, які не віднесені до підслідності НАБУ, а саме: по-перше, ті, розмір предмета злочину або завданої ним шкоди менший ніж такий, що в п'ятсот разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для праце-

здатних осіб, встановленої законом на час вчинення злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків), на сьогодні той, що не перевищує 1,6 млн гривень; по-друге, вчинені посадовими особами середньої ланки публічної служби, які не віднесені до суб'єктів, кримінальне провадження по яких здійснює НАБУ та СБУ.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року №1700 // Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 05.12.2014 р., № 49, стор. 3186, стаття 2056.
2. Про утворення Національного антикорупційного бюро України: Указ Президента України № 217/2015 від 16 квітня 2015 року // Офіційний вісник України офіційне видання від 30.04.2015 2015 р., № 32, стор. 9, стаття 919.
3. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року №1700 // Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 21.11.2014 р., № 47, стор. 3040, стаття 2051.
4. Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру: Наказ Генерального прокурора України від 12 квітня 2016 року № 149 // Інтернет ресурс – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GP16034.html.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради. – 2016. - № 31. - Ст.545.
6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VII // Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 09.10.2015. 2015 р., / № 40-41 /, стор. 1970, стаття 379.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 08.03.2013 р., / № 9-10 /, стор. 474, стаття 88.

Мінка Тетяна Павлівна
завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЧИСЕЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ

Всі заходи з реформування системи Міністерства внутрішніх справ України спрямовані відповідно до Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України та Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ, затверджених розпорядженням Кабінету Мі-

ністрів України від 22.10.2014 р. № 1118-р., передбачають оптимізувати структуру та чисельність міністерства.

Питання оптимізації структури та чисельності МВС України неодноразово були не тільки предметом чисельних наукових досліджень, але й неодноразово, за останні десятиліття, підіймалися як керівництвом країни, так і керівництвом міністерства.

Сьогодні загальну структуру та чисельність МВС України визначено у базовому Законі України «Про загальну структуру та чисельність Міністерства внутрішніх справ» від 10.01.2002р. [1]. У Законі України «Про загальну структуру та чисельність Міністерства внутрішніх справ» від 10.01.2002р. визначено й загальну чисельність міністерства. Так, у ст. 2 містяться положення про те, що загальну чисельність Міністерства внутрішніх справ України (за винятком чисельності Національної гвардії України, становлять 210000 осіб. За рахунок Державного бюджету України утримуються 152000 працівників органів внутрішніх справ, з яких чисельність осіб рядового і начальницького складу не може перевищувати величину, визначену із розрахунку 300 осіб на 100000 населення.

Поряд з цим, частина 5 статті 13 Закону України «Про Національну поліцію», визначає, що загальна чисельність поліції, що утримується з Державного бюджету України, до 01 січня 2018 року не може перевищувати 130 тисяч осіб. Це положення, на наш погляд, потребує узгодження із Законом України «Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ України», адже згідно з якою загальну чисельність Міністерства внутрішніх справ України (за винятком чисельності Національної гвардії України) становить 21000.

Щодо інших центральних органів виконавчої влади, то їх чисельність визначається у законодавстві по різному. Так, на кінець 2012р. штатна чисельність внутрішніх військ дорівнювала 33 300 осіб, у т.ч. 2 893 робітників і службовців, 1 350 курсантів. При цьому, некомплект офіцерів, сержантів і солдат становив 3 968 осіб [3]. На цей час чисельність Національної гвардії встановлена Законом «Про Національну гвардію України» (від 13 березня 2014р.) у кількості 60 тис. осіб [2].

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» від 03.04.2003р. загальна чисельність Державної прикордонної служби України становить 53000 осіб, у тому числі 45000 військовослужбовців [3].

Гранична чисельність МВС України (центрального апарату) та центральних органів виконавчої влади, що входять до сфери його відання затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №85 від 05.04.2014 року. Згідно з цією Постановою Уряду гранична чисельність апарату МВС України становить 2653 особи (у порівнянні з минулими роками чисельність апарату МВС України становила близько 3800 осіб). Гранична чисельність Державної міграційної служби України, згідно із зазначеною вище постановою стано-

вить 5054 тис. осіб (серед яких 254 особи центрального апарату), Державної служби з надзвичайних ситуацій – 5585 осіб (серед яких 338 осіб апарату цієї служби), апарат Адміністрації державної прикордонної служби сьогодні налічує 497 осіб [4].

Отже, підсумовуючи вищенаведене варто зазначити, що сьогодні керівництвом держави вживаються дієві кроки стосовно оптимізації структури та чисельності МВС України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується міністром. Структура та чисельність не тільки МВС України, так і інших центральних органів виконавчої влади, що належать до сфери відання міністра, є такою, що відповідає європейським стандартам. Поряд з цим, на нашу думку, питання визначення оптимальної чисельності поліції потребує більш виваженого підходу і враховувати як загальноєвропейські стандарти, так і виходити із оперативної ситуації, що склалася у країні (АТО, стан криміногенної обстановки).

Використані джерела:

1. Закон України «Про загальну структуру та чисельність Міністерства внутрішніх справ» від 10.01.2002р. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2925-14>.
2. Закон України «Про Національну гвардію» від 13.03.2014р. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.
3. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» від 03.04.2003р. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/661-15>.
4. Деякі питання затвердження граничної чисельності працівників апарату територіальних органів центральних органів виконавчої влади, інших державних органів. Постанова Кабінету Міністрів України №85 від 05.04.2014р.

Собакарь Андрій Олексійович,
завідувач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

**ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА
ПРОТИДІЇ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ**

Порівняно з кримінально-караними діяннями значне місце у загальній структурі протиправних вчинків займають адміністративні правопорушення (адміністративні делікти). При цьому їх кількість з року в рік не зменшується.

За останні 10 років (2006-2016 рр.) до адміністративної відповідальності було притягнуто майже 67 млн. правопорушників. Тільки до місцевих загальних судів упродовж 2016 року надійшло на розгляд 655,3 тис. справ про адміністративні правопорушення, що на 3,9 % більше, ніж у 2015 році. Справи

про порушення Правил дорожнього руху, що підвідомчі судам, становлять переважну більшість справ про адміністративні правопорушення 37,9 %, за розглядом яких у 2016 році було винесено постанов про накладення адміністративного стягнення стосовно 183 тис. осіб. Окрім зазначених правопорушень поширеними також є дрібне хуліганство (стаття 173 КУпАП) та вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису (стаття 173-2 КУпАП), порушення порядку правил адміністративного нагляду (стаття 187 КУпАП) та невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (стаття 184 КУпАП). Загалом тільки судами до адміністративної відповідальності у 2016 році було притягнуто 394 тис. осіб [1].

Така невтішна ситуація свідчить про неадекватність вжитих суб'єктами адміністративної юрисдикції заходів із протидії адміністративним правопорушенням. Дедалі поглиблюються тенденції демонстративної зневаги до норм права і моралі.

Надзвичайно важливу роль у протидії зростанню адміністративній деліктності в суспільстві має чинне адміністративне законодавство, стан якого наразі важко назвати досконалим, підтвердженням чому є застарілість багатьох його норм, слабка ефективність їх реалізації, невідповідність значної частини передбачених КУпАП проступків реаліям сьогодення, непоодинокі випадки помилкової кваліфікації адміністративних проступків тощо.

Серед багатьох проблем реалізації положень адміністративно-деліктного законодавства найбільш виразно виділяються наступні:

– постійне розширення кола суспільних відносин, які підлягають захисту адміністративними санкціями;

– невідповідність значної частини передбачених КУпАП проступків сфері публічного адміністрування (відповідальність передбачено не лише за делікти в публічно-адміністративній сфері, а й за інші типи правопорушень, зокрема за проступки загальнокримінальної спрямованості (дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП); дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП); учинення насильства в сім'ї (ст. 173-2 КУпАП) тощо), а також делікти цивільно-правового типу (самовільне зайняття земельної ділянки, безквитковий проїзд, порушення правил надання телекомунікаційних послуг і т.ін.) або навіть дублювання окремих положень Кримінального кодексу України [2, с. 127; 3, 92-99];

– встановлення адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень не лише КУпАП, а й багатьма іншими законами (наприклад, Повітряним кодексом України, Митним кодексом України та ін.). Також існує низка підзаконних актів, якими встановлюється адміністративна відповідальність, що прямо суперечить п. 22 ст. 92 Конституції України. Тим більше, що перший принцип Рекомендації № R (91) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно адміністративних санкцій від 13 лютого 1991 року прямо встановлює: «Адміністративні санкції та обставини, за яких вони можуть бути застосовані, визначаються законом»;

– наявність багатьох так званих «неробочих» норм, яскравим прикладом чому може слугувати норма, яка передбачає відповідальність водіїв за недотримання безпечної дистанції руху (ч. 2 ст. 122 КУпАП). Протягом останніх років за вказаною нормою не було складено жодного протоколу. І це не дивно, оскільки чинні Правила дорожнього руху покладають вибір безпечної дистанції на розсуд водія. Будь-яка дистанція вважається безпечною, поки вона не призвела до створення аварійної обстановки або аварії. А якщо це сталося, то порушення має кваліфікуватися вже за іншими положеннями КУпАП (ч. 4 ст. 122 або ст. 124). Або, наприклад, та ж сама ч. 2 ст. 122 КУпАП щодо відповідальності водіїв за недотримання під час руху безпечного інтервалу – тобто відстані між боковими частинами транспортних засобів. З огляду на відсутність об'єктивних вимог до безпечного інтервалу (кожен водій сам вирішує питання про його відстань), застосування цієї норми виглядає проблематичним [4, с. 90-94];

– проблема адміністративно-деліктної юрисдикції. Закладена в КУпАП ще у 80-х роках минулого століття система відповідних суб'єктів була орієнтована на функціонування в ланках адміністративно-командної моделі на галузеву побудову держави та суспільства. Крім цього, на сьогодні справи про адміністративні проступки розглядаються як суб'єктами публічної адміністрації, так і судами загальної юрисдикції, хоча за загальноєвропейською практикою розгляд таких справ здійснюється виключно в позасудовому порядку (зокрема в Бельгії, Італії, Німеччині, Португалії, Швейцарії та ін.), а повноваження загальних судів в адміністративній сфері зведено до призначення заходів процесуального примусу та розгляду скарг на рішення суб'єктів публічної влади. Відповідно функція суду полягає не в організації адміністративно-деліктного провадження, а в захисті прав, свобод та інтересів його учасників [2, с. 21-71];

– невідповідність санкцій адміністративно-деліктних норм сучасним соціально-економічним умовам. Як приклад, не зрозуміло чим керувався законодавець, коли встановлював санкцію за ч. 4 статті 121 КУпАП, яка передбачає адміністративний арешт (!) за повторне керування водієм транспортним засобом, що підлягає обов'язковому технічному контролю, але своєчасно його не пройшов. Водночас за перевищення водіями транспортних засобів встановлених обмежень швидкості руху більш як на 50 км/г (ч. 3 статті 122 КУпАП) передбачено стягнення лише у вигляді штрафу від тридцяти до сорока неоподаткованих мінімумів доходів громадян. А таке порушення (особливо в населених пунктах) може призвести до тяжких наслідків.

Інший приклад – ч. 5 статті 109 КУпАП, якою передбачено накладення штрафу на посадових осіб за недодержання встановлених габаритів при навантаженні і вивантаженні вантажів у розмірі аж 170-340 грн. (!) Здавалося би, незначні порушення, як от проведення неякісного деповського ремонту, неякісний контроль за роботою технічних пристроїв, затримання поїздів на перегоні чи станції через технічні несправності вагонів, неогородження місця

виконання робіт сигналами зупинки, несвоєчасне завершення робіт у «вікно», прийом вантажу і відправлення зі станцій вагонів із перевантаженнями понад вантажопідйомність вагонів і з порушеннями технічних умов навантаження і кріплення вантажів та інше, фактично створюють пряму загрозу безпеці руху поїздів та в остаточному рахунку можуть призвести до серйозної транспортної пригоди;

– проблема виконання постанов про накладення адміністративних стягнень. Виконання останніх є заключною стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення. Від того наскільки своєчасно і повно органи адміністративної юрисдикції виконують постанови, значною мірою залежить ефективність зазначеного провадження, всього інституту адміністративної відповідальності. Лише за умов реального виконання накладеного стягнення спрацьовує механізм його впливу на свідомість правопорушника та інших громадян, практично забезпечується додержання одного з найважливіших принципів – невідворотності покарання за скоєння протиправних діянь, досягаються цілі запобігання вчиненню нових правопорушень. І, навпаки, невиконання накладених стягнень робить всю попередню процедуру малоефективною, призводить до дискредитації рішень відповідних органів, а у правопорушників виникає почуття безкарності, в результаті чого вони нерідко стають на шлях скоєння нових правопорушень, у тому числі й злочинів.

– проблема притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб. Аналіз чинного законодавства України та наукової літератури переконливо доводить стрімкий розвиток інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб, але доки це питання перебуває в стадії обговорення, казати про її ефективне застосування є передчасним. Законодавство про адміністративну відповідальність юридичних осіб поки що не кодифіковане, відсутній механізм притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності. Санкції, що застосовуються до юридичних осіб, називаються по різному – фінансовими, економічними, адміністративно-господарськими, бо немає системності у їх видах. Законодавством не встановлений порядок провадження в справах про такого роду адміністративні правопорушення. Чітко не визначено органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в названій сфері. Дотепер відсутня законодавчо закріплена система та види адміністративних стягнень, що застосовуються за такі правопорушення. На наш погляд, тільки нормативно-правове закріплення дозволить розкрити їх сутність і характерні особливості, визначити їх місце в системі заходів адміністративного примусу;

– наявні проблеми застосування заходів адміністративного примусу під час затримання особи. Зокрема, КУпАП необхідно доповнити нормами, які визначатимуть строк для направлення протоколу до органу чи посадової особи, уповноважених розглядати справу про адміністративне правопорушення;

– недосконалість механізму застосування такого заходу адміністративного припинення як доставлення порушника, яке регламентується статтею 259

КУпАП. Це зокрема полягає у: відсутності законодавчого закріплення поняття «доставлення»; відсутності чіткого визначення мети доставлення; помилковому розміщенні статті 259 КУпАП у главі 19 «Протокол про адміністративне правопорушення», а не в главі «Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення»; проблемами чіткого законодавчого визначення термінів доставлення порушника (у ч. 8 ст. 259 КпАП зазначено лише, що воно має бути проведено в можливо короткий строк) тощо;

– невизначеність місця та ролі поняття під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Зокрема, окремі норми КУпАП містять посилання на присутність під час учинення окремих адміністративно-процесуальних дій такого учасника адміністративного провадження, як понятий. А саме, в ч. 2 ст. 264 КУпАП зазначено, що особистий огляд може провадити уповноважена на те особа однієї статі з оглядуванням у присутності двох понять тієї ж статі. У ч. 4 ст. 264 КУпАП ідеться про те, що огляд речей, ручної поклажі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється зазвичай у присутності особи, у власності (володінні) якої вони перебувають. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано огляду за участі двох понять у разі відсутності власника (володільця). В результаті бачимо, що понятий усе ж виступає учасником провадження у справах про адміністративні правопорушення, при цьому немає вказівки, хто може бути понятим, за винятком того, що під час особистого огляду такими учасниками мають бути особи тієї ж статі, що і оглядуваний. Як вихід з цієї ситуації вважаємо за необхідне доповнити КУпАП статтею 272¹ «Права та обов'язки понятого»;

– наявність в КУпАП «неробочих» адміністративних стягнень, що застосовуються за вчинення адміністративних правопорушень. Зокрема, мова йде про «штрафні бали», які згідно статті 24 КУпАП є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі.

На наше переконання, розв'язання окреслених проблем реалізації адміністративно-деліктного законодавства сприятиме підвищенню ефективності діяльності органів адміністративної юрисдикції, зниженню рівня адміністративної деліктності та забезпеченню належного рівня безпеки в країні.

Використані джерела:

1. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://court.gov.ua/userfiles/file/DSA/DSA_2017_all_docs/TRAVEN_17/ogl_2016_cory.pdf

2. Адміністративне деліктне законодавство: зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні / [авт.-упоряд. О. А. Банчук]. – К. : Книги для бізнесу, 2007. – 912 с.

3. Гуржій Т.О. Правове регулювання адміністративно-деліктних відносин: перспективи розвитку / Т.О. Гуржій // Вісник прокуратури. – № 8 (86). – 2008. – С. 92-99.

4. Гуржій Т.О. Актуальні проблеми законодавчого регулювання адміністративно-деліктних відносин у сфері безпеки дорожнього руху // Право України. – 2009. – № 3. – С. 90-94.

Соболь Євген Юрійович,
завідувач кафедри державно-правових
дисциплін та адміністративного права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка,
доктор юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Побудова демократичної правової соціальної держави, подальший розвиток громадянського суспільства вимагають упровадження нових концептуальних засад діяльності органів публічної влади. Вони ґрунтуються на міжнародних стандартах у сфері прав людини, основу яких становить забезпечення здійснення інвалідами всіх прав людини за відсутності будь-якої дискримінації, що закріплено у ст. 1 Конвенції про права інвалідів.

Слід акцентувати, що динаміка загальної кількості осіб з інвалідністю в державі відображає стійку тенденцію до зростання їх чисельності серед усіх верств населення. За період з 2007 р. до 2015 р. вона збільшилася на 338,7 тис. осіб (на тлі скорочення загальної чисельності населення на 1 млн. осіб), тобто у 2015 р. порівняно з 2007 р. чисельність інвалідів зросла майже на 14 %. З огляду на воєнні дії на Сході України, ця тенденція буде залишатися незмінною, про що свідчить щоденне зростання кількості поранених військовослужбовців та мирних жителів в зоні проведення антитерористичної операції та прилеглих територіях. Така ситуація вимагатиме ефективних дій з боку органів публічної влади з метою недопущення суттєвого загострення проблем інвалідів.

На сьогодні інвалідність як соціальна проблема є предметом дослідження багатьох науковців. Однак, наукові праці присвячені найчастіше врегулюванню окремих проблемних питань працевлаштування, соціально-психологічної адаптації інвалідів, їх соціальної реабілітації тощо.

Визначаючи **наукову новизну** проведеного дослідження слід зупинитися на найсуттєвіших **наукових результатах**:

1) *запропоновано побудову моделі базового Закону України «Про діяльність органів публічної влади щодо реалізації та захисту прав і свобод інвалідів»*, який має складатися з чотирьох розділів: Розділ I. Загальні положення. Розділ II. Напрями діяльності публічної адміністрації щодо реалізації та захисту прав і свобод інвалідів. Розділ III. Взаємодія суб'єктів публічної адміністрації з некомерційними організаціями з питань реалізації та захисту прав і свобод інвалідів. Розділ IV. Відповідальність органів публічної адміністрації за порушення прав і свобод інвалідів.

Ухвалення цього законодавчого акта спрямоване на вироблення стабільної юридичної конструкції діяльності органів публічної влади, яка має базуватися на загальних принципах, закріплених у Конвенції ООН про права інвалідів та інших міжнародних нормативних актах.

З метою деталізації визначених у Законі положень обґрунтовано необхідність внесення змін до чинних нормативно-правових актів, які є спеціалізованими у відповідних сферах: антидискримінаційній, інформаційній, містобудівній, архітектурній, транспортній, освітній, охороні здоров'я, соціального захисту, цивільного захисту, що забезпечить комплексність реалізації прав та свобод інвалідів від центрального до місцевого рівнів.

2) з метою удосконалення порядку проведення медико-соціальної експертизи інвалідів, здійснення реабілітаційних заходів і надання соціальних послуг, **запропоновано, рішенням уряду створити Державний експертно-консультаційний комітет (службу) для осіб з інвалідністю**, до складу якого включити фахівців – представників Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти та науки України, Пенсійного фонду, Фонду соціального захисту інвалідів, Державної служби зайнятості України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства юстиції України, до повноважень яких віднесено реалізація та захист прав інвалідів. Створення міжвідомчого координаційного органу – Державного експертно-консультаційного комітету для осіб з інвалідністю забезпечить функціонування відділів (управлінь) від центрального до місцевого рівнів, які б відповідали за окремі напрями діяльності (медико-соціальної експертизи; реабілітації; зайнятості, працевлаштування та професійного навчання інвалідів; соціального забезпечення; пенсійного забезпечення; з проблем навчання; інформаційний; правового захисту) під керівництвом віце-прем'єр-міністра України.

3) Визначено концептуальне бачення напрямів функціонування органів публічної влади на основі людиноцентристської ідеології, яке передбачає встановлення спеціальних правових гарантій, спрямованих на реалізацію та захист прав і свобод інвалідів, а саме:

а) гарантії реалізації прав і свобод інвалідів – надання адміністративних послуг. У межах реалізації цієї гарантії обґрунтовано необхідність ухвалення Закону України «Про перелік адміністративних послуг» з визначенням його структури та додатків з переліком безоплатних і платних адміністративних послуг. У межах останнього запропоновано систематизувати адміністративні послуги, які надаються інвалідам, з виокремленням сфер їх надання;

б) гарантії захисту прав і свобод інвалідів – позасудовий захист. У межах цієї складової запропоновано переглянути окремі положення Закону України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. № 393/96 у частині розгляду скарг колегіальними органами;

в) гарантії захисту прав і свобод інвалідів – здійснення адміністративного судочинства. Акцентовано на вирішенні проблеми безбар'єрної дос-

тупності до правосуддя шляхом внесення змін та доповнень до Кодексу адміністративного судочинства України, Закону України «Про безоплатну правову допомогу»; п. 9.9 Державних будівельних норм України ДБН В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 17.05.2010 р. № 175.

4) З метою впровадження інформаційної доступності для інвалідів **вперше запропоновано створення Державної єдиної електронної бази з питань реалізації та захисту прав і свобод інвалідів**. Її структура має складатися з таких інформаційних підкатегорій: 1) новини – останні події у сфері проблем інвалідності в Україні та світі; 2) нормативна база – міжнародні та вітчизняні законодавчі акти щодо інвалідів; 3) реєстр навчально-виховних, реабілітаційних та інших державних і недержавних закладів та установ з проблем інвалідності; 4) облік інвалідів та дітей-інвалідів – загальні відомості про всіх інвалідів і дітей-інвалідів; 5) перелік адміністративних і соціальних послуг – категорії та порядок отримання адміністративних і соціальних послуг, які мають надаватися інвалідам з боку органів публічної влади; 6) доступ до публічної інформації – порядок отримання інвалідами необхідної відкритої інформації, яка є у віданні органів публічної влади; 7) запитання та відповіді – надання електронних відповідей на запитання інвалідів компетентними посадовими і службовими особами органів публічної влади в оперативному режимі; 8) онлайн-чат – спілкування між інвалідами в електронному вигляді; 9) судовий захист прав і свобод інвалідів – висвітлення процедури звернення інвалідів з позовами до адміністративних судів щодо оскарження дій, бездіяльності, ухвалених нормативно-правових актів посадовими і службовими особами органів публічної влади.

5) Враховуючи досвід провідних країн світу, в Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» запропоновано **передбачити розділ «Дискримінація за ознакою інвалідності»**, визначено проект цього розділу.

б) **Запропоновано внести зміни до законодавства й упорядкувати його з погляду створення інформаційної, архітектурної, транспортної та соціальної доступності для інвалідів**. У зв'язку із цим необхідно: 1) для створення інформаційної доступності для інвалідів внести зміни до: а) інформаційного законодавства; б) законодавства про телебачення і радіомовлення; в) законодавства про телекомунікації; г) законодавства про кінематографію; 2) у напрямі створення доступу до соціальної інфраструктури інвалідів – внести зміни до законодавства у сфері містобудування, архітектурної діяльності; 3) у напрямі створення доступу до транспортної інфраструктури – внести зміни до транспортного законодавства; 4) у напрямі усунення дискримінації за ознакою інвалідності – внести зміни до антидискримінаційного законодавства; 5) у напрямі гендерної рівності – визначено напрями вдосконалення законодавства щодо усунення дискримінації за статевою ознакою; 6) у напрямі

гарантування захисту та безпеки у разі виникнення надзвичайних ситуацій – визначено напрями вдосконалення законодавства, спрямованого на захист та безпеку інвалідів у разі виникнення надзвичайних ситуацій, евакуації їх із зони збройного конфлікту.

З метою удосконалення захисту прав та свобод інвалідів та реалізації закріплених у законодавстві положень щодо створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю, *запропоновано викласти в новій редакції такі статті Кодексу України про адміністративні правопорушення*: ст. 961 «Порушення законодавства під час планування і забудови територій»; ст. 140. «Порушення правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць, невжиття заходів щодо своєчасної заборони або обмеження руху чи позначення на автомобільних дорогах і вулицях місць провадження робіт»; ст. 152 «Порушення правил благоустрою територій міст та інших населених пунктів»; ст. 133-1 «Порушення правил надання послуг та вимог безпеки при наданні послуг з перевезення пасажирів чи вантажів автомобільним транспортом»; ст. 188-1 «Невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів та своєчасної подачі звіту до Фонду соціального захисту інвалідів» та доповнення глави 5 «Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення» окремою статтею «Порушення законодавства про реабілітацію інвалідів». Ці зміни спрямовані на практичну реалізацію пріоритетного завдання Національного плану дій з реалізації Конвенції про права інвалідів на період до 2020 р. щодо посилення відповідальності за порушення прав інвалідів і покликані створити дієвий механізм захисту прав та свобод інвалідів у діяльності органів публічної влади.

Уваров Володимир Геннадійович,
керівник генеральної інспекції
Генеральної прокуратури України
заслужений юрист України
доктор юридичних наук, доцент

ДО ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ (ДОСВІД ДЕРЖАВ ЄВРОПЕСЬКОГО СОЮЗУ)

Обраний Україною курс свідчить про прагнення набути статусу повноправного учасника Європейського Союзу (далі – ЄС). Відповідні процеси супроводжуються низкою проблем економічного, соціального та правового характеру. Поряд з цим, вже сьогодні є очевидними суттєві новації, що впроваджені у різноманітних складових суспільного життя.

Як слушно зауважував В.Б. Авер'янов, сучасні демократичні стандарти європейських країн відіграють провідну роль у трансформації правової сис-

теми України. Вітчизняні правознавці спрямовують свої зусилля на правове забезпечення комплексної адміністративної реформи та переосмислення концептуальних положень адміністративно-правової доктрини України на основі загально визнаних демократичних цінностей [1, с.6].

Будь-які реформи починаються з їх належного законодавчого забезпечення. У свою чергу, реформи законодавства мають починатися з моменту його неспроможності належно регулювати ті чи інші суспільні відносини. Не викликає сумнівів, що вітчизняне адміністративно-деліктне право давно вимагає комплексного оновлення. З цього приводу, у науковому середовищі України, сформувався дві діаметрально протилежні точки зору: прихильників оновлення Кодексу про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та реформаторів, що обґрунтовують необхідність прийняття нового кодифікованого акту.

Масштабність даної проблеми знаходить прояв у численних випадках неможливості ефективного застосування адміністративних норм та заводить визначених КУпАП суб'єктів владних повноважень у «глухий кут».

Наприклад, належне забезпечення поліцейськими публічної безпеки і порядку є неможливим без ефективної системи заходів адміністративного примусу, зокрема, адміністративних стягнень. Безумовно, важливим тут є перегляд цілого комплексу як матеріальних, так і процесуальних норм, що значно ускладнює практичне втілення змін і доповнень до КУпАП.

Наявність суттєвих проблем, що супроводжують провадження у справах про адміністративні правопорушення переконливо свідчить про те, що національне адміністративно-деліктне законодавство багато в чому поступається стандартам розвинутих демократичних країн.

Виходячи з цього, вкрай необхідно здійснити перегляд системи адміністративних стягнень. З цього приводу, С.С. Єсімов наголошує на тому, що реформування адміністративного законодавства взагалі має здійснюватися шляхом оптимізації складного механізму застосування адміністративних стягнень, приведення правових норм у відповідність з положеннями Конституції та чинних законів. Це, у першу чергу, гарантуватиме належний рівень дотримання державою в особі її уповноважених органів, задекларованих прав та свобод громадян та юридичних осіб, а з іншого боку – забезпечить ефективне застосування правових норм до правопорушників [2, с.8].

Ми підтримуємо позицію щодо «реанімації» діючого КУпАП, зокрема, у частині оптимізації системи адміністративних стягнень. Про життєздатність такого шляху свідчить досвід окремих держав ЄС, якими було адаптовано норми радянського права у відповідності до стандартів сучасного європейського права. Певним підґрунтям тут можна вважати одноманітність кодексів про адміністративні правопорушення, прийнятих у республіках, що входили до складу СРСР.

Нагадаємо, що статтею 24 КУпАП закріплено такі види адміністративних стягнень: 1) попередження; 2) штраф; 2-1) штрафні бали; 3) оплатне ви-

лучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); 5-1) громадські роботи; 6) виправні роботи; 7) адміністративний арешт; 8) арешт з утриманням на гауптвахті [3].

Даний перелік не є вичерпним, так як у частині 2 вищезгаданої статті КУпАП вказано, що Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень. Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок [3].

Вважаємо, що джерелом позитивного досвіду для реформування національного адміністративно-деліктного законодавства можуть слугувати надбання положення з «модернізованих» кодексів окремих держав ЄС, а саме: Литовської Республіки та Латвійської Республіки.

Кодекс Литовської Республіки про адміністративні правопорушення у статті 21 містить такі види адміністративних стягнень (покарань) за вчинення адміністративних проступків: 1) попередження; 2) штраф; 3) конфіскація об'єкту що був знаряддям, безпосереднім об'єктом або доходом внаслідок вчинення проступку; 4) позбавлення спеціального права; 5) адміністративний арешт; 6) відсторонення від роботи (обов'язків) [4].

Особливу цікавість у литовському Кодексі представляють два моменти. По-перше, позбавлення спеціального права включає не лише право полювання та керування транспортним засобом, а й право обіймати посаду капітана риболовецького судна, авіадиспетчера, використання електронних ресурсів зв'язку (аматорські радіостанції) тощо. По-друге, в певних випадках за згодою правопорушника допускається заміна штрафу або його частини, неоплачуваною працею на користь суспільства (т.зв. «громадські роботи») із примірного розрахунку одна година роботи – 6 євро штрафу [4].

Кодекс Латвійської Республіки про адміністративні правопорушення у статті 23 включає до системи адміністративних стягнень наступні: 1) попередження; 2) грошовий штраф; 3) конфіскація предмету адміністративного правопорушення або знаряддя його вчинення; 4) позбавлення особи особливих прав, їй присвоєних; 5) заборона на певний термін отримувати водійські права; 6) заборона на певний термін отримувати право на управління прогулянковими суднами; 7) позбавлення права обіймати певні посади або позбавлення прав на ведення певного виду або повністю комерційної діяльності; 8) адміністративний арешт [5].

Варто звернути увагу на те, що у випадку, якщо особа має особливі права (наприклад, керування транспортним засобом або на володіння пневматич-

ною зброєю високої потужності), за вчинення адміністративного правопорушення її може бути позбавлено відповідного права на певний строк. У випадку вчинення правопорушення за яке може бути передбачено позбавлення особливих прав, особою, яка не має відповідного документу, застосовується стягнення у вигляді заборони на певний строк отримувати відповідні права [5].

Таким чином, спираючись на проведений нами аналіз адміністративних стягнень за адміністративно-деліктним законодавством окремих держав-учасниць ЄС, можна підсумувати, що вітчизняна система адміністративних стягнень має бути оптимізована шляхом скорочення і заміни окремих видів стягнень. Також, граничні розміри штрафів за вчинення адміністративних проступків мають бути збільшені поряд із встановленням фіксованої суми штрафу, що дозволить уникнути суб'єктивності при розгляді таких справ та сприятиме ефективності діяльності Національної поліції щодо забезпечення публічного порядку і безпеки.

Бібліографічні посилання

1. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / Авер'янов В. Б., Дерещ В. А., Школик А. М. та ін.; За заг. ред. Авер'янова В. Б. – К. : Юстініан, 2007. – 288 с.
2. Єсімов С. С. Правові підстави застосування адміністративних стягнень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdujn_2013_1_2.pdf.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7.12.1984 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – додаток № 51. – Ст. 1122 (зі змінами і доповненнями станом на 7.01.2013).
4. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=494102.
5. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://likumi.lv/doc.php?id=89648>.

Баранов С.О.

професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу Одеського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Першорядне значення для нормальної і безпечної роботи залізниць має найсуворіше дотримання встановленого правопорядку, порушення якого не тільки дезорганізує управління рухом транспорту, але і може спричинити людські жертви і заподіяння величезної матеріальної шкоди.

Особливо це стосується сучасного стану публічної безпеки в країні та об'єктах транспорту, на який сьогодні вчиняють свій негативний вплив недоліки управлінського характеру (помилки в здійсненні менеджменту та кадровій роботі), економічна криза (падіння виробництва і як наслідок падіння загальних обсягів перевезень), неоголошена війна у східних регіонах країни (поширення терористичних загроз, інфраструктурні втрати в зоні проведення АТО), зростання криміногенного стану у галузі та в країні в цілому (збільшення кількості фактів несанкціонованого втручання в діяльність підприємств залізничного транспорту, масштабні прояви корупції, тощо).

Сьогодні, щорічно фіксується понад 3 тис. випадків несанкціонованого втручання в діяльність підприємств залізничного транспорту. Так, лише у 2015 році сума завданих збитків від протиправних дій щодо залізничної інфраструктури сягнула 22 млн грн.[1]. Найбільш стрімко зростає кількість випадків розобладнання рухомого складу та залізничної інфраструктури, а також розкрадань вантажів із вагонів.

Майже удвічі в 2017 році побільшало випадків застосування насильства щодо осіб, які перебувають на залізничному транспорті. Удвічі частішими за цей період були і повідомлення про встановлення вибухових пристроїв у рухомому складі, на вокзалах та інших залізничних об'єктах. Більшістю ці повідомлення були хуліганськими витівками.

Зазначений криміногенний стан, зумовлює нагальну необхідність здійснення заходів з запобігання вчинення адміністративних правопорушень та злочинів на залізничному транспорті.

Запобігання адміністративним проступкам уявляє собою соціально спрямовану діяльність держави, відповідних органів та їх посадових осіб, громадських організацій та окремих громадян з виявлення причин та умов вчинення адміністративних проступків, ліквідації факторів, які сприяють формуванню анти суспільної установки особи, ліквідації адміністративної деліктності як соціального явища та забезпечення під час здійснення такої діяльності прав та свобод громадян. Треба відзначити, що запобігання – це найгуманніший засіб боротьби з адміністративними проступками, засіб, який передбачає не покарання, а виховання, застереження членів суспільства від вчинення адміністративних проступків та інших правопорушень [2, с. 173].

Основне навантаження в процесі запобігання правопорушенням покладається на засоби загальної превенції, а саме норми діючого адміністративного законодавства. В той же час, стратегія запобіжного впливу адміністративного законодавства, на наш погляд, повинна будуватися з урахуванням новітніх наукових досягнень у сфері біологічного, соціального і психологічного розвитку людини, спрямовуючи її у бік законослухняної поведінки. Правий був І. В. Шмаров, який писав, що загальне запобігання правопорушенням є не тільки правовою, але й у значній мірі соціально-психологічною проблемою [3, с. 98-99].

У цьому контексті слушною є думка Г.А. Аванесова, що « ...у

результаті профілактичного впливу все повинно зводитися до того, щоб, з одного боку, попередити вчинення адміністративних правопорушень, а з іншого – припинити адміністративно-карні дії. При цьому люди завжди залишаються основним об'єктом профілактичного впливу, оскільки саме вони є носіями суспільних відносин» [4, с. 128].

Запобігання правопорушенням є одним з важливих завдань органів виконавчої влади та правоохоронних органів держави. Його перевага як методу укріплення публічного порядку, попередження правопорушень на залізничному транспорті полягає, по-перше, у виявленні та усуненні в процесі профілактичної роботи причин та умов, що дозволяють, як правило, запобігти не одному конкретному, а великій кількості можливих правопорушень; по-друге, заходи індивідуальної профілактики, які мають виховний вплив на конкретних осіб, дають можливість попередити конкретні правопорушення.

Запобігання адміністративних правопорушень можна розглядати як діяльність державних органів, адміністрацій підприємств, установ та організацій, їх трудових колективів, громадських організацій та окремих громадян, що спрямована на попередження окремих проступків, застереження конкретних осіб або груп людей від вчинення ними адміністративно карних протиправних дій.

Отже, на нашу думку, запобігання адміністративним правопорушенням адміністративним проступкам – це цілісний комплекс заходів соціального, економічного, спеціального та індивідуального характеру, що здійснюються органами Нацполіції, іншими державними органами і громадськими організаціями з метою виявлення, нейтралізації та усунення причин та умов вчинення протиправних дій, попередження і припинення правопорушень суб'єктами профілактики та запобігання.

Профілактику адміністративних правопорушень у вузькому розумінні можна розглядати як діяльність державних органів, адміністрацій підприємств, установ та організацій, їх трудових колективів, громадських організацій та окремих громадян, що спрямована на попередження окремих проступків, застереження конкретних осіб або груп людей від вчинення ними адміністративно карних протиправних дій.

Отже, на нашу думку, профілактика адміністративного проступку – це цілісний комплекс заходів соціального, економічного, спеціального та індивідуального характеру, що здійснюються підрозділами поліції, іншими державними органами і громадськими організаціями з метою виявлення, нейтралізації та усунення причин та умов вчинення протиправних дій, попередження і припинення правопорушень суб'єктами профілактики.

Слід відзначити, що осторонь цієї проблеми не можуть залишатися ні державні органи влади, ні адміністрації транспортних підприємств, ні, насамперед, підрозділи поліції. Тісний зв'язок і постійна взаємодія підрозділів поліції з органами управління, транспорту і громадськістю – одне із важли-

вих умов вирішення завдань, спрямованих на ліквідацію і зменшення правопорушень, безпеку пасажиро перевезень, усунення різних причин, що їх породжують. На залізничному транспорті взаємодія обумовлена якістю і безпекою перевезення пасажирів, в якому підрозділи Національної поліції, які обслуговують об'єкти «Укрзалізниці» виконують оперативно - профілактичні заходи, а органи залізничного транспорту, в тому числі і громадські формування, виконують щодо безпеки перевезення контрольно-охоронну функцію.

У розкритті, розслідуванні та попередженні правопорушень на залізничному транспорті задіяна доволі значна кількість співробітників поліції. Тому, для успішного виконання поставлених завдань працівникам поліції необхідно знати не лише способи вчинення правопорушень, їх розповсюдженість та поширеність, але й особливості перевізного процесу, залізничну термінологію, специфіку документообігу, особливості детермінації, ефективні напрямки та заходи попередження, форми і методи взаємодії з адміністраціями транспортних підприємств та підрозділами воєнізованої охорони і інші обставини, які допоможуть оптимально вирішувати поставлені завдання [5, с. 12].

Сьогодні, залізничники самостійно проводять значну кількість профілактичних заходів, які спрямовані на зменшення кількості несанкціонованих втручань: інформують пасажирів у ЗМІ та на вокзалах про можливі наслідки неправомірних дій; проводять спільно з працівниками поліції рейди та перевірки; оснащують станції та вокзали системами відео нагляду; інструктують локомотивні бригади та працівників вокзалів; проводять у засобах масової інформації профілактику злочинності на залізницях. Зокрема, на нових електропоїздах встановлюється система контролю несанкціонованого проникнення сторонніх осіб у вагони, що знаходяться у відстої та системи відео нагляду у вагонах.

Однак, у практичній діяльності правоохоронних органів з попередження правопорушень на залізничному транспорті та у боротьбі з ними не завжди простежується упереджувальний характер, нема належної інформаційної забезпеченості, попереджувальні заходи не завжди дієві. Співробітники підрозділів Нацполіції, які обслуговують об'єкти залізничного транспорту мають серйозні труднощі, а іноді припускаються значних помилок, що обумовлено, з одного боку, вище перерахованими факторами, а з іншого – відсутністю науково обґрунтованих прикладних кримінологічних рекомендацій.

Тому, на наш погляд, в ході реформування системи підрозділів Національної поліції необхідно і надалі наполегливо працювати у напрямі розроблення нових форм запобігання вчинення правопорушень на залізничному транспорті та якісного здійснення усього комплексу превентивних заходів.

Література:

1. Укрзалізниця ініціює посилення кримінальної відповідальності за несанкціоновані втручання в її роботу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uz.gov.ua/press_center/up_to_date_topic/431527/

2. Ковалів М.В. Профілактика адміністративних правопорушень на залізничному транспорті/М.В. Ковалів. - Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.- 2010.-№1 - С.173-179.

3. Шмаров И. В. Эффективность общепредупредительного воздействия наказания/ И. В. Шмаров // Сов. государство и право. - 1969. - № 11. - С. 98-99.

4. Аванесов Г.А. Криминология и социальная профилактика:ученик / Г.А. Аванесов.- М., 1980 . – 324с.

5. Мілашевич А. В. Проблеми профілактики адміністративних правопорушень на транспорті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А.В.Мілашевич. – Одеса, 2001. – 17 с.

Голобородько Денис Віталійович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ
КВАЛІФІКАЦІЇ УХИЛЕННЯ БАТЬКІВ АБО ОСІБ,
ЯКІ ЇХ ЗАМІНЮЮТЬ, ВІД ВИКОНАННЯ ПЕРЕДБАЧЕНИХ
ЗАКОНОДАВСТВОМ ОБОВ'ЯЗКІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НЕОБХІДНИХ УМОВ ЖИТТЯ, НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ
НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ**

Забезпечення прав дитини є одним з основних завдань діяльності держави та її виконавчих органів. Особливу роль в зазначеній сфері відіграють органи Національної поліції, що в межах своєї компетенції, реагують на правопорушення пов'язані з ухиленням батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей (ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення – далі КУпАП) [1].

Слід зазначити, що диспозиція даної норми є бланкетною, тобто відсилає до інших нормативно-правових актів, які в свою чергу, повинні конкретизувати зазначені обов'язки.

Згідно з рішенням Конституційного Суду України від 09.07.1998 у справі про тлумачення терміну "законодавство" визначено, що під законодавством слід розуміти (охоплюється) закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України. [2]

Тобто, якщо вказані акти передбачають обов'язки батьків відносно дітей, які стосуються забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання останніх, то за порушення таких батьків мають притягувати до відповідальності згідно з ч. 1 ст. 184 КУпАП (зокрема, про обов'язки, які щодо дітей повинні виконувати батьки, йдеться в ст.ст. 150 і 180 Сімейного кодексу України та ст. 12 Закону України "Про охорону дитинства").

Відсутність чіткої конкретизації протиправних дій батьків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей породжує проблематику визначення працівником поліції об'єктивної сторони даного правопорушення.

Слід зазначити, що на нашу думку, неналежне виконання обов'язків щодо виховання дітей являє собою бездіяльність батьків, внаслідок якої зазначені обов'язки виконуються неякісно та не в повному обсязі. Наприклад, залишення впродовж тривалого строку дитини без будь-якого нагляду, ухилення від виховання дітей, незабезпечення безпечних умов перебування за місцем проживання чи в іншому місці, невжиття заходів щодо їх лікування, безпідставне обмеження в харчуванні, одязі, інших предметах першої необхідності, штучне створення незадовільних побутових умов тощо.

Необхідно наголосити, що судовою практикою дефініція "ухилення", в аспекті застосування ст. 184 КУпАП, розуміється як систематичні дії, які тягнуть за собою постійне порушення батьківських обов'язків. Встановлення разового (епізодичного) порушення батьками своїх обов'язків у більшості справ не породжувало складу адміністративного правопорушення (наприклад, постанова апеляційного суду Черкаської області від 21.02.2017 справа № Начало форми 712/1840/17) [3].

Іншою проблемою притягнення осіб до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 184 КУпАП є різний підхід до визначення судами категорії "неповнолітня особа". Так, наприклад, ст. 6 Сімейного кодексу України визначає, що неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (до чотирнадцяти років дитина вважається малолітньою). У свою чергу, ст. 1 ЗУ "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" закріплює, що неповнолітніми є громадяни віком до вісімнадцяти років [4].

Крім того, необхідно звернути увагу на проблематику визначення суб'єкта правопорушення у випадку відсутності у дитини батьків, опікунів, піклувальників. За приписами ст. 245 Сімейного кодексу України якщо дитина постійно проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, функції опікуна та піклувальника щодо неї покладаються на адміністрацію цих закладів. Таким чином, вважаємо за можливе притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 184 КУпАП саме керівників закладу, в якому постійно проживає така дитина (постанова апеляційного суду Миколаївської області від 19.04.2010, справа № 33-191/10) [5].

Інші частини (друга, третя, четверта) ст. 184 КУпАП здебільшого не

викликають складностей при визначенні об'єктивної сторони зазначеного правопорушення (повторність дій, дитиною скоєння адміністративного правопорушення або злочину).

Алгоритм дій працівника поліції щодо реагування на виявлені правопорушення та збору доказової бази за ст. 184 КУпАП, в цілому, ні чим не відрізняється від загальноприйнятого підходу та здебільшого залежить від способу ухилення батьків від виконання своїх обов'язків. Конкретизація алгоритму дій поліцейського визначається положеннями КУпАП, зокрема ст. 251, що визначає перелік доказів у справах про адміністративні правопорушення та покладає обов'язок щодо повноти їх збору на суб'єкта складання протоколу про адміністративне правопорушення. Серед відомчих нормативно-правових актів необхідно звернути увагу на Інструкцію з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затверджену наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. [6]

Окремо слід наголосити, що до справ про адміністративні правопорушення за ч. 3 та ч. 4 ст. 184 КУпАП необхідно обов'язково долучати докази, що підтверджують встановлення вини неповнолітньої особи у скоєнні адміністративного або кримінального правопорушення, наприклад, копію постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення (додаток 8 до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції) тощо.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1450950114201103>.
2. Рішення Конституційного суду України : Конституційний суд України : Рішення від 09.07.1998 № 12-рп/98 // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98>
3. Постанова апеляційного суду Черкаської області від 21.04.2017, справа №712/1840/17. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66163688>.
4. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 05.02.1993 № 2998-XII // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
5. Постанова апеляційного суду Миколаївської області від 19.04.2010, справа № 33-191/10. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65826799>
6. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376 // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>

Жбанчик Андрій Васильович,
декан факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Європейська інтеграція України вимагає поступового переходу державного апарату на нові стандарти діяльності. Правоохоронний блок завжди вважався одним із найбільш важливих в системі державних органів, проте й одним із найбільш проблемних у впровадженні новацій.

Серед складових правоохоронної системи України вагоме місце займає Національна Гвардія України, що має складну і тривалу історію становлення, трансформацій та розвитку. Значення цієї військово-правоохоронної інституції набуває вагомого змісту у теперішній час, коли Україна зазнає військово-політичного тиску Російської Федерації.

Відповідно до частини 1 статті 1 «Призначення та завдання Національної гвардії України» Закону України «Про Національну гвардію», Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [1].

Серед основних напрямків діяльності Національної гвардії України також наголошується на функції з охорони громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян (п. 2) ч. 1 с. 2) [1].

Необхідно відмітити, що Закон України «Про Національну поліцію» оперує іншими термінами – «публічним порядком» та «публічною безпекою» [2]. Останні сьогодні витісняють собою поняття «громадського порядку» та «громадської безпеки» в національному законодавстві України. Разом з тим виникає питання про уніфікацію термінів і понять та одноставне їх розуміння, так як донедавна «публічний порядок» використовувався переваж-

ною мірою у міжнародному приватному праві [3, с.102].

Таким чином, нормативне закріплення визначення поняття «публічний порядок і безпека» слугуватиме каталізатором внесення змін і доповнень до діючого законодавства та сприятиме уточненню функцій суб'єктів його забезпечення в Україні. З огляду на європейську інтеграцію України, оперування європейською правничою термінологією дозволить спростити і адаптувати діяльність вітчизняних правоохоронних органів, зокрема, Національної Гвардії України у відповідності до рівня ЄС.

О. Агапова підкреслює, що одним з основних напрямів міжнародної взаємодії Національної гвардії України є участь у підготовці та реалізації спільних з ЄС проектів. У цьому контексті реалізація проекту «Twinning» позитивно вплинула на запровадження реформ у військово-правоохоронній сфері України. Характерною рисою цього проекту став безпосередній обмін унікальним досвідом в окремо взятій сфері державного управління, в тому числі у сфері управління Національною Гвардією України, з метою впровадження європейських норм та стандартів (через консультування, тренінги, стажування тощо), необхідних для адаптації національного законодавства до законодавства ЄС [4, с.132].

Отже, удосконалення діяльності Національної гвардії України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку має починатися з осучаснення національного законодавства та його адаптації до стандартів ЄС.

В аспекті удосконалення Закону України «Про Національну гвардію» варто згадати працю Д. Горбача, який зауважує, що треба узгодити положення статей 2 та 12 з виключенням дублюючих або штучних і нелогічних положень. Наприклад, у ст. 2 йдеться про «участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів», а у ст. 12 – майже те ж саме, але з уточненням, що йдеться про вуличні походи; у пункті 4 ст. 12 нелогічним є формулювання обов'язку Національної гвардії «забезпечувати охорону об'єктів, що охороняються Національною гвардією України» тощо [5, с.39]

Що стосується одного з організаційних питань, то незважаючи на те, що Національна Гвардія належить до сфери управління МВС України, у випадку введення правового режиму воєнного стану, Національна гвардія України переходить у підпорядкування Міністерству оборони України для виконання завдань з оборони держави [1]. В такому випадку складно собі уявити як швидко буде змінено підпорядкування на всіх організаційних рівнях та яка практична доцільність таких дій, якщо окремі підрозділи Національної гвардії України все ж таки лишаться підпорядкованими МВС України.

В будь-якому випадку, якщо дивитись на проблему удосконалення діяльності Національної гвардії України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку комплексно, стає очевидним, що її вирішення полягає не у кращій підготовці особового складу до несення служби, проведенні інструктажів, оптимізації патрулів тощо. Вирішення проблеми ґрунтується на змінах до

розуміння сутності такої служби, уніфікації термінології для всієї системи правоохоронних органів України та організаційних змінах щодо сутності такої діяльності на найвищому рівні. Врахування перерахованих нами моментів сприятиме більш ефективному виконанню підрозділами Національної гвардії України обов'язків щодо забезпечення публічної безпеки і порядку.

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну гвардію» від 13.03.2014 // Відомості Верховної Ради України від 25.04.2014 – 2014 р., / № 17, стор. 1216, стаття 594
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 2.07.2015 // Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015 – 2015 р., / № 40-41 /, стор. 1970, стаття 379
3. Міжнародне приватне право: Навчальний посібник / за редакцією В.М. Гайворонського, В.П. Жушмана . – К.: Юрінком Інтер. – 2007. – 366 с.
4. Агапова О. Міжнародне співробітництво як чинник вдосконалення діяльності Національної Гвардії України / О. Агапова // Підприємство, господарство і право. – 2016. – № 12. – С.131-135
5. Горбач Д. Національна гвардія України: історія становлення та сучасний стан (порівняльно-правовий аналіз) / Д. Горбач // Право і безпека. – 2014. - № 3 (54). – С.36-43.

Завгородній Віталій Анатолійович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ПРАВО НА МИРНІ ЗІБРАННЯ В ПРАКТИЦІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Право на свободу мирних зібрань гарантується нормами Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, в статті 11 якої зазначається, що кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. Розуміння сутності та особливостей реалізації цього конвенційного права можливе лише «крізь призму» дослідження практики Європейського Суду з прав людини (далі – Європейський Суд, ЄСПЛ) .

Право на свободу мирних зібрань тлумачиться Європейським Судом з прав людини достатньо широко. В своїх рішеннях Європейський Суд зазначає, що воно охоплює як закриті зібрання, так і зібрання у громадських місцях, а також збори у встановленому місці та публічні процесії, і що ним наділені як окремі особи, так і організатори зібрання (п. 56 Рішення у справі «Djavit An v. Turkey» від 20 лютого 2003 року) [1]. Отже, поняття «мирне зібрання» визначене статтею 11 Конвенції охоплює як походи, так і демонстрації на місці, а також їх комбінацію, тобто коли особи спершу збираються,

а потім влаштовують ходу, або навпаки. Також з позиції Європейського Суду під сферу дії статті 11 Конвенції потрапляють і сидячі демонстрації, зібрання автомобілів та інші специфічні форми мирних зібрань, які є такими за своєю суттю (Рішення у справі «*Вагасо v. France*» від 5 березня 2009 року) [2]. При цьому поняття «мирні зібрання» тлумачиться ЄСПЛ автономно, що не обов'язково відповідає законодавству держави-учасника Конвенції.

Важливим питанням реалізації права на мирні зібрання є обов'язок завчасного сповіщення про зібрання органам публічної влади, що має дискусійний характер в Україні. Європейський Суд, в одному із своїх рішень зазначає, що підпорядкування організації публічного зібрання дозвільній або повідомній системі зазвичай не зачіпає суті власне права на проведення зібрання, якщо мета такої процедури полягає у наданні органам влади можливості вжити розумних та необхідних заходів для забезпечення мирного проведення будь-якого зібрання, зустрічі або сходки, незалежно від характеру заходу (Рішення у справі «*С. Кузнецов проти РФ*» від 23 жовтня 2008 року) [3].

Щодо строку завчасного сповіщення про мирне зібрання Європейський Суд зазначає, що він не повинен бути надто тривалим (зазвичай не більше кількох днів), але при цьому слід передбачити достатньо часу до заявленої дати проведення зібрання для того, щоб відповідні державні органи могли запланувати та підготуватись до заходу (залучити працівників поліції, змонтувати обладнання тощо), а також для того, щоб регуляторний орган міг надати офіційну відповідь на повідомлення або подати термінову апеляцію до будь-якого трибуналу або суду у разі оспорювання в суді законності будь-якого з накладених обмежень (Рішення у справі «*Веренцов проти України*» від 11 квітня 2013 р.) [4]. Водночас Європейський Суд наголошує на тому, що просте формальне порушення строку сповіщення не є ані суттєвою, ані достатньою причиною для притягнення організатора або учасників мирного зібрання до відповідальності (Рішення у справі «*Сергій Кузнецов проти Російської Федерації*» від 23 жовтня 2008 року) [3].

Однак, крім попередньо спланованих існують і спонтанні мирні зібрання, причиною проведення яких може бути яка-небудь резонансна подія або новина в ЗМІ. З цього приводу Європейський Суд дійшов висновку, що право проводити спонтанні демонстрації може переважити обов'язок попереднього повідомлення про мирне зібрання у певних випадках, а саме коли негайна відповідь на поточні події знаходить своє вираження у формі демонстрації. Зокрема, подібний виняток із загального правила може бути виправданий, коли відтермінування такого заходу може зробити цю відповідь вже неактуальною (п. 38 Рішення у справі «*Eva Molnar v. Hungary*» від 7 жовтня 2008 року) [5].

Необхідно звернути увагу і на правові позиції Європейського Суду щодо розуміння позитивних обов'язків держави щодо охорони мирних зібрань. В своїх рішеннях Суд зазначає, що: а) вживання обґрунтованих та співмірних заходів для забезпечення безпеки учасників мирних демонстрацій –

обов'язок держави-учасника Конвенції (Рішення у справі «Баранкевич проти Російської Федерації» від 20 жовтня 2005 року) [6]; учасники зібрання повинні мати можливість проводити його, не побоюючись бути підданими фізичному насиллю з боку опонентів; б) такі побоювання могли б перешкодити публічному висловлюванню суспільно значущих позицій асоціаціями та іншими групами (Рішення у справі «Організація «Платформа «Лікарі за життя» проти Австрії від 21 червня 1998 року) [7]; в) позитивне зобов'язання держави щодо охорони права на свободу зібрань є особливо важливим у випадках, коли йдеться про непопулярні погляди або меншини, оскільки існує велика вірогідність обмеження їх прав. Справжня та ефективна повага свободи об'єднань та зібрань не може скорочуватися до звичайного обов'язку невтручання з боку держави; в) суто негативна концепція була б несумісною як з метою статті 11, так і з метою Конвенції у цілому. Таким чином, мають бути позитивні обов'язки для забезпечення ефективної реалізації цих прав (Рішення у справі «Бачковський та інші проти Польщі» від 3 травня 2007 року) [8].

Актуальним питанням реалізації права на мирні зібрання є виняткові підстави його обмеження, які передбачені у частині 2 статті 11 Конвенції. Слід зазначити, що Європейський Суд у своїх рішеннях вказує на те, що перелік винятків щодо права на мирні зібрання, який міститься у статті 11 Конвенції, вичерпний. Визначення цих винятків обов'язково обмежувальні та повинні тлумачитися у вузькому значенні (Рішення у справі «Станков і Об'єднана організація Македонії «Ілінден» проти Болгарії» від 02.10.2001 р.) [9].

Європейський Суд також зазначає, що з огляду на засадничий характер свободи зібрань та її тісний зв'язок з демократією повинні мати місце переконливі та неспростовні доводи, що виправдовують втручання у це право. У певних випадках лише влада держави-відповідача має доступ до відомостей, здатних підтвердити або спростувати окремі твердження. Ненадання владою держави-відповідача такої інформації без переконливих пояснень може сприяти висновку про обґрунтованість вимог заявника (Рішення у справі «Махмудов проти РФ» від 26.07.2007 року) [10].

Вірогідність незначних інцидентів не може слугувати обґрунтуванням заборони на проведення мітингів. Є зрозумілим, що будь-яка демонстрація, що проводиться у громадському місці, певною мірою може викликати порушення громадського порядку та зіткнення з елементами ворожості. При цьому, ЄСПЛ зауважує, що навіть якщо група осіб закликає до автономії або навіть пропонує відокремлення частини території країни, вимагаючи таким чином фундаментальних конституційних та територіальних змін, не може автоматично виправдовувати заборону на її зібрання. Вимога щодо територіальних змін у висловленнях та на демонстраціях автоматично не створює загрозу територіальній цілісності країни та національній безпеці.

Також Суд зазначає, що якщо будь-яка вірогідність напруження та палкого обміну думок між групами опонентів у ході демонстрації буде підставою для її заборони, суспільство буде позбавлено можливості почути інші

погляди з будь-якого питання, що посягає на позицію більшості... Національна влада має виявляти особливу пильність під час забезпечення можливості меншості висловлювати свої погляди, навіть якщо вони суперечать суспільній думці (Рішення у справі «Станков і Об'єднана організація Македонії «Лінден» проти Болгарії» від 2 жовтня 2001 року) [9].

Притягнення до юридичної відповідальності за участь у зібранні чи його організації є також важливим питанням, на яке Європейський Суд неодноразово звертав свою увагу. З позиції Суду осуд за дії, що підбурюють до насильства на демонстрації, може вважатися прийнятним засобом у певних обставинах. Більш того, накладення санкцій за участь у несанкціонованій демонстрації подібним чином розглядається як таке, що співвідноситься з гарантіями статті 11 Конвенції. Разом з цим Суд зазначає, що свобода брати участь у мирному зібранні є правом такої важливості, що людина не може бути піддана покаранню – навіть незначному за шкалою дисциплінарних санкцій – за участь у демонстрації, що не заборонена, якщо при цьому людина сама по собі не вчиняє жодної дії, яка заслуговує на осуд (Рішення у справі «Галстян проти Арменії» від 15 листопада 2007 року) [11].

Європейський Суд вважає, що за відсутності попереднього повідомлення демонстрація була незаконною... Однак він відзначає, що незаконність демонстрації не виправдовує обмеження свободи зібрань... там, де демонстранти не втягнуті в акти насилля, важливо, щоб влада певною мірою виявляла толерантність щодо мирних зібрань громадян, якщо свобода зібрань, що гарантується ст. 11 Конвенції, не позбавлена своєї суті (Рішення у справі «Ойа Атаман проти Туреччини» від 05 грудня 2006 року) [12].

ЄСПЛ також зазначає, що суті права на свободу мирних зібрань може бути завдана шкода у випадку, якщо держава не забороняє демонстрацію, проте потім накладає санкції... за факт присутності на ній її учасників, які не вчинили жодних дій, які б заслуговували на осуд» (Рішення у справі «Галстян проти Арменії» від 15 листопада 2007 року) [11]. Суд вважає, що виходячи з формулювання частини другої статті 11, а також статей 8, 9 та 10 Конвенції, єдиною необхідністю, яка здатна виправдати втручання у будь-які права, зазначені у цих статтях, є обставина, щодо якої можна стверджувати, що вона виникла з демократичного суспільства (Рішення у справі «Бачковський (Bączkowski) та інші проти Польщі» від 3 травня 2007 року) [8].

Одним із аспектів статті 11 Конвенції є можливості держави щодо обмеження реалізації права на мирні зібрання або втручання в таке право. З позиції Європейського Суду втручання буде становити собою порушення ст. 11 Конвенції, якщо воно не було «передбачено законом», не переслідувало одну або більше законних цілей (Рішення у справі «Християнська демократична народна партія проти Молдови» від 14 лютого 2006 року) [13].

При цьому Суд повторює, що вислів «встановлено законом» у статті 11 Конвенції вимагає не лише того, щоб оскаржуваний захід мав певне підґрунтя у національному законодавстві; він також стосується якості закону, про

який йдеться. Закон має бути доступним для заінтересованих осіб та сформульованим з достатньою точністю для того, щоб надавати їм можливість регулювати свою поведінку аби бути здатними – за потреби та за умов надання відповідної консультації – передбачати тією мірою, що є розумною за відповідних обставин, наслідки, які може мати його дія (Рішення у справі «Веренцов проти України» від 11 квітня 2013 р.) [4].

Разом з цим, ЄСПЛ наголошує, що держава повинна не тільки гарантувати право на мирне зібрання, а й утримуватися від застосування необґрунтованих непрямих обмежень цього права. З огляду на базовий характер права на свободу мирних зібрань та його тісний зв'язок з демократією повинні існувати переконливі та беззаперечні доводи, які виправдовують втручання у це право (Рішення у справі «Махмудов проти Російської Федерації» від 26 липня 2007 року) [10]. Також з точки зору Суду, там, де демонстранти не втягнуті в акти насилля, важливо, щоб влада певною мірою виявляла толерантність щодо мирних зібрань громадян, якщо свобода зібрань, яка гарантується у ст. 11 Конвенції, не позбавлена своєї суті (Рішення у справі «Ойа Атаман проти Туреччини» від 05 грудня 2006 року) [12].

Таким чином, зважаючи на висвітлені правові позиції Європейського Суду з прав людини, суб'єктам правоохоронної діяльності необхідно обов'язково враховувати наступні аспекти забезпечення права на мирні зібрання: а) обов'язки держави щодо охорони зібрань; б) порядок завчасного сповіщення про мирне зібрання органам публічної влади та наслідки його порушення; в) особливості юридичної відповідальності за проведення зібрання та участь у зібранні; г) підстави заборони проведення зібрань; д) правовий захист права на свободу зібрань; є) дотримання принципів законності, обґрунтованості і співмірності при обмеженні права на мирні зібрання.

Використані джерела:

1. Case of Djavit An v. Turkey (Application no. 20652/92) 20.02.2003 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60953>
2. Case of Barraco v. France (Application no. 31684/05) 05.03.2009 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91571>
3. Case of Sergey Kuznetsov v. Russia (Application no. 10877/04) 23.10.2008 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89066>
4. Case of Vyarentsov v. Ukraine (Application no. 20372/11) 11.04.2013 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-118393>
5. Case of Éva Molnár v. Hungary (Application no. 10346/05) 07.10.2008 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88775>
6. Case of Barankevich v. Russia (Application no. 10519/03) 20.10.2005 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81950>

7. Case of Plattform «Ärzte für das Leben» v. Austria (Application no. 10126/82) 21.06.1998 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57558>

8. Case of Bączkowski and others v. Poland (Application no. 1543/06) 03.05.2007 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80464>

9. Case of Stankov and the United Macedonian organisation Ilinden v. Bulgaria (Applications nos. 29221/95 and 29225/95) 02.10.2001 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59689>

10. Case of Makhmudov v. Russia (Application no. 35082/04) 26.07.2007 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81966>

11. Case of Galstyan v. Armenia (Application no. 26986/03) 15.11.2007 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83297>

12. Case of Oya Ataman v. Turkey (Application no. 74552/01) 05.12.2006 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78330>

13. Case of Christian democratic people's party v. Moldova (Application no. 28793/02) 14.02.2006 / European Court of human rights [Електронний ресурс]. – Document URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72346>

Кацуба Роман Миколайович,
декан факультету економіко-правової безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

ДО ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ ПРАВОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В АСПЕКТІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

Національна поліція України покликана стати якісно новою правоохоронною інституцією, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Поряд із цим, становлення та розвиток Національної поліції багато в чому супроводжується проблемними питаннями на різних організаційних рівнях.

Результати дослідження, проведеного соціологічною компанією Taylor Nelson Sofres (TNS) на замовлення компанії IREX в 12 містах України, які включені до пілотного проекту з організації взаємодії між поліцією і громадськістю – Community policing показали, що довіра до Національної поліції зросла на 4,6 %: від 38,9 % до 43,5%, недовіра знизилася на 1,3 %: від 22,8 % до 21,5 %. Щодо патрульної поліції, то рівень довіри збільшився на 5,5 % від

47,5 до 53, а рівень недовіри знизився на 3 %: від 19 % до 16 % [2].

Незважаючи на позитивні зрушення, непоодинокими лишаються випадки надмірного застосування сили поліцейськими або ж навпаки – пасивної поведінки представників Закону.

Однією з проблем, що породжують відповідні ситуації можна назвати певну невизначеність статусу поліцейського щодо порядку і меж застосування поліцейських заходів, а також гарантій його особистої безпеки. Положення Закону «Про Національну поліцію» не повною мірою дозволяють прийняти чітке рішення у окремих ситуаціях, що може призвести до негативних наслідків. Можливе вирішення даної проблеми вбачається у запровадженні так званої «презумпції правоти поліцейського» яка б, серед іншого, мала сприяти удосконаленню діяльності поліції щодо забезпечення публічної безпеки і порядку.

Доцільність внесення змін і доповнень до Закону України «Про Національну поліцію», а також низки нормативно-правових актів щодо посилення повноважень поліції активно обговорювалось після трагічної загибелі патрульних поліцейських у м. Дніпро 25.09.2016 р. у Верховній Раді України, експертних платформах та засобах масової інформації. Проте, більше ніж рік потому відсутнє єдине бачення таких новацій, а анонсовані законопроекти «загубились» у комітетах Верховної Ради України.

І. Шутак слушно відмічає, що внесення до Верховної Ради законопроекту про презумпцію правоти поліцейського може підготувати ґрунт для порушення прав людини і громадянина. Більш того, презумпція правоти поліцейського суперечить презумпції невинуватості громадянина [3, с.15].

Спробуємо визначити, що може являти собою презумпція правоти поліцейського і чи здатна вона поліпшити ефективність забезпечення публічного порядку.

Щодо доцільності впровадження відповідної презумпції, Міністр А.Б. Аваков наголошував, що повага до правил, законності і процедур – лише розширює громадянські свободи. Презумпція правоти поліцейського – повинна працювати, як це відбувається в Німеччині, США, Великобританії, Франції, Італії, Канаді та багатьох інших країнах. Презумпція правоти поліцейського (спочатку підкоряйся – потім оскаржуй) – один з інструментів побудови системи колективної внутрішньої безпеки. Поліцейський має право діяти рішуче, і його вимога є остаточною [4].

На жаль, законодавчі ініціативи на користь розширення повноважень поліції не були прийняті, хоча можна із впевненістю казати про те, що у ряді успішних демократичних держав поліція має надзвичайно вагомий обсяг повноважень, в тому числі і щодо застосування примусу.

Т. Гранчак підкреслює, що без реальної судової реформи, підвищення рівня довіри громадян до системи правосуддя в Україні впровадження в практику презумпції правоти поліцейського виглядає напівзаходом, який не стільки розв'яже проблему захисту правоохоронців, скільки може призвести до посилення невдоволення громадян внутрішньою політикою і поточними

трансформаціями держави [5].

Можна погодитись з даною тезою, проте впровадження презумпції правоти поліцейського не означає припинення законодавчих ініціатив в даному напрямку. Навпаки, це може слугувати каталізатором якісних змін у правосвідомості громадян та професіоналізмові поліцейських.

Наголосимо, що у США діє два цікавих базових юридичних принципи: «deadly force» та «fleeing felon rule». Перший, що буквально перекладається як «смертельна сила», означає застосування поліцією щодо правопорушника засобів примусу, які з високою імовірністю можуть призвести до його до смерті або каліцтва. Це, зокрема, вогнепальна зброя, автомобілі (таранити машину порушника) і навіть вибухівка (наприклад, для проникнення в будинок). Другий принцип – «правило втікача» - дає поліції право застосовувати цю «смертельну» силу проти підозрюваного в злочині, який намагається втекти з місця інциденту [6].

Насамкінець, зауважимо, що через значні відмінності між Україною та США не можна із впевненістю вести мову про можливість «копіювання» даних принципів у діяльність вітчизняної поліції. З іншого боку, досвід США у цьому напрямку є неодмінно корисним і таким, що потребує ґрунтовного вивчення.

Ми переконані, що українське суспільство дійде до розуміння важливості наділення поліцейського ширшими повноваженнями щодо забезпечення публічного порядку, а Національна поліція України має виправдати довіру, покладену на неї суспільством.

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 2.07.2015 // Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015 – 2015 р., / № 40-41 /, стор. 1970, стаття 379.
2. Арсен Аваков: Рівень довіри до Нацполіції. Департамент комунікації МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mvs.gov.ua/ua/news/6976_Stavlennya_naselennya_do_reformi_policii_v_Ukraini_PREZENTACIYA.htm
3. Шутак І.Д. Колізія між презумпцією невинуватості громадянина та презумпцією правоти поліцейського / Ілля Шутак // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – № 5. – 2016. – С.9-15.
4. Законопроект про ширші права української поліції з'явиться протягом тижня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tsn.ua/ukrayina/zakonoprojekt-pro-zhorstkishi-prava-ukrayinskoyi-policiyi-z-yavitsya-protyagom-tizhnya-754113.html>.
5. Гранчак Т. Презумпція правоти поліцейського в умовах України – крок до європейської практики чи поліцейської держави? / Т. Гранчак // Україна: події, факти, коментарі. – 2016. – № 18. – С. 7–18.
6. «Смертельна сила». Чому поліція США не вагаючись стріляє у правопорушників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/65476/Smertelna_syla_Chomu_policiya_SShA_ne_va_gajuchys.

Колосков Валерій Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальних дисциплін
Національної академії Державної прикордонної
служби України ім. Б. Хмельницького

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИВЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ОПЕРАТИВНОЇ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ З УРАХУВАННЯМ КРИМІНОГЕННОЇ СИТУАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Люди з давніх-давен проявляли цікавість до довкілля, один до одного, у тому числі й стежили за діями сусідів, місцевими мешканцями, а, особливо прибульцями.

З розвитком суспільства, технічного прогресу, інформаційних технологій – спостерігати, збирати інформацію на ту чи іншу особу, групу осіб стало легше. Але не завжди, навіть самі найсучасніші технічні засоби дають нам можливість отримати інформацію про ту чи іншу особу.

Якщо ми знаємо, що конкретна людина здійснює протиправну діяльність, потрібно встановити який це напрямок протиправної (злочинної) діяльності, її роль, становище у даній групі чи організації: керівник, організатор, виконавець, пособник тощо. Окрім того, бажано встановити рівень інтелекту даної особи, її комунікабельність, вміння бути "артистом" під час виконання тієї чи іншої ролі, вміння входити в довір'я.

В умовах неоголошеної російсько-української війни оперативним підрозділам стає дедалі важче протистояти злочинності. Цьому є як суб'єктивні, так і об'єктивні причини.

У першу чергу суб'єктом виступає законодавчий орган, котрий приймає ту чи іншу законодавчу базу, котра регламентує діяльність оперативно-розшукових органів. Проте відстежується ряд неузгоджень в самій законодавчій базі. Скажімо в Законі України "Про оперативно-розшукову діяльність" у ст. 9 ч. 4 зазначається: "При перевірці осіб у зв'язку з допуском їх до державної таємниці... ..оперативно-розшукова справа не заводиться. Така перевірка повинна тривати *не більш як два місяці*" (виділено нами – К.В.). Але в Законі "Про державну таємницю" у ст. 24 "Перевірка громадян у зв'язку з допуском їх до державної таємниці" у частині 1 законодавець вказує, що "Перевірка громадян у зв'язку з їх допуском до державної таємниці здійснюється органами Служби безпеки України у строк до одного місяця у порядку, встановленому цим Законом і Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність". Далі, у частині 5 ст. 24 Закону України "Про державну таємницю", законодавець зазначає: "У разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці України, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення правового режиму воєнного стану допуск до

державної таємниці громадянам України, які призиваються на військову службу, а також військовослужбовцям та працівникам Збройних сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, які переміщуються на посади, зайняття яких передбачає наявність допуску до державної таємниці, *надається у десятиденний термін* (виділено нами – К.В.). Це тільки один з прикладів незлагодженості вітчизняного законодавства.

Так як завданням суб'єктів оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп (тобто тих, хто є об'єктами ОРД), відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, потрібно мати навички особливостей вивчення об'єктів оперативної зацікавленості. Звичайно, потрібен практичний досвід. Але не знаючи законодавства, неможливо провадити практичну оперативно-розшукову діяльність, не кажучи про її якість.

У сучасному швидкоплинному технологічному світі, в період переходу до інформаційного суспільства, важливим стає вміння оперативно та якісно працювати з інформацією, залучаючи для цього сучасні засоби та методи навчання.

І знову виникає певна недосконалість законодавства. Ми розуміємо намагання законодавців щодо демократичності у процесі оперативно-розшукової діяльності. Та виникає, по крайній мірі, таке питання. Для того, щоб отримати конкретну інформацію в середовищі організованого злочинного об'єднання (ОЗО), максимально вивчити його структуру, роль кожного з учасників, можливості фіксації фактичних даних скоєння тяжких та особливо тяжких злочинів необхідно впровадити у це середовище відповідну особу. Пункт 8 частини 1 статті 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" надає можливість виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Але тут же зазначається "...згідно з положеннями статті 272 Кримінального процесуального кодексу України". Зазначена стаття стосується виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

У частині першій даної статті зазначається: "Під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або є учасником зазначеної групи чи організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування".

На перший погляд, це досить добре, адже є можливість отримати необхідну доказову базу щодо досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів. А що ж далі? Частина 2 статті 272 КПК гласить:

"Виконання зазначеними особами такого спеціального завдання, як негласна слідча (розшукова) дія, здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу". Отже, негласний штатний працівник чи негласний позаштатний помічник оперативних підрозділів повинен отримати своєрідну "санкцію" на проникнення в злочинне об'єднання. В протилежному випадку така особа автоматично стає злочинцем.

У частині 4 вказаної статті КПК вказується, що виконання спеціального завдання не може перевищувати шість місяців, а в разі необхідності строк його виконання продовжується слідчим за погодженням з керівником органу досудового розслідування або прокурором на строк, який не перевищує строку досудового розслідування.

Враховуючи це, гарантія про неможливий витік інформації до злочинної організації відсутня, адже про сам оперативно-розшуковий захід відомо слідчому, керівнику досудового розслідування, прокурору. Не дивлячись на те, що передбачається збереження у таємниці достовірних відомостей про особу, яка впроваджується в злочинне середовище, внутрішній безпеці організованого злочинного об'єднання, за наявності інформації про впровадження в структуру негласного працівника, виявити його буде не дуже складно. Є багато прикладів взаємодії криміналітету з правоохоронними органами, а також ініціативної пропозиції правоохоронців за певну суму (неправомірну вигоду) надавати злочинцям відповідні "послуги". Виходячи з цього, ми ризикуємо розшифровкою оперативних джерел, здоров'ям і життям негласного штатного працівника чи негласного позаштатного помічника.

З врахуванням сказаного вище, доцільно виключити "негласна слідча (розшукова) дія, здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора".

Коропатов Олег Миколайович,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу Одеського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ»

В Україні з 2014 року розпочалося реформування правоохоронних органів (внутрішніх справ, прокуратури, служби безпеки України, судових органів та ін..). Стрімкі процеси реформування змінюють сутність та напрями діяльності більшості з них, тому актуалізації набувають загальні

характеристики та ознаки цієї діяльності.

Поняття правоохоронної діяльності широко використовується в юридичній літературі, але універсального поняття і чіткого визначення її ознак ще не існує. Правоохоронна діяльність багатоаспектна. Політичними, управлінськими та правовими засобами її спрямовано на блокування соціальних відхилень, усунення соціальної напруги, локалізацію правових конфліктів.

У своїх наукових працях питання дослідження поняття правоохоронної діяльності вивчали та аналізували науковці В. Б. Авер'янов, В.С. Анжієвський, О. М. Бандурка, А. І. Берлач, Ю. П. Битяк, Ю.А. Ведерніков, В. Л. Грохольський, Є. В. Додін, М.І. Єропкін, Д. П. Калаянов, С. В. Ківалов, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, В. С. Олефір, І.А. Тимченко, О.Д. Тихомиров, О.О.Чувільов, Х. П. Ярмакі та ін.

Розглядаючи поняття “правоохоронна діяльність”, одні вчені-адміністративісти (Анжієвський В.С., Тимченко І.А.) визначають її як діяльність компетентних органів щодо боротьби з правопорушеннями[1, с.37]. Для інших (Єропкін М.І., Попов Л.Л.) – це забезпечення публічного порядку в громадських місцях[2, с.69]. Треті (І.Л. Петрухін та В.Д. Ардашкін) визначають правоохоронну діяльність як “правопримусову”, вважаючи, що правоохоронну діяльність здійснюють ті органи, які мають право застосовувати примусові заходи [3, с.48; 4, с.4].

О.Д. Тихомиров та Ю.А. Ведерніков під правоохоронною діяльністю розуміють державно-владну діяльність, яка здійснюється в правовій формі і безпосередньо пов'язана з запобіганням правопорушенням та їх профілактикою[5, с.168].

Можна погодитись з думкою Ярмакі Х.П., який підкреслює, що таке розуміння правоохоронної діяльності є дещо обмеженим, оскільки відображає лише правові форми її здійснення, однак зазначена діяльність характеризується не тільки її спрямованістю на охорону права, але й різноманітністю форм впливу на потенційні і реальні загрози праву (виховна, профілактична робота дільничних офіцерів поліції тощо)[6, с.27-28].

На думку О. Ф. Скаун, сутність правоохоронної діяльності полягає в забезпеченні охорони конституційного ладу, прав і свобод громадян, законності і правопорядку, навколишнього природного середовища, усіх суспільних відносин, які встановлені і регулюються правом [7, с.52].

О. Чувільов та А. Чувільов визначають правоохоронну діяльність в широкому та вузькому розумінні: а) у широкому розумінні – як діяльність усіх державних органів, що забезпечують дотримання прав і свобод громадян, їх реалізацію, законність і правопорядок; б) у вузькому – як діяльність спеціально уповноважених органів з охорони права від правопорушень, що здійснюється у встановленій законом формі, згідно з компетенцією того чи іншого органу [8, с.4].

Наведені визначення правоохоронної діяльності дають можливість

визначити ознаки, які характеризують цей вид діяльності:

- 1) діяльність компетентних державних органів та їх посадових осіб;
- 2) державно-владна діяльність (діяльність забезпечена державною владою);
- 3) діяльність, пов'язана з охороною та захистом прав і свобод громадян, забезпеченням їх безпеки, профілактичною роботою спеціальної спрямованості;
- 4) діяльність, яка здійснюється в установленій законом формі, відповідно до компетенції того чи іншого державного органу і пов'язана із застосуванням державного примусу;
- 5) діяльність, яка забезпечена нормами права.

Аналізуючи наведені підходи вчених-юристів до визначення поняття та сутності правоохоронної діяльності можливо зазначити: правоохоронна діяльність— це діяльність спеціально уповноважених державних органів та посадових осіб, яка має владний характер і здійснюється на основі правових норм із метою захисту прав та свобод громадян та інших осіб, охорони публічного порядку та громадської безпеки, запобігання правопорушенням та їх припинення, усунення умов, які сприяють їх учиненню.

Література

1. Анжієвський В. С., Тимченко І.А. Нове законодавство про адміністративні правопорушення. – К.: Політвидав України, 1987. – 110с.
2. Еропкин М.И., Попов Л.Л. Административно-правовая охрана общественного порядка. – Л.: Лениздат, 1973. – 328с.
3. Петрухин И.Л. Правосудие: время реформ. – М.: Наука, 1991. – 125с.
4. Ардашкин В.Д. К теории правоохранительного механизма // Правоведение. – 1998. – №1. – С.3 – 7.
5. Тихоміров О.Д., Ведерніков Ю.А. Діалектика змісту та форми правоохоронної діяльності // Філософські проблеми права та правоохоронної діяльності співробітників ОВС: Збірник наукових праць. – К.: Українська академія внутрішніх справ, 1995. – С.168 – 173.
6. Ярмакі Х.П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: Монографія. – Одеса.: Юрид. літ., 2006. – 334 с.
7. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Учебник. – Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел., 2000. – 704 с
8. Чувилёв А.А., Чувилёв А.А. Правоохранительные органы: Вопросы и ответы. – М.: Новый юрист, 1998. – 160 с

Кравченко Ірина Сергіївна,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ

Ефективність діяльності будь-якої організації залежить, в першу чергу, від рівня реалізації методів управління персоналом, які застосовують керівники. Питання удосконалення методології управління персоналом в Національній поліції сьогодні є актуальним, зважаючи на реформаційний процес, що триває в органах та підрозділах даного державного органу. Задекларована реформа проголосила такий концептуальний принцип управління в поліції, як зміна репресивної моделі управління на партнерську [1]. Це стосується не тільки взаємодії поліції та громадськості, а й внутрішньоорганізаційних питань.

Класична теорія управління виділяє три групи методів управління персоналом: адміністративні, економічні, соціально-психологічні [2; 3]. Керівники в Національній поліції під час управління застосовують комплексно весь спектр вказаних методів. Водночас, з урахуванням реформаційних процесів в поліції, на наш погляд, слід змінити наголос у пріоритетах їх застосування.

Адміністративні методи опираються на адміністративну підпорядкованість об'єкта суб'єкту, на основі існуючої ієрархії управління, ґрунтуються на владі, дисципліні та покаранні [3, с. 13]. Такий підхід характерний для Національної поліції, зважаючи на існування службової дисципліни, моделі побудови структури та системи поліції, етики поведінки поліцейського.

Адміністративні методи орієнтуються на такі мотиви поведінки, як усвідомлена необхідність трудової дисципліни, почуття обов'язку, бажання людини працювати в певній організації, культура трудової діяльності.

Реалізація адміністративних методів в Національній поліції відбувається через такі механізми: правові норми й акти – Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію», Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ, Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України», Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію» та інші; положення, стандарти, інструкції, затверджені МВС України та Національною поліцією України; інструкції, організаційні схеми, нормування; накази, розпорядження, які використовуються в процесі оперативного управління.

Нормативна основа визначає систему підпорядкування, організуючих та контролюючих суб'єктів, їх повноваження, тощо.

Економічні методи базуються на використанні економічних стимулів. За їх допомогою здійснюється матеріальне стимулювання колективу, окремих працівників [3, с. 13]. В управлінській діяльності Національної поліції активно запроваджуються економічні методи управління персоналом завдяки наданій можливості керівникам структурних підрозділів визначати розмір премій заробітної плати особовому складу. Керівник в Національній поліції щомісячно визначає розмір премії кожного поліцейського [4]. Водночас, активно запроваджується і система де преміювання. Такий підхід має стимулювати поліцейських до сумлінного виконання покладених завдань.

Соціально-психологічні методи засновані на використанні моральних стимулів до праці і впливають на персонал за допомогою психологічних механізмів з метою переведення адміністративного завдання в усвідомлений обов'язок, внутрішню потребу людини. Цього можна досягти через: формування колективу, створення нормального психологічного клімату й творчої атмосфери; задоволення культурних і духовних потреб працівників; встановлення соціальних норм поведінки і соціального стимулювання розвитку колективу; встановлення моральних санкцій і заохочення; соціальний захист [3, с. 13-14].

Саме дана група методів викликає найбільший дисонанс у застосуванні в Національній поліції. Пережитки керівників старого зразка (міліції України) продовжують застосувати каральні методи (залякування, приниження своїх підлеглих, нераціональний розподіл завдань, постановка великої кількості завдань на нетривалий період часу, не створення умов для виконання завдань, неврховування особистої думки підлеглих, тощо).

Нагадаємо, що керівник сучасного, проєвропейського зразка в Національній поліції має бути, по-перше, менеджером, основним методом діяльності якого у роботі з персоналом є метод переконання.

Кожній групі людей, кожному колективу притаманний певний психологічний клімат. Тому суттєвою умовою створення й розвитку трудових колективів є дотримання в них принципів психологічної сумісності. Недостатня увага до соціальних і психологічних аспектів управління є основою нездорових взаємовідносин у колективі, що може призвести до різкого зниження продуктивності праці [5; 6].

Саме тому керівник в Національній поліції має більш активно застосовувати соціально-психологічні методи управління персоналом. Першочерговою задачею таких керівників є створення дружнього, патріотично-налаштованого колективу, кожний член якого вболіває за виконання поставлених задач. Така ситуація досягається людяним, справедливим ставленням до підлеглих (водночас слід тримати межу між панібратством та зверхнім ставленням). Спільні цілі, врахування думки колективу в питаннях планування, прогнозування розвитку діяльності колективу – це ті питання, у вирішенні яких має брати участь кожен.

Водночас, слід підкреслити, що специфічним для методології управління персоналом в Національній поліції є застосування різних методів залежно від обстановки, що склалася. Якщо існує необхідність оперативного прийняття управлінського рішення, яке не підлягає обговоренню, а вимагає чіткого виконання, то колектив має діяти як один механізм. Наприклад, у випадках виникнення надзвичайних ситуацій, розслідування злочинів по гарячих слідах, введення надзвичайного стану, тощо.

Проте, щоб колектив чітко діяв у таких ситуаціях і повністю довіряв керівникові у прийнятті управлінських рішень, робота щодо згуртування колективу має відбуватися повсякчас. Знання психологічних, життєвих, професійних особливостей кожного члена колективу та вміле врегулювання конфліктних ситуацій забезпечить керівникові здатність обирати відповідних способів впливу на кожного підлеглого.

Підсумовуючи викладене, необхідно зробити наступні висновки: необхідність пріоритету соціально-психологічних методів управління персоналом в Національній поліції; керівник в Національній поліції має стати менеджером; партнерські внутрішньоорганізаційні відносини – основа ефективності діяльності колективу, в тому числі в Національній поліції, з урахуванням особливостей проходження служби у разі ускладнення оперативної обстановки.

Використані джерела:

1. Реформа МВС. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.facebook.com/arsen.avakov.1/posts/701745133248929>
2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://library.if.ua/book/45/3056.html>
3. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dspace.kpnu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1899/2/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%BC%20%28%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%29.pdf>
4. Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання: Наказ МВС України від 06.04.2016 № 260 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0669-16?nreg=z0669-16&find=1&text=%EF%F0%E5%EC%B3&x=0&y=0>
5. Мурашко М. І. Менеджмент персоналу / М. І. Мурашко – К.: Т-во «Знання», КОО, 2002.– 311с.
6. Рульєв В. А. Управління персоналом.: Навчальний посібник. / В. А. Рульєв , С. О. Гуткевич, Т. Л. Мостянська – К.: Кондор, 2012 – 310 с.

Логвиненко Борис Олексійович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ДОМЕДИЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЯК ЗАПОРУКА ПОЛІПШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Національна поліція України сьогодні інтенсивно розвивається у нове правоохоронне відомство, зорганізоване за європейським зразком та функціонує у відповідності до світових демократичних стандартів.

Разом з тим, з фокусу трансформаційних процесів випали окремі напрями функціонування поліції, що незважаючи на свою важливість, були залишені поза увагою як науковців, так і практиків.

Одним із таких напрямів, що здатні поліпшити якість надання поліцейських послуг із забезпечення публічної безпеки і порядку, ми вважаємо організацію належної домедичної підготовки поліцейських, насамперед з числа патрульних підрозділів Національної поліції.

Передовий досвід підготовки поліцейських розвинутих демократичних держав (приміром США, Ізраїлю, Німеччини, Франції, Великої Британії, Польщі) свідчить про важливу роль у системі професійної підготовки особового складу поліції саме медичної складової. Оволодіння відповідними знаннями, уміннями та навичками сприяє більш якісному виконанню поставлених перед правоохоронними структурами завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії правопорушенням. Засоби масової інформації лише підтверджують численні випадки своєчасного та вмілого надання поліцейськими іноземних країн невідкладної домедичної допомоги особам, які її негайно потребували.

Необхідно звернути увагу на те, що на сучасному етапі становлення Національної поліції, медична підготовка для поліцейських має ключове значення. Зокрема, вона сприятиме формуванню у поліцейських необхідних медичних знань та відповідних практичних навичок.

Ми переконані, що для цього потрібно внесати відповідні зміни до Закону України «Про Національну поліцію» та кардинально змінити існуючий порядок організації медичної підготовки в межах службової підготовки.

На сьогодні, статтею 18 «Основні обов'язки поліцейського» Закону України «Про Національну поліцію» до таких обов'язків віднесено надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опи-

нилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я [1].

Підтримуючи відповідну новацію в частині володіння певними медичними знаннями, ми звертаємо увагу на те, що розміщення у тексті Закону тези про обов'язок надавати медичну допомогу не є коректним з огляду на національне медичне законодавство.

Так, Основи законодавства України про охорону здоров'я у статті 3 «Поняття і терміни, що вживаються в законодавстві про охорону здоров'я» визначають медичну допомогу, як діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами [2].

У статті 1 «Визначення термінів» Закону України «Про екстрену медичну допомогу» домедична допомога визначена як невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи [3].

В свою чергу, статтею 12 «Особи, які зобов'язані надавати домедичну допомогу» вищезгаданого Закону, особами, які зобов'язані надавати домедичну допомогу людині у невідкладному стані, є: рятувальники аварійно-рятувальних служб, працівники державної пожежної охорони, поліцейські, фармацевтичні працівники, провідники пасажирських вагонів, бортпровідники та інші особи, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти практичними навичками надання домедичної допомоги [3].

Як бачимо, якщо у випадку з «домедичною допомогою» законодавчі норми кореспондуються між собою, у випадку з «медичною допомогою», ситуація є протилежною.

Незважаючи на факт очевидної прогалини у законодавчому визначенні обов'язків поліцейського, наказом МВС України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» домедичну підготовку не винесено у самостійну складову видів службової підготовки поліцейських [4].

Так, згідно з розділом VII Положення «Проведення занять із загальнопрофільної підготовки», домедична підготовка поряд із безпекою життєдіяльності входять до циклу загально профільної підготовки поліцейського. До того ж у пункті 2 даного розділу згадується про методики навчання поліцейських з надання домедичної і першої медичної допомоги в разі виникнення надзвичайних ситуацій [4]. Зауважимо, що поняття «перша медична допомо-

га» не є вживаним у медичному законодавстві, а її надання не відноситься до обов'язків поліцейського.

В підсумку ми б хотіли наголосити на тому, що впевненість поліцейського у можливості надати домедичну допомогу потерпілим особам до приїзду лікарів є важливою запорукою більш ефективної діяльності із забезпечення публічної безпеки і порядку. В цьому аспекті надзвичайно важливим нами вбачається відхід від старої системи організації занять зі службової підготовки із перенесенням акцентів на оволодіння практичними навичками з надання домедичної допомоги. Не менш важливим є внесення змін і доповнень до Закону України «Про Національну поліцію» з метою його узгодження із національним медичним законодавством.

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 2.07.2015 // Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015 – 2015 р., / № 40-41 /, стор. 1970, стаття 379.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19
3. Закон України «Про екстрену медичну допомогу» від 5.07.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5081-17/print1360480668022257>
4. Наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16/print1454426885682487>.

Миронюк Станіслава Анатоліївна,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО
ПІКЛУВАННЯ ЯК ПРЕВЕНТИВНОГО ЗАХОДУ**

Законом України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) до превентивних функцій поліції було віднесено функцію поліцейського піклування, яка хоч частково і здійснювалась в практичній діяльності колишньої міліції однак не набула належного нормативного закріплення на рівні закону [1]. Ця функція є втіленням основного гасла реформування міліції - перетворення її з карального органу в органу, що надає правоохоронні послуги населенню – поліції, тобто є реалізацією обслуговуючої поліцейської діяльності.

Виходячи зі змісту ст. ст. 2, 41 Закону України «Про Національну полі-

цію» та Резолюції 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» поліцейське піклування – це надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2].

Попри те, що статтею 31 Закону визначено перелік превентивних поліцейських заходів, нормативне тлумачення їх відсутнє, що зумовлює необхідність його не доктринального тлумачення. Так, під поняттям «превентивний» Великий тлумачний словник сучасної української мови пропонує розуміти захід, який попереджає що-небудь, запобігає чомусь; профілактичний, упереджувальний [3, с. 104]. В юридичній термінології, яка більше була властива кримінально-правовій науці поняття «превенція» вживається як синонім терміну «запобігання злочинності» [4, с. 700]. Отже, превентивний захід це діяльність поліцейського спрямована на недопущення протиправної поведінки особи, а також усунення можливих підстав та умов її вчинення.

Серед превентивних заходів, що застосовуються поліцейськими виокремлено «поліцейське піклування», яке у відповідності до статті 41 встановлюватись щодо: 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду; 2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення; 3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі; 4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

Якщо чітко виходити з вимог Закону, а саме норми статі 41, що «поліція може застосовувати такі превентивні заходи...», можна зробити висновок, що застосування превентивного заходу це не обов'язок а право поліцейського. Однак, на нашу думку з урахуванням сутності поліцейського піклування його застосування на відмінну від інших превентивних заходів є не правом, а обов'язком поліцейського. Такий висновок можна зробити з аналізу статті 18 Закону, яка визначає, що «на поліцейського покладено обов'язки щодо надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я» [1].

В залежності від підстав реалізації функції поліцейського піклування та обставин їх виявлення дії поліцейського мають носити чітко виражений законний характер і спрямовані в першу чергу на надання правової та соціальної допомоги особі. Так, поліцейський зобов'язаний негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування. Як включення, повідомлення про права і їх роз'яснення полі-

цейським може не проводитися у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. Разом з цим при наявності у особи зброї чи інших предметів, якими особа може завдати шкоди оточуючим чи собі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу поліцейський має вилучити їх у особи. При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог статті 237 КПК. В той час поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

Поліцейське піклування має наслідком щодо: 1) осіб, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, - передання батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування; 2) осіб, зазначених у пунктах 2, 3 частини першої цієї статті, - передання відповідному закладу; 3) осіб, зазначених у пункті 4 частини першої цієї статті, - передання у спеціальний лікувальний заклад чи до місця проживання. Поліцейський зобов'язаний надати особі можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи, а у випадку виявлення неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

Хоча законом не встановлено строки застосування заходів поліцейського піклування, однак він має вжити негайних заходів для передачі осіб відповідним установам батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування в розумні строки, принаймні не більше ніж строки адміністративного затримання особи - 3 години. У разі наявності достатніх підстав вважати, що передання особи тривало довше, ніж це необхідно, відповідальний поліцейський в підрозділі поліції зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.

Про застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє відповідального поліцейського в підрозділі поліції та складає протокол, в якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень.

Протокол підписується поліцейським і особою, відносно якої здійснювалось поліцейське піклування крім випадків коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається для підписання (і вручається його копія) батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, представнику органу опіки та піклування, або представнику психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу.

В підсумку варто зазначити, що для ефективності та законності засто-

сування такого превентивного заходу як поліцейське піклування доцільно порядок його застосування (алгоритм дій поліцейського) визначити у відповідному положенні, що має бути затверджене наказом МВС, або принаймні в рекомендаціях по його застосуванню.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. - № 40-41. - Ст.379.
2. Кодекс поведення должностных лиц по поддержанию правопорядка: Резолюция 34/169 Генеральной Ассамблеи ООН от 17 декабря 1979 г. // Интернет ресурс - Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_282.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1 728 с.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник / За редакцією акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 992 с.

Однолько Інна Валентинівна,
головний науковий співробітник відділу
організації науково-методичної роботи
Науково-дослідного інституту
Національної академії прокуратури України,
кандидат юридичних наук, доцент

ОПТИМІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЗАПОБІГАННІ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Взаємодія правоохоронних та контролюючих органів здійснюється відповідно до діючих нормативно-правових актів, а порядок їх взаємодії регулюється на підзаконному рівні.

Відповідні положення містяться у ст. 10 Закону України «Про прокуратуру», ст. 14 Закону України «Про державну фіскальну службу України», ст. 21 Закону України «Про Рахункову палату», ст. 4 Закону України «Про державну податкову службу в Україні», ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», ст. 8 Закону України «Про Службу безпеки України». Порядок взаємодії державних органів щодо протидії злочинам більш детально врегульовано на підзаконному рівні.

Взаємодію суб'єктів запобігання слід визначати як визначену за цілями, часом та місцем спільну керовану діяльність рівноправних, адміністративно незалежних суб'єктів, які функціонально забезпечують попередження злочинів та інших правопорушень на території обслуговування [1, С. 170.].

Практичне відображення нормативна закріплених положень можна проаналізувати, виходячи із кількісних показників зареєстрованих криміна-

льних правопорушень, досудове розслідування у яких здійснюється різними правоохоронними органами. Так, станом на 1 жовтня 2017 року органами Національної поліції України зареєстровано 114628 злочинів; органами, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства – 8663 злочини, органами безпеки – 9904 злочинів, Національним антикорупційним бюро України – 1807 злочинів [2].

При дослідженні причинного комплексу, що впливають на такий стан криміногенності в державі, визначено і проблеми у взаємодії правоохоронних органів при здійсненні заходів запобігання кримінальним правопорушенням.

З метою оптимізації взаємодії правоохоронних органів у запобіганні кримінальним правопорушенням, Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 року № 575 затверджено Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, однак не визначені форми взаємодії, а тільки вказані особливості організації взаємодії при розслідуванні різних видів кримінальних правопорушень (наприклад, кримінальних правопорушень, учинених проти життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканності особи, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, правопорушень у сфері господарської та службової діяльності, у сфері використання комп'ютерів, систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (кіберзлочинів), правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій тощо [3].

Наступним етапом реформи має стати ухвалення відповідних законодавчих актів щодо формування ефективної системи правоохоронних органів. При цьому важливо, щоб через ці структурні реформи не зменшувалось моральне та матеріальне забезпечення службовців правоохоронних органів, адже це загрожує масовим відтоком професійних і добросовісних працівників. На жаль, тенденція до звільнення фахівців у сфері правоохоронної діяльності, набуває все більшого масштабу, особливо у зв'язку з реформою пенсійного забезпечення, скороченням штатної чисельності органів прокуратури та поліції. Слід враховувати високий рівень латентності, що пов'язано з фактично призупиненим веденням ЄРДР у областях, що тимчасово не підконтрольні Україні, на анексованій території АРК та спадом запобіжної діяльності. На нашу думку, це чи не найголовніша проблема в даному сенсі. Тому виникає нагальна потреба у прийнятті відповідних заходів реагування, а також визначенні особливих територіально-тимчасових детермінант, запровадження застосування міжнародного досвіду.

Так, у Меморандумі про співробітництво та взаємодію в розслідуванні воєнних злочинів між Генеральною прокуратурою України і Державною службою прокуратури Англії та Уельсу визначено положення про необхідність здійснення взаємодії задля „...додержання обопільних інтересів та для сприяння провадженню розслідування і порушення кримінальних справ про-

ти осіб, які нині є громадянами або мешкають на території Англії та Уельсу і підозрюються у скоєнні воєнних злочинів у період з 1 вересня 1939 року по 5 червня 1945 року...” [4, С. 3].

Угода про правоохоронні органи в Об'єднаних Збройних Силах та Збройних Силах держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав підписана з метою забезпечення в цих формуваннях правового захисту військовослужбовців, правопорядку та нагляду за дотриманням законодавства, розслідування та судового розгляду справ про правопорушення. Це діяльність військово-судових та військово-прокурорських органів [5, С. 6].

Виходячи з означеного, з метою оптимізації взаємодії правоохоронних органів у запобіганні кримінальним правопорушенням, має бути законодавчо закріплено визначення взаємодії, розроблені чіткі форми та напрями такої взаємодії між суб'єктами під час проведення оперативно-розшукових заходів, негласних слідчих розшукових дій, слідчих та координаційних дій, а також визначені повноваження відповідно до діючого законодавства та впровадження зарубіжного досвіду.

Тому можливим є пропозиція „взаємодію” визначати як погоджену дію (співпрацю) між двома та більше державними органами у запобіганні кримінальним правопорушенням, яка передбачає їх тісний взаємозв'язок і взаємодоповнюваність та полягає у розробці й впровадженні системи заходів з метою припинення злочинних проявів, виявлення, скорочення, усунення причин і умов злочинів та кримінально-правового впливу на осіб, які їх вчинили.

Використані джерела:

1. Организация деятельности органов внутренних дел по предупреждению преступлений: Учебник / Под ред. В.Д. Малкова, А.Ф. Токарева. – М., 2000 – 257 с.
2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-вересень 2017 року / Форма № 1 (місячна), затверджено наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 100 за погодженням з Держстатом України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&c=fo.
3. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 року № 575 // Офіційний вісник України від 29.08.2017 — 2017 р., № 67, стор. 135, стаття 2019, код акту 86911/2017.
4. Меморандум про співробітництво та взаємодію в розслідуванні воєнних злочинів між Генеральною прокуратурою України і Державною службою прокуратури Англії та Уельсу від 15.11. 1996. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/826_017.
5. Угода про правоохоронні органи в Об'єднаних Збройних Силах та Збройних Силах держав-учасниць СНД, Міжнародний документ від 15.05.1992 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_121/print1482737425518683.

Перепьолкін Сергій Михайлович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

БАНКИ ДАНИХ ІНТЕРПОЛУ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Щоденна робота Міжнародної організації кримінальної поліції – ІНТЕРПОЛ (далі – ІНТЕРПОЛ) полягає в прийомі, обробці, збереженні й поширенні інформації про злочини та злочинців, яка зберігається у спеціальних базах даних її Генерального секретаріату. Доступ в реальному часі до цих інформаційних ресурсів здійснюються з використанням глобальної телекомунікаційної системи I-24/7 (Інтерпол 24 години на добу – 7 днів на тиждень).

За допомогою системи I-24/7 авторизовані представники правоохоронних органів держав – членів Організації мають право доступу до наступних банків даних її Генерального секретаріату: «особи та повідомлення» (INDIVIDUALS AND NOTICES); «судові данні» (FORENSIC DATA); «проїзні та офіційні документи» (TRAVEL AND OFFICIAL DOCUMENTS); «вкрадене майно» (STOLEN PROPERTY); «вогнепальна зброя та небезпечні матеріали» (FIREARMS AND DANGEROUS MATERIALS); «організовані злочинні угруповання» (ORGANIZED CRIME NETWORKS).

Банк даних «особи та повідомлення» містить міжнародні попередження щодо осіб, які переховуються від правосуддя, підозрюються у скоєнні кримінальних злочинів, осіб, пов'язаних з триваючим кримінальним розслідуванням, фізичних та юридичних осіб, щодо яких застосовуються санкції Ради Безпеки ООН, потенційно небезпечних осіб, безвісно зниклих осіб та невпізнаних трупів. Детальна інформація про таких осіб, зокрема, персональні данні (фото, відбитки пальців та ін.), кримінальне минуле осіб, щодо яких є запит про здійснення міжнародного поліцейського співробітництва, зберігається в базі даних – «Кримінальна інформаційна система ІНТЕРПОЛ». Крім цього банк даних «особи та повідомлення» містить міжнародну базу даних сексуальних злочинів, вчинених проти неповнолітніх, яка, за допомогою складного програмного забезпечення, використовується для порівняння існуючих зображень та встановлення зв'язків між жертвами, злочинцями та місцями скоєння злочинів. Її головною метою є ідентифікація, виявлення і затримання злочинців та забезпечення безпеки для їх жертв.

Банк даних «судові данні» містить інформацію про відбитки пальців та ДНК, яка може зіграти ключову роль в розслідуванні злочину, шляхом встановлення зв'язку між особами та/або місцем злочину, а також довести невинуватість підозрюваних осіб. База даних «відбитки пальців» дозволяє

авторизованим особам держав-членів продивлятися, відправляти та перевіряти інформацію щодо відбитків за допомогою зручної автоматизованої системи ідентифікації відбитків (AFIS). База даних «зразки ДНК» містить інформацію про ДНК злочинців, зразки зібрані з місць вчинення злочинів, безвісно зниклих осіб та невпізнаних трупів. ІНТЕРПОЛ не зберігає зразки ДНК осіб, які не пов'язані із вчиненням злочинів.

Банк даних «проїзні та офіційні документи» містить інформацію про викрадені та загублені проїзні документи, викрадені адміністративні документи, підроблені документи та інформацію для порівняння справжніх і підроблених документів. Його впровадження було обумовлено необхідністю надання допомоги міграційним та прикордонним службам у виявленні та попередженні шахрайського використання проїзних та адміністративних документів, з метою обмеження пересування злочинців та переміщення ними заборонених предметів. База даних «викрадені та загублені проїзні документи (SLTD)» включає записи про паспорта, посвідчення особи, перепустки або візові документи ООН, а також викрадені бланки таких проїзних документів. В базі даних «викрадені адміністративні документи (SAD)» розміщується інформація про викрадені офіційні документи, які використовуються для ідентифікації різних об'єктів, наприклад, документ про реєстрацію транспортного засобу та сертифікати для оформлення імпорту або експорту. База даних «підроблені документи» або «Цифрова Бібліотека повідомлень ІНТЕРПОЛ – Документ (Dial-Doc)» є спільною ініціативою G8-ІНТЕРПОЛ, яка дозволяє країнам обмінюватися попередженнями щодо глобальних масштабів вироблення підробок та виявлення нових підробок документів на національному рівні. База даних «порівняння справжніх і підроблених документів» або система електронної документації та інформації по слідчим мережам (Edison – Electronic Documentation and Information System on Investigation Networks) містить приклади справжніх проїзних документів для того, щоб допомогти ідентифікувати підробки. Вона містить зображення, описи та інформацію про елементи захисту справжніх проїзних документів та посвідчень особи, виданих державами та міжнародними організаціями.

Банк даних «викрадене майно» містить інформацію про викрадені автотранспортні засоби, судна та твори мистецтва. База даних «автотранспортні засоби» включає ідентифікаційні дані всіх видів автотранспортних засобів (легкових, вантажних автомобілів, причепів, важкої техніки, мотоциклів) та ідентифікованих запчастин (агрегатів), про які повідомлено як викрадені або загублені. База даних «судна» – інформацію про викрадені судна та двигуни. База даних «твори мистецтва» містить опис і фотографії творів мистецтва, про викрадення яких було повідомлено державами – членами ІНТЕРПОЛ та його міжнародними партнерами, зокрема, Міжнародною радою музеїв та ЮНЕСКО. Вона включає в себе також інформацію про предмети, викрадені під час кризових періодів в Афганістані, Іраку та Сирії.

Банк даних «вогнепальна зброя та небезпечні матеріали» пропонує

державам-членам доступ до інформації про вогнепальну зброю, радіологічні та ядерні матеріали. База даних «ідентифікація вогнепальної зброї» за допомогою «Довідкової таблиці вогнепальної зброї ІНТЕРПОЛ» забезпечує стандартну методика для виявлення та опису одиниць вогнепальної зброї, а також дозволяє отримати або перевірити інформацію про частини вогнепальної зброї. Вона містить інформацію про більш ніж 250 тисяч видів вогнепальної зброї, а саме: детальний опис вогнепальної зброї; її технічні характеристики, калібр; інформацію про частини цієї зброї та аксесуари; основні функції зброї; її зображення; відомості про виробника зброї, її маркування та коди виробника; серійні номери та скорочені назви зброї. База даних «порівняння балістичних даних» за допомогою «Інформаційної балістичної мережі ІНТЕРПОЛ» забезпечує глобальну платформу для централізованого збору, зберігання і перехресного порівняння балістичних даних. База даних «обмін даними про вогнепальну зброю» за допомогою «Системи ІНТЕРПОЛ з відстеження незаконної зброї (iARMS)» полегшує обмін інформацією та здійснення співробітництва між правоохоронними органами щодо вогнепальної зброї, пов'язаної із злочинністю, та надає їм можливість відслідковувати рух вогнепальної зброї від моменту її виробництва або легального ввезення в країну конкретними постачальниками до останнього відомого її власника. База даних «радіологічні та ядерні матеріали» або база даних «Проекту Гейгера» накопичує у собі дані зі звітів Міжнародного агентства з атомної енергії та використовується для обробки і аналізу інформації про незаконний обіг та інші несанкціоновані дії, пов'язані з радіологічними та ядерними матеріалами.

Банк даних «організовані злочинні угруповання» використовується з метою збору і обміну оперативними даними та проведення досліджень для кращого аналізу злочинних мереж, що призводить до виявлення та арешту їхніх лідерів і спонсорів. У його структурі окреме місце надається базі даних «морське піратство», у якій зберігається інформація про випадки піратства та озброєного розбою на морі, зокрема, дані про фізичних осіб, номери телефонів, адреси електронної пошти, інциденти піратства, місця здійснення та фінансову інформацію.

Сердюк Ігор Анатолійович,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ «НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ» У СУЧАСНІЙ ПРАВНИЧІЙ НАУЦІ

Звернення до цієї теми в контексті загальної проблематики конференції обумовлено тим, що саме нормативно-правовий акт, як основне джерело національного права, визначає спеціальний правовий статус органів публічної влади, їх посадових і службових осіб, чия діяльність пов'язана із забезпеченням публічного порядку та безпеки.

При підготовці тез доповіді автор поставив за мету з'ясувати існуючий у сучасній правничій науці плюралізм підходів учених до розуміння поняття «нормативно-правовий акт».

Огляд наукової і навчальної юридичної літератури, присвяченої проблемі нормативно-правового акта, свідчить про єдність у підході вчених до розуміння цієї загальнотеоретичної категорії. Принаймні, це стосується способу об'єктивації досліджуваного явища правової дійсності як одного з важливих аспектів його пізнання. Підтвердженням істинності такого судження, на нашу думку, має стати методологічний аналіз сучасних інтерпретацій категорії, що складає предмет розгляду.

Так зокрема, С. Бобровник і В. Нагребельний під нормативно-правовим актом розуміють офіційний письмовий документ, який приймається уповноваженим органом держави і встановлює, змінює, припиняє чи конкретизує певну норму права [16, с. 192]. Аналіз вищенаведеної дефініції свідчить про обмеження вченими кола суб'єктів правотворчості, а також змістовної наповненості цього джерела права лише однією нормою права.

Невиправдано обмежують коло суб'єктів, від яких походять нормативно-правові акти, О. Пучков і Л. Морозова. Нормативний акт, вважає О. Пучков, являє собою офіційний документ, створений компетентними органами держави, що містить загальнообов'язкові юридичні норми (правила поведінки) [12, с. 289].

Л. Морозова досліджуване поняття інтерпретує як акт правотворчих органів держави, що містить норми права, приймається в особливому порядку, в конкретній письмовій формі і перебуває у відношеннях підлеглості з іншими актами [5, с. 224].

Формально обов'язковим правилом поведінки загального характеру невиправдано обмежує зміст нормативно-правового акта і П. Рабінович. Про це свідчить пропонована ним дефініція категорії, що складає предмет розгляду

ду. Нормативно-юридичний акт, стверджує вчений, являє собою письмовий документ компетентного органу держави (або уповноваженого нею органу місцевого самоврядування чи громадського об'єднання), в якому закріплено забезпечуване нею формально обов'язкове правило поведінки загального характеру [8, с. 127].

Доволі лаконічну інтерпретацію досліджуваної категорії пропонує С. Алексєєв. Учений поняття «нормативні юридичні акти» визначає як офіційні документи, що містять юридичні норми (а також положення, що відмінюють або змінюють юридичні норми) [1, с. 192]. Зі змісту пропонованої дефініції залишається незрозумілим, від яких суб'єктів походять ці акти, а також який вплив вони здійснюють на поведінку суб'єктів права.

Не менш лаконічним є судження про предмет дослідження В. Хропанюка. Вчений, зокрема, вважає, що нормативно-правовий акт – це офіційний акт правотворчості, в якому містяться норми права [15, с. 241]. Запропонована дефініція цієї загальнотеоретичної категорії враховує її діалектичний зв'язок як із нормами права, що закріплені в досліджуваному джерелі права, так і юридичною діяльністю, результатом якої є нормативно-правовий акт. Водночас, вказані риси досліджуваного нами явища правової дійсності не дають достатньо повного уявлення про цей феномен.

Крім того, сформульоване правником визначення поняття, що складає предмет розгляду, характеризується очевидною тавтологією (нормативно-правовий акт – це офіційний акт...).

Схожий недолік має інтерпретація категорії нормативно-правовий акт, обґрунтована М. Козюброю. Вчений дійшов такого умовиводу щодо змісту досліджуваного поняття: «нормативно-правовий акт як джерело права – це акт правотворчості, який: а) приймається як шляхом безпосереднього волевиявлення народу, так і уповноваженим на це органом за встановленою процедурою; б) містить загальнообов'язкові правила поведінки, легітимовані людьми; в) розрахований на невизначене коло осіб та багаторазове застосування» [3, с. 155].

Вважаємо не зовсім коректним погляд М. Козюбри й О. Пучкова і на зміст нормативно-правового акта, тобто загальнообов'язкові правила поведінки. Вживане у пропонованих ученими дефініціях словосполучення «загальнообов'язкові правила поведінки» фактично вказує на використання у правовому регулюванні лише таких способів і кореспондуючих їм різновидів норм права за характером правових приписів, як зобов'язання (зобов'язуючі норми) та заборони (забороняючі норми), що не відповідає реальній дійсності, адже правовій активності учасників правовідносин значною мірою сприяють саме дозволи (уповноважуючі норми), відмова від добровільної реалізації яких до того ж не породжує негативних для суб'єктів права юридичних наслідків.

Зважаючи на конституційний принцип, закріплений у ч. 1 ст. 24 Конституції України, за яким громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом, вбачається методологічно коректним при

формулюванні визначення поняття «норми права» послуговуватися словосполученням «правила поведінки загального характеру» на противагу іншому – «загальнообов'язкові правила поведінки» [10, с. 133-134]. Ця суттєва ознака загальнотеоретичної категорії норм права має враховуватись правниками при характеристиці інших, пов'язаних із нею понять.

Принагідно відзначити, що в юридичній науці існує й альтернативна думка щодо змісту нормативно-правового акта, що знайшла своє відображення в судженні В. Карташова про досліджуване явище правової дійсності. Вчений, зокрема, вважає, що «нормативно-правовий акт – це офіційний акт документ, який закріплює рішення компетентного правотворчого суб'єкта і містить нормативно-правові приписи» [4, с. 276]. Як слушно зауважує з цього приводу В. Карташов, на думку більшості вчених-правників, зміст нормативного акта складають юридичні норми або норми права та інші нестандартні нормативно-правові приписи. Другий із наведених поглядів щодо розуміння змісту нормативно-правового акта, як стверджує вчений, є ближчим до істини, якщо мати на увазі юридичний зміст нормативних актів [4, с. 277].

У сучасній юридичній науці існує погляд на нормативно-правові акти як приписи суб'єктів правотворчості, що містять юридичні норми [11, с. 325] або як владний припис державних органів, який встановлює, змінює або відмінює норми права [2, с. 368]. Ми не ставимо під сумнів джерело їх походження (правотворчу діяльність уповноважених суб'єктів), а також їх необхідний зв'язок із нормами права. Водночас, вважаємо методологічно некоректним ототожнення нормативно-правових актів із приписами (владними, нормативно-правовими), адже останні є самостійним явищем правової дійсності. Ці правові феномени співвідносяться як філософські категорії «ціле» і «частина», де цілим є нормативно-правовий акт, а його частиною – нормативно-правовий припис. Наведений умовивід підтверджується судженням про нормативно-правовий припис як уміщене в статті нормативно-правового акта логічно і граматично завершене деонтичне судження загального характеру [7, с. 125].

Н. Пархоменко поняття нормативно-правовий акт визначає як письмовий документ, прийнятий компетентним органом держави або уповноваженим суб'єктом, що встановлює, змінює, припиняє чи конкретизує норми права, містить розпорядження загального характеру й постійної дії, розрахований на багаторазове застосування [6, с. 161].

Як позитивний можна відзначити той факт, що запропонований підхід до розуміння досліджуваного поняття дає уявлення як про зміст нормативно-правового акта, так і його зовнішню форму вираження. Водночас, наведена дефініція цієї загальнотеоретичної категорії, на нашу думку, має і певні недоліки. Так зокрема, нормативно-правовий акт, як стверджує вчений, приймається компетентним органом держави або уповноваженим суб'єктом. Уживане правником слово «але» свідчить про наявну альтернативу суб'єктів правотворчості, які приймають досліджуване джерело права. У зв'язку з цим виникає питання про обсяг поняття «уповноважений суб'єкт» в аспекті пра-

вотворчості, а також його співвідношення з іншим – «компетентний орган держави». Відповідь на це питання очевидна: категорія «уповноважений суб'єкт правотворчості» охоплює собою в тому числі й компетентні органи держави.

Певною мірою суперечливим є судження Н. Пархоменко про постійну дію вміщених у нормативно-правовому акті розпоряджень, адже існуючий в сучасній теорії права підхід до класифікації як цього поняття, так і категорії норми права за часом дії передбачає їх видову диференціацію щонайменше на два різновиди: 1) нормативно-правові акти (норми права) постійної дії; 2) нормативно-правові акти (норми права) тимчасової дії.

На думку А. Колодія, нормативно-правові акти – це офіційні письмові документи, прийняті компетентними суб'єктами, в яких в односторонньому вольовому порядку встановлюються, змінюються чи скасовуються загально-обов'язкові правила поведінки [13, с. 193]. З приводу наведеного судження вченого про досліджуване правове явище зауважимо, що правила поведінки загального характеру можуть встановлюватися і за волевиявленням двох сторін, підтвердженням чого є існуюча практика спільної правотворчості принаймні двох центральних органів виконавчої влади.

Л. Богачова нормативно-правовий акт визначає як офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженими на це суб'єктами нормотворчості у визначеній формі та за встановленою процедурою, спрямований на встановлення, зміну або скасування норм права [14, с. 195].

Аналіз запропонованої вченим дефініції досліджуваної загальнотеоретичної категорії у взаємозв'язку з такою суттєвою ознакою, як ухвалення у формі, визначеній Конституцією і законами України, свідчить про необхідність її (форми) конкретизації. Йдеться не про зовнішній спосіб виразу цього різновиду правового акта, а саме про юридичну форму.

Заслуговує на увагу і той факт, що при розкритті змісту поняття нормативно-правовий акт автором не зовсім коректно вживане словосполучення «суб'єктами нормотворчості». Зважаючи на обсяг категорії нормотворчості, що охоплює собою діяльність суб'єктів із прийняття не лише норм права, але й інших різновидів соціальних норм, правникові, на нашу думку, необхідно було послуговуватися іншим терміно-поняттям – «суб'єктами правотворчості», що є складовою понятійного апарату теорії правотворчості.

Аналіз наведених вище дефініцій поняття «нормативно-правовий акт» дає підстави для таких, що мають методологічне значення в плані розуміння цієї загальнотеоретичної категорії: *по-перше, нормативно-правовий акт за своєю зовнішньою формою виразу (способом об'єктивації у зовнішньому світі) може бути лише письмовим документом. Саме ця особливість, на чому обґрунтовано наголошують учені, відрізняє його від інших різновидів правового акта; по-друге, основне джерело вітчизняного права не можна зводити до волевиявлення лише державних органів, адже у такий спосіб штучно звужується обсяг цього поняття. Вважаємо, що досліджуваній ка-*

тегорії притаманна така суттєва ознака, як прийняття нормативно-правового акта уповноваженими суб'єктами правотворчості; по-третє, зміст нормативного акта складають не лише норми права, але й нормативно-правові приписи нетипового, нестандартного характеру.

Використані джерела:

1. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. – М.: «Статут», 1999. – 712 с.
2. Барахин А.Б. Большой юридический энциклопедический словарь. – М.: Книжный мир, 2002. – 720 с.)
3. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2016. – 392 с.
4. Карташов В.Н. Теория правовой системы общества : учебное пособие. В 2 т. Т. 1 / В.Н. Карташов ; Яросл. гос. ун-т. – Ярославль : ЯрГУ, 2005. – 547 с.
5. Морозова Л.А. Теория государства и права: Учебник. – М.: «Юристь», 2002. – 414 с.
6. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології. Монографія. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2008. – 336 с.
7. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Видання 5 – те, зі змінами. Навчальний посібник. – К.: Атіка. – 2001. – 176 с.
8. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. – Вид. 10-е, доповнене. – Львів : Край, 2008. – 224 с.)
9. Сердюк І.А. «Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «правовий акт»» / І. А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2016. – № 1 (80). – С. 76-83.
10. Сердюк І.А. Норма права, правова норма і юридична норма: співвідношення понять / І. А. Сердюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2012. – № 1 (58). – С. 129-135.)
11. Теория государства и права : учебник / под ред. В. К. Бабаева. – М. : Юристь, 2002. – 592 с.
12. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов. Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова – М.: Издательская группа ИНФРА · М – НОРМА, 1997. – 570 с.
13. Теорія держави і права: Навч. Посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.; За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 368 с. – Бібліогр.: С. – 358–364.
14. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2015. – 368 с.
15. Хропанюк В. Н. Теория государства и права: Учебное пособие для высших учебных заведений / Под ред. Профессора В. Г. Стрекозова. – М. – 2001. – 377 с.
16. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998 – т. 4: Н – П. – 2002. – 720 с.)

Сердюк Лілія Миколаївна,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ ЛЮДИНИ

Принагідно відзначити, що поняття «свобода та особиста недоторканність», яке використовується в ч. 1 ст. 29 Конституції України («кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність»), передбачає свободу у вузькому юридичному сенсі: не свободу загалом і в цілому, що розкривається в сукупності особистих, політичних та інших конституційних свобод, а свободу фізичного або психічного примусу (фізична і духовна недоторканність), свободу дій і прийняття рішень, можливість розпоряджатися собою і не перебувати під контролем, свободу людини на свій розсуд переміщатися в просторі (свобода переміщення) [1].

Історично право на свободу з відповідними судовими гарантіями в конституційному та міжнародному праві походить із Великої Британії. Право на особисту свободу та відповідне право не бути підданим свавільному арешту та затриманню вперше було закріплене у Великій Хартії вольностей 1215 року: «ніяка вільна людина не може бути взята та ув'язнена <...> тільки <...> відповідно до закону країни». Відповідні положення були закріплені у перших писаних конституціях [2, с.4].

Свобода фізичної особи – особисте немайнове благо. Замах на свободу передбачає насильницьку заборону особі залишати визначене місце або позбавлення особи можливості це зробити самостійно. Забороняються будь-які форми фізичного чи психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення інших дій, що порушують право на свободу (ст. 288 Цивільного Кодексу України).

Законом передбачена кримінальна відповідальність за злочини проти свободи людини. До злочинів, об'єктом яких є свобода фізичної особи, відносяться: незаконне позбавлення волі чи викрадення людини, захоплення заручників, підміна дитини, торгівля людьми чи інша незаконна угода про передачу людини, експлуатація дітей, незаконне поміщення в психіатричний заклад.

Позбавлення волі є незаконним у випадку, коли таке діяння вчиняється не у відповідності з Конституцією, законами України, а також діючими міжнародними договорами. Законом установлена процедура арешту, затримання людини, поміщення її в місця позбавлення волі. Обов'язковою умовою таких дій є їхня суворя відповідність вимогам закону [3, с.191].

Право на свободу включає в себе такі елементи:

- свобода від свавільного арешту та затримання;
- позбавлення волі тільки «на підставі закону»;
- право бути повідомленим про причини арешту;
- право на судовий контроль за арештом та затриманням;
- право та реальна можливість оспорити законність арешту і затримання;
- право на компенсацію за незаконний арешт і затримання.

Як слушно зауважує С. Шевчук, хоча вказані права й мають процесуальний характер, вони все ж таки розглядаються з погляду конституційного права як матеріальні права конституційного рівня [4, с. 180].

Особиста недоторканність є одним з фундаментальних і невідчужуваних особистих прав людини, яке закріплено міжнародним співтовариством у ст. 3 Загальної декларації прав людини 1948 р., ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р., ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ратифікована Україною 17 липня 1997 року, яка набрала чинності для України 11 вересня 1997 року) та інших загальноновизнаних міжнародних документах.

Фізична особа має право на особисту недоторканність. Ця особа не може бути піддана катуванню, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню. Надання фізичній особі права на особисту недоторканність не випадково віднесено до прав, що забезпечують природне існування фізичної особи. Фізична недоторканність – це поняття частково ідентичне поняттю «здоров'я», що є більш широким. Кримінальним кодексом передбачена відповідальність за злочини проти життя і здоров'я, об'єктивною стороною яких є катування, жорстоке чи нелюдське поводження, що принижує честь і гідність людини. Саме ж покарання передбачене Кримінальним кодексом як примусовий захід, який застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і не має на меті заподіяння фізичних страждань або приниження людської гідності.

Жорстоке й аморальне поводження фізичної особи відносно іншої людини, котра знаходиться в безпомічному стані, також може бути підставою як для кримінальної, так і цивільно-правової відповідальності. При цьому під жорстоким поводженням варто розуміти фізичний вплив у виді нанесення побоїв, заподіяння фізичного болю, мучень (наприклад, тривале позбавлення людини їжі, води, тепла, тримання у шкідливих для здоров'я умовах або інші насильницькі дії). Аморальне поводження з людиною – це поводження, що суперечить загальноприйнятим нормам, хоча не обов'язково є кримінально-карним. Жорстоке поводження завжди є аморальним, і таким, що принижує людську гідність [3].

На думку О. Кушніренка та Т. Слінько, право на свободу не тільки створює умови, необхідні для всебічного задоволення потреб особи, а й забезпечує демократичний розвиток суспільства. Право на свободу – це мож-

ливість людини здійснювати будь-які правомірні дії. Свобода особи поширюється на її життя, здоров'я, честь, гідність. Ніхто не має права погрозами або силою примушувати людину до будь-яких дій, особливо протизаконних, піддавати її катуванню, обшуку чи завдавати шкоди здоров'ю. Людина сама може розпоряджатися власною долею, обирати свій життєвий шлях [5].

Право людини та громадянина на свободу стає реальністю за наявності відповідних юридичних гарантій. До них слід віднести кримінально-правову заборону будь-яких зворотних дій громадян і посадових осіб. Обмеження цієї свободи допускається тільки на основі закону та в законних формах, усі заходи примусу мають бути під судовим контролем.

Важливою гарантією свободи є судовий порядок арешту, тримання під вартою. Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правничою допомогою захисника (ч. 4 ст. 29 Конституції України).

Нормами Основного Закону Української держави суду надано право приймати рішення про арешт людини або тримання її під вартою. За радянського минулого таким повноваженням наділявся прокурор.

Принагідно відзначити, що дотепер у деяких країнах світу такі важливі питання вирішує не суд, а прокурор. Значення судової гарантії, як відзначають О. Кушніренко та Т. Слінько, полягає в тому, що вона (мається на увазі судова гарантія) закріплює неприпустимість арештів громадян у принципі, встановлює їх винятковий порядок (наприклад, у разі нагальної необхідності запобігти злочину чи його припинити).

У разі нагальної необхідності запобігти злочину чи його перепинити, уповноважені на те законом органи можуть застосовувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом 72 годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом 72 годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою (ч. 3 ст. 29 Конституції України).

Рівень гарантованості права на свободу та особисту недоторканність визнається показником демократизації суспільства і є важливою складовою становлення правової державності. Саме тому, виходячи зі змісту ст. 3 Конституції України, однією з засад конституційного ладу України є обов'язок держави утверджувати і забезпечувати права і свободи людини. Цей конституційний обов'язок впливає і зі змісту ч. 2 ст. 22 Основного Закону Української держави, відповідно до якої конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. Хоча суб'єкт такого гарантування прямо не визначений, системний спосіб тлумачення цієї правової норми у взаємозв'язку зі ст.ст. 1, 3 Конституції України свідчить про те, що ним є саме держава в особі Президента, Парламенту, Уряду, судових і правоохоронних органів. Це право є одним із найважливіших для людини; його вона отримує з дня народження. Особиста недоторканність дає людині можливість здійс-

нювати будь-які дії, не заборонені законом. Якщо в державі буде реалізоване це право, а також існуватимуть ефективні гарантії його захисту, це буде важливим свідченням демократизації суспільства і необхідним кроком на шляху формування правової держави.

Національне законодавство України передбачає юридичні гарантії недоторканності особи: конституційні, кримінальні, адміністративно-правові й цивільно-правові. Вони закріплені як у Конституції України, так і у відповідних законах. Так, зокрема, Кримінальний кодекс України у ст. 371 передбачає кримінальну відповідальність за завідомо незаконні затримання, привід або арешт. Затримання є незаконним, якщо воно здійснюється за відсутності вказаних у законі підстав, або з порушенням умов, які визначають порядок його здійснення. Наприклад, *незаконним є затримання* без складання протоколу або без зазначення у складеному протоколі підстав, дати затримання, пояснень затриманого тощо. *Незаконним буде взяття під варту (арешт)* як за відсутності підстав для його застосування, передбачених законом, так і у випадку порушення порядку обрання цього запобіжного заходу. Це може полягати, наприклад: у взятті під варту особи, яка вчинила злочин, за який законом не передбачено покарання у виді позбавлення волі; у відсутності постанови судді чи ухвали суду про взяття під варту. *Незаконне тримання під вартою* матиме місце у випадку порушення строків тримання під вартою, або порушення порядку продовження таких строків, а також тримання під вартою, коли відпала необхідність у запобіжному заході взагалі (наприклад, у ході досудового слідства доведена невинуватість особи у вчиненні злочину), або у застосуванні саме цього запобіжного заходу [6, с.933-934].

На жаль, затримання без вмотивованого рішення суду є правилом, а за вмотивованим рішенням суду – виключенням, хоча стаття 29 Конституції вимагає зворотного. Отже, як стверджують правозахисники, переважна більшість усіх «кримінально-процесуальних» затримань є незаконними. Однією з цілей такого затримання є можливість отримати зізнання підозрюваного у вчиненні злочину. На отриманні таких зізнань тримається вся система дізнання і слідства. Для досягнення результату використовуються одні й ті ж самі незаконні засоби, що вже стали звичними і сприймаються працівниками поліції, прокуратури та суду як норма: незареєстроване затримання, тиск щодо відмови від захисника, використання адміністративного арешту для цілей кримінального переслідування, подовження терміну затримання до 10 діб та ін. Поширеність цієї практики підтвердила і діяльність створеного в МВС у 2008 р. Управління моніторингу прав людини в діяльності МВС (УМДПЛ): помічники міністра з прав людини прийняли більше 200 заявників лише з питань незаконних затримань [7].

Використані джерела:

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 верес. 2016 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 76 с.
2. Международные акты о правах человека. Сборник документов. – М.: Издательская-

група НОРМА – ИНФРА – М, 1999. – 784 с.

3. Цивільний кодекс України: Коментар. Видання друге із змінами за станом на 15 січня 2004 р. – Х.: ТОВ «Одісей», 2004. – 856 с.

4. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. – Вид. 2-е, випр., доп. – К.: Реферат, 2007. – 848 с.

5. Кушніренко О.Г., Слінько Т.М. Права і свободи людини та громадянина: Навчальний посібник. – Х.: Факт, 2001. – 440 с.

6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Каннон, А.С.К., 2002 – 1104 с.

7. Права людини в діяльності української міліції. – Харків: Права людини, 2009. – С. 48. Доступно в Інтернеті на сайті УМДПЛ <http://umdpl.info>.

Талдикін Олександр Васильович,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
та адміністрування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИПТОВАЛЮТА: ПЕРСПЕКТИВИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ

Сьогодні, дискусійним постає питання правомірності поширення державного суверенітету на віртуальний простір. Разом з тим, віртуальність фінансів може бути загрозою для держави як територіальної економічної цілісності, бо сьогодні грошові ресурси вже не мають національної приналежності, а їх власники, самостійно обираючи зручну для них юрисдикцію, будуть переміщатися в ті країни, які надають їм найбільший сприятливий режим для розміщення капіталу, перш за все з позицій оподаткування. В цьому випадку глобалізація економічних відносин являє собою основну загрозу національній безпеці, бо не керовані національними урядами транснаціональні фінансово-кредитні інститути фактично підривають національні суверенітети [1; с. 296].

Поява електронних грошей (electronic money, e-money), електронних платіжних систем (Web-Money Transfer, Яндекс.Деньги, Pay Cash, Stormpay, Pay-Pal, Moneybookers) утворення спеціальних віртуальних фондів грошових коштів, які в меншій мірі залежать від товарного забезпечення, стирають межі між різними фінансовими інститутами окремих держав, стимулюють подальший розвиток віртуальних фінансово-економічних відносин. Наступний етап в розвитку віртуалізації фінансових відносин є закономірним результатом ще одного прояву нетократії. Він почався з появою на основі електронних грошей та платіжних систем *криптовалют*: *Augur*, *Bitcoin*, *Bitcoin Cash*, *BitShares*, *Ethereum*, та інші (більш ніж 100). Термін закріпився після публікації статті про систему біткойнів «Crypto currency», у 2011 році в журналі Forbes [2].

Криптовалюта являє собою принципово нове покоління цифрових рахункових одиниць, які працюють тільки в мережі Інтернет, причому, без будь-якого контролюючого органу або Центрального банку. Емісія криптовалюти здійснюється завдяки роботі мільйонів комп'ютерів по всьому світу, які використовують певну програму для обчислення математичних алгоритмів, що й дозволяє генерувати "цифрові монети".

Саме децентралізованість криптовалют робить їх спокусливим варіантом отримання прибутку поза межами, як державного контролю, так і суттєво зменшує вплив ролі банківського транснаціонального капіталу, адже криптовалюта скорочує міжнародні кордони, та може зберігатися на жорсткому диску, а не в банку, вона не залежить від інфляційних ризиків чи політики. Але, якщо поява електронних грошей, утворення спеціальних віртуальних фондів грошових коштів спрямовані на забезпечення цілей транснаціональних фінансового капіталу, то тут, по за всяким сумнівом, ми маємо певну відповідь з боку сучасної мережевої глобалізованої спільноти, яка у власному прагненні отримати прибуток вже не сподівається лише на його традиційні шляхи, намагається захиститись таким чином, від несприятливих наслідків зменшення соціального захисту з боку держав в умовах постійно зростаючого впливу наддержавних фінансових організацій.

Тільки не треба забувати, що початкова вартість криптовалюти залежить від того, скільки грошей витрачено на її створення. Остаточна вартість визначається також постійно зростаючим попитом на криптовалюту, що вже призвело до зацікавленості з боку транснаціональних фінансових установ та чисельної практики спекуляцій на новоутворених криптобіржах. Цікава річ, що відповідно до проведеного в університеті Кембриджу дослідження розвитку криптовалют, більшість криптовалютних бірж (73%) контролюють приватні ключі користувачів, тобто мають доступ до коштів клієнтів [3; с. 99].

Негативною стороною віртуальної валюти є також реальні умови в мережі для утворення всілякого роду зловживань. Від «фінансування» незаконних організацій до «відмивання коштів». Останнім часом широке розповсюдження отримує практика прихованого використання потужностей комп'ютерів користувачів певних сайтів для *майнінгу* криптовалют на користь *майнерів*. В загальній кількості відомо близько 200 сайтів, що автоматично «запускають» процес майнінгу, коли користувач відкриває головну сторінку ресурсу [4].

Слід відмітити, що виникнення нових видів криптовалют безумовно має й певні корисні наслідки. Так, наприклад, створення *Ethereum* було спрямовано на розвиток децентралізованих програм, коли *Blockchain* можна використовувати в найрізноманітніших галузях. Необхідно зазначити, що через певні види криптовалют, або технологію *Blockchain* міжнародне співтовариство починає реалізовувати різні соціальні проекти, зокрема *Takeicoi* - виконує почесну соціальну місію та перераховує відсоток від кожної транзакції в організацію захисту прав людини [5]. Криптовалюта *Gridcoin* (Грідкоїн, GRC)

була розроблена для користі людству за допомогою участі видобувачів (*майнерів*) у проєкті «BOINC» (Berkeley Open Infrastructure for Network Computing), який являє собою відкриту програмну платформу університету Берклі [6].

В Україні, Постановою Кабінету Міністрів № 688 від 21 червня 2017 року запроваджено: «Погодитися з пропозицією Міністерства аграрної політики та продовольства, Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру, Державного агентства з питань електронного урядування щодо здійснення заходів, спрямованих на запровадження використання системи зберігання та захисту даних Blockchain під час проведення електронних земельних торгів та у роботі Державного земельного кадастру» [7].

Сьогодні, криптовалюту розглядають: як актив, що контролюється суб'єктом господарювання шляхом виключного доступу до «електронного гаманця»; як актив, що має перспективу майбутніх економічних вигод (отримання прибутку у вигляді різниці теперішньої та майбутньої вартості криптовалюти; як не монетарний актив, що не має фізичної субстанції; як відносно безпечний та незалежний, анонімний засіб платежів; як таку, що може бути ідентифікованою, тобто може бути відокремленою від суб'єкта господарювання; як можливість переводу фінансових банківських систем на шифр криптовалют; як дієвий інструмент прийняття відносно самостійних економічних рішень; як запасний варіант платежів в у мовах світової кризи; як актив, операції з яким можуть бути незалежним, та такими, що проблематично підлягають оподаткуванню; як причину для утворення різного роду хакерських зловживань.

Серйозні дискусії розгортаються навколо правового статусу криптовалюти, як у межах правової регуляції окремих держав, так і відповідно до норм міжнародного права. Як будь яке нововведення, криптовалюта лише починає викликати інтерес в якості об'єкта правовідносин, адже право завжди знаходиться у ролі наздоганяючого: спочатку виникають нові суспільні відносини, потім найважливіша частина цих новел потребує правової регуляції. Таким чином, не треба чекати, що криптовалютна діяльність: видобуток (*mining*), обмін, розрахунки, договори, будуть одразу легалізовані.

Але ситуація розвивається дуже бурхливо.

У Роз'ясненні Національного банку України від 11 листопада 2014 року щодо правомірності використання в Україні "віртуальної валюти/криптовалюти" Bitcoin, зазначено, що Національний банк України розглядає її як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це протирічить нормам українського законодавства [8].

Разом з тим, ми вже маємо можливість спостерігати перші випадки, коли попри невизнаність криптовалюти на офіційному рівні, або її розуміння в якості грошового сурогату, криптовалюту починають використовувати в яко-

сті платіжного засобу. В 2016 році, за інформацією блокчейн-стартапу Coinify, у Данії вперше було укладено угоду купівлі-продажу нерухомості за криптовалюту. У 2017 році будинок за *Bitcoin* було придбано у США [11]. 7 Вересня 2017 року Інформаційний центр держави Республіка Вануату (острівна держава, що розташована у Тихому океані) оголосив про початок Програми інвестування для отримання власного громадянства за умови перерахування 42 *Bitcoin* (приблизно 200 тис доларів США). Це означає, що вперше отримання громадянства за програмою інвестування *одержує офіційне схвалення* через здійснення платежів за допомогою криптовалюти [10].

В Україні, правовий статус *Bitcoin* та інших криптовалют залишається невизначеним, що аж ніяк не заважає деяким підприємцям приймати її в якості оплати за власні товари. Така ситуація, не завадила у 2017 році вперше офіційно уклали угоду по обміну криптовалюти на квартиру. Це перша в світі електронна трансатлантична угода з обміну нерухомості на криптовалюту з використанням *смарт-контракту* блокчейна *Ethereum*. [9]. Законність угоди обґрунтовує В. Тамаєва (експерт з питань державної реєстрації нерухомого майна): криптовалюта за ознаками відноситься до нематеріальних активів, а відтак, з метою придбання об'єкту нерухомого майна за криптовалюту вбачається законним і можливим укладання договору міни (бартеру). Тобто, предметом договору є обмін нематеріального активу (криптовалюти) на об'єкт нерухомого майна [11].

Отже, необхідність правової регламентації нових суспільних відносин, пов'язаних з криптовалютою обумовила подальші перспективи законодавчого врегулювання обігу криптовалюти в Україні. 06.10.2017 У Верховній Раді був зареєстрований Проект Закону про обіг криптовалюти в Україні № 7183. Текст проекту містить, як загальні положення, так і пропонує порядок проведення конвертацій з криптовалютою, пропонує встановлювати цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність за порушення законодавства України про використання та обіг криптовалют [12].

Використані джерела:

1. Глухов В.В., Останин В.А., Рожков Ю.В., Электронные финансы как новая экономическая категория // Аудит и финансовый анализ. – 2014. – № 2 – С. 293–298.
2. Andy Greenberg. Crypto Currency // Forbes: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/forbes/2011/0509/technology-psilocybin-bitcoins-gavin-andresen-crypto-currency.html>.
3. Dr. Garrick & Mishel Rauchs Global Cryptocurrency Benchmarking Study Cryptocurrency mining affects over 500 million people. And they have no idea it is happening / 2017 Cambridge Centre for Alternative Finance 10 Trumpington Street Cambridge CB2 1QA United Kingdom E: ccaf@jbs.cam.ac.uk. – 114 p.
4. 500 млн. компьютеров используются для тайного майнинга криптовалюты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.securitylab.ru/news/489076.php>
5. Козлова А. Криптовалюта: Деньги из воздуха или виртуальная инвестиция [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.crimea.kp.ru/daily/26541.7/3557781/>.
6. Open-source software for volunteer computing / [Електронний ресурс]. – Режим до-

ступу: <https://boinc.berkeley.edu>

7. Деякі питання реалізації пілотного проекту із запровадження електронних земельних торгів і забезпечення зберігання та захисту даних під час їх проведення / Постанова Кабінету міністрів України від 21 червня 2017 р. № 688. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP170688.html

8. Роз'яснення Національного Банку України щодо правомірності використання в Україні « віртуальної валюти / крипто валюти «Bitcoin» від 10. 11. 2017[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=118796

9. Карпенко О.В Києве впервые в истории обменяли квартиру на криптовалюту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ain.ua/2017/09/26/kvartiru-za-ethereum>

10. Vanuatu Citizenship Program to Accept Bitcoin Payments, Pilot Block Chain-Based Due Diligence October 4, 2017 Editor bitcoin, citizenship by investment, self-key, vanuatu, vic Press Release: Vanuatu DSP to Accept Payment in Bitcoin / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imidaily.com/asia-pacific/vanuatu-citizenship-program-accept-bitcoin-payments-pilot-block-chain-based-due-diligence/>

11. Тамаєва В. В Україні існує правовий механізм набуття права власності на об'єкти нерухомого майна в обмін на криптовалюту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/9/20/164601.htm>

12. Про обіг криптовалюти в Україні. Закон України (Проект) № 7183 від 06.10.2017. Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH5JJ00A.html

Філянiна Людмила Анатолiївна,
доцент кафедри теорiї та iсторiї
держави i права Днiпропетровського
державного унiверситету внутрiшнiх справ,
кандидат юридичних наук

ВИКОРИСТАННЯ НАЦIОНАЛЬНОЇ БАЗИ ДАНИХ ДНК-ПРОФIЛIВ ДЛЯ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНIВ

Сучасний стан науки дозволяє отримувати інформацію щодо ідентифікації особи, встановлення належності біологічних об'єктів конкретній особі за допомогою проведення ДНК експертизи.

Бази даних ДНК профілів сприяють позитивним результатам у здійсненні кримінального правосуддя за рахунок підвищення потенціалу в попередженні і розкритті злочинності. Проведення експертиз щодо оцінки профілів ДНК з поміж інших раніш досліджених профілів ДНК має ряд переваг для співробітників правоохоронних органів, а саме: розкриття тяжких злочинів, наприклад, вбивства, зґвалтування інші злочини скоєні із застосуванням насилля; протидія і розкриття таких злочинів, як грабежі, крадіжки автотранспорту та інше; виявлення потенційних серійних злочинців; виключає осіб не причетних до скоєння злочину, а також допомагає виправдати помилково засуджену особу; надання допомоги у виявленні осіб зниклих безвісті й невпі-

знаних людських тіл й останків; боротьба з транснаціональною злочинністю, наприклад, торгівлею людьми, контрабандою, тероризмом, незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин.

Міжнародна організація кримінальної поліції у 2014 р. розробила «Рекомендації щодо створення національної бази даних ДНК» в яких визначила порядок збору і зберігання такої інформації відповідно до групової приналежності, а саме: бази даних ДНК, що містять профілі окремих осіб, та бази даних ДНК, що містять профілі з місць злочинів.

ДНК-аналізу підлягають біологічні об'єкти, що мають прийнятну для дослідження кількість клітинного матеріалу з достатнім вмістом дезоксирибонуклеїнової кислоти. Так, зразки від окремих осіб необхідно отримувати як що вони: ведуть активну злочинну діяльність особливо мають тенденцію до рецидиву; визнані винними у скоєнні тяжкого злочину або злочину із застосуванням насилля; засуджені за майнові злочини; а також інші категорії осіб котрі можуть бути включені до національних баз даних ДНК – це профілі родичів зниклих безвісті (добровільно надають зразки), невпізнані померлі.

Профілі з місця злочину повинні містити зразки всіх біологічних матеріалів вилучених з місця події. Але в цьому випадку для успішного розкриття злочину доцільно в добровільному порядку відбирати зразки профілів у потерпілих для виокремлення «чужої» ДНК.

Для того щоб полегшити пошук, оцінку і отримати ДНК профіль для національного банку даних необхідно виконати певні умови, так: ДНК профілі повинні бути пов'язані з унікальними ідентифікаторами та мати максимально високий рівень якості з найбільшою кількістю локусів*; необхідно визначити стандарти для завантаження часткових профілів з мінімальною кількістю локусів; стандарти іншої інформації, що стосується особистих даних.

При створенні національної потенціальної бази даних ДНК профілів державам-учасницям Міжнародної організації кримінальної поліції важливо розглянути питання щодо переваг спільного використання таких баз даних через канали Інтерполу. Так, використання баз даних на міжнародному рівні із застосуванням каналів Інтерполу надає можливість пошуку і обміну детальною інформацією між правоохоронними органами з метою запобігання, боротьби зі злочинністю, а також сприяє посиленню захисту громадян від злочину. Водночас, використання інформації з ДНК профілем не повинно порушувати принцип презумпції невинуватості та право людини на приватне життя, а використання баз даних ДНК профілів повинно відбуватися виключно відповідно до національного законодавства із дотриманням всіх принципів, що стосуються прав людини.

В багатьох країнах світу на законодавчому рівні закріплені стандарти –

* Локус – (від лат. locus місце) місце розташування конкретного алельного гену на генетичній чи цитологічній карті хромосоми.
<http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/104398/%D0%9B%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%81>.

локусі панелі ДНК, що використовуються при проведенні генетичних експертиз. В якості приклада можна навести Федеральне бюро розслідувань США котрі найбільш широко використовувану комбіновану систему ДНК-індекс (CODIS – Combined DNA Indexing System). В Європі ENFSI (European Network of Forensic Sciens Institutes). У Латинській Америці GITAG (Grupo Iberoamericano de Trabajo en Analisis de DNA).

Отже, бази даних ДНК профілів надають можливість пов'язати між собою осіб, котрі скоїли злочин із самими місцями злочину з метою виявлення потенційних підозрюваних, зв'язати індивідуума з іншою особою у випадку коли взагалі не було відомо про їх зв'язок, а також створюють міцну доказову основу.

Всі заходи пов'язані із створенням і використанням, в якості доказів причетності до скоєння злочину, бази даних ДНК повинні мати законодавче підґрунтя. Національне законодавство України нажалі прямо не передбачає збір і використання профілів ДНК з метою доведення причетності особи до скоєння злочину. Так, наприклад, Кримінальний процесуальний кодекс України п. 5 ст. 69 зобов'язує експерта забезпечити збереження об'єкта експертизи. Отже, постає логічним питання щодо створення національної бази даних ДНК профілів.

У відповідному законодавчому акті необхідно врегулювати питання щодо процедури збору і використання ДНК профілів в базах даних, а також вимоги по їх утриманню й знищенню, безпеки збереження особистої інформації осіб котрі добровільно надали свої ДНК профілі для проведення експертиз (потерпілі, свідки, родичі померлих). Водночас законодавцю доцільно визначити допустимі пошукові заходи, наприклад, чи належить ДНК профіль знайдений на місці злочину потерпілій особі або злочинцю.

Використання локусів панелей ДНК надасть можливість створення бази даних ДНК профілів в Україні і забезпечить їх відповідності із банком європейських даних побудованих на Європейському стандарті.

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. – С.: ТОВ «БВП Нотіс», 2012 – 229 с.
2. Balding D., J., Buckleton J. Interpreting low template DNA profiles // Forensic Sci. Int. Genet., 2009 – V.4.- P.1-10.
3. DNA-database management review and recomendations. // ENFSI DNA Working Group. 2012.

Шинкаренко Інна Олександрівна,
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент

ПОСТТРАВМАТИЧНІ СТРЕСОВІ РОЗЛАДИ У СПІВРОБІТНИКІВ ОВС, ЩО БРАЛИ УЧАСТЬ У ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Специфіка службової діяльності в зонах міжнаціональних конфліктів та локальних війнах потребують від співробітників ОВС не тільки високого рівня професійної підготовки, але й емоційної-вольової стійкості, здатності діяти в екстремальних ситуаціях та високої психологічної усталеності.

Деадаптація до складних умов діяльності викликає виникнення та розвиток негативних психічних станів та постстресових розладів, що мають назву посттравматичні стресові розлади (ПТСР).

Існує ряд досліджень, присвячених вивченню дезадаптивних, у тому числі психічних, посттравматичних, розладів учасників збройних конфліктів і катастроф [1].

У той же час у правоохоронній системі практично не висвітлено питання щодо особливостей прояву ПТСР у співробітників ОВС, що брали участь у зоні проведення антитерористичної операції на сході країни.

У зв'язку з цим серед слухачів заочного відділення Дніпропетровського університету внутрішніх справ МВС України була проведена робота щодо вивчення проявів симптомів ПТСР у співробітників ОВС, що були відряджені на схід.

У дослідженні взяли участь 38 осіб. З них сформовані 2 групи: основна (16 осіб) та контрольна (22 особи). В основну групу увійшли співробітники ОВС, які брали участь у військових діях у зоні АТО. Контрольну групу склали співробітники ОВС, професійна діяльність яких відбувалася у звичних для них службових умовах.

Психодіагностичне дослідження здійснювалося аналогічно з використанням найбільш адекватного опитувальника травматичного стресу [2].

Отримані результати свідчать про наявність великої кількості симптомів, що проявляються після повернення із службового відрядження. Слід відзначити, що всі співробітники, що були в екстремальних ситуаціях, мали зміни психічного стану, хоча спрямованість змін у психіці можна пов'язувати з особливостями поведінкових реакцій співробітників: йдеться про рівень конструктивності або деструктивності поведінки тих співробітників, які знаходилися у небезпечних ситуаціях.

Кількість різних симптомів ПТСР у співробітників ОВС, що брали участь у зоні проведення антитерористичної операції.

Симптоми ПТСР по DSM-4	Основна група		Контрольна група	
	n	%	n	%
I. Підвищена збудливість				
1. Порушення сну	14	88,8	6	29,1
2. Подразливість	15	83,3	4	28,8
3. Утруднення із зосередженням уваги	4	27,7	3	22,2
4. Підвищений рівень сторожкості	7	44,4	6	29,1
5. Гіпертрофована реакцій переляку	2	16,6	1	8,3
6. Фізіологічна реактивність	10	66,6	8	37,5
II. Нав'язливі переживання				
1. Нав'язливі спогади	5	33,3	1	4,1
2. Жахливі сновидіння	15	94,4	6	29,1
3. Переживання при спогадах	10	61,1	4	20,8
4. Відновлення минулого	3	22,2	0	0
III. Уникнення				
1. Зусилля щодо уникнення переживань	5	33,3	1	8,3
2. Труднощі згадування	1	11,1	1	4,1
3. Втрата цікавості, нездатність радіти, любити	8	50,0	4	20,8
4. Відчуття відстороненості	3	27,7	1	8,3
5. Відсутність життєвої перспективи	19	55,	1	8,3

Примітка: n - кількість осіб, у яких проявився даний симптом; % - відсоткове відношення осіб з даним симптомом до групи.

Співробітники ОВС з конструктивною стресовою трансформацією особистості після повернення із відрядження мали посилення усвідомлення цінності життя, як свого, так і чужого в тому числі. Ці особи в період реадптації, перебуваючи в звичайних умовах, не переносять звички та навички, що набули під час складного періоду служби. Для цих співробітників прояви ПТСР практично не спостерігаються або, якщо вони і є, то співробітники самі можуть їх корегувати.

Особи з деструктивною постстресовою трансформацією особистості після перебування у небезпечних для життя умовах проявляють чітко виражені симптоми ПТСР і, безумовно, потребують психологічної допомоги. Для цих співробітників перебування у звичних (неекстремальних) умовах стало являти великі труднощі. Більш того, вони бажають знов опинитися у небезпечних умовах. У них виявляється ціла низка негативних поведінкових реакцій з агресивними або ворожим віднесенням до оточуючих. Для таких співробітників притаманні надмірно загострені співчуття подразливості та образливості.

Період реадптації для них ускладнюється труднощами спілкування, встановлення дружніх та робочих контактів, вони прагнуть усамітнитися, болюче реагують на будь-які повідомлення щодо воєнних дій. Дані таблиці да-

ють уявлення про те, як часто зустрічаються різні симптоми ПТСР у співробітників основної та контрольної груп дослідження.

Можна відзначити, що у співробітників, що погано реадаптуються до звичних умов служби, після перебування у складних умовах, найчастіше за все, відзначаються нав'язливі переживання та порушення сну у вигляді жахливих сновидінь. Спогади про пережите завжди супроводжувалися підвищеною подразливістю та навіть агресивністю.

Таким чином, проведені дослідження дають відзначити, що в результаті несення служби у зоні проведення антитерористичної операції, у співробітників виникають та розвиваються негативні психічні стани. Інтенсивність прояву ПТСР визначається не тільки тривалістю перебування в екстремальних умовах співробітників ОВС та їх драматизмом, але й психічними умовами професійної діяльності та їх особистісними якостями.

Дані, які одержали, свідчать про необхідність розробки методів психічної реабілітації співробітників, що підпали під травматичний вплив небезпечних ситуацій

Використані джерела:

1. Александровский Ю.А., Лобастов О.С., Спивак Л.Н., Щукин В.П. Психогении в экстремальных условиях. – М. : Медицина. 1991.
2. Котенев И.О., Опросник травматического стресса для диагностики психологических последствий несения службы сотрудниками ОВД в экстремальных условиях. - Методическое пособие. – М., 1996.
3. Розов В.І. Адаптивні антистресові психотехнології. – К. : Кондор, 2005. – 278 с.
4. Розов В.І. Адаптивні здібності людини в умовах травматичного стресу // Соціальна психологія, 2006.
5. Розов В.І. Психологічна діагностика адаптивних здібностей до стресу // Практична психологія і соціальна робота, 2006.
6. Розов А.И. Адаптивные возможности человека в экстремальных условиях и их развитие // Психология травматического стресса сегодня. – Киев, 1992. – С. 84-86.

Осмолян Віталій Анатолійович,
начальник відділу слідчого управління
ГУНП в Хмельницькій області,
кандидат юридичних наук

**РОЗГЛЯД ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПИТАНЬ
ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ, СВОБОД
ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ КРІЗЬ ПРИЗМУ СТРАТЕГІЇ
РОЗВИТКУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Розширення Європейського Союзу за рахунок країн Центральної та Східної Європи висунули перед національними урядами держав завдання реформування правоохоронної системи, зокрема її складової частини - полі-

ції, в професійний деполітизований і ефективний інститут, заснований на принципах верховенства права, ринкової економіки і толерантності стосовно культурних, релігійних та етнічних груп.

А тому вітчизняний законодавець, з урахуванням нових міжнародних документів, імplementованих Україною, рішень Європейського суду з прав людини, а також рекомендаційних документів міжнародних інституцій, регулярно проводить ревізію та оновлення нормативної бази держави.

Закономірно, що й сучасне українське суспільство поставило у вимогу, а уряд держави цілком підтримав та вийшов із законодавчою ініціативою реформування системи МВС України, яка розпочала своє перетворення у 2014 році та успішно продовжує його і на теперішній час.

У зв'язку із цим необхідно вказати, що новоприйняті законодавчі акти та нормативна база в першу чергу повинні бути векторно направлені на встановлення чіткої узгодженості всіх правових норм в галузі кримінального, адміністративного, трудового, цивільного та інших галузей права, які лише в цьому випадку будуть ефективно регламентувати діяльність «нового» персоналу системи МВС – поліції.

Враховуючи, що правоохоронні органи в сучасній Україні повинні бути насамперед сервісними службами, що допомагають суспільству влаштувати безпечний та законний добробут у власній країні, урядом запропоновано запровадити стратегію розвитку органів внутрішніх справ [1], зокрема стратегію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року (далі Стратегія) [2], яка передбачає формування МВС України як інституту європейського зразка та формування поліції як основного виконавця по забезпеченню безпеки населення.

Згідно Стратегії пріоритетним напрямком роботи поліції має бути служіння як потребам окремих громадян, так суспільним групам і суспільству в цілому. Адже у відповідності до ч.1 ст.1 Закону України „Про Національну поліцію”: «Національна поліція України служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [3].

Окремим напрямком діяльності поліції є забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян під час забезпечення публічного порядку та безпеки.

Тому, серед головних принципів реформування органів внутрішніх справ є: верховенство права, тісна співпраця з населенням та місцевими громадами; професійна підготовка персоналу.

Вказані принципи є універсальними категоріями, а тому сприймаються у наш час як споріднені.

Важливим акцентом в діяльності зазначеної ланки правоохоронної структури є те, що при здійсненні своїх функцій персонал МВС діє тільки на підставі закону, дотримуючись особистих прав громадян і не вчиняючи довільних або протиправних дій.

Рівень професіоналізму поліцейського персоналу завжди був у фокусі

уваги суспільства, тому кожна зміна у стратегії правоохоронної діяльності обов'язково супроводжувалася відповідним реформуванням системи професійної підготовки правоохоронців.

На сучасному етапі, коли служба суспільству та забезпечення громадської безпеки передбачають відмову від агресивної політики, у європейській поліцейській поліції усе більш чіткого оформлення набуває ідея пріоритетного розвитку відомчої етики органів внутрішніх справ як теоретичного базису високоморальної поведінки правоохоронців.

Це також пов'язано з тим, що рівень стосунків суспільства і силових структур вимагає від ОВС не тільки правильного виконання встановлених правил і процедур у площині закону, але й того, щоб ці дії ґрунтувалися на морально виправданих із погляду суспільства рішеннях.

Оскільки, згідно Конституції України, в Україні визнається і діє принцип верховенства права, а людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в державі найвищою соціальною цінністю (статті 3, 8 Конституції) [4] закономірним вважатиметься те, що у поліцейських підрозділах має бути запроваджено спеціальне навчання персоналу з метою забезпечення прав людини в діяльності органів внутрішніх справ.

Тому і не дивно, що головним результатом роботи системи МВС, у відповідності до Стратегії розвитку системи МВС України до 2020 року, є впевненість більшості населення в тому, що персонал МВС: (а) кваліфіковано здійснює правоохоронну діяльність щодо попередження злочинності, розкриття вчинених злочинів та охорони громадського порядку; (б) чесно виконує свої обов'язки та дотримується законів; (в) допомагає пересічним людям; ставиться до всіх людей з повагою [2].

Ефективність роботи МВС повинно вимірюватися за системою нових критеріїв, серед яких найбільш суттєвими є: якість реагування на повідомлення населення, якість стосунків громадян з персоналом МВС, активність поліцейського персоналу у вирішенні поточних проблем мешканців району, різноманітність заходів з метою зміцнення правопорядку, інтенсивність робочих зв'язків із органами самоврядування, державної влади, засобами масової інформації.

Сьогодні поступово приходить розуміння того, що авторитет влади у сфері протидії злочинності залежить не стільки від показників розкриття, скільки від довіри до правоохоронця (в першу чергу – поліцейського) як до захисника індивідуальних та суспільних інтересів, підпорядкування силових структур правовим нормам, прийнятим на основі відкритої процедури й змагальності між різними політичними силами, які представлені в парламенті та перебувають під контролем суспільства.

Зміни до законодавства держави та прийняття Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року відкривають нові методи протидії злочинності в сучасних умовах, створюють перспективи на шляху удосконалення вітчизняної правоохоронної системи до європейського

зразка, підвищення рівня довіри населення до поліцейських, сприяють дотриманню порядку та гарантують безпеку населення, розбудовують українську державність та право до світових стандартів.

Однак без грамотного впровадження, без застосування сучасних механізмів правової реалізації законодавчі нововведення та обранні „стратегії” не матимуть очікуваного результату.

Зважаючи на наявність недоліків у цій сфері правової діяльності вважаємо за актуальні подальші дослідження відповідної спрямованості, адже останні створюватимуть перспективи теоретичних та практичних напрацювань та сприятимуть розв’язанню проблемних питань на цьому напрямку.

Бібліографічні посилання:

1. «Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України», затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 року № 1118-р [Електронний ресурс] : станом на 29 вересня 2017 року. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року [Електронний ресурс] : станом на 29 вересня 2017 року. — Режим доступу: <http://mvs.gov.ua>
3. Закон України “Про Національну поліцію”, Положення про патрульну службу МВС : чинне законодавство станом на 3 лист. 2015 р.: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2015. – 92 с. – (Закони України).
4. Конституція України [Електронний ресурс] : станом на 29 вересня 2017 року. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

Самбор Микола Анатолійович,
начальник сектору моніторингу
Прилуцького відділу поліції
ГУНП в Чернігівській області,
кандидат юридичних наук

**ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ**

Забезпечення прав, свобод та інтересів людини і громадянина перебуває у центрі уваги дослідників. Особливо гостро постає питання забезпечення, реалізації, охорони прав громадян під час проведення зібрань. Адже заходи, пов’язані із значною кількістю громадян на обмеженій території завжди впливають на особливості забезпечення та стан публічного порядку і безпеки. Питанням забезпечення правопорядку приділяють увагу у межах компетенції органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, однак на сьогодні у країні створені спеціальні державні органи, завданням яких є надання послуг у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки. Таким органом є новостворений центральний орган виконавчої влади – Національна поліція.

Впродовж сказаного більше детально розглянемо повноваження органів Національної поліції України. Відповідно до статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави [1].

Для реалізації вказаних поліцейських послуг та забезпечення реалізації суб'єктивного права на мирні зібрання поліція повинна володіти певною інформацією про такі заходи. Вже майже 2 роки, як створено та існує Національна поліція України, однак до цього часу відсутній підзаконний нормативно-правовий акт, зокрема відомчий, який би детально регламентував повноваження поліцейських під час організації та проведення масових заходів, зумовлених реалізацією як окремими громадянами, так і їх об'єднаннями, права на мирні зібрання. Хоча важливість забезпечення законності, прав і свобод громадян диктує необхідність створення правоохоронних органів (або їх структурних підрозділів – зазначено нами – М.С.), які безпосередньо спеціалізуються на виконанні вказаних завдань [2, с. 81].

Виходячи зі сказаного предметом дослідження є аналіз повноважень Національної поліції України у сфері забезпечення здійснення права на мирні зібрання та їх правове регулювання за законодавством України.

Ключовим у реалізації повноважень поліції щодо забезпечення права на мирні зібрання є наявність інформації про такий захід, його учасників, місце проведення тощо. Інформацію про намір реалізувати право на мирні зібрання органи Національної поліції можуть отримати від органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, до яких надійшли відповідні сповіщення.

Під час реалізації суб'єктом його права на мирне зібрання для поліції важливим є уникнення можливих розрізнених (поодиноких) та масових порушень громадського (публічного) порядку, які також можуть призвести до порушення прав, свобод, інтересів фізичних і юридичних осіб, інтересів суспільства та держави. У цьому напрямку важливим є з'ясування настроїв суб'єктів реалізації права на мирне зібрання, як окремих їх організаторів, так і ініціативних груп.

Встановлення порушених питань можливе під час спілкування з суб'єктом реалізації права на мирні зібрання, ініціативними групами, посадовими особами органів місцевого самоврядування та виконавчої влади. У відповідності до п. 2 ч. 1 ст. 31, ст. 33 Закону України «Про Національну поліцію» поліція може застосовувати такий превентивний захід як опитування особи.

Наступним кроком є встановлення місця проведення мирного зібрання. На цьому етапі поліція повинна встановити чи буде обмежуватися рух транспорту та чи прийняті відповідні рішення органами місцевого самоврядування або виконавчої влади, які повноважені на прийняття таких рішень. Огляд такого місця не може здійснюватися у відповідності до норм Кримінального процесуального кодексу України, а також у відповідності до Кодексу України про адміністративні правопорушення, з декількох причин: по-перше, від-

сутні підстави для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а у рамках адміністративного провадження взагалі відсутня така процесуальна дія, як огляд території (приміщення), місця події. Як наслідок, доходимо висновку, що поліція не уповноважена на проведення процесуальної дії – огляду місця проведення мирного зібрання у відповідності до Закону України «Про звернення громадян». Обстеження території може бути здійснено шляхом рекогносцирування місцевості на етапі підготовки до забезпечення публічного порядку та безпеки під час мирного зібрання є вкрай важливим. Рекогносцирування місцевості повинно охопити собою і обстеження приміщень, що пов'язані із реалізацію права на мирні зібрання.

На підставі проведених заходів та отриманої інформації прогноуються можливі варіанти розвитку ситуацій, що можуть негативно впливати на стан правопорядку, а також дії поліцейських в умовах, що ускладнюють оперативну обстановку. На жаль, змушені констатувати, що як і для міліції, так і для поліції відсутні відповідні протоколи, нормативно затверджені алгоритми (механізми) дії (заходи, які мають вживатися) в умовах, що ускладнюють оперативну обстановку, а також безпосередньо під час мирних зібрань різних форм та спрямувань. У зв'язку із цим вважаємо, що керівництвом МВС України, Національної поліції України повинні бути прийняті та затверджені відповідні протоколи, де будуть визначені дії, яких поліцейські повинні вживати у тих чи інших умовах, котрі відповідатимуть законодавчим приписам, що чинні у країні.

Наступне, що слід зробити на підготовчому етапі – це здійснити загальний розрахунок сил та засобів, що залучатимуться до забезпечення правопорядку під час мирного зібрання. Тут слід визначитися із кількістю особового складу поліції, який буде залучатися, залученням членів громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону у відповідності до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року [3]. У подальшому слід визначитися із підрозділами поліції, поліцейські яких будуть задіяні: поліцейські секторів превенції, секторів реагування патрульної поліції, поліцейські з дорожнього нагляду, ювенальної поліції, дільничних офіцерів поліції, вибухотехнічних та кінологічних служб, задіяння посадовців ізоляторів тимчасового тримання затриманих та взятих під варту осіб, конвоїрів, оперативного складу кримінальної поліції, кадрового забезпечення, моніторингу, безпосередньо керівництва відділу (відділення) поліції тощо, а також необхідності створення та розгортання діяльності оперативного штабу, як органу управління нарядами та резервів, а також спеціальних засобів (наприклад, службового автотранспорту). Наступним є визначення чисельності особового складу поліції, який слід залучити до несення служби з охорони публічного порядку та безпеки, аби зазначена кількість була необхідною і достатньою для виконання поставлених завдань та якісного реагування на ускладнення оперативної обстановки.

Маємо зазначити, що чинне законодавство України, яке регламентує порядок підготовки, проведення масових заходів, де представлені не лише учасники з різних регіонів України, а також які (заходи) збирають учасників та глядачів, котрі прибувають з інших країн світу, потребує негайного вдосконалення. Оскільки існуючі проблемні питання забезпечення безпеки глядачів під час спортивно-масових заходів, що порушені нами, потребують негайного усунення, адже це не лише авторитет органів влади та управління, а безпосередньо безпека наших громадян, звідси постає два напрямки вирішення окресленого питання, а саме: 1) нормативно-правовий; 2) організаційно-прикладний [4, с. 132-133].

Визначення із кількістю особового складу та підрозділами, які будуть задіяні до забезпечення публічного (громадського) порядку та безпеки, дозволяє перейти до наступного етапу підготовки до несення служби, а саме визначення місць дислокації нарядів, а також видів нарядів (пости, рухомі наряди, автопатрулі, парні наряди, наряди посилені, резерви тощо). Адже одним із ключових питань забезпечення правопорядку є саме вмiле розміщення нарядів поліції, аби останні ефективно могли здійснювати нагляд за територією, підозрілими особами для забезпечення безпеки, а також оперативне реагування поліцейськими на будь-які зміни в обстановці та ефективне управління цими нарядами, у тому числі й реагування на факти порушень громадського порядку, будь-які загрози реалізації права на мирні зібрання. На наш погляд, важливим є створення наряду управління, який безпосередньо на місці здійснюватиме контроль за несенням служби поліцейськими із забезпечення публічної (громадської) безпеки та порядку.

Наступний етап підготовки поліції до несення служби із забезпечення правопорядку під час проведення масових зібрань є навчання та підготовка окремих поліцейських та нарядів поліції при виникненні нестандартних ситуацій, визначення конкретних завдань керівникам секторів, нарядів, окремим поліцейським, їх взаємодію. Неабияк значущим елементом підготовки поліції до забезпечення публічного порядку та безпеки під час масових зібрань є визначення засобів, якими будуть екіпіровані поліцейські, які будуть використовуватися поліцією під час виконання ними поліцейських послуг. Це і транспорт, який використовуватиметься, і засоби зв'язку, наявність озброєння, вогнепальної зброї та боєприпасів, спеціальних засобів пасивної та активної оборони тощо. Слід приділяти увагу перевірці знань порядку та підстав застосування спеціальних засобів, а також професійного спілкування з учасниками мирних зібрань.

Зрештою важливим на етапі підготовки є визначення заходів контролю за підготовкою до несення служби із забезпечення публічного порядку та безпеки і безпосереднім несенням служби поліцейськими.

Завершальним етапом є розроблення письмового плану забезпечення публічного (громадського) порядку та безпеки під час проведення масового зібрання конкретної форми, до якого додаткового розробляється план-схема,

в якій відображається характеристика місцевості, маршрути слідування учасників, можливі маршрути відводу учасників заходу, виводу порушників із натовпу, план-розстановка, у якому відображаються місця розташування нарядів поліції, сил та засобів, інших спеціальних та екстрених служб, система їх взаємодії, схеми зв'язку, а також детальні плани-схеми окремих місць чи об'єктів проведення заходів. Зазначена наочна інформація дозволяє доступно роз'яснити поліцейським їх завдання, сектори впливу (діяльності), завдання, маршрути руху тощо.

Наступним етапом є безпосереднє забезпечення правопорядку під час мирного зібрання. Ключовим на практичному етапі забезпечення публічного (громадського) порядку та безпеки під час проведення мирного зібрання є відповідальне ставлення поліцейськими до виконання своїх повноважень, починаючи від чіткого усвідомлення завдань, які ставляться перед кожним поліцейським, закінчуючи готовністю поліцейських до дій у екстремальних ситуаціях, таких як вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення, звернення за допомогою окремих осіб, звернення представників засобів масової інформації з будь-яких питань їх професійної діяльності, у тому числі й перешкоджання діяльності журналістові тощо. У контексті сказаного важливим є ведення відеофіксації мирного зібрання.

Згідно до п. 9 ч. 1 ст. 31, ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію» поліція може застосовувати такий превентивний захід, як застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Отже, законом дозволено здійснювати відеофіксацію під час мирних зібрань, однак обов'язковою умовою здійснення такої фіксації є наявність розміщеної на видному місці інформації про здійснення відеозйомки. Зазначене попередження необхідно з огляду на ч. 1 ст. 307 ЦК України. Такий підхід до відеозйомки має презумпцію дозволу, однак це не означає, що окрема особа чи особи можуть висловити своє заперечення у фото-, кіно-, теле- чи відеозйомці, що зобов'язує припинити зйомку цих осіб. Окрім цього, встановлення відеокамер повинно бути стаціонарним, або ж бути елементом однострою поліцейських. Лише за таких умов здійснення відеозапису буде законним.

На жаль чинне законодавство України не визначає питання подальшого використання даних фото-, кіно-, теле- чи відеозйомки, зокрема недопущення їх використання у приватних цілях, з метою не пов'язаною із забезпеченням правопорядку під час мирного зібрання, а також строків зберігання таких записів після завершення мирного зібрання. У європейських країнах, зокрема ФРН передбачається негайне знищення таких записів після завершення мирного зібрання, якщо у таких документах немає необхідності (§ 12 закону ФРН «Про зібрання, демонстрації і походи») [5].

У разі ж виявлення адміністративних чи кримінальних правопорушень поліцейські зобов'язані діяти у відповідності до норм Кодексу України про адміністративні правопорушення чи Кримінального процесуального кодексу

України, а у разі звернення осіб до поліцейських із заявами, що не містять ознак адміністративних чи кримінальних правопорушень, а також зверненнями, що належать до повноважень поліції, – діяти відповідно до Закону України «Про звернення громадян» у межах компетенції, визначеної Законом України «Про Національну поліцію», інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують роботу поліцейських зі зверненнями громадян.

Поліцейські під час підготовки та забезпечення правопорядку під час мирного зібрання можуть використовувати такий превентивний поліцейський захід, як вимогу залишити місце чи обмежити доступ на визначену територію, оскільки даний превентивний поліцейський захід може бути застосований для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей, для збереження та фіксації слідів правопорушення (ст. 36 Закону України «Про Національну поліцію»).

Таким чином, доходимо висновку про те, що повноваження органів національної поліції України під час реалізації права на мирні зібрання надто розмиті, а подекуди – взагалі не визначені. Такий стан справ не сприяє утвердженню законності у діяльності органів виконавчої влади, сприяючи необґрунтованому або свавіллю організаторів, учасників мирних зібрань, тим самим ставлячи під загрозу права, свободи та інтереси людини і громадянина, а також формулює поведінку представників органів Національної поліції України, яка подекуди викликає супротив в учасників зібрань, випадкових перехожих, мешканців прилеглих до зібрання будинків, оскільки поліцейські не у змозі прореагувати на поведінку окремих учасників зібрань, яка з огляду на все є анти суспільною, однак не містить ознак адміністративних чи кримінальних правопорушень.

Використані джерела:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради, 2015. – № 40-41. – Ст.379
2. Толкачев К.Б. Органы внутренних дел в механизме обеспечения личных конституционных прав и свобод граждан: монография / К.Б. Толкачев, А.Г. Хабибулин. – Уфа, Уфимская высш. школа, 1991. – 168 с.
3. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: закон України від 22 червня 2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>
4. Самбор М. Особливості охорони громадського порядку та безпеки громадян під час проведення міжнародних спортивно-масових заходів – змагань з мотокросу / М. Самбор // Право України. – 2009. – № 8. – С. 128-133.
5. О собраниях, демонстрациях и шествиях (закон о собраниях): Закон ФРГ от 24 июля 1953 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14340>

Калгужинова А.М.
старший преподаватель кафедры
уголовного права и криминологии
КарГУ им. Е.А.Букетова, магистр правоведения
(г. Караганда, Республика Казахстан)

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО ОПРЕДЕЛЕНИЯ И СТАТИСТИЧЕСКОГО УЧЕТА ПРИЗНАКА «ОБЩЕСТВЕННОЕ МЕСТО» В УГОЛОВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЯХ

В процессе квалификации правонарушений важное значение отводится установлению дополнительных признаков объективной стороны состава правонарушения, в частности, места совершения деяния. Изучение специальной литературы и следственно-судебной практики показывает, что наибольшие затруднения вызывают определение и классификация общественных мест.

Действующий Уголовный кодекс Республики Казахстан данный признак закрепляет в качестве обязательного лишь в составе Вандализма: умышленная порча имущества на транспорте или в иных общественных местах (ст.294 УК РК).

В административном законодательстве анализируемый признак имеет двойное значение. В соответствии с Кодексом Республики Казахстан «Об административных правонарушениях» совершение правонарушений в общественных местах является обязательным признаком в следующих составах: Нарушение или невыполнение требований пожарной безопасности (ст.410 КоАП), Мелкое хулиганство (ст.434 КоАП), Распитие алкогольных напитков или появление в общественных местах в состоянии опьянения (ст.440 КоАП), Нарушение запрета потребления табачных изделий в отдельных общественных местах (ст.441 КоАП), Вандализм несовершеннолетних (ст.448 КоАП), Приставание в общественных местах (ст.449 КоАП).

Состав Распития алкогольных напитков или появления в общественных местах в состоянии опьянения (ч.2, ч.4 ст.440 КоАП) содержит указание на место их совершения какотягчающий признак.

При этом перечень общественных мест формулируется в административном и уголовном законодательстве по-разному: на транспорте или в иных общественных местах; в организациях, общественных местах; на улицах и в других общественных местах, кроме организаций торговли и общественного питания, в которых продажа алкогольных напитков на разлив разрешена местным исполнительным органом; в отдельных общественных местах, в которых законодательством Республики Казахстан установлен запрет на потребление табачных изделий, за исключением случая, предусмотренного ч.5 ст.564 КоАП.

Возникающие в правоприменительной практике вопросы квалификации правонарушений, вызванные реформированием законодательства, актуа-

лизировали необходимость их разрешения. В целях единообразного применения норм закона, приказом Генерального Прокурора Республики Казахстан № 89 от 19 сентября 2014 года были утверждены Правила приема и регистрации заявления, сообщения или рапорта об уголовных правонарушениях, а также ведения Единого реестра досудебных расследований, в которых раскрывается определение признака «общественное место», приводится их исчерпывающий перечень и классификация.

Согласно п.27 Правил преступление учитывается как совершенное в общественном месте, если оно совершено в специально оборудованных местах общего пользования в черте или вне городов и населенных пунктов, предназначенных для использования населением, а также проведения массовых мероприятий, обслуживания и отдыха граждан.

Данное определение восприняло теоретические критерии признания места совершения преступления общественным: 1) возможность свободного доступа для посещения; 2) предназначенность данного места для удовлетворения различных потребностей в формах и способах, не запрещенных законом [1, с.145-146].

В основе видového деления указано время использования общественных мест - постоянные (места, доступ в которое открыт в любое время) и периодические (помещения, предназначенные для обслуживания и отдыха населения в определенные часы).

Аналогичная классификация общественных мест содержалась в ранее действовавшей Инструкции по ведению единого карточного учета заявлений и сообщений о преступлениях, уголовных дел, результатов их расследования и судебного рассмотрения (Единая унифицированная статистическая система), утвержденной приказом Генерального Прокурора Республики Казахстан №27 от 17 июня 2005 года.

Отметим, что современными исследователями предлагается проводить деление общественных мест по другим основаниям, например, по наличию охраны (без охраны, охраняемые полицией, частными охранными службами или смешанной охраной), по доступности (со свободным доступом, с количественным ограничением числа участников, с ограничением доступа) [1, с.146; 2, с.87].

Статистическая отчетность из числа совершенных в общественных местах отдельно учитывает уличные правонарушения, криминологически значимыми признаками которых определены: территориальность (в пределах населенных пунктов); обустроенность в социальном плане (высокая плотность населения, порождающая загруженность транспорта, повышенная частота межгрупповых и межличностных контактов при большой анонимности общения между людьми, неправовые формы взаимоотношений и др.).

Таким образом, правильное определение и отражение в статистических формах отчетности сведений об общественном месте следует признать необходимым условием для эффективной деятельности правоохранительных органов.

Библиографические ссылки:

1. Биекенов Н.А. Национальная полиция Казахстана: конституционно-правовые основы организации и деятельности / Н.А. Биекенов. – Бишкек, 2011. – 430 с.
2. Бредихин И.Д. К дискуссии о понятии и признаках дефиниции «общественное место» в административном законодательстве / И.Д. Бредихин // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Право. – 2011. – Вып.26. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-disskussii-o-ponyatii-i-priznakah-definititsii-obschestvennoe-mesto-v-administrativnom-zakonodatelstve>.

Казначесв Дмитро Георгійович,
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

Бурлаку Ольга Георгіївна
слухач магістратури факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ
ПІД ЧАС ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ**

В умовах сьогодення під час виникнення надзвичайних ситуацій спостерігається велика кількість злочинів та правопорушень, порушення публічного порядку та безпеки.

Згідно з Кодексом цивільного захисту України надзвичайна ситуація визначається як обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності [1].

В залежності від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, визначаються такі види надзвичайних ситуацій: техногенного, природного, соціального та воєнного характеру.

Надзвичайні ситуації техногенного характеру – це транспортні аварії (катастрофи), пожежі, неспровоковані вибухи чи їх загроза, аварії з викидом

(загрозою викиду) небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин, раптове руйнування споруд та будівель, аварії на інженерних мережах і спорудах життєзабезпечення, гідродинамічні аварії на греблях, дамбах.

Надзвичайні ситуації природного характеру – це небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні морські та прісноводні явища, руйнації ґрунтів чи надр, природні пожежі, зміна стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність людей, сільськогосподарських тварин, масове ураження с/г рослин хворобами або шкідниками, зміна стану водних ресурсів та біосфери.

Надзвичайні ситуації воєнного характеру — це ситуації, пов'язані з наслідками застосування зброї масового ураження або звичайних засобів ураження, під час яких виникають вторинні фактори ураження населення внаслідок зруйнування атомних і гідроелектричних станцій, складів і сховищ радіоактивних і токсичних речовин та відходів, нафтопродуктів, вибухівки, сильнодіючих отруйних речовин, токсичних відходів, нафтопродуктів, вибухівки, транспортних та інженерних комунікацій тощо.

Надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру – це ситуації, пов'язані з протиправними діями терористичного та антиконституційного спрямування: здійснення або реальна загроза терористичного акту (збройний напад, захоплення і затримання важливих об'єктів, ядерних установок і матеріалів, систем зв'язку та телекомунікацій, встановлення вибухових пристроїв у громадських місцях, викрадення або захоплення зброї, виявлення застарілих боєприпасів тощо [2].

Внаслідок надзвичайної ситуації руйнуються будинки, споруди, шляхи сполучення, виникають зараження місцевості радіоактивними та хімічними речовинами, затоплення, пожежі. Люди можуть опинитися у завалах, у пошкоджених, підтоплених або палаючих будинках, інших ситуаціях. Тому в осередках ураження і районах лиха найчастіше відбувається викрадення майна з домоволодінь та викрадення речей у загиблих осіб внаслідок надзвичайної ситуації.

Особливої уваги під час виникнення надзвичайних ситуацій викликає порушення публічного порядку та безпеки, викрадення речей та майна громадян з зруйнованих будинків, а також товарів та продукції з промислових підприємств та закладів торгівлі.

Внаслідок надзвичайної ситуації руйнуються будинки, споруди, шляхи сполучення, виникають зараження місцевості радіоактивними та хімічними речовинами, затоплення, пожежі. Люди можуть опинитися у завалах, у пошкоджених, підтоплених або палаючих будинках, інших ситуаціях. Найчастіше в осередках ураження і районах лиха відбувається викрадення майна з домоволодінь та викрадення речей у загиблих осіб внаслідок надзвичайної ситуації.

У кримінальному кодексі України в статті 432 передбачена кримінальна відповідальність за мародерство яке трактується як викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених [3].

На нашу думку мародерством можна вважати не тільки викрадення речей на полі бою, як вище зазначено, а й викрадення речей та майна громадян з домоволодінь при виникненні надзвичайних ситуацій.

Забезпечення публічного порядку та безпеки, охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян під час виникнення надзвичайних ситуацій на території України здійснюється силами і засобами підрозділів Національної поліції, які розробляють і здійснюють заходи щодо запобігання та розкриття розкрадань всіх видів власності, викрадень транспортних засобів, а також запобігають пограбуванню осіб, які загинули чи постраждали внаслідок надзвичайної ситуації.

У разі введення на окремих територіях України режиму надзвичайного стану викликаного: 1) виникненням особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення; 2) здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення; 3) виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; 4) виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи; 5) спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства, з метою запобігання правопорушенням та підтриманням публічного порядку та безпеки підрозділи Національної поліції можуть додатково здійснювати наступні заходи:

- запровадження комендантської години (заборона перебувати на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень особи у встановлені години доби);

- перевірка документів у громадян, а в необхідних випадках - проведення особистого огляду, огляду речей, транспортних засобів, багажу і вантажів, службових приміщень та житла громадян;

- обмеження або тимчасова заборона продажу зброї, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин, а також алкогольних напоїв та речовин, вироблених на спиртовій основі;

- тимчасове вилучення у громадян зареєстрованої вогнепальної і холодної зброї та боєприпасів, а у підприємств, установ і організацій - також навчальної військової техніки, вибухових, радіоактивних речовин і матеріалів, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин;

- заборона виготовлення і розповсюдження інформаційних матеріалів, що можуть дестабілізувати обстановку;

- регулювання роботи цивільних теле- та радіоцентрів, заборона роботи аматорських радіопередавальних засобів та радіовипромінюваль-

них пристроїв особистого і колективного користування;

- особливі правила користування зв'язком та передачі інформації через комп'ютерні мережі;

- порушення у порядку, визначеному Конституцією і законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських організацій в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей[4].

Використані джерела:

1. Кодекс цивільного захисту України: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458. / [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

2. Надзвичайні ситуації природного, техногенного та соціально-політичного характеру. / [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5282830/page:3>.

3. Кримінальний кодекс України, від 05.04.2001 № 2341-III. / [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

4. Закон України "Про правовий режим надзвичайного стану" від 16.03.2000 року, № 1550-III. / [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.

Кононець Віта Петрівна

ст. викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ ПРОТИЗАКОННОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ З ОХОРОНИ
ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ, ЩО СУПЕРЕЧИТЬ
ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВУ**

Актуальним сьогодні є розширення участі громадян і їх об'єднань у охороні громадського порядку, їх бажання взаємодії з органами Національної поліції щодо протидії злочинності. Так, громадяни України відповідно до Конституції України мають право створювати громадські формування для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин.

Законом України "Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону" визначено можливість створювати на засадах громадської самодіяльності зведені загони громадських формувань, спеціалізовані

загони (групи) сприяння поліції, асоціації громадських формувань тощо (стаття 1 Закону).

Однак, спостерігаючи за подіями що відбуваються в реаліях, з одного боку громадські формування створюються з метою допомоги органам Національної поліції у боротьбі із злочинністю та здійснюють громадський контроль, з іншого — використовують свої повноваження не за призначенням і зловживаючи своїм статусом займаються іншою діяльністю, яка ніяк не пов'язана зі здійсненням охорони порядку та забезпеченням безпеки у взаємозв'язку з поліцією.

Основними аспекти організації та діяльності громадських формувань у сфері охорони громадського порядку (згідно Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»), передбачають собою наступне:

1. Громадські формування створюються і діють у взаємодії з правоохоронними органами, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Завдання перших — повсякденна організація, спрямування і контроль; других — координація діяльності громадських формувань (стаття 3 Закону). Громадські формування з охорони громадського порядку не є лише прерогативою місцевих органів влади. Територіальні підрозділи органів Національної поліції можуть брати безпосередню участь в утворенні та сприянні діяльності таких формувань. Громадські формування діють загалом на тих принципах, що визначені для поліції: гуманізму, законності, гласності, добровільності, додержання прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, рівноправності членів цих формувань.

2. Установчі документи (рішення про утворення, статут та деякі інші документи) мають бути погоджені з органами Національної поліції і подаються для реєстрації до відповідного виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті ради, на території якої буде знаходитися керівний орган такого формування (стаття 6 Закону).

3. Членами громадських формувань з охорони громадського порядку можуть бути громадяни України, які досягли 18-річного віку, виявили бажання брати участь у зміцненні правопорядку та здатні за своїми діловими, моральними якостями і станом здоров'я виконувати на добровільних засадах взяті на себе зобов'язання (стаття 12 Закону).

4. Члени громадських формувань з охорони громадського порядку отримують спеціальне посвідчення і нарукавну пов'язку.

5. Члени громадського формування з охорони громадського порядку у спеціально передбачених випадках (визначених Законом України "Про Національну поліцію") можуть використовувати спецзасоби індивідуального захисту та самооборони, отримувати їх для виконання своїх завдань від базового органу Національної поліції, отримувати дозвіл на придбання.

Органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації мають право вирішувати питання щодо забезпечення діяльності громадських

формувань, надавати їм службові приміщення, необхідний інвентар та засоби зв'язку (стаття 19 Закону).

6. Громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону не мають права займатися підприємницькою або іншою діяльністю з метою одержання прибутку [1].

Саме стосовно останнього положення і буде передбачатися дискусія. Оскільки на сьогоднішній день громадські формування під ширмою своєї діяльності здійснюють зловживання своїми повноваженнями, та займаються протизаконною діяльністю. Таким чином, значна їх частина створюється саме з цією метою, зайняття підприємницькою чи іншою оплачуємою діяльністю в різних сферах господарської діяльності.

Тому постає проблемне питання, в частині виявлення та документування незаконної діяльності громадських формувань і припинення їх діяльності як громадського формування. Оскільки ст. 8 Закону України "Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону" передбачає тільки дві підстави припинення їх діяльності, а саме саморозпуску та винесення заборони за рішенням суду у разі заяви реєструючого органу [1].

Однак таких прецедентів, а саме рішень судів, щодо подання заяв з боку реєструючого органу до суду на предмет заборони діяльності громадського формування, в єдиному реєстрі судових рішень ми не знайшли.

Тому, виявлення та документування діяльності громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, що займається підприємницькою або іншою діяльністю з метою одержання прибутку, що найчастіше є складом злочину за ст. 364-1 «Зловживання владою або службовим становищем», можливе за наступним алгоритмом злагодженої діяльності працівників органів Національної поліції.

А саме, тільки на основі наявної інформації, про надання оплатних послуг громадським формуванням з боку інших осіб, реєструється заява і слідчий вносить відомості до ЄРДР, наприклад, за статтею 364-1 Кримінального Кодексу України «Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми» (у даному випадку – діяльність визначається наявністю реальної матеріальної шкоди), за наявності реальної інформації. На підставі винесеної ухвали суду на тимчасовий доступ до речей і документів згідно ст. 166 КПК, слідчий проводить зазначену слідчу дію по отриманню інформації щодо руху грошових коштів на розрахунковому рахунку громадського формування. Дану інформацію за рішенням суду, видається банківською установою, безпосередньо дана інформація містить дані про рух грошових коштів по рахунку громадського формування, що дає можливість від слідкувати динаміку та строки фінансування.

Отриману інформацію по рахункам громадського формування необхідно направити на економічну експертизу в НДКЦ або в Науково дослідний центр, для встановлення точної суми нанесеної матеріальної шкоди. Значна матеріальна шкода, за даною статтею 364 ККУ- має становити 80 тис гривень

(Зловживання владою або службовим становищем). Дана стаття передбачає умисне з корисливих мотивів чи з інших особистісних інтересів третіх осіб, використання службовою владою чи службовим становищем всупереч інтересам служби, якщо воно заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам та інтересам громадян, державним чи громадським інтересам.

Таким чином, є можливість достовірності встановлення, за даною інформацією та за показаннями учасників провадження, що громадське формування працює не на добровільних засадах, а з метою заробітку, отримуючи грошові кошти від інших осіб, і здійснює свою діяльність на оплатній основі.

Додатково доцільно зазначити про необхідність проведення обшуків в приміщеннях громадського формування з ціллю відшукування необхідних документів, а саме договорів на надання послуг з охорони в яких буде зазначена оплата за надання послуг.

Після підтвердження документування не законної діяльності громадського формування за поданням прокурора на підставі рішення суду в установленому законом порядку діяльність громадського формування припиняється.

Однак, дослідження даного питання дає нам можливість оцінити складність виявлення протизаконної діяльності та притягнення до відповідальності членів громадського формування і припинення їх діяльності.

Використані джерела:

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 40. – ст.338.
2. Про Національну поліцію: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – ст.379.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (станом на 17.08.2014) // Відомості Верховної Ради УРСР.— 1984. – № 51. – Ст. 1122.
- 4.Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України – 2001. – № 25. – Ст. 131.

Мислива Оксана Олегівна,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

Припинення порушень під час забезпечення публічного порядку є актуальним для поліції. Особливого значення останнім часом набула проблема застосування зброї поліцейськими як одного з найбільш суворих заходів

примусу. Нестабільне сьогоднішня, яке виникло внаслідок загроз, пов'язаних із подіями на Сході нашої країни та проведенням антитерористичної операції, а також пов'язаних із демократичними перетвореннями у державі політичними викликами у виді демонстрацій різних партій, актів протесту, пікетувань та інших спонтанних або запланованих масових заходів – ставить на вирішення питання про забезпечення особистої безпеки як громадян, так і правоохоронців, зокрема, про можливість реалізації ними права на застосування та використання зброї під час виконання своїх професійних обов'язків поліцейськими. Разом із цим, успішне виконання поставлених перед поліцейськими завдань та мінімізація службових ризиків свідчить про те, що поліцейські мають бути добре підготовленими з вогневої підготовки, володіти відповідними прийомами ефективного застосування стрілецької зброї, швидкої та влучної стрільби тощо. Як свідчать останні події застосування у м. Дніпрі поліцейськими зброї були недосить ефективними у ситуації, що склалася. Двоє поліцейських загинули.

Підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки, а також вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Національної поліції України є основними завданнями службової підготовки поліцейських, як це зазначено у Положенні про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 26.01.2016 р. № 50. При цьому, ним передбачено, що одним із її видів є вогнева підготовка як комплекс заходів, спрямований на вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) та вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо.

Практика поводження зі зброєю переконує, що майстерність у стрільбі залежить не лише від виду та стану зброї, знань балістики, а й ще від підготованості самого стрільця як фізично, так і психологічно. Фізична підготовка стрільця передбачає насамперед знання та вміння технічно правильно виконувати постріл.

Серед чинників, які впливають на влучність стрільби на відкритій місцевості, як це часто буває під час охорони громадського порядку, коли обставини дають підстави для застосування зброї, поліцейський має враховувати метеорологічні умови (атмосферний тиск на горизонті зброї; температура повітря на горизонті зброї; відносна вологість повітря; вітер), а також балістичні умови (вага кулі, початкова швидкість та кут вильоту; температура заряду; форма кулі; висота мушки, встановлена за даними приведення зброї до нормального бою в топографічних умовах; ціль розташована на горизонті зброї; боковий нахил зброї. Так, наприклад, табличними (нормальними) метеорологічними умовами стрільби вважаються: температура повітря 15° С; атмосфе-

рний тиск 750 мм рт. ст.; атмосфера нерухома (вітер відсутній) [1; 2].

Як зазначають інструктори та посібники з вогневої підготовки, техніка точного пострілу складається з кількох фаз:

- зайняття стабільного положення та наведення зброї на ціль;
- прикладка до зброї та контроль природної точки прицілювання;
- контроль дихання;
- контроль спуску та відмітка пострілу;
- контроль відбою зброї;
- супроводження та контроль результату пострілу [3].

Усі зазначені фази майбутній поліцейській повинен відпрацювати під час навчання, а також курсів первинної підготовки.

Підготовка майбутніх поліцейських і поліцейських-практиків наразі регламентується суттєво різними чинними наказами Національної поліції України «Про затвердження Курсу стрільб для поліцейських та норм витрат боєприпасів, пострілів, вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час проведення практичних стрільб» від 20.09.2016 р. № 900 і МВС України від 07.09.2011 р. № 658 «Про затвердження Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України та норм витрат боєприпасів МВС, ГУМВС, УМВС, відомчими навчальними закладами». Насамперед, для діючих поліцейських передбачені не тільки більш інноваційні вправи, а й значно збільшені норми витрат боєприпасів під час тренувань. З одного боку, очевидно, що напрацювання навичок стрільби доцільно здійснювати саме під час навчання, адже в той час, коли особа вже працює, має обмаль часу для тренувань з вогневої підготовки, а специфіка поліцейської діяльності припускає ризик, пов'язаний із застосуванням зброї у будь-який час виконання службових повноважень, особливо під час охорони громадського порядку.

Поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише після проходження ним спеціальної підготовки у межах курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) та підвищення кваліфікації протягом всього часу перебування на посадах поліцейських. На заняттях з вогневої підготовки поліцейські мають набути та вдосконалювати навички: умілого поводження з вогнепальною зброєю (швидкісне діставання пістолета з кобури та приведення його в бойову готовність, виконання пострілу, усунення затримок при стрільбі тощо); виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах, з різноманітних положень та з перенесенням вогню по мішенях; припинення протиправних дій за допомогою вогнепальної зброї, тактики застосування та використання зброї в оперативно-службовій діяльності (прийняття рішення про застосування та використання вогнепальної зброї, вибір цілі для знешкодження); безпечного поводження з вогнепальною зброєю; з інших питань вогневої підготовки, які виникають у процесі оперативно-службової діяльності [3].

Однак, тренування з вогнепальною зброєю в жодному разі не можна зводити до спортивної або практичної стрільби бойовими чи холостими боє-

припасами. Техніка виконання пострілу виробляється й чергуванням стрільб із виконанням вправ, пов'язаних із так званим «холостінням» - маніпуляціями (вправами) зі зброєю без патронів. Зокрема, це й правильний винос зброї, у тому числі, доставання зброї зі спеціального спорядження, тренування зі швидкісного доставляння патрона до патронника, співставлення мушки та цілика, відпрацювання та закріплення хватів зброї та інше.

Подібні тренування дозволяють виробити навичку прийняття певної стійки, адже серед найбільш поширених рекомендацій зі стрілецької справи слід відзначити, що позиція стрілка має бути найбільш комфортною.

Крім цього, до початку тренування обов'язковими є фізичні вправи, які дозволяють м'язам розігрітися, розтягнутися і розслабитися, а отже – більш витривалими до навантажень.

Крім того, вони дозволяють навчитися правильно дихати повільно і розслаблено для навчання прицілюванню, адже цього неможливо навчитися під час навчально-практичних стрільб у зв'язку з тим, що стрілець напружується в психологічному очікуванні пострілу. Попередня компенсація віддачі вважається однією з основних причин промахів або некучної стрільби з пістолета. Як правило, чекаючи на віддачу пістолета, стрілок зміщує зап'ясті і направляє пістолет вгору або вниз [4]. Тобто холостіння тренують здатність не хвилюватися та зберігати спокій, що вкрай необхідно для збереження точності прицілу.

Таким чином, стрільба без патронів – це один з найбільш результативних методів тренування, яким у більшості, найчастіше нехтують. Тренування вхолосту включає в себе всю послідовність технічних елементів стрільби, однак виробляє навички стрільця на більш високому рівні, причому, охоплюючи й фізичну і психологічну підготовку стрільців. Високо результативне виконання правильного виконання холостої стрільби дозволяє розвинути спеціальну силову витривалість і м'язового контролю, управління наведенням зброї в мішень, закріплює вміння управляти спуском і увагою, дозволяє відпрацювати узгодженість елементів і компонентів техніки в комплексному виконанні пострілу.

Отже, основне завдання тренування вхолосту – це надбання навичок влучного пострілу. Тренування без патрона (холоста стрільба) повинна займати чільне місце в підготовчому періоді, під час навчання майбутніх поліцейських, адже точне виконання технологій холостіння надасть поліцейському на службі психологічну впевненість в майбутньому пострілі з бойової зброї.

Використані джерела:

1. Метеорологічні умови стрільби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lektsii.com/1-120159.html>.
2. Основи і правила стрільби зі стрілецької зброї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.br.com.ua/referats/Viysk_kafedra/79435-2.html.
3. Науково-практичний коментар розділу IV «Повноваження поліції» та розділу V «Поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію» / Т. П. Мінка, Р. В. Миронюк, В. А. Глуховець та ін. ; за заг. ред. Т. П. Мінки. – Х. : Право, 2016. – 178 с.
4. Як навчитись влучно стріляти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://my-tropa.com/full.php?id=40>.

Поливанюк Василь Дмитрович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Казначеев Дмитро Георгійович
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Клименко Максим Миколайович
оперуповноважений УКР
ГУНП в Луганській області,
кандидат юридичних наук

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Останнім часом в Україні одним з факторів погіршення криміногенної обстановки та посилення загрози безпеці громадян є зростання рівня озброєності злочинного світу. У такій ситуації особливої актуальності та гостроти набувають проблеми виявлення та припинення незаконного обігу вогнепальної зброї. Поширення незаконного обігу вогнепальної зброї стає основним напрямком діяльності організованих злочинних угруповань та сприяє процвітанню так званого «чорного» ринку зброї. Зростання рівня незаконного обігу вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин, зумовлено в першу чергу проведенням АТО на сході країни та неможливістю контролю потрапляння зброї з району проведення бойових дій на іншу територію держави.

Крім того, на сучасний стан незаконного обігу вогнепальної зброї в Україні значною мірою впливають різні соціально-економічні та організаційні фактори, які у свою чергу проявляються в наступних обставинах:

- відсутність контролю за державним кордоном на сході країни;
- ведення бойових дій в зоні проведення АТО;
- поява великої кількості злочинних збройних формувань у так званих ДНР та ЛНР;
- відсутність належного контролю за зброєю на складах ЗСУ та оборонних підприємств, що виготовляють зброю;
- погіршення загальної криміногенної ситуації в державі;
- проблеми пов'язані з недостатнім та недосконалим проведенням реформи правоохоронних органів (проведена реформа тільки патрульної служ-

би і навіть не у всіх містах, а тільки в деяких обласних центрах, «вимивання» дійсно професійних кадрів, що впливає на низький відсоток розкриття злочинів, взагалі та злочинів, пов'язаних з незаконним поводженням зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами).

В даній ситуації особливої актуальності набувають проблеми виявлення, попередження та припинення незаконного обігу вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин, оскільки незаконне поводження зі зброєю в Україні набуває загрозливого характеру для безпеки держави та громадян.

За оцінками Української асоціації власників зброї, в нашій країні зараз налічується щонайменше 3,5 млн. одиниць незаконної зброї без врахування гранат, вибухівки та різноманітних боєприпасів [1].

За статистичними даними МВС України кількість злочинів із застосуванням вогнепальної зброї, зросла вдвічі [2]. Так, найбільш важка обстановка спостерігається на територіях прилеглих до району проведення АТО. Серед інших областей, зростання рівня злочинності з використанням вогнепальної зброї можна відмітити в Київській, Запорізькій, Одеській та Херсонській областях. Крім того, за інформацією МВС, значно зросла кількість випадків незаконного вивезення зброї з району проведення АТО [2]. Зброя вивозиться українськими військовослужбовцями, які відбувають на ротацію та волонтерами.

Джерелами незаконного обігу є трофейна зброя, тобто зброя яка залишається на полі бою після бойових зіткнень. З іншого боку, в районі проведення АТО, а саме в районі ведення бойових дій немає можливості повного контролю зброї, особливо це стосується подій 2014 – 2015 років. Можлива нібито втрата зброї, яка фальсифікується навмисно, щоб потім цю зброєю незаконним шляхом переправити на іншу територію держави і зробити її предметом продажу або для власного використання [3, 4]. Це може бути не тільки короткоствольна зброя, а й автомати Калашникова, гранатомети та гранати різних видів.

Також велика кількість вогнепальної зброї, яка знаходиться в незаконному обігу на території України, була вилучена з різного виду відділів та управлінь правоохоронних органів під час їх захоплень в період подій кінця 2013 – початку 2014 років як на сході України так і на Західній Україні, а також розкрадань зброї з навчальних закладів системи МВС та складів Збройних сил України.

Значну частину роботи з виявлення, попередження та припинення незаконного обігу вогнепальної зброї в Україні виконують оперативні підрозділи Національної поліції, до основних напрямів роботи яких слід віднести:

- удосконалення аналізу оперативної обстановки на території обслуговування, стану обліку і збереження вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин на обслуговуваних об'єктах;
- проведення інформаційно-аналітичної роботи щодо виявлення, відстеження та припинення каналів контрабанди та збуту зброї, встановлення місць її переховування;

- здійснення комплексу оперативно-розшукових заходів на криміногенних об'єктах і серед осіб, що представляють оперативний інтерес;
- оперативне обслуговування об'єктів законного обігу зброї (підприємства оборонно-промислового комплексу, підприємства та організації, що займаються продажем зброї) [5];

Джерелами отримання інформації про факти незаконного обігу вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин можуть бути:

- матеріали засобів масової інформації;
- відомості, що надходять з різних органів влади, військової прокуратури, військових підрозділів, підприємств оборонної промисловості;
- повідомлення та документи різних служб та підрозділів Національної поліції;
- відомості з недержавних організацій;
- відомості з приватних охоронних структур;
- аналіз інформації про події з використанням вогнепальної зброї та вибухових речовин;
- матеріали за результатами проведення оперативно-розшукових заходів;
- відомості, що надходять до підрозділів Національної поліції від правоохоронних організацій інших країн.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що з урахуванням сучасних політичних, економічних і соціальних умов напруженості в суспільстві в найближчі роки можна прогнозувати збільшення незаконного обігу зброї в Україні. Ситуація в районі проведення АТО, звідки на іншу територію держави потрапляє значна частина незаконної вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин залишається стабільно напруженою. Її вирішення можливе тільки в політичному аспекті. Також невирішеним залишається питання, щодо здійснення повного контролю за державним кордоном на сході країни.

На сучасному етапі позитивні результати в боротьбі з незаконним обігом вогнепальної зброї можуть бути досягнуті лише в разі об'єднання зусиль правоохоронних органів, органів виконавчої влади та управління, командування військових частин Міністерства оборони України, недержавних організацій та громадянського суспільства.

Використані джерела:

1. Контрабанда зброї з зони АТО, танки і гармати поки не продаються / [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://newsradio.com.ua/2015_05_26/Kontrabanda-zbro-z-zoni-ATO-tanki-garmati-poki-ne-prodajutsja-SHabovta-2096/
2. МВС: в Україні зростає незаконний обіг / [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/mvc-v-ukraini-zrostaе-nezakonnij-obig-zbroi/a-18462327>
3. Населення готується до самозахисту? / [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/naselennya-gotuyetsya-do-samozahistu>
4. Фахівці підраховали кількість нелегальної зброї на руках українців / [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/fahivci-pidrahuvai-kilkist-nelegalnoyi-zbroyi-na-rukah-ukrayinciv-551564.html>
5. Посилення боротьби з озброєною організованою злочинністю / [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.polpravozhit.in.ua/2015/07/blog-post_15.html

Біліченко Валерій Віталійович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВО НА ВОЛОДІННЯ ЗБРОЄЮ В УКРАЇНІ ТА США

Україна – єдина в Європі держава, в якій досі не вирішене питання законного продажу та носіння вогнепальної зброї. В ст. 263 кримінального кодексу України передбачена відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Так, згідно з ч. 1 цієї статті, носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

Проекти законів на тему законного продажу та носіння вогнепальної зброї з'являються час від часу, але жодного із зареєстрованих за декілька років у парламенті документів про зброю так і не було ухвалено.

Проблема загострилася після виникнення збройного конфлікту на сході України. Він став каталізатором узаконення права на зброю. Потік нелегальної зброї з зони бойових дій став такий, що озброїтися тепер не проблема для будь-якого охочого. Натомість законослухняні громадяни, попри збільшену загрозу стати об'єктом збройного нападу, і далі залишаються беззахисними.

У Києві було проведено соціологічне опитування Українською асоціацією власників зброї, результати виявились наступними: 30 % киян хотіли б мати вогнепальну зброю для самозахисту. Половина жителів столиці вважає, що держава неспроможна забезпечити їхню безпеку [1].

Так, згідно ст. 11 Закону України "Про зброю" громадяни мають право на придбання вогнепальної зброї для самозахисту, проте вони повинні оформити низку документів для отримання даного права. Сьогодні модно дивитися на заокеанських друзів, тож розглянемо порівняльну характеристику між Україною і США на отримання права володіння вогнепальною зброєю [2].

Спершу розглянемо процедуру отримання зазначеного права в нашій державі. Згідно законопроекту "Про цивільну зброю і боєприпаси" у ст. 17 зазначені умови отримання дозволу, а саме: право на отримання дозволу на зброю другої, третьої та четвертої категорії мають дієздатні, психічно здорові, несудимі громадяни України.

Для отримання дозволу на зброю другої, третьої та четвертої категорії громадянин зобов'язаний подати до органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації прав на зброю за місцем своєї реєстрації:

- заяву за встановленою формою;
- медичну довідку (висновок) закладу охорони здоров'я про те, що за фізичним та психологічним станом здоров'я особа може володіти зброєю;
- довідку про проходження курсів власників зброї;
- договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власника вогнепальної зброї;
- оригінал та копію паспорта громадянина України;
- документ, що підтверджує сплату послуг щодо видачі дозволу [3].

Тепер розглянемо умови отримання дозволу в США. В США ліцензія для володіння зброєю, у більшості штатів, не потрібна. Ліцензія на володіння зброєю потрібна в Массачусетсі та Іллінойсі, а в Каліфорнії, Коннектикуті, на Гаваях і в Нью-Джерсі усі, хто хоче придбати зброю, повинні отримати дозвіл на придбання. У штатах Айова, Меріленд, Мічиган, Небраска, Північна Кароліна та Род-Айленд вам потрібен дозвіл на придбання, а в штаті Нью-Йорк буде потрібна ліцензія на володіння коротко ствольною зброєю. У О.К. вся зброя має бути зареєстрованою.

У штатах Каліфорнія, Коннектикут, О.К., Меріленд, Массачусетс і Род-Айленд перед отриманням ліцензії на володіння, потрібно пройти курси та скласти іспити з безпечного поводження із зброєю. На Гаваях складати іспити для отримання ліцензії на гвинтівку або дробовик не потрібно, тільки для короткого ствола.

Також у більшості штатів не потрібно реєструвати зброю. Реєстрація зброї обов'язкова в О.К. і на Гаваях, а у штаті Нью-Йорк потрібно реєструвати тільки коротко-ствольну зброю. В О.К. реєстрація також передбачає поглиблену біографічну перевірку (продавці зброї з федеральною ліцензією зобов'язані проводити біографічні перевірки, але у цьому питанні є багато застережень. Перевірка досить поверхнева, а не ліцензовані приватні продавці зброї взагалі не зобов'язані проводити такі перевірки) [4].

Тобто, ми можемо зробити висновок, що отримати дозвіл на володіння вогнепальною зброєю в США є легше ніж в Україні. Чи правильно це? Як показує досвід США, то там випадків коли особи використовували вогнепальну зброю для самозахисту на 80 разів більше (понад 200 тис. жінок використовували зброю для захисту від гвалтівників. Та й взагалі 3 з 5 опитаних злочинців зізнались, що не стали б зв'язуватися з озброєною жертвою) ніж використання для певних видів злочинів [5].

Що ж стосується нашої держави, то виникає ряд певних розбіжностей. Половина населення підтримує легалізацію, а інші ні. Я вважаю, що на даний момент Україна не готова прийняти таке рішення, стосовно легалізації вогнепальної зброї. Оскільки на заході країни проводяться воєнні дії, то частина зброї вивозиться звідти, а як показує практика, то зараз люди ще не навчилися використовувати зброю для самозахисту. Згідно статистичним даним на сьогодні злочини вчинені з застосуванням вогнепальної зброї збільшились в порівнянні з 2013 роком, ще до початку АТО.

Також збільшилась кількість нелегальної вогнепальної зброї. Основними джерелами отримання нелегальної зброї в Україні, за словами експертів УІДЕ, є крадіжка у приватних власників, пограбування військових і торгівельних складів СБУ, МВС та прокуратури; транзит зброї з інших країн і зони АТО.

Вирішенням цієї ми бачимо ось що - "місячник добровільної здачі зброї", таким чином зменшиться кількість нелегальної зброї, а звідси і кількість злочинів пов'язаних з використанням вогнепальної зброї. Головне є те, щоб даний захід мав не показовий характер, а відповідав поставленій меті.

Використані джерела:

1. Бусол О. Зарубіжний досвід легалізації вогнепальної зброї та можливість запровадження на території України - електронний ресурс - http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2757:zarubizhnij-dosvid-legalizatsiji-vognepalnoji-zbroji&catid=8&Itemid=350

2. Закон України про зброю - електронний ресурс - http://www.shooting-ua.com/zakon/zakon_12.htm

3. Процедура отримання дозволу на зброю. Законопроект "Про цивільну зброю і боеприпаси" №1135-1 - електронний ресурс - http://zbroya.info/uk/partner/uavz/blog/4817_protседura-otrimannia-dozvolu-na-zbroiu-zakonoproekt-pro-tsivilnu-zbroiu-i-boiepriyasi-1135-1/

4. Порівняння збройового законодавства Канади та США - електронний ресурс - http://zbroya.info/uk/blog/5789_porivniannia-zbroiovogo-zakonodavstva-kanadi-ta-ssha/

5. Цікава статистика про володіння зброєю в США - електронний ресурс - http://zbroya.info/uk/blog/6291_tsikava-statistika-pro-volodinnia-zbroieiu-v-ssha/

Зеленський Євген Сергійович,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДО ПИТАННЯ ПРО НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ
ВРЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
СТАТУСУ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ**

В умовах реформування МВС України актуальним залишається напрямок забезпечення прав та свобод дітей, профілактика правопорушень серед дітей, боротьба зі злочинами, вчиненими дітьми. В процесі реформування відомства кримінальна міліція у справах дітей реорганізована у відділи ювенальної превенції. Водночас впродовж трьох років існування Національної поліції нормативною підставою функціонування підрозділів ювенальної превенції залишається Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей» від

19.12.2012 № 1176 [1], що саме по собі є парадоксальним.

На наш погляд, нагальною потребою сьогодення є прийняття сучасного наказу МВС України або наказу Національної поліції України, який би встановлював адміністративно-правовий статус підрозділів ювенальної превенції.

У даній роботі ми пропонуємо Проект такого наказу, який би затверджував Інструкцію з організації роботи підрозділів ювенальної превенції та відповідав чинному законодавству України.

На наш погляд, зазначена Інструкція має містити наступні розділи:

- загальні положення, в яких визначено основні поняття, якими оперують інспектори ювенальної превенції, а саме: дитина, дитина, що опинилася в складних життєвих обставинах, дитина, яка зникла безвісти, законні представники, жорстоке поводження з дітьми, профілактичний облік дітей, алфавітно-довідковий облік, дитяча кімната, ювенальна превенція, інспектор ювенальної превенції, поліцейське піклування;

- адміністративно-правовий статус підрозділів ювенальної превенції, в якому слід наголосити на завданнях, функціях, правах, обов'язках та відповідальності інспекторів ювенальної превенції, начальника підрозділів ювенальної превенції. У даному розділі пропонуємо розширити повноваження інспекторів ювенальної превенції в частині вилучення з сім'ї дітей, які перебувають в умовах, що загрожують їх життю та здоров'ю, доповнити існуючі повноваження застосуванням заходів поліцейського піклування, визначити роль ювенальних інспекторів під час застосування поліцейського піклування іншими службами Національної поліції, а також акцентувати на превентивній ролі ювенальної превенції в діяльності Національної поліції;

- профілактика вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень дітьми, в якому наголосити на загальній та індивідуальній профілактиці правопорушень, вчинених дітьми, доповнити сучасними способами профілактики правопорушень – запровадження інституту шкільного офіцера поліції, загальнодержавними програмами профілактики таких правопорушень, профілактика правопорушень через соціальні мережі та мережу Інтернет;

- профілактика адміністративних та кримінальних правопорушень щодо дітей, яку поряд вже із застосовуваними методами профілактики доповнити правовою освітою молоді, розповсюдженням телефонів довіри про вчинення фактів протиправних дій щодо дітей, пропагування нетерпимості вчинення правопорушень щодо дітей серед населення;

- ведення профілактичних обліків інспекторами ювенальної превенції, акцентуючи увагу на конкретних заходах профілактики, а не формальному їх виконанні;

- організація проведення поліцейського піклування;

- розкриття кримінальних правопорушень, учинених дітьми, а також організація проведення допиту дітей із застосування психологічних прийомів та дотриманням прав та свобод дітей, наголосити на обов'язковому повідомленні центру безоплатної вторинної правової допомоги та присутності право-

захисника під час допиту дитини в якості підозрюваного або обвинуваченого;

- виявлення та припинення фактів учинення насильства в сім'ї щодо дітей, жорстокого поводження з дітьми із зобов'язанням реагування на кожен такий факт інспектора ювенальної превенції та добросовісному здійсненню необхідних заходів, а також розширення повноважень ювенального поліцейського щодо застосування таких заходів;

- організація надання правової та психологічної допомоги дітям, які є потерпілими в кримінальному провадженні чи стали свідками злочину, налагодивши систему взаємодії з психологами-професіоналами та педагогами. При цьому слід наголосити на особі психолога чи педагога, якого залучають для надання такої допомоги – це має бути спеціаліст, що має стаж роботи не менше трьох останніх років за відповідним напрямком. Що стосується правової допомоги – зазначити найвищу цінність прав та свобод дитини;

- взаємодія з іншими органами і службами у справах дітей та спеціальними установами для дітей.

Вважаємо, що методика «Зелена кімната» не виправдовує себе в реальних умовах, практично не застосовується практичними працівниками, а тому пропонуємо виключити її з Інструкції та замінити на сучасну, наприклад, дитяча кімната, яка б являла собою дві суміжні кімнати розділені склом з одного боку та дзеркалом з іншого. В кімнаті з дзеркалом має бути домашня атмосфера – колір стін спокійний, диван або крісла, стіл, стільці, іграшки, олівці. В кімнаті зі склом – стільці, стіл, робоча атмосфера для поліцейських, психологів або інших осіб, які спостерігають за спілкуванням дитини з поліцейським, педагогом, психологом (залежно від обставин справи) та роблять свої висновки. В даному випадку поліцейський відсторонено може помітити деталі справи з розповіді дитини. З іншого боку психолог також може уловити деталі поведінки дитини при спілкуванні з різними особами та зробити висновки.

Також проблемою відділів поліції є відсутність спеціальних приміщень для окремого тримання дорослих-правопорушників та дітей-правопорушників, облаштування яких є вимогою міжнародних стандартів захисту прав дитини. Тому саме створення таких приміщень, які відповідають світовому рівню, є першою необхідністю для роботи сучасного ювенального інспектора.

Новелою чинного законодавства є застосування поліцейськими превентивного поліцейського заходу – поліцейське піклування, яке застосовується також до неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду. Одночасно з цим пропонуємо прийняти інструкцію про поліцейське піклування, в якій визначити форму протоколу поліцейського піклування, а ювенального інспектора та чергового у відділі поліції як осіб, яких обов'язково повідомляють про застосування поліцейського піклування до неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду. У зв'язку із цим, нами пропонується ведення інспектором ювенальної превенції журналу реєстрації фактів застосування поліцейського піклування до непов-

нолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду, а також обов'язок такого інспектора щодо здійснення нагляду за таким неповнолітнім (відвідування за місцем проживання або перебування, проведення профілактичних бесід з особами, яким передано неповнолітнього, з метою недопущення повторювання фактів перебування без нагляду неповнолітнього) впродовж місяця з моменту застосування поліцейського піклування, а в разі необхідності взяття на профілактичний облік неповнолітнього або алфавітно-довідковий облік дорослих осіб.

Отже, прийняття Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції є нагальною необхідністю сьогодення. Така інструкція має відповідати чинному законодавству України та оптимізувати діяльність інспекторів ювенальної превенції, визначивши їх оновлений адміністративно-правовий статус.

Використані джерела:

1. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей» від 19.12.2012 № 1176 [Електронний ресурс].—Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0121-13>

Миронова Тетяна Миколаївна,
викладач кафедри кримінально- правових
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ
(РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Українська держава нормативно закріплює положення, в якому визнає себе демократичною правовою державою, в якій людина, її життя та здоров'я визнаються найвищою соціальною цінністю, відповідно, гарантує дотримання прав і свобод людини і громадянина. За для забезпечення цих прав та свобод державою передбачається комплекс заходів спрямованих на дотримання зазначених положень. Тож, законодавство України вимагає від особи правомірної поведінки з метою недопущення, обмеження чи порушення прав інших осіб.

Відповідно до норм Кримінального процесуального кодексу України, досудове розслідування кримінальних проваджень здійснюється шляхом проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій. Незважаючи на той факт, що законодавче закріплення негласних слідчих (розшукових) дій відбулося у 2012 році, сьогодні існує проблема неоднозначного сприйняття практиками і науковцями проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Серед науковців, які займались дослідженням питання проведення негласних слідчих (розшукових дій), можна виділити таких, як К. В. Антонов,

О. М. Бандурка, А. Р. Белкін, В. Д. Берназ, В. В. Гевко, В. О. Глушков, Д. В. Гребельський, Ю. М. Грошевий, О. Ф. Долженков, Г. О. Душейко, І. П. Козаченко, Я. Ю. Кондратьєв, Є. Д. Лук'янчиков та ін. [1, с. 148].

Негласні слідчі (розшукові) дії утворюють окремий кримінально-процесуальний інститут, правовому регулюванню якого присвячений розділ 21 КПК України. Чинний КПК України дає визначення негласних слідчих (розшукових) дій як різновиду слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню та проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати іншим способом [3].

За низкою ознак, усі негласні слідчі (розшукові) дії можна розподілити на окремі групи. Так, за організаційним критерієм негласні слідчі (розшукові) дії можна поділити на три групи, а саме: 1) здійснюються з дозволу слідчого судді (аудіо-, відеоконтроль особи, огляд, арешт та виїмка кореспонденції, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу); 2) за рішенням слідчого, прокурора, що здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням (негласне проникнення та обстеження публічно доступних місць, спостереження за річчю або місцем, в тому числі із застосуванням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження; здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний із подоланням логічної системи захисту); 3) проводяться винятково за рішенням прокурора (контроль за вчиненням злочину) [5, с. 52].

Негласність проведення слідчих (розшукових) дій виражається в тому, що вони здійснюються таємно не лише від осіб, злочинна діяльність яких документується, але й від усіх інших суб'єктів, що не приймають безпосередньої участі у провадженні. Розголошення відомостей щодо факту та результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій може відбуватися під час ознайомлення сторонами з його матеріалами, на судових стадіях кримінального провадження під час розгляду його матеріалів, або ж у порядку, визначеному ст. 253 КПК України, з метою повідомлення осіб, щодо яких провадилися негласні слідчі (розшукові) дії. Тобто, такі слідчі дії проводять без відома особи, щодо якої їх вчиняють. Кримінально процесуальний кодекс України передбачає повідомлення осіб, чії права були тимчасово обмежені під час вчинення негласних слідчих дій, підозрюваного і його захисника про проведення цих дій, виключно в письмовій формі. Таке повідомлення надсилають протягом 12 місяців після їх завершення, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом [6, с. 272].

Певною особливістю інституту негласних слідчих (розшукових) дій є та, що більшість їх не має чітко встановленої процесуальним законом процедури проведення, фіксування, використання результатів у доказуванні. Загальний порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій і окремий

порядок проведення деяких з них установлено міжвідомчою Інструкцією «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», що затверджена спільним Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України, метою якої є врегулювання загальних процедур організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, що забезпечують додержання конституційних прав та законних інтересів учасників досудового розслідування, інших осіб, швидке, повне та неупереджене розслідування злочинів, захисту особи суспільства і держави [4]. Зазначена інструкція, урахувавши вимоги кримінального процесуального законодавства, встановлює єдиний порядок організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими та уповноваженими оперативними підрозділами правоохоронних органів, а також прокурорами, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням [1, с. 132].

Слід також наголосити на тому, що проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий органу досудового розслідування, який здійснює досудове слідство для розслідування злочину, чи за його дорученням уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби, органів Державної прикордонної служби, органів державної митної служби, співробітники яких при проведенні цих негласних слідчих (розшукових) дій користуються повноваженнями слідчого. В оперативних підрозділах право на проведення негласної слідчої (розшукової) дії має не будь-хто, а лише співробітник (працівник) уповноваженого оперативного підрозділу, залучений за рішенням керівника до проведення негласної слідчої (розшукової) дії [2, с. 131].

Отже, спираючись на вищезазначене, можна сказати, що Згідно зі ст. 246 кримінально процесуального кодексу негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб і виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких та особливо тяжких злочинів. Главою 21 кримінально процесуального кодексу визначений вичерпний перелік негласних слідчих (розшукових) дій, який складається з 12 видів, та надається їх первинна класифікація на такі, що пов'язані з втручанням у приватне спілкування, та інші види негласних слідчих (розшукових) дій. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій як ефективний засіб кримінально-процесуального доказування, потребує постійного удосконалення як процесуальної форми, з

урахуванням практики його застосування, так і удосконалення організаційно-тактичних засад його реалізації у правозастосовний процес.

Список використаних джерел:

1. Балагута Р.І. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми підготовки та проведення / Р.І. Балагута // Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 147-152;
2. Колесник В.А. Суб'єкти здійснення та класифікація негласних слідчих (розшукових) дій / В.А. Колесник // Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 129-134;
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 19.11.2012 р. // Офіц. веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : Наказ ГПУ, МВС, СБУ, АДПСУ, Мінфін, Мінюст від 16.11. 2012 р. № 114/1042/516/ 1199/936/1687/5 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v011490012/print90075738476261>
5. Пономаренко А.В. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій: проблематика сьогодення / А.В. Пономаренко // Митна справа. – 2014. – № 2. – С. 51-55;
6. Цилюрик І.І. Негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні / І.І. Цилюрик // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 8. – С. 271-274.

Мороз Юлія Григорівна,
викладач кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

**ПОНЯТТЯ «ОРГАН ПРАВОПОРЯДКУ» У СПІВВІДНОШЕННІ
ІЗ СУМІЖНИМИ КАТЕГОРІЯМИ**

Необхідність вирішення поставленого питання зумовлена внесенням змін до Основного закону держави Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», що набули чинності з 30 вересня 2016 року [1]. Однією з внесених змін є доповнення Конституції статтею 131¹ [2, с. 39]. На сьогодні відсутнє юридичне закріплення поняття «органи правопорядку».

Змістовні дослідження, присвячені різним аспектам досліджуваної проблематики проводили вітчизняні науковці, такі як О. Бандурка, В. Боняк, М. Бурбика, Ю. Загуменна, І. Зозуля, А.М. Куліш, А. Кучук, В. Маляренко, М. Мельник, Т. Момотенко, О. Музичук, О. Соколенко, В. Тацій, Т. Пікуля, М. Хавронюк, П. Хамула, Ю. Шемшученко, О. Ярмиш, Н. Ярмиш та ін.

Основоположним для визначення поняття «органи правопорядку» є категорія «правоохоронні органи». В Конституції України поняття «правоохо-

ронні органи» міститься тільки в ч. 3 ст. 17 [2, с. 6-7]. Так, в ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» зазначено, що: «Правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [3]. В Законі України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» в ст. 1 правоохоронні органи визначено як «державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [4]. В Законі України «Про основи національної безпеки України» в ст. 1 правоохоронні органи визначаються як «органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій» [5]. Аналіз чинного законодавства України свідчить про те, що у ньому на сьогодні відсутній чіткий перелік державних органів, які називають «правоохоронними». У вітчизняній науковій доктрині серед вчених спостерігається плюралізм підходів щодо інтерпретації поняття «правоохоронні органи».

З метою вирішення суперечностей у вітчизняному законодавстві щодо змісту та надмірного обсягу поняття «правоохоронні органи» Комісія з питань правоохоронної діяльності щодо визначення поняття та системи правоохоронних органів Конституційної Асамблеї дійшла висновку щодо необхідності систематизації всіх правоохоронних органів та можливості використання цього поняття як суто наукового і узагальнюючого. З урахуванням цього Комісією було виділено три групи правоохоронних органів: 1) органи охорони правопорядку; 2) контрольні (юрисдикційні) органи виконавчої влади; 3) органи охорони Конституції та державного контролю [6, с. 6-7].

Досліджуючи конституційно-правові засади організації та функціонування органів охорони правопорядку В. Боняк аргументовано відзначає, що оскільки органи охорони правопорядку України є правоохоронними органами, а правоохоронні органи є державними органами, то органам охорони правопорядку властиві ті самі суттєві ознаки, що й вказаним вище категоріям. Водночас, вчений акцентує увагу і на специфічних особливостях, що характерні органам охорони правопорядку [7, с. 86].

П. Хамула інтерпретує органи охорони правопорядку як «органи, для яких правоохоронна функція є основною, вони здійснюють повноваження, спрямовані на захист прав і свобод людини та охорону правопорядку, наділяються державно-владними повноваженнями, зокрема, мають право легального застосування примусу, що зумовлює особливості їх статусу, накладають на працівників цих органів особливі вимоги щодо фахової підготовки, психологічних і моральних якостей» [8, с. 16].

Враховуючи положення, що міститься у п. 2 ч. 1 ст. 131¹ Конституції

України, можна зазначити, що органи правопорядку: 1) здійснюють досудове розслідування; 2) здійснюють негласні та інші слідчі і розшукові дії; 3) є об'єктом нагляду з боку прокуратури. Вичерпний перелік суб'єктів, які уповноважені здійснювати досудове розслідування, визначено п. 8 ч. 1 ст. 3 та ч. 1 ст. 38 Кримінального процесуального кодексу України [9]. Ч. 1 ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» дає відповідь на питання щодо кола суб'єктів, які здійснюють негласні та інші розшукові дії. [10].

Враховуючи положення чинного національного законодавства, що мають відношення до змісту поняття «органи правопорядку», а також з'ясування особливостей цього державно-правового явища, можна запропонувати таку дефініцію цієї категорії: «Орган правопорядку України – це створений державою на підставі норм чинного національного законодавства, структурно організований колектив державних службовців, які наділені державно-владними повноваженнями здійснювати досудове розслідування, негласні та інші слідчі і розшукові дії, застосовувати легальний примус (включно, і вогнепальну зброю), основна та повсякденна діяльність яких спрямована на реалізацію державної політики у сфері охорони прав, свобод і законних інтересів людини, забезпечення державної безпеки, законності та правопорядку в суспільстві».

Отже, стосовно, з'ясування співвідношення понять «правоохоронний орган», «орган охорони правопорядку», «орган правопорядку», можна зазначити, що: 1) категорія «правоохоронні органи» є найбільш загальною за змістом та обсягом; 2) категорія «органи охорони правопорядку» є групою у складі правоохоронних органів (однією з трьох груп, серед яких контрольні (юрисдикційні) органи виконавчої влади та органи охорони Конституції та державного контролю); 3) категорія «органи правопорядку» є підгрупою органів охорони правопорядку, яка є найменшою за змістом і обсягом. Стосовно виокремлення спільних і відмінних рис, слід вказати, що органам правопорядку властиві риси, притаманні правоохоронним органам та органам охорони правопорядку. Основною відмінністю є те, що до органів правопорядку належать тільки ті підрозділи, які наділені повноваженнями здійснювати досудове розслідування, негласні та інші слідчі і розшукові дії, застосовувати легальний примус (включно, і вогнепальну зброю).

Використані джерела:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
2. Конституція України. – С.: ТОВ «ВВП Нотіс», 2016 – 56 с.
3. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів. Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>
4. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави. Закон України від 19.06.2003 № 975-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/975-15>

5. Про основи національної безпеки України. Закон України від 19.06.2003 № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/975-15>
6. Тацій В. Доповідь Комісії з питань правоохоронної діяльності щодо визначення поняття та системи правоохоронних органів / В. Тацій // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://constituanta.blogspot.com/2013/02/blog-post_2280.html
7. Боняк В.О. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційно-правовий аспект : монограф. / В.О. Боняк. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра, 2015. – 372 с.
8. Хамула П.І. Правоохоронні органи в системі органів державної влади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 – «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / П. І. Хамула. – Х., 2016. – 21 с.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
10. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

Сіротченков Дмитро Юрійович,
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СЛУЖБОВА ПІДГОТОВКА ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Останній рік проведення реформ в Україні найбільше асоціюється у громадськості з реформою поліції, яка має суспільний резонанс та перспективи реалізації на практиці. Поліцейський в уяві звичайних громадян – це професійно сформована, патріотично налаштована та толерантна у ставленні до громадськості особистість. Такий образ поліцейського сприяє формуванню високого рівня довіри серед суспільства, що має забезпечити ефективне виконання покладених на поліцію завдань.

Основним все ж таки фактором, який впливає на рівень довіри населення до поліцейських, є рівень підготовки останніх.

Питання професійного навчання працівників правоохоронних структур завжди були предметом наукового дослідження вітчизняних вчених-адміністративістів, які вивчали проблеми управління в системі органів внутрішніх справ. Серед них корифеї поліцейської науки – М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, В.С. Венедиктов, М.І. Іншин, Ю.Ф. Кравченко, М.Н. Курко, О.В. Негодченко, В.М. Плішкін, Г.О. Юхновець та інші. Проблеми професійного навчання працівників міліції, які розкривають роботи даних науковців, орієнтовані на формування професійно-спрямованого, патріотично-налаштованого фахівця з урахуванням європейських тенденцій в освіті поліцейських.

Проте рішуче запровадження європейських стандартів, відхід від радянської системи підготовки в системі освіти поліцейських України відбули-

ся лише в останні роки становлення українського суспільства завдяки реформі МВС України. З урахуванням змін на законодавчому рівні в державі вважаємо за необхідне дослідження питань, пов'язаних із професійним навчанням українського поліцейського європейського зразка.

Службова підготовка є складовою професійної підготовки поліцейських в Україні та одним із важливих фактором підтримання професіоналізму поліцейського впродовж службової діяльності. Основним нормативно-правовим актом, який регулює організаційно-правові засади здійснення службової підготовки в Національній поліції, є наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України».

Службова підготовка - це система заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності [1; 2].

Основними завданнями службової підготовки є:

- підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки;
- вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Національної поліції України;
- удосконалення керівним складом органів (закладів, установ) поліції навичок управління поліцейськими [1].

Виділяють такі сфери службової підготовки:

функціональна підготовка - це комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським знань, умінь та навичок у сфері нормативно-правового забезпечення службової діяльності, необхідних для успішного виконання ним службових обов'язків;

загальнопрофільна підготовка - це комплекс заходів, спрямованих на набуття і вдосконалення поліцейським умінь та навичок практичного застосування теоретичних знань щодо формування готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику, а також надання домедичної допомоги в процесі виконання службових завдань;

тактична підготовка - це комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським навичок практичного застосування теоретичних знань щодо правильного оцінювання конкретних подій з подальшим прийняттям правомірних рішень та психологічної готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику;

вогнева підготовка - це комплекс заходів, спрямований на вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) та вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо;

фізична підготовка - це комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей поліцейського з урахуванням особливостей його професійної діяльності [1].

Усі види службової підготовки є взаємопов'язаними між собою.

Орієнтовними формами службової підготовки є:

- навчальні заняття в групах за місцем служби;
- навчальні збори - це форма організації службової підготовки поліцейських, яка передбачає підвищення їх професійної готовності до виконання службових завдань, що проводиться на базі тренінгового центру або закладу (установи);
- самостійне навчання (проводиться впродовж усього строку служби поліцейського з метою безперервного, систематичного поповнення та поглиблення знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання службових завдань) [1].

Керівники поліції всіх рівнів є відповідальними за організацію службової підготовки в підпорядкованих підрозділах [1].

На сьогоднішній день вбачаємо рівень проведення службової підготовки в практичних підрозділах Національної поліції неналежним. Така ситуація пов'язана із особливостями несення служби (браком часу на такі заняття, які зазвичай проводяться у вихідні дні або з відривом від виконання професійних обов'язків), відсутністю матеріальної бази (відсутність стадіонів, спортивних майданчиків, тирів, тощо), а також формальне ставлення керівників до змісту функціональної складової службової підготовки. Тобто існує необхідність удосконалення організаційної та змістовної складової службової підготовки з урахування європейського досвіду.

Ми підтримуємо позицію І.С. Кравченко [3] щодо проведення занять зі службової підготовки у форматі тренінгів у робочий спеціально виділений час на регулярній основі впродовж всієї служби в Національній поліції.

Досвід європейських країн доводить, що регулярне відпрацювання професійних навичок поліцейських з тактики, стрільби з вогнепальної зброї, застосування прийомів рукопашного бою, тощо призводить до професійного виконання ними службових завдань, а також підвищує рівень особистої безпеки поліцейських.

Використані джерела:

1. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16/page>
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Кравченко І.С. Професійне навчання поліцейських в Україні: новели та перспективи / І.С. Кравченко // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. — 2015. — № 4 (II). — С. 94-100

Бацамут Володимир Миколайович,
докторант Національної академії
Національної гвардії України

ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ОПЕРАТИВНИХ УГРУПОВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Суспільно-політична та соціально-економічна ситуації в країні залишаються складними. Це створює передумови для зростання протестних настроїв в державі, виникнення надзвичайних ситуацій соціального характеру (НС СХ), зумовлених масовими протиправними діями громадян, що є джерелом внутрішньої нестабільності в державі і створює загрози громадській безпеці (ГБ).

Національна гвардія України (НГУ) є військовим формуванням з правоохоронними функціями, призначеним для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки [1].

Реагування на масштабні загрози ГБ потребує відповідних за складом оперативних угруповань Національної гвардії України (ОУ НГУ), сили яких застосовуватимуть як правоохоронні, так і військові методи дій.

Угруповання гвардії представляє собою тимчасове формування, створене із резервів з'єднань, військових частин та окремих підрозділів НГУ, сили якого зведені у певну систему і розгорнуті відповідним чином у будь-якому регіоні країни. Угруповання гвардії має власну систему управління на чолі із єдиним органом управління.

Створення ОУ НГУ являє собою комплекс заходів, що проводяться органами військового управління гвардії разом із МВС та іншими органами державної влади, з визначення складу сил і засобів, порядку їх зосередження у призначених районах та розгортання відповідно до замислу майбутніх дій.

У доповіді наголошується, що проведений аналіз порядку створення угруповання колишніх внутрішніх військ МВС України під час подій, що відбулися у м. Київ в період листопад 2013 р. – лютий 2014 р., свідчить про відсутність у органів військового управління чітких концептуальних поглядів на порядок і зміст заходів із створення угруповань в умовах, коли оперативна обстановка є напруженою і динамічно змінюється в багатьох регіонах країни.

Разом із тим, відмічається, що наразі в Україні змінився сам характер виникнення і протікання НС СХ. До відмінних рис відносяться такі: по-перше, можливість виникнення НС СХ одночасно у кількох крупних населених пунктах (мегаполісах) держави, що просторово розосереджені та нестабільність оперативної обстановки в інших регіонах країни, яка характеризується певною динамікою як в ускладненні, так і у плані нормалізації; по-друге, участь у протиправних діях значних за чисельністю організованих мас населення країни як помірковано, так і радикально налаштованих (переважно мо-

лодого віку), агресивних, добре оснащених і забезпечених матеріально та технічно, згрупованих в організаційні одиниці на кшталт структур військового типу у діях яких проглядаються ознаки застосування колективної тактики дій в умовах міста; по-третє, участь у протестних акціях груп громадян з інших регіонів країни, які мають здатність до швидкого акумулювання на певній території; по-четверте, значні часові масштаби протікання НС СХ, які вимірюються тижнями і навіть місяцями; по-п'яте, динаміка у кількості і характері розподілення територією країни кризових районів, що змінює плече перекидання до них сил гвардії; по-шосте, можливість виникнення нових кризових ситуацій в країні під час реагування сил гвардії на НС СХ, що виникли раніше.

Наголошується, що наразі проблеми створення загальновійськових угруповань військ (сил) детально розробляються російськими та білоруськими фахівцями. Проведений аналіз спеціальної літератури з даної тематики виділяє праці таких авторів: Ю.М. Тучкова [2]; В.М. Томашева [3]; В.І. Молтенського [4]; В.І. Останкового [5]; В.В. Шуляка [6]; Ю.Є. Донського [7] та інших. Серед вітчизняних авторів слід відмітити напрацювання: В.М. Телелима [8]; Д. П. Музиченка [8]; Ю.В. Пунди [8] та інших.

Разом із тим відмічається, що напрацювання цих вчених не відповідають характеру правоохоронної діяльності і, тому, не можуть бути використані у повній мірі в цій сфері. Проведений аналіз показав, що глибинні напрацювання в теорії правоохоронної діяльності з проблематики створення угруповань саме правоохоронних сил для забезпечення ГБ відсутні. Ті праці, що відомі у цій теорії в основному спрямовані на визначення достатнього чисельного складу створюваних правоохоронних формувань, залишаючи інші, не менш значущі аспекти, поза увагою.

У доповіді наголошується, що наведені аспекти і низка інших створюють проблемну ситуацію у службово-бойовій діяльності НГУ і, тим самим, обумовлюють необхідність розроблення науково-методичного апарату із визначення (обґрунтування) доцільного способу створення ОУ НГУ в тих умовах оперативної обстановки, що склалася і прогнозується в регіонах країни.

У ході проведення наукових досліджень автором розроблений метод визначення доцільного способу створення ОУ НГУ для забезпечення ГБ. Метод передбачає роботу головного органу військового управління НГУ у 6 етапів і дозволяє: визначити граничні строки (терміни) створення угруповання НГУ у кризовому районі; визначити бойовий та потрібний чисельний склад угруповання; обґрунтувати доцільний порядок зосередження та розгортання сил угруповання у районі оперативних дій; визначити раціональний варіант перегрупування сил НГУ до призначених районів; обґрунтувати, за потреби, доцільний порядок нарощування сил угруповання. Крім того, в межах методу обґрунтовано доцільну побудову системи управління створюваного угруповання. Наведені елементи складають суть і є змістом способу створення угруповання НГУ для забезпечення ГБ, які визначаються із використанням розробленого науково-методичного апарату.

У доповіді розкривається зміст кожного етапу, застосовувані наукові методи, принципи військової справи та власний доробок, які у сукупності дозволяють вирішувати часткові завдання наведених етапів.

Викладена сукупність етапів є базовою і не вичерпує всього їх різноманіття. Однак, під час обґрунтування доцільного способу саме вони, вочевидь, повинні висуватися на передній план – командувачу НГУ (оперативному управлінню штабу Головного управління НГУ) буде зручніше оперувати 5-6 складниками, які найбільш повно відображають суть способу створення ОУ НГУ у певних умовах оперативної обстановки.

Використані джерела:

1. Про Національну гвардію України [Текст] : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 48.
2. Тучков, Ю. Н. Способы создания объединенных оперативных группировок войск (сил) (процессы, алгоритмы их формирования, терминология) [Текст] / Ю. Н. Тучков // М.: Вестник Академии Военных наук, 2004. – № 3. – С.13–18.
3. Томашев В. Н. Совершенствование метода обоснования боевого состава группировки войск [Текст] / В. Н. Томашев // Минск: Наука и военная безопасность, 2006. – № 4. – С. 9–12.
4. Молтенской, В. И. Внутренний вооруженный конфликт: вопросы совершенствования облика Объединенной группировки войск (сил) [Текст] / В. И. Молтенской // М.: Военная мысль, 2005. – № 11. – С. 45–53.
5. Останков, В. И. Обоснование боевого состава группировок войск (сил) [Текст] / В. И. Останков // М.: Военная мысль, 2010. – № 8. – С. 55–60.
6. Шуляк, В. В. Проблемы создания группировки войск (сил) для действий во внутреннем вооруженном конфликте [Текст] / В. В. Шуляк // М.: Вестник Академии Военных наук, 2003. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.militaryarticle.ru/vestnik-akademii-voennykh-nauk/2003-vavn/10448>. – Назва з екрана.
7. Донсков, Ю. Е. Формирование группировок войск при подготовке и выполнении ими боевых задач в условиях сетецентризма [Текст] / Ю. Е. Донсков, В. В. Фомин, Д. С. Матвеев // М.: Военная мысль, 2012. – № 8. – С. 14–21.
8. Телелим, В. М. Модульний принцип створення міжвидових угруповань військ: проблеми запровадження та шляхи їх розв'язання [Текст] / В. М. Телелим, Д. П. Музиченко, Ю. В. Пунда // Наука і оборона. – 2014. – №2. – С. 20–26

Андрєєв Андрій Вікторович,
ад'юнкт кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОСВІД США У ПІДГОТОВЦІ КАДЕТІВ ПОЛІЦІЇ ДО НЕСЕННЯ СЛУЖБИ З ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

Зміцненню позицій України на світовій арені та формуванню позитивного іміджу нашої держави сприяє оновлення законодавства і приведення його у відповідність до норм Європейського Союзу (далі – ЄС). У зв'язку з

цим, виникає проблема реорганізації функціонування суб'єктів владних повноважень в сфері правоохоронної діяльності у світлі правових реалій сьогодення та високих стандартів діяльності відповідних органів у розвинутих демократичних державах.

Враховуючи те, що Національна поліція (далі – поліція) як центральний орган виконавчої влади функціонує достатньо нетривалий проміжок часу, її діяльність супроводжується низкою проблем, що вимагають як термінового усунення, так і поступових заходів щодо удосконалення організаційної і практичної складової поліцейської діяльності.

На сьогодні одним з головних недоліків роботи поліції можна вважати безсистемність у запозиченні і впровадженні зарубіжних надбань щодо підготовки поліцейських кадрів. Так, більшість ініціатив у даному напрямку нині закінчується на стадії «обміну делегаціями» та урочистим підписанням документу про співпрацю.

На наше переконання, позитивні зрушення можливі завдяки впровадженню у практичну діяльність поліції досвіду окремо взятої держави, поліцейські кадри якої вважаються одними з найкраще підготовлених. Багато в чому прикладом для української поліції слугує робота поліції у Сполучених Штатах Америки (далі – США).

Нижче нами пропонується стислий огляд досвіду США у підготовці кадетів поліції (в нашому випадку – курсантів) до несення служби з охорони публічного порядку.

Загалом, робота в поліції США є престижною, хоча й не дуже високооплачуваною. До кандидатів висуваються певні вимоги, яким необхідно відповідати. Для того щоб стати поліцейським, потрібно мати громадянство США, перебувати у віці від 21 до 35 років, не мати судимостей, а також бажано не мати правопорушень взагалі. Потрібно пройти навчання в поліцейській академії. Перевага при цьому віддається тим, хто відслужив в армії. Після її закінчення поліцейський починає свою роботу з патрулювання вулиць. Зауважимо, що цей момент є обов'язковим для всіх, тому навіть співробітники, що мають найвищі звання, колись патрулювали вулиці. Це зроблено для того, щоб всі поліцейські, починаючи від рядового та закінчуючи генералом, добре знали специфіку роботи [1].

В.В. Сокурєнко слушно відмічає, аналіз стандартів навчання поліцейських, які пропонуються Міністерством юстиції США, дозволяє побачити, що до обов'язкових навчальних дисциплін віднесені: поведження з вогнепальною зброєю, навички самооборони, спеціальна фізична підготовка, тактика патрулювання, перша медична допомога, оформлення процесуальних документів, навички володіння комп'ютером, культурна різноманітність і толерантність, стратегії «community policing», управління конфліктами та навички медіації [2].

Вчений наголошує, що у США велика увага приділяється практичній підготовці випускників академій поліції. Після її закінчення випускники проходять попередню «адаптацію» у практичному підрозділі тривалістю 2 тижні. За

цей період новачки пристосовуються до нової обстановки, знайомляться з інструкторами наставниками, які готуватимуть їх до практичної роботи. Підготовка розпочинається з того, що весь керівний склад відділу поліції знайомиться з новоприбулими. Новачки отримують «Практичний посібник з підготовки поліцейських» і «Щоденник-довідник з підготовки», в якому фіксується хід підготовки, успіхи і невдачі, звіт про обсяг отриманих знань. Поліцейські стажисти відвідують місця, де їм доведеться бути під час виконання службових обов'язків (лікарні, установи, суди), знайомляться з їх роботою та документацією, вчаться складати документи. Двотижнева підготовка служить «містком» для переходу до 16-тижневої (640 годин) програми практичної підготовки, яка здійснюється для полегшення переходу від статусу випускника поліцейської академії до посади співробітника підрозділу поліції [3, с.9].

У США випускники академій, прийшовши на службу, проходять сувору й ретельну підготовку, через те що окрім навичок, отриманих у навчальному закладі, поліцейський повинен знати політику, методика, правила, інструкції і повною мірою уявляти собі, як правильно виконувати свою роботу [4].

Таким чином, ми можемо побачити, що підсумкове стажування кадета триває близько чотирьох місяців і лише після проходження практичного випробування особа допускається до самостійного несення служби та вважається такою, що успішно пройшла навчання.

Цікавим і слушним моментом є те, що всі поліцейські проходять початкове несення служби саме в якості патрульних, здійснюючи охорону публічного порядку і безпеки на вулицях.

З огляду на викладене, доцільною вбачається реорганізація стажування за прикладом США, коли поліцейський протягом певного терміну після випуску з навчального закладу із специфічними умовами навчання адаптується до служби у конкретному підрозділі поліції. Певну подібність в Україні має система підготовки лікарів. Так, випускники за результатами іспитів отримують лише диплом (теоретична складова), тоді як печатку лікаря та свідоцтво про право зайняття медичної діяльністю (практична складова) отримують після інтернатури, тобто практичної діяльності в якості стажерів у закладах охорони здоров'я.

Таким чином, цілком слушною може бути новація, коли курсант – випускник вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, що входить до сфери управління МВС після проходження державної атестації отримуватиме диплом про вищу освіту, а після успішного проходження стажування – жетон та посвідчення поліцейського практичного підрозділу.

Використані джерела:

1. Поліція США. Звання в поліції США. Коды поліції США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poradumo.pp.ua/cikave/56096-polcyia-ssha-zvannya-v-polcyi-ssha-kodi-polcyi-ssha.html>
2. Reaves B.A. State and Local Law Enforcement Training Academies, 2006 : Bureau of Justice Statistics Special Report : February 2009, NCJ 222987 : Revised 4/14/09 [Електронний ресурс] / Brian A. Reaves. – U.S. Department of Justice , Office of Justice Programs, [2009]. –

15 р. – Режим доступу: <http://www.bjs.gov/content/pub/pdf/slleta06.pdf>

3. Сокурєнко В.В. Особливості професійного навчання працівників поліції в сучасних умовах: закордонний досвід та можливості його використання в Україні // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів І міжнар. наук.- практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України, Департамент патрул. поліції України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. – Харків : ХНУВС, 2016. – 175 с.

4. Савченко А. Система підготовки поліцейських у США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://police-reform.org/articles/sistema_pidgotovki_policejskih_u_ssha.

Лукіша Микита Анатолійович,
депутат Шевченківської
районної у місті Дніпрі ради

Орлова Олена Олександрівна,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент.

**ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
ШЛЯХОМ ВАЗАЄМОДІЇ ЇЇ ОРГАНІВ ТА ПЕРСОНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ
ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ,
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ, ПІДТРИМАННЯ ПУБЛІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ**

*У сімох няньок дитина без нагляду
/Народна мудрість/*

Необхідність реформування та удосконалення правоохоронної системи України визнається всіма зацікавленими сторонами: суспільством, науковцями, політиками та правоохоронцями. Діяльність органів та організацій, покликаних захищати права громадян, викликає справедливую критику.

Нещодавно Генеральний прокурор України Юрій Луценко дав інтерв'ю «Корреспонденту» про стан боротьби зі злочинністю в Україні. «Криміногенна ситуація в більшості регіонів викликає дуже суттєве занепокоєння. Її причини: війна, безробіття, дезорганізація правоохоронних органів. Саме в такій послідовності. Це обумовлює подальше зростання злочинності», - заявив він. Луценко Ю. уточнив, що найнижчі показники розкриття злочинів у Києві (16 %), Одесі (20 %), Харківській області (22 %), Запорізькій області (23 %), Київській області (24 %). Розкриття злочинів у середньому по Україні на рівні 30 % (у 2016 році) — це нижче і європейських, і більш ранніх українських показників [1].

Мабуть усім чітко зрозуміло, що для того, щоб домогтися бажаного ре-

зультату у забезпеченні охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку необхідно об'єднати зусилля всіх правоохоронних органів із залученням органів місцевого самоврядування для розробки спільних координаційних заходів. Але, сьогодні чомусь вони втратили свою актуальність не тільки для нинішніх керівників правоохоронних органів, а і для керівництва держави. Більше того, органи поліції та прокуратури сьогодні настільки дезорганізовані, що навіть у рамках своїх відомств у них відсутня єдність та відповідна координація [2].

Правоохоронна система України має ряд недоліків через хаотичний розподіл повноважень між правоохоронними органами та підрозділами всередині цих органів.

Наприклад, загальновідомо, що для досягнення демократичного управління в державі необхідний розподіл влади на три гілки. При цьому, правоохоронні органи повинні відноситися до виконавчої гілки влади, оскільки виконують функцію держави щодо практичного підтримання правопорядку, фізичного перешкоджання вчиненню злочинів, затримання злочинців тощо.

На практиці неузгодженість в правоохоронній системі виявляється в тому, що на інформацію про злочин виїжджають перші правоохоронці (слідчо-оперативна група), потім справою займається другий оперативний працівник, потім справа переходить до третього слідчого, а після збору головних доказів та вручення обвинувального висновку справу передають четвертому співробітнику прокуратури, який повинен доводити винуватість обвинуваченого в суді. За таких обставин кожна наступна ланка правоохоронців не має повної та детальної картини щодо злочину. Кінцева ланка у вигляді прокуратури взагалі може знати про злочин з сухих документів справи, котрі можуть на 100% не відобразити всю інформацію про обставини справи. І коли розгляд справи дійде до переконання судді, як представника судової гілки влади, у доведеності вини, особа, яка повинна підтримувати державне обвинувачення може не мати достатньо аргументів, щоб переконливо довести, чому саме обвинуваченому інкримінують злочин. Оскільки особа, яка не розслідувала злочин не може ефективно обвинувачувати у цьому злочині.

Але завдяки створеним ланкам при розкритті злочину ми отримуємо втрату цінної інформації при доказуванні в суді, що негативно позначається на розкритті злочинів.

Звісно, до розкриття злочину можуть долучатися різні фахівці, що найбільш повно володіють знаннями та навичками в вузькопрофільній сфері, але на нашу думку, розкривати та розслідувати злочин, здійснювати процесуальні дії під час розкриття та доводити винуватість особи в суді повинна одна особа з юридичною освітою. На даний час таких фахівців в країні більш ніж достатньо, що дозволить перейти до більш ефективних методів розслідування та розкриття злочинів.

Перехід до персонального ведення розслідування та доведення винуватості здатен значно економити час, якого явно недостатньо.

Персональне ведення розслідування та доказування у суді дозволить підвищити рівень персональної відповідальності особи, яка здійснює правоохоронну функцію у державі, оскільки саме від її дій буде залежати доведення винуватості особи. Отже, не буде прогресувати безвідповідальність щодо виконання лише своєї частини роботи, без огляду на загальний результат. Таким чином, буде підвищуватися загальний рівень розкриття злочинів та більш якісне виконання правоохоронної функції держави.

Для розвитку держави необхідно вдосконалювати її органи в залежності від потреб часу та зовнішніх факторів для більш ефективного використання ресурсів, що опиняються в руках держави для виконання її функцій. Особливо це стосується правоохоронної системи, яка забезпечує одну з найголовніших функцій держави – правоохоронну.

Використані джерела:

1. Проблеми реформування правоохоронних органів в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/problemi-reformuvannya-pravoohoronnih-organiv-v-ukrayini>.
2. Баганець О. Причини, які перешкоджають ефективній роботі правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://baganets.com/blogs-baganets/prichini-jak-pereshkodzhayut-efektivn-i-.html>.

Оверченко Дмитро Григорович,
заступник начальника Управління превентивної
діяльності ГУНП в Одеській області;
аспірант заочної форми навчання
аспірантури та докторантури Одеського
державного університету внутрішніх справ

**ОСНОВНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО
ГРУПИ ПРЕВЕНТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ
ПЕРЕГОВОРІВ З ОРГАНІЗАТОРАМИ ТА УЧАСНИКАМИ
МАСОВОГО ЗАХОДУ**

Масові заходи мають складний невизначений характер та іноді переростають у масові заворушення. Головними завданням органів та підрозділів Національної поліції України «...є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги...» [1].

Для вирішення зазначених завдань у Головних управліннях Національ-

ної поліції України створено постійно діючі робочі групи поліцейських з питань комунікації з організаторами та учасниками масових заходів (далі – групи превентивної комунікації) [2].

Важливою обов'язковою умовою переговорної діяльності поліцейським групи превентивної комунікації є дотримання **основних правил проведення переговорів з організаторами та учасниками масових заходів**.

Отже, аналізуючи наукові праці [3-8] та маючи власний досвід, ми вважаємо за необхідне, основні правила поведінки поліцейського групи превентивної комунікації під час переговорів з організаторами та учасниками масових заходів викласти з таких позицій – що поліцейський повинен робити під час переговорів та що він не повинен робити. Отже, **поліцейський повинен:**

- 1) ініціювати процес переговорів (той, хто контролює початок, частіше за все контролює і його завершення);
- 2) виявляти етикет, ввічливість і культурне ставлення;
- 3) бути наполегливим та гранично ввічливим;
- 4) повідомляти натовпу тільки перевірені факти та данні;
- 5) демонструвати жести, які охоплюють увесь натовп та жести-символи, які мають культурне чи політичне значення;
- 6) своєчасно припиняти переговори у разі підвищеної небезпеки;
- 7) чітко пояснювати співрозмовнику в доступні формі правові підстави та загальну стратегію дій поліції щодо забезпечення публічної (громадської) безпеки та порядку під час масових заходів;
- 8) уточнювати позицію об'єкта (-ів) переговорної діяльності;
- 9) слідкувати за мімікою, жестами та позою об'єкта (-ів) переговорної діяльності;
- 10) обирати лучний момент для підведення проміжних підсумків;
- 11) дотримуватися наступного порядку викладення аргументів [3]: сильні - середньої сили - найсильніший (козирна карта);
- 12) надавати можливість об'єктам (-ові) переговорної діяльності «зберегти обличчя»;
- 13) систематично перевіряти чи правильно він розуміє об'єкта (-ів) переговорної діяльності;
- 14) виявляти витримку та зберігати спокій;
- 15) визначати та підкреслювати загальні інтереси («В наших інтересах запобігти втратам серед мирного населення»);
- 16) нести відповідальність за зміст слів, що були сказані;
- 17) використовувати логічні аргументи для того, щоб запропонувати розумний вихід з ситуації, що склалася;
- 18) нагадувати про можливість застосування сили в крайньому випадку;
- 19) залучати осіб, що беруть участь у масових заходах, на свій бік (якщо ситуація дозволяє це) та підключати їх до пошуку рішення;
- 20) задавати запитання, які змусять осіб, що беруть участь у масових

заходах, думати та розмірковувати;

- 21) доступно роз'яснювати та надавати тлумачення нормам Закону, які повинні дотримуватися особи, що беруть участь у масових заходах;
- 22) підкреслювати, що метою переговорів є припинення протиправних дій, а не покарання осіб, що беруть участь у масових заходах;
- 23) говорити тоном начебто потрібне рішення вже досягнуто;
- 24) запропонувати альтернативне рішення, якщо у спірному питанні не можливо досягти компромісу;
- 25) демонструвати необґрунтованість і безглуздість чуток;
- 26) будувати гарні відносини з учасниками масових заходів;
- 27) замінювати у процесі переговорів «ти» на «ви», «я» на «ми»;
- 28) обговорювати правила проведення переговорів та ін.

Поліцейській групі превентивної комунікації у процесі проведення переговорів з об'єктами переговорної діяльності під час проведення мирних зібрань та інших масових заходів **неповинен**:

- 1) віддавати ініціативу переговорів іншій стороні (це призведе до втрати контролю над ситуацією);
- 2) провокувати осіб, що беруть участь у масових заходах;
- 3) вживати конфліктогенні слова, здійснювати конфліктогенні дії або виявляти бездіяльність (це може призвести до конфлікту);
- 4) перефразувати власними словами висловлювання об'єкта (-ів) переговорної діяльності (це може визвати агресію, так як перефразування несе нову розстановку акцентів, завдяки чого втрачається головна ідея);
- 5) описувати емоційний стан осіб, що беруть участь у масовому заході (так як не всі можуть його відчувати, тим самим знижується бажання слухати переговірника);
- 6) надавати негативну оцінку поведінці та висловлюванням осіб, що беруть участь у масовому заході;
- 7) принижувати організатора та учасників масових заходів;
- 8) виявляти зверхність, зневагу і презирство до осіб, що беруть участь у масових заходах;
- 9) ігнорувати певні позиції об'єкта (-ів) переговорної діяльності;
- 10) ігнорувати думку об'єкта (-ів) переговорної діяльності;
- 11) брехати, говорити напівправду, уводити натовп у оману;
- 12) «заганяти» об'єкта (-ів) переговорної діяльності «в кут»;
- 13) «заганяти себе в кут»;
- 14) знижувати власний статус;
- 15) принижувати статус об'єкта (-ів) переговорної діяльності;
- 16) ставитися упереджено до аргументів об'єкта (-ів) переговорної діяльності;
- 17) вплутуватися в суперечки;
- 18) довго тримати паузу;
- 19) піддаватися на провокації;

- 20) давати волю емоціям;
- 21) допускати прояв агресивності в своїй поведінці, рухах, міміці;
- 22) відповідати на образи,
- 23) погрожувати та залякувати застосуванням сили;
- 24) висловлювати власну думку про те, що відбувається;
- 25) починати дискусію з будь-ким з натовпу;
- 26) маніпулювати опозиційно налаштованим натовпом;
- 27) переходити на особистості (переговорнику треба чітко розмежувати об'єкта (-ів) переговорної діяльності та предмет переговорів);
- 28) спиратися на домисли, здогадки або на суб'єктивну думку окремої людини;
- 29) відхилитися від предмета переговорів;
- 30) застосовувати психологічні пастки та ін.

Таким чином, дотримання поліцейським групи превентивної комунікації основних правил проведення переговорів з організаторами та учасниками масових заходів є обов'язковою умовою для забезпечення ефективності та результативності переговорної діяльності.

Бібліографічні посилання

1. Про Національну поліцію України: Закон України від 02 червня 2015 № 580-VIII – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Про реалізацію ГУНП в Одеській області пілотного проекту щодо запровадження діяльності груп комунікації під час проведення мирних зібрань та інших масових заходів: наказ ГУНП України в Одеській області від 20.02.17 № 496/2093
3. Назаретян А.П. Психология стихийного массового поведения. Толпа, слухи, политические и рекламные кампании : учеб. пособие для студ. вузов / А.П. Назаретян. - 2-е изд., перераб. - М. : Академия, 2005. - 152, [2] с. : ил. - (Высшее профессиональное образование).
4. Назаретян А. П. Агрессивная толпа, массовая паника, слухи : лекции по социальной и политической психологии : учеб. пособие для студ. вузов, обучающихся по спец. психологии / А. П. Назаретян. - СПб. [и др.] : Питер, 2003. - 189 с. - ISBN 5-88782-359-3 : 59.67 р.
5. Андреева Г. М. Социальная психология : учеб. для высш. школы / Г. М. Андреева. - М. : Аспект Пресс, 1999. - 373 с.
6. Майерс Д. Социальная психология : учеб. пособие для студ. и аспирантов психолог. фак.: Пер. с англ. / Д. Майерс ; пер. с англ. Д. Майерс. - 2-е изд., испр., 5-е междунар. изд. - СПб. ; М. ; Харьков; Минск : Питер, 1999. - 684 с. - (Мастера психологии).
7. Еникеев М.И.. Социальная психология : Учебник для вузов / Еникеев М.И. - М. : ПРИОР, 2001. - 160 с.
8. Брайнинг Г.А. Руководство по проведению переговоров. - М., 2006. - 222с.

Коптєв Андрій Миколайович,
заступник начальника
Саксаганського ВП Криворізького ВП
ГУНП в Дніпропетровській області

ПРАВОВА ОСНОВА СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СЕРВІСНИХ ЦЕНТРІВ МВС

Одним з важливих напрямків реформування МВС є забезпечення надання якісних адміністративних послуг. На сучасному етапі розбудови нашої країни виникла нагальна потреба в покращенні якості, підвищенні оперативності та об'єктивності надання адміністративних послуг, що надаються Міністерством внутрішніх справ, полегшення отримання цих послуг громадянами, запобігання проявам корупції в цій сфері.

Для досягнення цієї мети було вирішено ліквідувати всі 228 міжрайонні реєстраційно-екзаменаційні відділи (МРЕВ), які вважались одними з найбільш корумпованих державних органів та на зміну їм створити нові сервісні центри МВС, які будуть надавати прості та зрозумілі послуги з реєстрації транспортних засобів, видачі посвідчень водія, різних довідок та інші.

Політична воля перейшла в юридичну площину. Для забезпечення функціонування сервісних центрів МВС було прийнято важливі правові акти. Власне, юридичне утворення Головного сервісного центру та територіальних сервісних центрів відбулося прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 889 «Про утворення територіальних органів з надання сервісних послуг Міністерства внутрішніх справ» [1]. Цим нормативно-правовим актом утворено як юридичні особи публічного права Головний сервісний центр МВС як міжрегіональний територіальний орган з надання сервісних послуг МВС, а також 26 регіональних сервісних центрів, основні функції, права та організація забезпечення яких визначені в Положенні про територіальні сервісні центри МВС [2]. Також внесено зміни до Постанови Кабінету Міністрів України від 07.09.1998 № 1388 «Про затвердження Порядку державної реєстрації(перереєстрації), зняття з обліку, зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів» [3] щодо зміни суб'єкта надання послуг у цій сфері та інші.

На сьогодні в Україні налічується 150 сервісних центрів МВС [4]. Всі сервісні центри МВС підключено до сучасної оргтехніки і функціонують за системою електронної черги [5]. Серед основних функцій та послуг сервісних центрів МВС – видача та обмін посвідчень водія, реєстрація та перереєстрація транспортних засобів, видача та зберігання номерних знаків, а також оформлення дозволу на перевезення небезпечних вантажів. На базі сервісно-

го центру можна скласти іспит для отримання права керування транспортними засобами [4].

В той же час, слід відзначити, що не вистачає законодавчого нормативного акту, який би регулював зазначену сферу суспільних відносин. Проект Закону України № 2567 від 06.04.2015 «Про сервісні послуги та сервісні центри МВС» прийнято лише в першому читанні. Прийняття цього закону спрямо б визначенню правових засад реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг Міністерством внутрішніх справ України.

Але зміст же самого проекту вказаного Закону потребує доопрацювання. Зокрема, незрозумілим є правовий статус «центрів надання сервісних послуг МВС», адже визначено лише цивільну складову їх статусу («юридична особа публічного права»). У проекті Закону Міністерство внутрішніх справ пропонує серед своїх послуг – експертизу автомобілів та інші різні експертизи авто, які були скасовані в останні роки та інші [6].

Отже, вважаємо, що загалом модель концентрації адміністративних послуг, що надається Міністерством внутрішніх справ, зокрема реєстраційних послуг та послуг дозвільної системи на рівні одного суб'єкта у формі юридичної особи публічного права, має право на існування. Але функціонування таких центрів потребує належного законодавчого забезпечення. Зокрема, виникає нагальна потреба в прийнятті Закону України «Про сервісні послуги та сервісні центри МВС», приведення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність у відповідність з Законом України «Про адміністративні послуги».

Використані джерела:

1. Про утворення територіальних органів з надання сервісних послуг Міністерства внутрішніх справ: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 899. Електронний ресурс. Режим доступу до документа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-2015-%D0%BF>
2. Про затвердження Положення про територіальний сервісний центр МВС: наказ МВС України від 29.12.2015 № 1646. Електронний ресурс. Режим доступу до документа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0156-16>
3. Про затвердження Порядку державної реєстрації(перереєстрації), зняття з обліку, зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.1998 № 1388. Електронний ресурс. Режим доступу до документа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1388-98-%D0%BF>
4. Головний сервісний центр. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://hsc.gov.ua/pro-gsc/about/>
5. До літа наступного року всі МРЕВ буде ліквідовано і повністю замінено центрами нового зразка, - Аваков Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ua.censor.net.ua/n413103>
6. Висновок комітету законодавчого забезпечення Верховної ради від 01.07.2015 щодо проекту Закону України «Про сервісні послуги та сервісні центри МВС» Електронний ресурс. Режим доступу до документа: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2567&skl=9

Мороз Сергій Петрович,
заступник начальника управління
превентивної діяльності
ГУНП в Дніпропетровській області

Гаркуша В'ячеслав Вікторович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ВІДНОСИН, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ТРАВМАТИЧНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Останнім часом на теренах України збільшилися випадки неправомірного застосування травматичної зброї не для захисту природних прав людини і громадянина, для здійснення якого вона створена. Травматичну зброю почали застосовувати як засіб впливу при вирішенні конфліктів будь-якого характеру, засіб неправомірного задоволення/вимагання своїх інтересів, а також для нападу на інших громадян, що суперечить призначенню даного виду озброєння. Це пов'язано з декількома факторами: по-перше, здійснення Україною політики щодо врегулювання конфліктів на Донбасі, а саме постачання озброєння на територію проведення АТО; по-друге, боротьба з тероризмом та сепаратизмом на підконтрольних Україні територіях. З початку проведення АТО, за її межі почався незаконний «відкат» зброї, яку спекулянти вивозять звідти та займаються її роздрібною торгівлею, що, в свою чергу, призводить до збільшення озброєності населення. Чим більше зброї на руках в населення, тим більша ймовірність, що вона буде застосована для здійснення протиправних дій. Дані фактори вплинули також і на рівень продажу травматичної зброї, що знову ж таки, збільшує ймовірність її неправомірного застосування. Через те, що механізм продажу, обліку, зберігання, носіння і застосування травматичної зброї на даний момент визначений державою тільки в рамках наказу № 622 МВС України від 21.08.1998 року «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металеними снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів», який не в повній мірі регулює суспільні відносини пов'язані із травматичною зброєю й, на нашу думку, норми, які регулюють дані суспільні відносини повинні бути закріп-

ленні в акті вищої юридичної сили. Відсутність спеціального закону, який би регулював відносини в цій сфері є одним із факторів, який сприяє зловживанню населення даним видом озброєння.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що питання законодавчого закріплення травматичної зброї є на сьогоднішній день актуальним в суспільстві і воно потребує негайного врегулювання [1; 3].

Спочатку з'ясуємо зміст таких понять як «зброя» і «травматична зброя». Відповідно до пункту 2 статті 2 проекту Закону України «Про обіг зброї невійськового призначення» під поняттям «зброя» слід розуміти наступне – це пристрої, прилади, предмети, спеціально виготовлені, конструктивно призначені та технічно придатні для неодноразового ураження живої або іншої цілі, які не мають іншого виробничого чи господарсько-побутового призначення [6]. Водночас під поняттям «травматична зброя» слід розуміти зброю, яка конструктивно призначена та технічно придатна для тимчасового виведення людини зі стану, придатного для нападу, шляхом відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, застосування яких у визначений спосіб виключає летальні наслідки або нанесення необоротних тілесних ушкоджень [6].

Проект Закону України «Про обіг зброї невійськового призначення», внесений на розгляд Верховної Ради кількома народними депутатами має регулювати обіг, придбання, реєстрацію та зберігання зброї. Проте даний законопроект містить недоліки, для усунення яких працівники МВС України вже підготували майже 50 відповідних пропозицій та зауважень, однак у першому читанні на них не зважали [5, С.4].

Зокрема, правоохоронні органи категорично проти того, щоб члени різноманітних спортивних стрілецьких клубів та товариств мали право купувати та використовувати спортивну нарізну вогнепальну зброю (пістолети й револьвери). Хоча ця зброя має зберігатись у спеціально визначених юридичних осіб, які мають на це право, та в проекті Закону не йдеться про статус таких клубів. Зброя надаватиметься громадянам у їх користування та власність, а от якщо клуб закрийється чи буде реорганізований, то невідомо, де має зберігатись зброя. Про цей момент у проекті Закону не йдеться. Тож фактично зброя залишиться у членів, а контроль за її зберіганням втрачається.

Також слід відмітити те, що станом на початок проведення АТО, майже кожний розбійний напад здійснювався із застосуванням зброї або із погрозою його можливого застосування, кожен 3 випадок вчинявся із застосуванням травматичної зброї.

Слід відзначити позитивні кроки, зроблені державою для регулювання суспільних відносин в цій сфері. Наприклад, у 2010 році ВРУ було винесено на розгляд проект закону України «Про внесення змін та доповнень до статей 174, 190, 191, 192, 193, 194 і 195 Кодексу України про адміністративні правопорушення», який в подальшому було прийнято [2; 7], в результаті чого було посилено адміністративну відповідальність власників засобів активної оборо-

ни за незаконне придбання, зберігання, носіння та використання таких засобів.

Ми вважаємо, щоб у подальшому запобігти застосуванню травматичної зброї для протиправних дій необхідно переопрацювати та доповнити вже існуючий проект Закону України «Про обіг зброї невійськового призначення», з урахуванням норм, які закріплені в чинному наказі МВС України № 622 від 28.10.1998 року. Тільки розроблення чіткого й актуального акту вищої юридичної сили – Закону, який врегулював би дані суспільні відносини, може позитивно вплинути на правосвідомість громадян у сфері правомірного використання травматичної зброї, і тільки тоді можна буде говорити про те, що державою дійсно створені всі передумови для того, щоб травматична зброя використовувалась виключно для захисту своїх природних і невідчужуваних прав і свобод людини й громадянина.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 зі змінами і доповненнями від 21.02.2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х зі змінами і доповненнями 06.10.2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>.
3. Наказ МВС України №622 від 28.10.1998 року «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98/conv>.
4. Кулеха І.Д. Як на війні: в Україні з травматичної зброї продовжують вбивати та калічити людей//Юридичний Вісник України – 2011.–№45(853). –С.14.
5. Репіч А.В. Збройне питання.// Іменем Закону – 2010. – №17. – С.4.
6. Проект Закону України «Про обіг зброї невійськового призначення»[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF1MH00B.html.
7. Проект Закону України «Про внесення змін та доповнень до статей 174, 190, 191, 192, 193, 194 і 195 Кодексу України про адміністративні правопорушення»[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?pf3516=4056&skl=7

Очеретяний Максим Анатолійович,

начальник управління
превентивної діяльності
ГУНП в Дніпропетровській області

Кононець Віта Петрівна,

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАТРИМАННЯ, ДОСТАВЛЕННЯ ТА ПРИВОДУ ГРОМАДЯН: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний період державотворення України характеризується вектором дотримання прав та свобод громадян. Особливе місце серед них займає право особи на свободу пересування, що гарантоване ст. 13 Декларації прав людини [1], ст. 2 Протоколу № 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2], ст. 33 Конституції України [3] тощо. Але зазначене право не є абсолютним, що передбачає можливість тимчасового його обмеження у випадках прямо передбачених законодавством. Одним з них, є застосування поліцією адміністративного затримання особи як заходу забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Тривалий час, адміністративне затримання громадянина продовжує залишатись однією з найбільш вживаних поліцією заходів державного примусу. Крім цього, затримання, в силу своєї правової природи, тягне за собою значне обмеження прав і свобод громадян. В умовах формування поліцейського законодавства зазначені обставини визначають актуальність розгляду питань, пов'язаних з інститутом затримання громадянина.

Стаття 37 ЗУ "Про Національну поліцію" визначає, що поліцейські уповноважені затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). При чому відлік часу утримання затриманої фізичної особи в спеціально відведених для цього приміщеннях рахується з моменту її фактичного затримання. Крім того, поліцейські повинні негайно викликати медичних працівників до місця фактичного знаходження таких осіб, а також, за можливості, поінформувати членів сім'ї [4].

Стаття 260 КУпАП встановлює мету застосування адміністративного затримання особи, а саме:

- припинення протиправної поведінки особи, коли вичерпані інші заходи впливу;

- встановлення особи правопорушника;
- складання протоколу про адміністративне правопорушення, у випадку неможливості скласти його на місці, за умови, що складання протоколу є обов'язкове;
- забезпечення розгляду справи та виконання постанови у справі.

За своїм змістом адміністративне затримання полягає у тимчасовому обмеженні права особи на свободу пересування. До адмін. затриманих осіб можуть застосовуватись заходи фізичного впливу та спеціальні засоби, в тому числі кайданки у випадках та порядку, визначених Законом України «Про Національну поліцію». Всі особи затримані в адміністративному порядку підлягають особистому огляду (стаття 264 КУпАП), що здійснюється особою тієї ж статі з адмін. затриманим, в присутності двох понятих тієї ж статі.

За загальним правилом статті 263 КУпАП адміністративне затримання не може тривати більше ніж три години. Виключенням з цього правила є правопорушення у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, що передбачає затримання правопорушника до трьох діб, з повідомленням прокурора протягом 24-х годин з моменту затримання.

Процесуальний порядок оформлення адміністративного затримання особи передбачає обов'язкове складання протоколу про адміністративне затримання та забезпечення реалізації права особи на захист, шляхом повідомлення центрів надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадок затримання особи. У випадку, коли затриманий потребує медичної допомоги, у протоколі зазначаються час її надання, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого закладу охорони здоров'я направлено затриманого.

Необхідно відокремлювати процедуру доставлення порушника (ст. 259 КУпАП), адміністративне затримання (ст. 260-263 КУпАП) та привод особи. Так доставлення здійснюється виключно з метою складання протоколу про адміністративне правопорушення, у випадку неможливості скласти його на місці за об'єктивних причин. Зміст доставлення полягає виключно в примусовому супроводженні особи до приміщення поліції, що виключає застосування до неї спеціальних поліцейських заходів (фізична сила, спеціальні засоби тощо). Доставлення здійснюється в найкоротшій термін, строк перебування доставленої особи в приміщення складає не більше однієї години. Серед іншого відрізняється й процесуальний порядок оформлення доставлення, що передбачає лише фіксацію факту доставлення особи в відділення поліції лише в спеціальному журналі обліку доставлених осіб.

Слід зазначити, що порядок здійснення приводу особи нормами КУпАП не регламентовано. Лише в статті 268 КУпАП зазначено, що у разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх або судді при розгляді справ про адміністративні правопорушення, за якими присутність особи є обов'язковою цю особу може бути піддано приводу. Цей захід можливо використовувати тільки за аналогією законодавства, а саме норм КАСУ.

Відсутність чіткої регламентації порядку здійснення доставлення та приводу на практиці викликає певні труднощі в їх реалізації. До того ж, виникає необхідність в збільшенні часу адміністративного затримання для осіб, в разі неможливості їх ідентифікації.

Таким чином, вважаємо за доцільне регламентувати застосування адміністративного приводу у відповідних нормах КУпАП, конкретизувати такий захід як доставлення особи, а також збільшити час адміністративного затримання для осіб, в разі неможливості їх ідентифікації.

Використані джерела:

1. Загальна декларація прав людини: Декларація ООН від 10.12.1948. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // zakon.rada.gov.ua.
2. Протокол № 4 Конвенції Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // zakon.rada.gov.ua.
3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
4. Про національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // zakon.rada.gov.ua

Сердюк Лілія Миколаївна,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Махтура Катерина Сергіївна,
курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ У ГАЛУЗІ ЗАХИСТУ ПРАВА НА СВОБОДУ
Й ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ ЛЮДИНИ**

Європейські стандарти діяльності правоохоронних органів у галузі захисту права на свободу й особисту недоторканність визначені в ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка містить такі приписи [1]:

1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи інакше ніж відповідно до процедури, встановленої законом, і в таких випадках, як:

а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;
б) законний арешт або затримання особи за невиконання законної вимоги суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, передбаченого законом;

с) законний арешт або затримання особи, здійснені з метою припровадження її до встановленого законом компетентного органу на підставі обгрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо є розумні підстави вважати за необхідне запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

д) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою припровадження його до встановленого законом компетентного органу;

е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

ф) законний арешт або затримання особи, здійснені з метою запобігання її незаконному в'їзду в країну, чи особи, щодо якої вживаються заходи з метою депортації або екстрадиції.

2. Кожного заарештованого має бути негайно поінформовано зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення проти нього.

3. Кожен, кого заарештовано або затримано, згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту чи тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Європейським судом з прав людини були прийняті рішення у справах проти України, які підтверджують системні порушення права на свободу. Ці справи з огляду на характер порушень права на свободу можуть бути класифіковані на такі види [2], [3]:

1. *Невиконання рішення про звільнення з-під варти.*

У справі *Кац та інші проти України* (№ 29971/04, 18 грудня 2008 року) постановою слідчого про звільнення з-під варти Ольги Біляк, яка, як стверджувалось, була прийнята 29 січня 2004 року, не була виконана до 1 лютого 2004

року. Невиправдана затримка з виконанням постанови про звільнення з-під варти стала однією з причин смерті О. Біляк в СІЗО № 13. ЄСПЛ встановив, що протягом 3 днів О. Біляк утримувалась під вартою незаконно, всупереч постанові про звільнення.

Справа *Миханів проти України* (№ 75522/01, 6 листопада 2008 року) стосувалася ще однієї доволі поширеної практики правоохоронних органів: маніпулювання звинуваченням з метою обійти рішення суду про звільнення обвинуваченого. У цій справі заявник був двічі звільнений з-під варти за рішенням національного суду. Однак одразу після рішень суду прокуратура, не звільняючи заявника, знову затримувала його за іншими звинуваченнями, що складали предмет того ж розслідування. ЄСПЛ зазначив, що, хоча для повторного затримання після рішення суду використовувалися звинувачення, формально відмінні від тих, яких стосувалося судові рішення, ці звинувачення складали частину того ж розслідування. ЄСПЛ зауважив, що ця ситуація створює враження, ніби органи влади «використовували загалом схожі звинувачення як привід для того, щоб продовжити тримання під вартою та обійти рішення суду про звільнення заявника». ЄСПЛ відзначив, що національне право не надає гарантій від подібного зловживання.

2. Тримання під вартою без судового рішення.

У справі *Свершов проти України* (№ 35231/02, 27 листопада 2008 року) була відзначена системна проблема у законодавстві України, коли особи, справи яких передаються до суду, тримаються під вартою без судового рішення, а лише на підставі самого факту передання справи до суду. Така ж проблема була констатована у справах *Соловійов та Зозуля проти України* (№№ 40774/02 та 4048/03, 27 листопада 2008 року) та *Елоєв проти України* (№ 17283/02, 6 листопада 2008 року).

2.1. Процесуальні гарантії затриманого під час вирішення питання щодо тримання під вартою.

У справі *Свершов проти України* було встановлено порушення п. 4 ст. 5 Конвенції через те, що національний суд у рішенні не відповів на аргументи захисту, які свідчили на користь звільнення заявника.

У справі *Елоєв проти України* порушення статті п. 4 ст. 5 Конвенції було встановлено через те, що суд відмовився розглянути чергове клопотання заявника про звільнення, посилаючись на те, що до цього кілька разів відмовляв йому у звільненні.

Слід зазначити, що ЄСПЛ, розглядаючи заяви громадян України про порушення вимог ст. 5 Конвенції, у переважній більшості справ встановлює порушення Україною вимог пунктів 1, 3, 4 зазначеної статті Конвенції. Кращим свідченням цього є справа «Харченко проти України» (рішення ЄСПЛ від 10 лютого 2011 року), в якому ЄСПЛ відзначив системний характер порушення Україною положень ст. 5 Конвенції.

Пункт 1 ст. 5 Конвенції встановлює вимогу, за якої позбавлення свободи буде «законним» за умови дотримання «процедури, встановленої зако-

ном». У цьому питанні Конвенція відсилає суб'єкта правозастосування до норм національного законодавства та покладає зобов'язання забезпечувати дотримання матеріально-правових і процесуальних норм законодавства; вона також вимагає, щоб при будь-якому позбавленні свободи забезпечувалася мета ст. 5 Конвенції, зокрема захист осіб від свавілля.

Відповідно до практики ЄСПЛ національні органи, передусім суди, повинні тлумачити і застосовувати національний закон відповідно до ст. 5 Конвенції. На підтвердження цієї позиції ЄСПЛ, порушення вимог п. 1 ст. 5 Конвенції були констатовані у наступних рішеннях: Клішин проти України (рішення ЄСПЛ від 23 лютого 2012 року), Паскал проти України (рішення ЄСПЛ від 15 вересня 2011 року), Олейнікова проти України (рішення ЄСПЛ від 20 грудня 2011 року), Кравченко проти України (рішення ЄСПЛ від 23 лютого 2012 року), Савін проти України (рішення ЄСПЛ від 16 лютого 2012 року), Смолик проти України (рішення ЄСПЛ від 19 січня 2012 року) та ін. [4].

Слід зауважити, що порушення вимог п. 1 ст. 5 Конвенції констатувалися ЄСПЛ, як правило, у зв'язку з:

- відсутністю визначеного строку, на який судом обирався запобіжний захід у виді тримання під вартою під час судового слідства (починаючи з попереднього розгляду справи) або продовжувалось його застосування;

- відсутністю обов'язкового судового контролю за триманням особи під вартою під час її ознайомлення з матеріалами справи та з моменту направлення справи до суду (коли досудове слідство вже закінчено) і до проведення попереднього розгляду справи (під час якого вирішувалося питання зміни чи обрання запобіжного заходу). Відповідно, після передання справи до суду і до проведення попереднього розгляду справи, тримання особи під вартою здійснювалося за відсутності відповідного обґрунтованого рішення національного суду;

- тримання заявника під вартою за відсутності відповідного рішення національного суду всупереч вимогам законодавства;

- відсутністю документального засвідчення (протоколу арешту) при затриманні особи правоохоронними органами протягом кількох днів.

Порушення вимог п. 3 ст. 5 Конвенції було констатовано в наступних рішеннях ЄСПЛ: Буров проти України (рішення ЄСПЛ від 17 березня 2011 року), Болдирев проти України (рішення ЄСПЛ від 20 січня 2011 року), Борисенко проти України (рішення ЄСПЛ від 12 січня 2012 року), Прокопенко проти України (рішення ЄСПЛ від 20 січня 2011 року), Тодоров проти України (рішення ЄСПЛ від 12 січня 2012 року), Корнейкова проти України (рішення ЄСПЛ від 19 січня 2012 року) та ін. [4].

Отже, порушення вимог п. 3 ст. 5 Конвенції констатувалися ЄСПЛ, як правило, у зв'язку з:

- відсутністю у рішеннях про тримання особи під вартою посилення на те, що саме з обставин справи змусило суд дійти висновку про актуальність законодавчо визначених підстав для тримання особи під вартою. Так, напри-

клад, національний суд часто як підставу для продовження тримання особи під вартою зазначав, що у разі звільнення підозрюваний (підсудний) може ухилитися від слідства та перешкоджати встановленню істини, не зазнаючи, що саме з обставин справи змусило його дійти такого висновку;

- відсутністю в рішеннях щодо продовження тримання особи під вартою аналізу актуальності ризиків, які на початку слідства були підставою для взяття під варту. Підхід ЄСПЛ до розгляду доцільності продовження строків тримання особи під вартою – як протягом досудового розслідування, так і судового розгляду – ґрунтується на презумпції, що з перебігом ефективного розслідування справи зменшуються ризики, які стали підставою для взяття особи під варту на початковій стадії розслідування. Відповідно, кожне наступне рішення про продовження строку тримання під вартою має містити детальне обґрунтування ризиків, що залишаються, та їх аналіз як підстави подальшого втручання у право на свободу особи;

- відсутністю у рішеннях щодо тримання особи під вартою аналізу можливості застосування до особи інших, крім взяття особи під варту, запобіжних заходів;

- незабезпеченням права затриманої особи «негайно» постати перед судом, який вирішить питання щодо законності її затримання.

Порушення вимог п. 4 ст. 5 Конвенції було констатовано у наступних рішеннях ЄСПЛ: Нечипорук і Йонкало проти України (рішення ЄСПЛ від 21 квітня 2011 року), Харченко проти України (рішення ЄСПЛ від 10 лютого 2011 року), Плешков проти України (рішення ЄСПЛ від 10 лютого 2011 року), Корнейкова проти України (рішення ЄСПЛ від 19 січня 2012 року) та ін.

Порушення вимог п. 4 ст. 5 Конвенції у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» встановлено у зв'язку з тим, що заяви особи про звільнення її з-під варті не були розглянуті судом без зволікань.

Порушення вимог п. 4 ст. 5 Конвенції у справі «Харченко проти України» констатовано через те, що національний суд не забезпечив швидкий розгляд скарг заявника про звільнення з-під варті та не надав належного обґрунтування їх відхиленню. У цьому рішенні ЄСПЛ надав загальну оцінку процедури обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою, зазначивши, що «національні суди України, ухвалюючи рішення про тримання осіб під вартою, повторюють типовий набір підстав без дослідження їх належності у світлі обставин конкретної ситуації, що призводить до порушення п. 4 ст. 5 Конвенції».

Порушення вимог п. 4 ст. 5 Конвенції встановлено:

- у справі «Плешков проти України» у зв'язку з тим, що законодавством України не передбачено ефективної процедури розгляду питання щодо законності продовження тримання під вартою після закінчення досудового слідства;

- у справі «Корнейкова проти України» у зв'язку з тим, що апеляційний суд розглядав скаргу заявниці на постанову про обрання їй запобіжного захо-

ду у виді тримання під вартою за її відсутності.

Узагальнюючи практику розгляду кримінальних справ судами загальної юрисдикції першої та апеляційної інстанцій, суддя судової палати у кримінальних справах В. Щепоткіна та науковий консультант судової палати у кримінальних справах Ю. Хім'як зазначили, що суди в цілому дотримуються вимог ст. 5 Конвенції, однак не достатньо готові до практичного впровадження підходів і позицій ЄСПЛ.

Застосовуючи практику ЄСПЛ, суди не завжди чітко й однозначно розуміють, у чому полягає правовий зміст такого застосування. Тому досить поширеним у діяльності національних судів є абстрактне посилення на практику ЄСПЛ без вказівок на конкретне рішення міжнародного судового органу. Типовим у рішеннях національних судів є посилення на конкретне рішення ЄСПЛ, але без зазначення співвідносності його з нормами національного права й обставинами конкретної справи.

Не менш важливою проблемою є відсутність в Україні єдиних критеріїв застосування практики ЄСПЛ.

Вищевикладене дає підстави для висновку про те, що утвердження України як правової держави неможливе без імплементації в національну правоохоронну систему європейських стандартів дотримання конвенційних прав людини і, зокрема, права на свободу та особисту недоторканність. Національним судовим органам необхідно керуватись вимогою ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», який передбачає, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Бібліографічні посилання

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року // Офіційний вісник України. – 1998. - №13. – С.270.
2. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - № 30. – Ст. 260.
3. Права людини в діяльності української міліції. – Харків: Права людини, 2009. – С. 48. Доступно в Інтернеті на сайті УМДПЛ <http://umdpl.info>.
4. Узагальнення судової практики ст.ст.5, 6 Конвенції 2011-2012 р.р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sc.gov.ua
5. Международные акты о правах человека. Сборник документов. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА – М, 1999. – 784 с.

Слободянюк А.А.
старший інспектор відділу
охорони публічного порядку
управління превентивної діяльності
ГУНП у Вінницькій області

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ З ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

Реалії сьогодення характеризуються значним посиленням громадської активності, вираженої в масових заходах різного характеру: політичного, соціального, економічного, культурного, спортивного, гендерного, екологічного тощо. Такі заходи передбачають застосування спеціальних правоохоронних режимів, методів та форм. Нерідко під час проведення демонстрацій, мітингів, страйків, вуличних походів, зборів, футбольних матчів, культурно-видовищних, релігійних та інших заходів мають місце масові заворушення, прояви екстремізму, порушення організаторами та учасниками порядку і правил проведення заходу, прав і свобод, у тому числі і з боку органів влади та правоохоронців. За таких умов питання забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів в Україні набуває особливого значення, зважаючи на можливі загрози, ризики та негативні наслідки, безпосередньо на попередження, нейтралізацію та усунення яких націлена діяльність багатьох суб'єктів забезпечення публічної безпеки і порядку, передусім Національної поліції України.

Конституцією України гарантоване право громадян на здійснення виключно мирних масових заходів у законодавчо визначеному порядку, проте, нерідко різні збори, демонстрації, мітинги, страйки, вуличні походи, що вже стали звичайною практикою волевиявлення населення, відбуваються із порушенням законодавчо встановлених вимог (які наразі характеризуються безсистемністю, неповнотою і колізійністю норм права), проявами злочинності, виступами екстремістів, тощо, що є загрозою не лише публічній безпеці та порядку, але й в деяких випадках і національній безпеці держави загалом. У зв'язку з цим, у сучасних умовах підвищених соціально-економічних, політичних та інших ризиків підтримання публічної безпеки і порядку, що є передусім завданням діяльності Національної поліції України, набуває ще вагомішого значення в суспільстві.

Варто відзначити, що поняття публічної безпеки і порядку не так давно з'явилося у вітчизняному законодавстві, із прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII, проте, сутність, процедури, особливості, принципи, об'єкт, суб'єкти та інші важливі аспекти забезпечення публічної безпеки і порядку не визначені ані в даному законі, ані в ін-

ших нормативно-правових актах. Спеціального закону, який регламентував би порядок проведення масових заходів в Україні, також й досі не прийнято. Наприклад, законодавство Республік Казахстан, Молдови, Білорусь та країн Європи ґрунтується не лише на положеннях Конституцій згаданих держав, загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права, міжнародних договорах, але й на спеціальних законах, розроблених наказах, інструкціях, які передбачають конкретні дії поліцейських під час забезпечення масових заходів.

Так, однією із суттєвих прогалин у чинному законодавстві, яка потребує як найшвидшого вирішення залишається питання визначення строків сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів чи демонстрацій, адже чинне законодавство України не закріплює наразі конкретний строк, протягом якого мають бути сповіщені стосовно проведення масових заходів відповідні органи влади.

Непоодинокими є випадки, коли подібна інформація направляється до органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування за добу до початку масових акцій, а інколи — за декілька годин. Натомість, строк завчасного сповіщення повинен бути поміркованим, не обмежувати передбачене ст. 39 Конституції України право громадян на проведення демонстрацій, мітингів, зборів, походів, тощо. Саме цей строк і має стати гарантією реалізації зазначеного права. У той же час протягом досліджуваного строку органи виконавчої влади чи місцевого самоврядування повинні провести й підготовчі заходи задля забезпечення як безперешкодного проведення масового заходу, так і дотримання громадського порядку, охорони прав і свобод людини та громадянина. За необхідності зазначені вище органи можуть узгоджувати з організаторами масових заходів місце, час, дату, тривалість, маршрут, умови проведення, тощо. Крім того, строк завчасного сповіщення передбачає і його достатність для визначення уповноваженими органами відповідності проведення таких заходів закону, а за необхідності — звернення до суду для вирішення спірних питань згідно з ч. 2 ст. 39 Конституції України. Тобто визначення строків завчасного сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування з урахуванням особливостей мирних зібрань, їх форм, масовості, місця і часу проведення, тощо є предметом законодавчого регулювання. Причому, на наш погляд, вагоме місце займає саме адміністративно-правове регулювання у процесі забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку під час масових заходів.

Враховуючи викладене, з метою ефективного виконання завдань покладених на органи поліції з підтримання правопорядку необхідно взяти до уваги зарубіжний досвід щодо підтримання публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів. На законодавчому рівні урегулювати питання, що стосуються забезпечення безпеки та порядку під час проведення заходів шляхом розроблення та прийняття Закону України «Про порядок організації і проведення масових заходів», у якому уповноваженим суб'єктом, якому організатори повинні подавати повідомлення про запланований масовий захід,

визначити орган поліції. Розробити та прийняти Закону України «Про публічну безпеку і порядок під час проведення масових заходів». Узгодити положення Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. №580-VIII стосовно використання поняття «публічна безпека і порядок» з іншими нормативно-правовими актами, де досі використовуються усталені юридичні конструкції «громадська безпека» і «громадський порядок». У процесі розроблення проектів законів та вдосконалення зазначених вище нормативно-правових актів здійснити діалог влади і громадськості.

Взяти за основу при урегулюванні питань із забезпечення правопорядку досвід країн ЄС, де функції надання дозволу на проведення масового заходу покладено безпосередньо на органи поліції. Законодавчо закріпити строк завчасного сповіщення органів поліції. Детально регламентувати підстави та порядок притягнення до відповідальності як учасників, які порушили передбачені правила поведінки, так і організаторів масового заходу, які порушили встановлений порядок проведення масового заходу, з конкретним зазначенням санкцій. Передбачити заборону одержання дозволу на проведення масового заходу в майбутньому, якщо захід організатора було зупинено поліцією. Розширити використання технічних та електронних засобів спостереження, спеціальних засобів. Активно залучати до охорони публічного порядку об'єднання громадян.

Бібліографічні посилання

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19.04.2001 № 4-рп/2001.
2. Лист Міністерства юстиції України «Щодо правового регулювання проведення мирних заходів» від 26.11.2009 р. № 1823-0-1-09-18 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v823-323-09>.
3. Теоретичні проблеми правового регулювань діяльності міліції щодо забезпечень реалізації конституційних прав і свобод громадян : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / І. В. Гамалій. — К., 2000.
4. Конституційні основи формування в Україні правової держави та вдосконалення діяльності міліції : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / С. Д. Гусарев. — К., 1994.
5. Організація діяльності поліції зарубіжних країн : навч. посіб. / Академія управління МВС ; ред. В. Д. Гвоздецький. — К. : [б.в.], 2007.

Бойко Олена Іванівна
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КАТЕГОРІЯ «ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ» ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПОЛІЦІЇ

Поліцейський захід нове поняття, що нещодавно з'явилося в українському законодавстві, а саме із прийняттям 2 липня 2015 року Закону України «Про Національну поліцію». Питання поліцейського заходу ще недостатньо досліджено вітчизняними вченими. Законодавець у статті 29 Закону України «Про Національну поліцію» (далі Закону) під поняттям поліцейського заходу визначає дію або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [1]. При виконанні завдань поліція вживає заходи реагування на правопорушення, що передбачено у Кодексі України про адміністративні правопорушення [2] та Кримінально-процесуальним кодексом України [3]. Під час застосування поліцейських заходів в першу чергу слід пам'ятати про права і свободи людини, які є невідчужуваними та непорушним, і обов'язок держави – захищати життя людини [4], а також не забувати про особисту безпеку.

У Законі «Про Національну поліцію» виокремлено дві групи поліцейських заходів:

2. Превентивні заходи, в свою чергу включають:

- перевірка документів особи;
- опитування особи (за її згоди);
- поверхнева перевірка й огляд (особи, речі, транспортного засобу);
- зупинення транспортного засобу;
- вимога залишити місце й обмеження доступу до певної території;
- обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;
- застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото й кінозйомки, відеозапису, засобів фото- й кінозйомки, відеозапису;
- перевірка дотримання обмежень, установлених законом щодо осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, або інших категорій осіб;
- поліцейське піклування.

3. Поліцейські заходи примусу, до яких належать:

- фізичний вплив (фізична сила);
- застосування спеціальних засобів;
- застосування вогнепальної зброї.

Не залишає поза увагою той момент, що кожний захід має окрему статтю Закону, в яких перераховано підстави, порядок застосування того чи іншого заходу, обмеження, послідовність дій поліцейського.

Досить детальними є статті 45, 46, про застосування спеціальних засобів і вогнепальної зброї. Визначено вичерпні переліки випадків застосування тих чи інших спецзасобів. У статті 46 даного Закону застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу. На відміну від Закону України «Про міліцію» у новому Законі прямо прописані виняткові випадки застосування вогнепальної зброї, також наведено чіткий перелік правил застосування вогнепальної зброї без попередження.

Привертає особливу увагу новий правовий інститут, як поліцейське піклування щодо:

- неповнолітніх осіб віком до 16 років, які залишилися без догляду;
- осіб, які підозрюються у втечі з психіатричного чи спеціалізованого лікувального закладу,
- осіб, які мають ознаки вираженого психічного розладу і створюють реальну небезпеку оточуючим і собі;
- осіб, які перебувають у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратили здатність самотійно пересуватися чи створюють реальну небезпеку оточуючим або собі (для нашої країни це актуально).

Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування.

Повідомлення про права і їх роз'яснення поліцейським може не проводитися у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. Про застосування поліцейського піклування складається протокол.

Поліцейський зобов'язаний надати особі можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи (ст. 41 ЗУ «Про Національну поліцію»).

Отже, у Законі України «Про Національну поліцію» з'явилося нове поняття - поліцейський захід, що застосовується виключно при виконанні повноважень поліції, і має бути законним, пропорційним та ефективним. Тож, покладаємо великі сподівання, що поліцейські заходи превентивного чи примусового характеру будуть застосовуватися поліцією лише при необхідності та в рамках закону, і при цьому права та свободи людини залишаться непорушеними.

Використані джерела:

1. Закон України « Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Кримінальний кодекс України від 13 квітня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.
4. Конституція України. – С.: ТОВ «ВВП Нотіс», 2016. – 56 с.

Репан Микола Іванович,
старший викладач Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

Ігнатів Сергій Олександрович,
викладач Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ СПІВРОБІТНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ З УПРАВЛІННЯМИ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ
З НАДАННЯ ДОПОМОГИ ТА ЗАХИСТУ ПОСТРАЖДАЛИМ
ДІТЯМ ВІД НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї**

Насильство в сім'ї є поширеною проблемою не тільки в Україні, а у всіх країнах світу, з серйозними наслідками для потерпілих і в першу чергу для дітей, в фізичному, емоційному та іншому плані. У сучасних умовах обов'язок держави захистити життя дитини набуває особливого змісту, тому вимагає невідкладного вирішення цілого комплексу питань - правових, законодавчих, організаційних, соціально-економічних, медичних та інших.

Визначена проблема набуває особливої уваги та актуальності в умовах реформування правоохоронної системи, оскільки на практиці виникає безліч проблем у працівників патрульної поліції, ювенальної поліції, дільничних офіцерів поліції, груп швидкого реагування патрульної поліції, т.б. тих підрозділів поліції, які в силу покладених на них завдань першими вживають заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї.

Однією з причин невисокої ефективності надання допомоги та захисту постраждалим дітям від насильства в сім'ї є недостатня взаємодія підрозділів Національної поліції з органами і установами на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї.

Аналіз існуючих наукових напрацювань з обраної тематики, нормативно правових актів вказує на те, що до теперішнього часу в науці належним чином не досліджувався механізм взаємодії Національної поліції з іншими підрозділами, на які покладається формування сучасної правової політики в сфері захисту дітей, які є жертвами насильства в сім'ї.

Вагомий науковий внесок у розробку різних аспектів співпраці органів і установ, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї зробили О.В. Бойко, В.Є. Бондарь, П.О. Власова, М.І. Дмитренко, Г.Є. Запорожцева, Т.Л. Кальченко, О.В. та інші.

Відповідно до Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних Національної поліції з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, затвердженої спільним наказом МВС України та Міністерством України у справах сім'ї, дітей та молоді від 07.09.2009 №3131/386[1] підрозділи Національної поліції проводять роз'яснювальну роботу в сім'ях, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення, повідомляють членів сім'ї про права, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися, та передбачену законодавством відповідальність; приймають та розглядають заяви та повідомлення відповідно до Порядку розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 N 616[2], та нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України; інформують протягом трьох днів про отримання заяви чи повідомлення відповідний структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, а у випадках, коли заява та повідомлення стосується неповнолітнього або недієздатного члена сім'ї - службу у справах дітей та орган опіки і піклування; отримавши заяву чи повідомлення або іншу інформацію про вчинення насильства в сім'ї, вживають передбачених чинним законодавством заходів щодо припинення насильства. У разі необхідності надання потерпілому або правопорушнику першої медичної допомоги викликають бригаду швидкої медичної допомоги; при безпосередній загрозі життю та здоров'ю дитини або інших членів сім'ї, які постраждали від насильства в сім'ї, вживають заходів щодо ліквідації цієї загрози та надають необхідну допомогу у направленні до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї; у разі встановлення в діях особи, яка вчинила насильство в сім'ї, ознак злочину, приймають рішення відповідно до Кримінально-процесуального кодексу України, а у випадку встановлення ознак адміністративного правопорушення - відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення що-кварталу у межах своїх повноважень надають відповідним структурним підрозділам, відповідальним за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї інформацію.

Для визначення повного кола обов'язків звернімося до Закону України "Про попередження насильства в сім'ї". У ст. 6 зазначено, що в Національній поліції заходи щодо попередження насильства в сім'ї здійснюють дільничні офіцери поліції та ювенальна превенція[3]. Однак, на теперішній час, список вказаних підрозділів поповнився новими підрозділами поліції: патрульна полі-

ція та групи швидкого реагування патрульної поліції, які утворилися в процесі реформування органів внутрішніх справ і які в силу покладених на них завдань також вживають заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї[4].

З огляду на тему дослідження розглянемо повноваження Управління ювенальної превенції Національної поліції та Управління служб у справах дітей

Недоліком в роботі ювенальної превенції, на нашу думку, є те, що на теперішній час працівники вказаних підрозділів використовують в своїй діяльності наказ МВС від 19.12.2012 № 1176 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей» [4], який на даний час не враховує всі ті зміни, які відбулися в державі за останній час, в тому числі і з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» [5]. Однак необхідно вказати на позитивні зміни у критеріях оцінки діяльності підрозділів ювенальної превенції. Якщо раніше основним критерієм оцінки досягнення цілей попередження адміністративних правопорушень на практиці було зниження рівня правопорушень на ділянках, що обслуговуються, тобто превалював кількісний підхід, то на теперішній час увага приділяється якості попередження. Звісно, перехід до якості попередження правопорушень від кількості займе не один рік, але початок цьому підходу покладений.

На підставі аналізу Типових положень про службу у справах дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2007р. №1068[6]. Основними завданнями служби є: реалізація на відповідній території державної політики з питань соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень; розроблення і здійснення самостійно або разом з відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями усіх форм власності, громадськими організаціями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей; координація зусиль місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності у вирішенні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності; забезпечення додержання вимог законодавства щодо встановлення опіки та піклування над дітьми, їх усиновлення, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї; здійснення контролю за умовами утримання і виховання дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей усіх форм власності; ведення державної статистики щодо дітей; ведення обліку дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок); визначення пріоритетних напрямів поліпшення на відповідній території становища дітей, їх соціального захисту, сприяння фізичному, духовному та інтелектуальному розвитку, запобігання дитячій без-

доглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень.

Необхідно зазначити, що для підвищення ефективності взаємодії співробітників Національної поліції з управліннями служби у справах дітей з надання допомоги та захисту постраждалим дітям від насильства в сім'ї потрібно впровадження нових форм і методів попередження правопорушень пов'язаних з насильством в сім'ї, удосконалення правової основи їх діяльності, яка багато в чому не відповідає вимогам часу. Тому необхідним є не просто її вдосконалення, а якісно нове оформлення.

Використані джерела:

1. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та Міністерства внутрішніх справ України № 3131/386 від 07.09.2009 «Інструкція щодо порядку взаємодії структурних підрозділів відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї». Режим доступу : // zakon.rada.gov.ua.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу» від 26 квітня 2003 р. № 616. Режим доступу : // zakon.rada.gov.ua.

3. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001р. Режим доступу : // zakon.rada.gov.ua.

4. Наказ МВС від 19.12.2012 № 1176 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей». Режим доступу : // zakon.rada.gov.ua.

5. Закон України « Про Національну поліцію» // Відомості Верховної Ради (ВВР),2015,№4041,ст.379. Режим доступу://http://zakon3.rada.gov.ua /laws/show/580-19

6. Постанова КМУ від 30.08.2007 № 1068 «Про затвердження типових положень про службу у справах дітей». Режим доступу : // http://zakon3 .rada.gov.ua/laws/ show/1068-2007-%D0%BF

Тимофєєв Володимир Павлович,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Денисенко Євгенія Миколайовна
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦЗАСОБІВ ПОЛІЦІЄЮ
ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ**

На даному етапі державотворення дуже гостро стоїть питання припинення масових порушень громадського порядку, де важливу роль відіграє можливість застосування поліцейськими заходів, спрямованих на припинен-

ня правопорушень. Поліцейські для виконання покладених на них обов'язків з охорони прав та свобод людини, охорони громадського порядку та найбільш цінних для суспільства відносин наділені виключними повноваженнями. Такий перелік основних повноважень визначається у законодавчому порядку, а саме ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», для виконання яких поліцейський уповноважений застосовувати адміністративно-примусові заходи. Серед таких заходів найвищу сходинку посідають заходи примусу, адже саме вони є найбільш ефективними для припинення правопорушення. Заходами примусу є сукупність дій та прийомів, визначених законодавством України, які обмежують права та свободи людини і спрямовані на виконання поліцейськими покладених на них державою повноважень. «Поліція під час виконання повноважень, визначених законом України «Про Національну поліцію» уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- фізичний вплив;
- застосування спеціальних засобів;
- застосування вогнепальної зброї» [1].

В умовах припинення масових порушень громадського порядку, ми вважаємо, найбільш пропорційним поліцейським заходом є застосування спецзасобів.

При виконанні службових обов'язків, захисту публічного порядку та безпеки, боротьби зі злочинністю поліцейський має право застосовувати спеціальні засоби, визначені законодавством України. Законодавство не містить режиму використання спеціального засобу, вказуючи на можливість їх застосування виключно за призначенням [2, с.170].

Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу - це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин [1].

На даному етапі формування демократичних держав та поширення гуманістичних засад застосування спецзасобів є більш доцільним, адже їх застосування має на меті тимчасове обмеження прав і свобод людини шляхом здійснення певного впливу (фізичного або психічного), тобто уникнення нанесення суттєвої шкоди правопорушнику, у той час, як застосування вогнепальної зброї є крайнім заходом примусу і вимагає активних дій поліцейського.

Необхідно зазначити, що поліцейський захід примусу (рівно як і превентивний) застосовується виключно з метою виконання повноважень поліції і повинен бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним. Порядок застосування превентивних та примусових заходів здебільшого регулюють

норми адміністративного права, що включають норми законодавства або адміністративно-правові норми актів виконавчих органів [3, с.175].

Законодавством визначається ряд спеціальних засобів, призначених для забезпечення публічного порядку, а статтею 45 закону України «Про Національну поліцію» регламентується загальний порядок їх застосування. Таким чином, законодавець обмежує правоохоронців у неправомірних діях під час застосування спеціальних засобів.

Отже, застосування спеціальних засобів як однієї із складових заходів примусу є досить ефективним явищем саме під час припинення громадських правопорушень, адже являє собою сукупність заходів, спрямованих на припинення правопорушення і мінімізацію спричинення шкоди особі.

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02. 07. 2015 р. № 580-VIII / (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379)
2. Науково-практичний коментар розділу IV «Повноваження поліції» та розділу V «Поліцейські заходи» Закону України «Про національну поліцію» : науково-практичний коментар / кол. авт. – Х. : Право, 2016. – 178 с.
3. Чернуха К.С. Забезпечення прав громадян при застосуванні поліцейських заходів працівниками Національної поліції. / [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/425/Nac_policiya_Ukr_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Гіденко Євген Сергійович

викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Реформування правоохоронних органів відзначається певними труднощами, пов'язаними з необхідністю здійснення даної процедури у дуже стислі строки і значної «політизації» цього процесу. Тим більший науковий інтерес уявляє процес реформування поліції, тим більше він для діючих практичних працівників і викликає певний резонанс у суспільстві. Серед таких сумнозвісних подій, пов'язаних з вогневим контактом поліцейських: поранення сторонньої особи в автомобілі, затримання патрульними поліцейськими за порушення правил дорожнього руху[1] та «розстрілів» поліцейських у різних містах України.[2]

На сьогодні у складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення, а також можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення (ч. 3, 4

ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію»).

Основними завданнями поліції відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Перелічені завдання є загальними та обов'язковими до виконання всіма підрозділами поліції незалежно від напряму виконуваної роботи і покладених на них безпосередніх обов'язків. У своїй діяльності поліція як центральний орган виконавчої влади не повинна виходити за межі своїх повноважень, передбачених у ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», якщо іншими законами не буде передбачено їх перелік як додаткових. Виходячи зі змісту повноважень поліції, можливо виокремити чотири основні способи впливу на публічний порядок і безпеку:

- а) публічно-сервісна (адміністративна) діяльність;
- б) превентивна та профілактична діяльність;
- в) кримінальна (оперативно-розшукова) діяльність;
- г) діяльність з досудового розслідування.

Діяльність органів досудового розслідування полягає у встановленні доказів і закріпленні слідів злочинних дій, які порушують громадський порядок, з метою викриття правопорушника та забезпечення умов для притягнення його до кримінальної відповідальності шляхом використання норм кримінально-процесуального законодавства. Ця функція притаманна органам досудового розслідування. Про це йдеться у п. 6) ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» як повноваження поліції зі здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності».

У оперативно-розшуковій діяльності поліція за допомогою специфічних заходів виявляє посягання на громадський порядок, а саме як зазначено у п. 7) ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію»: «розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом».

Профілактична діяльність поліції, є всеохоплюючою та виступає складовою частиною всіх напрямків її діяльності як метод похідний від загального методу переконання, хоч у громадських місцях частіше перебуває патрульна поліція.

Публічно-сервісна (адміністративна) діяльність – це виконавчо-розпорядча (владна), нормативно врегульована, яка здійснюється в інтересах громадян і держави та спрямована на забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів, громадського порядку, громадської безпеки та боротьбу з правопорушеннями. Саме їй відводиться найбільша увага законодавцем. Так, це повноваження, передбачені пп. 3-5),

пп. 8-14) ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію».

Специфіка охорони громадського порядку та безпеки нині проявляється в нестиковці нормативно-правового забезпечення із реаліями роботи поліцейських підрозділів, з потребою вдосконалення та перерозподілу повноважень між існуючими підрозділами, введення декотрих із них у правове поле. Пояснімо, про що йдеться.

Із цього переліку видно, що в системі поліції немає підрозділів конвою, дільничних інспекторів, дозвільної системи та Державтоінспекції, які раніше входили у блок підрозділи поліції громадської безпеки, який реформовано та скорочено. Якщо нова патрульна поліція стала конгломератом колишньої Державтоінспекції та патрульно-постової служби, що дійсно є обґрунтованим з точки зору змісту її діяльності та форм адміністративної діяльності, яку вони здійснюють, то інші указані підрозділи опинились у правовому «вакуумі», хоча й продовжують виконувати свої обов'язки в системі Міністерства внутрішніх справ України.

Водночас, враховуючи заявлену в Законі України «Про Національну поліцію» її структуру, чимало змістовних і досить об'ємних із передбачених у його ст. 23 основних повноважень поліції залишились без відповідних суб'єктів виконання.

Слід зазначити й наступні прогалини. Де-юре, у законі зазначається назва та зміст діяльності нового підрозділу – спеціальної поліції, яка має повноваження з несення служби в зоні відчуження та зоні безумовного (обов'язкового) відселення Чорнобильської АЕС, на виконання Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи»; участі у рятуванні людей і майна при стихійних лихах, катастрофах, інших надзвичайних ситуаціях; забезпечення готовності поліції до дій при виникненні надзвичайних ситуацій; координації діяльності підрозділів у районах забруднення, підготовки зведених загонів до дій, які можуть виникнути при надзвичайних ситуаціях на атомних станціях України. Де-факто, даний підрозділ ще в стадії проекту, адже актуальність його створення безперечна, проте, не гостро стоїть на порядку денному.

У той же час, у розглядуваному законі немає згадки про забезпечення діяльності спеціальних установ поліції з організації роботи ізоляторів тимчасового тримання, спецприймальників для осіб, підданих адміністративному арешту, а також конвоювання в установленому порядку заарештованих і затриманих. Їх набір лише розпочато, а законодавство що регламентує діяльність поліцейських конвойної служби відсутнє.

Крім цього, на практиці склалася ситуація, в якій для забезпечення перелічених вище функцій поліцейського у територіальних підрозділах створені Управління превентивної діяльності Головного Управління Національної Поліції, як самостійний підрозділ, що працює «на противагу» новому Управлінню патрульної поліції, який не у повному обсязі взаємодіє з ним, хоча має перехресні функції, пов'язані з охороною публічного порядку та безпеки.

Бібліографічні посилання

1. В Києве полиция застрелила человека во время погони [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://korrespondent.net/city/kyev/3625894-v-kyeve-polytsyia-zastrelyla-cheloveka-vo-vremia-pohony>
2. На Київщині розстріляли п'ятьох поліцейських [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/na-kiyivschini-rozstrilyali-p-yatoh-policeyskih-818743.html>
3. Про Національну Поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – ч. 3, 4 ст. 13.

Джафаров Шахлар Зорябович,
курсант 2 курсу ФПФODP
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сирогченков Дмитро Юрійович,
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ
УМОВАМИ НАВЧАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ**

Серед головних аспектів стрімкого та продуктивного розвитку тієї чи юридичної особи чи установи є продуктивність саме оптимізованої штатної структури, що представляє собою висококваліфікованих фахівців певної сфери діяльності та поділу даної установи на структуровані підрозділи з метою більш детального аналізу та вирішенню окремих задач.

Так як, орган Національної поліції вирішує не менш важливі питання у житті держави та суспільства, підготовка кадрового забезпечення у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання системи МВС має вагоме значення для забезпечення, в майбутньому, певного рівня публічної безпеки та протидії злочинності.

Щодо цього питання у сфері юридичної науки знайшлося чимало однодумців, які неодноразово звертали увагу на дану проблему, серед них можна відзначити: Катеринчука І.П., Фелик В.І., Андреев А.В., Брильов М.О., Захаров В.П. та інші.

На сьогоднішній день висококваліфіковані фахівці є запорукою успішного функціонування будь-якої установи, тому до призначення особи на посаду встановлюються чималі вимоги, які потребує і посада поліцейського, а подекуди, деякі вимоги є більш вагомими, оскільки спираються на специфіч-

ну діяльність роботи поліцейського. Вимоги для кандидата на службу поліцейського закріплено у ст. 49 закону України “Про Національну поліцію”, а також його права та обов’язки закріплені у цьому ж законі [1].

Так як система підготовки кадрів для органів Національної поліції є дуже розгалуженою, певне місце в ній займають вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання. А якщо належне правове забезпечення не надається у вищезгаданій установі, таким чином погляди на вагомий прогрес у діяльності поліції так і залишаються мріями.

Якщо розглянути ч.3 ст. 13 закону України “Про Національну поліцію”[1] бачимо певні функціонуючі підрозділи органу Національної поліції, але серед них немає здобувачів вищої освіти, тому постає питання, щодо їх правового статусу.

Серед опрацьованих законів, правовий статус здобувачів вищої освіти знайшов відбиток у ч.10 ст. 33 закону України “Про вищу освіту” згідно якого: «Університет, академія, інститут можуть мати у своєму складі військовий навчальний підрозділ (навчальний підрозділ із специфічними умовами навчання - військовий інститут, коледж, факультет, кафедра військової підготовки або відділення військової підготовки), який проводить за певними ступенями вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів) для подальшої служби на посадах сержантського, старшинського, офіцерського або начальницького складу з метою задоволення потреб відповідно Міністерства внутрішніх справ України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту...» [2]

Постає питання щодо взаємозв’язку здобувачів освіти у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання та органом Національної поліції, відповідь була знайдена у п. 301 ч. 4 ст. 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року “Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України” № 878, згідно якого: “організовує та здійснює медичне обстеження, у тому числі психофізіологічне, з метою визначення за станом здоров’я та фізичного розвитку придатність кандидатів на службу в поліцію, поліцейських, кандидатів на навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, курсантів і слухачів таких навчальних закладів, а також придатність до військової служби кандидатів на військову службу за контрактом та військовослужбовців Національної гвардії.”[3]

Таким чином вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання системи МВС майже нічим не відрізняються від інших цивільних закладів, різниця лише у словах “зі специфічними умовами навчання”. Б. Ма-

лише зазначає, що під «специфічними умовами навчання» розуміються всього на всього посилені вимоги фізичної підготовки студентів, дещо більшому акценті на вивченні дисциплін кримінального блоку (кримінальне право та процес, криміналістика та криминологія), проживання у гуртожитках казарменого типу, носіння спеціальної форми, стройову підготовку та доступ до низки внутрішніх документів МВС та поліції, які регламентують порядок проведення негласних слідчих дій. Враховуючи можливість більш поглибленого вивчення кримінального блоку у цивільних вузах, важливість “специфічних умов зводиться нанівець”.

На думку А.В. Андреева: “відсутність єдиного центру ускладнює організацію управління підготовкою поліцейських кадрів в єдиному форматі. До того ж сама система підготовки поліцейських кадрів містить безліч застарілих норм, що регламентують особливості казарменого режиму, організації добових нарядів і найважливіше, стройової підготовки. Складно не погодитись із думкою про те, що майбутньому поліцейському важливіше отримати більше годин практики саме оперативної або адміністративної діяльності, а не вдосконалювати майстерність крокування на плацу.”[4].

Ще однією з проблем здобувачів освіти вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання стала відсутність необхідної кількості боєприпасів, які використовуються під час проведення спеціалізованих занять з вогневої підготовки. Дана проблема з’явилась нещодавно, але вже поступово відчутні її наслідки. Через нестачу боєприпасів умови належного вивчення володіння вогнепальною зброєю не відповідають нормам Наказу МВС «Про затвердження курсу стрільб для поліцейських...» №658 (від 07.09.2011).

Отже, на даному етапі розвитку Національної поліції як представницького органу не було приділено увагу правовому забезпеченню та статусу здобувачів освіти вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання як у сфері законодавчо-правового, так – матеріального забезпечення, що є великою прогалиною у законодавстві. Тому необхідно створити необхідні умови навчання з урахуванням сучасних досягнень правової науки та інформаційно-технологічного розвитку з метою найефективнішої роботи правоохоронних органів, органів юстиції та підрозділів Національної поліції у вирішенні усіх суспільних питань, що можуть виникнути при певних взаємовідносинах.

Використані джерела:

1 Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

2. Про вищу освіту : Закон України від 1.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004

3 Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів від 28 жовтня 2015 року № 878 // Офіційний вісник України від 17.11.2015 – 2015. – № 89. – Стор. 43. – Ст. 2972.

Дячкін Михайло Олександрович
аспірант кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРО ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ МАСОВИМ ЗАВОРУШЕННЯМ

Відповідно до ст. 39 Конституції України громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку - з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [1].

Останні тридцять років сучасної історії України, підштовхнули владу і науково-правову спільноту до активного аналізу вітчизняного законодавства, яке сприяє громадському порядку та громадській безпеці, та його вдосконалення. Особливої уваги потребують питання забезпечення громадського порядку і громадської безпеки під час масових зборів громадян. Враховуючи актуальність даної теми, наукове дослідження питань правового забезпечення запобігання груповим порушенням громадського порядку та масовим заворушенням під час організації і проведення масових заходів, у тому числі кримінально-правового, а також контролю за такими заходами з боку правоохоронних органів є необхідним.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», Національна поліція – є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2]. Отже забезпечення порядку, безпеки та законності під час масових зборів громадян покладено на Національну поліцію України. Але закон не розкриває зміст методів, сил та засобів, які поліція має право застосовувати під час проведення масових заходів для вирішення покладених на неї завдань. Вказані питання регламентуються відомчими нормативними актами що, знижує рівень їх юридичної сили і може мати наслідком визнання їх такими, що суперечать чинному законодавству та притягнення до юридичної відповідальності працівників поліції, які діяли відповідно до положень таких нормативних актів. Безумовно, що питання діяльності національної поліції у зв'язку з масовими заходами, особливо з масовими заворушеннями, потребує розробки та прийняття спеціального законодавства, яке регулюватиме як порядок проведення масових заходів так і правові, організаційні, технічні та інші питання забезпечення публічної безпеки під час їх проведення Національною поліцією.

Наразі в Україні таке законодавство розроблене лише щодо забезпечення правопорядку у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів, проте й досі не прийнятий закон, який би регламентував порядок організації і проведення масових заходів у цілому, що ускладнює забезпечення поліцією публічної безпеки і порядку під час масових заходів. Нормативно-правове регулювання діяльності поліції у визначеній сфері передбачає застосування сили, а тому має здійснюватись виключно на підставі закону бо сьогодення характеризуються значним посиленням громадської активності, яка, нерідко, має прояв у масових заходах різного характеру: політичного, соціального, економічного, культурного, спортивного, гендерного, екологічного тощо.

Масові заходи активно впливають на стан забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. На думку В. В. Заросило, мирні заходи, особливо релігійні, культурно-масові, спортивні та ряд інших не мають великого впливу на стан громадської безпеки, проте, великий вплив на стан громадської безпеки здійснюють політичні заходи, які доволі часто або переростають в масові заворушення, або призводять до групових порушень громадського порядку та масового безладу [3]. Такі заходи передбачають застосування спеціальних правоохоронних режимів, методів та форм [4].

Долинний А.В. виділяє основні види забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів:

1) за етапами здійснення: підготовче, поточне (виконавче) та заключне забезпечення;

2) за ступенем ризикованості масового заходу: масові заходи звичайного та підвищеного ступеня ризику;

3) залежно від кількості учасників масового заходу: забезпечення публічної безпеки і порядку малочисельного масового заходу із кількістю осіб від 10 до 30 чоловік; середньочисельного — від 30 до 100 чоловік; великочисельного — більше 100 чоловік, тощо. [4]

Для впровадження правових заходів забезпечення публічної безпеки і порядку під час масових заходів, окрім розробки та прийняття спеціального законодавств, є необхідним впровадження відповідної підготовки та організації роботи Національної поліції, її належного матеріально-технічного, моніторингового, аналітичного та інформаційного забезпечення. Вирішення питань правового забезпечення діяльності Національної поліції із забезпечення законності під час проведення масових заходів, а також із запобігання масовим заворушенням та їх припинення має позитивно вплинути не тільки на ефективність протидії поліції масовим заворушенням, але і на попередження масових заворушень (своєчасне втручання поліції).

В системі заходів запобігання масовим заворушенням та їх припинення важливе місце посідають і кримінально-правові заходи: розробка і прийняття кримінально-правових норм, які б визначали поняття «масові заворушення» і повною мірою передбачали усі можливі суспільно небезпечні прояви як під час готування масових заворушень так і під час останніх та встановлювали

адекватні покарання за них. Одним із головних завдань залишається забезпечення принципу невідворотності покарання, що полягає у притягненні до кримінальної відповідальності усіх організаторів та активних учасників масових заворушень. Вбачається необхідним підсилення кримінальної відповідальності за масові заворушення та заклики до їх вчинення для певної категорії осіб, наприклад для службових осіб, а також вчинених на виконання злочинного завдання іноземної держави.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню рівня захищеності громадян, держави і суспільства в цілому, а також відповідального ставлення до громадського порядку і громадської безпеки в державі, зростанню відчуття гідності та захищеності у громадян України.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>;
2. Закон України «Про Національну поліцію» [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>;
3. Заросило В. В. Теорія масових заходів та їх вплив на громадську безпеку / В. В. Заросило // Наукові праці МАУП. — 2014. — Вип. 42 (3). — С. 122.
4. Долинний А. В. [Електронний ресурс] Адміністративно-правове забезпечення національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук // Київ — 2017. — с. 4., с. 88-89; Режим доступу в Інтернет ресурсі: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/55172/1/diss_Dolynnyi.pdf.

Іщенко Вікторія Олександрівна,
курсант 2 курсу ФПФОДР
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Поливанюк Василь Дмитрович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ЗАХІД: СУТНІСТЬ ТА СПРЯМУВАННЯ

Одним з провідних напрямків реформи Національної поліції України, яка практично триває і до сьогоднішнього дня, є суттєві правові зміни та механізм їх впровадження. В рамках нового закону – Закону України «Про національну поліцію», який набув чинності 7 листопада 2015 року, перш за все,

формується ідеологія, основним спрямуванням якої є верховенство права та висока пріоритетність прав та свобод людини і громадянина.

Діяльність органу Національної поліції орієнтовна на суспільство та є наріжним каменем забезпечення безпеки громадян та безперешкодного розвитку демократичної, правової, соціальної держави. Тому, доцільним є розкриття сутності та спрямування поліцейського піклування як превентивного поліцейського заходу.

Актуальність даної тематики підкреслює також те, що вона є достатньо новою серед наукових пошуків, проте дослідженням передуючих положень займалась низка вітчизняних науковців, таких як О.М. Бандурка, Є.О. Безсмертний, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, В.К. Шкарупа та ін.

У Законі України «Про Національну поліцію» стаття «Поліцейське піклування» з'являється серед превентивних поліцейських заходів. Превентивні поліцейські заходи орієнтовані на недопущення вчинення правопорушень та захист громадської безпеки, мають чітку профілактичну спрямованість.

Відповідно до тлумачного словника української мови, «превентивний» означає «який попереджає що-небудь, запобігає чомусь» [1]. Отже, провідною метою «поліцейського піклування», першочергово, є запобігання правопорушенням, вчиненим неповнолітніми особами віком до 16 років, які залишилися без догляду; особами, які підозрюються у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вони утримувалися на підставі судового рішення; особами, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі; особами, які перебувають у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратили здатність самостійно пересуватися чи створюють реальну небезпеку оточуючим або собі [2].

Виходячи з вищесказаного, можемо зробити проміжний висновок, що «поліцейське піклування» в нашій державі є основою запобігання адміністративних правопорушень чи злочинів, адже бездіяльність у випадках, передбачених ст. 41, є прямим проявом байдужості до громадян та до попередження злочинів, що є безпосереднім завданням співробітників Національної поліції.

Ключовою метою реформи є, насамперед, фундаментальна зміна відношення суспільства до правоохоронного органу, і основою цієї зміни є налаштування належної взаємодії, зміцнення своєї легітимності та покращення якості власних дій шляхом взаємозв'язку, а також розвитку комунікації між поліцейськими та громадянами.

Піклування з боку поліції свідчить також про формування високого рівня моральності всередині держави, адже така діяльність націлена на взаємодопомогу. Як наслідок, зростає рівень довіри між поліцейськими та населенням, що і є основною метою реформи органів внутрішніх справ.

Таким чином, слід зазначити, що даний превентивний захід є надзвичайно корисним для сучасного становища правоохоронної системи, адже він спрямований як на запобігання правопорушень, так і на налаштування належного контакту та зв'язку між Національною поліцією та громадянами.

Використані джерела:

1. Словник української мови: в 11 томах. — Том 7, 1976. — Стор. 525.
2. Закон України «Про Національну поліцію»: чинне законодавство чином станом на 26 серпня 2015 року: Офіц. Текст. — К.:Алерта, 2015. — 74 с.

Лопасва Олена Миколаївна,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Горелік Дар`я Сергіївна,
курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ
НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ**

На нашу думку питанням забезпечення публічного порядку та безпеки в теперішній час приділяється не досить уваги науковців, оскільки в цьому напрямку наукової діяльності існує не значна кількість наукових праць.

Визначення поняття та особливостей забезпечення публічного порядку та безпеки були предметом дослідження таких вчених, як О.В. Батраченко, Ю.П. Битяк, О.В. Глазова, Є.В. Додін, С.Ю. Жила, А.П. Кармолицький, В.В. Левицька, І.І. Тріска, В.Г. Фатхутдінов та багато інших.

В статті 1 закону України «Про Національну Поліцію» сказано, що Національна поліція України - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.[1, с.3]

В законі використовуються терміни «публічна безпека» і «публічний порядок», але не розкривається їх зміст. В тлумачних словниках термін «публічний» розкривається, як який відбувається в присутності публіки, людей; прилюдний.[2, с.1425]

Поняття «порядок» трактується, як державний, суспільний лад, устрій [2, с.1411]. «Безпека» - це стан, коли кому, чому-небудь ніщо не загрожує [2, с. 561].

На думку В.Г. Фатхутдінова, хоч і пройшла реформа Національної поліції, але поняття «публічний порядок» та «публічна безпека» не стали часто вживаними серед нормативно-правових актів. На його думку, саме через це виникають розбіжності у розумінні, застосуванні та використанні цих понять. [3, с.45].

І.І. Тріска визначає публічний порядок як «публічно-правові відносини, що мають імперативний характер і визначають основи суспільного ладу дер-

жави». На її думку, термін «публічний порядок» та «публічна безпека» повинен бути обов'язково закріплений у публічно-правових нормативних актах держави. [4].

Наша точка зору полягає в тому, що забезпечення публічної безпеки та порядку на пряму залежить від вміння працівниками поліції виконувати тактичні дії та прийоми, які спрямовані на припинення адміністративних, кримінальних правопорушень та вміння правильно підібрати необхідні дії та прийоми згідно до чинного законодавства. Таким чином, кожний захід, дія або вимога, які застосовується працівниками поліції для забезпечення публічної безпеки і порядку повинні бути регламентовані законом України та виконуватись в чіткому тактичному порядку з правильним застосуванням тактичних дій та заходів, для дотримання дисципліни та законності при використанні або застосуванні вище вказаних дій.

Наприклад, згідно статті 42 закону України «Про Національну поліцію» поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї.

2. Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників [1, с.26].

Безпека працівника поліції та громадян залежить від правильності та чіткого виконання тактичних прийомів та дій, які повинні бути видрацювані у працівників поліції до автоматизму.

В зарубіжних країнах для забезпечення публічного порядку та безпеки створений спеціальний поліцейський орган. В різних країнах він називається по-різному. Спеціальний поліцейський орган має коло повноважень у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку. На мою думку, можна взяти приклад з зарубіжних країн та наділити місцеві органи поліції України більшим колом повноваженням для ефективного забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки та порядку.

Отже, для забезпечення публічного порядку та безпеки, важливу роль в дотриманні дисципліни та законності, проведення дій, які спрямовані на забезпечення публічної безпеки та порядку відіграють нормативно-правові акти, які регламентують вище вказані та будь-які інші дії спрямовані на забезпечення публічної безпеки і порядку. Але також велику роль відіграє тактика застосування та використання тактичних методів та прийомів без застосування яких успіх виконання працівниками поліції обов'язків покладених на них державою не можливий.

Використані джерела:

1. Закон України « Про національну поліцію », чинне законодавство станом на 03.11.2015р., К.:А.В. Паливода,- 92с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови, за ред. Т.В. Бусел, 2005-

1728с.

3. Фатхутдінов В.Г. «Громадський vs публічний у дзеркалі правничої герменевтики». Науковий вісник, серія «Юридичні науки». -2015-50с.

4. Тріска І.І. «Особливості визначення правочину таким, що порушує публічний порядок»(електроний ресурс)

Настич Тетяна Миколаївна,
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Тимофєєв Володимир Павлович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПРИ ОХОРОНІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Актуальність теми полягає у тому, що сучасним поліцейським доводиться досить часто застосовувати вогнепальну зброю при охороні громадського порядку та забезпеченні публічної безпеки, а оскільки її застосування є найбільш суворим заходом примусу, то, на жаль, зустрічаються неправомірні випадки застосування вогнепальної зброї, які несуть за собою досить вагомі наслідки.

Метою нашої роботи є дослідження законодавства України та США щодо застосування вогнепальної зброї поліцейськими, виявлення відмінностей та аналогії між ними.

Згідно закону України «Про Національну поліцію» поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю:

1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю;

2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю;

3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;

4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;

5) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;

7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського [1].

Застосування поліцейським вогнепальної зброї без попередження допускається у таких випадках:

1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю [1].

У США не існує будь-якого федерального "закону про поліцію" чи іншого нормативного акта, який детально регулює її повноваження. Так, наприклад, аж до початку 1970-х років поліцейські департаменти США годинами навчали своїх співробітників поводитися з вогнепальною зброєю, але при цьому відправляли їх на вулиці без будь-яких чітких письмових вказівок щодо того, за яких обставин вони мають (і за яких - не слід) його застосовувати. Вперше письмове керівництво щодо застосування сили та вогнепальної зброї було видано шефом поліції Нью-Йорка в 1972 році. Незважаючи на те що його приклад наслідували багато департаменти, будь-якого загальнофедерального правового стандарту застосування поліцією сили не існувало аж до середини 1980-х років.

Найважливіше значення в даному контексті мало рішення у справі "Теннессі проти Гарнера" (1985 р.), в якому суд визнав неконституційним законодавчо закріплене в багатьох штатах "правило втечі злочинця", що дозволяло поліцейському вдатися до використання вогнепальної зброї (аж до заподіяння смерті) щодо незброєного підозрюваного, що здійснює спробу до втечі під час затримання. Відтепер застосування крайній захід силового примусу визнавалося законним і обґрунтованим лише в тому випадку, якщо були підстави вважати, що підозрюваний представляє істотну загрозу для життя чи здоров'я працівника поліції або інших осіб.

На даний момент в США існує лише два національні стандарти застосування поліцією сили: заборона застосування вогнепальної зброї проти незброєного втікаючого злочинця і більш широкий - заборона застосування будь-яких заходів силового примусу без наявності на те об'єктивної необхідності [3].

У США поліцейський може відкрити вогонь, коли дії злочинця загро-

жують його життю і життю оточуючих, тобто в крайньому випадку. Після правомірності застосування зброї завжди розглядає суд. Якщо з'ясується, що поліцейський не впевнився, що перед ним дійсно злочинець і вистрелив, то він розплачується за це тюремним терміном. Коли правосуддя стає на бік поліцейського, його можуть навіть нагородити [2].

Отже, в українському законодавстві правила застосування вогнепальної зброї працівниками поліції є більш ширшими та зрозумілішими, а отже неправомірне застосування вогнепальної зброї повинно бути меншим. На практиці українським поліцейським легше наважитись застосовувати вогнепальну зброю, знаючи законодавство. У Сполучених Штатах Америки немає певних правил застосування вогнепальної зброї, поліцейський сам вирішує чи потрібно у даній ситуації її застосування, і саме суд при розгляді справи визначає чи правомірним було її застосування.

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015. / [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
2. Когда полицейские могут стрелять. / [електронний ресурс]. – Режим доступу: (<http://vgoru.org/index.php/template/novini-ukrajini/item/2583-kogdapolitsejskiemogutstrelyat>)
3. Снайперы в толпе Штурмовые и снайперские винтовки, светошумовые гранаты - в арсенале стражей порядка в Фергусоне Текст: Иван Петров [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (<https://rg.ru/2014/08/21/zimin.html>)

Чепеляк Карина Валеріївна,
курсант 2-ого курсу ФПФОДР
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Поливанюк Василь Дмитрович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА
УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ**

Як відомо, на сьогоднішній день забезпечення ефективного вирішення завдань Національної поліції у сфері протидії злочинності, а тим самим у підтриманні публічного порядку залежить не лише від злагодженої діяльності підрозділів та груп, а й від взаємодії працівників органів внутрішніх справ з

населенням.

Актуальність даної теми полягає в тому, що питання взаємодії правоохоронних органів з громадськістю знаходить своє відображення на всіх ступенях розвитку держави. Тому в останні роки ця проблема викликала не лише громадський, але й науковий інтерес. Причиною дослідження громадської думки стосовно діяльності працівників поліції служить зростання недовіри з боку населення, у сфері захисту прав і свобод людини, що у сукупності становить ефективну протидію злочинності.

Ця тема є досить важливою, саме тому вона знаходить своє широке відображення у наукових працях таких вчених як О.М. Бандурки, Д.С. Каблова, О.В. Тимощука, В.В. Маляренка та ін.

Перш ніж звертатися до законів, де можемо знайти юридичне закріплення діяльності працівників органів внутрішніх справ варто звернутися, перш за все, до Конституції України, яка закріплює право громадян на свободу, безпеку, право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод [1].

Основні положення взаємодії працівників поліції з населенням закріплені в тих нормативно-правових документах, які власне, регламентують діяльність органів внутрішніх справ. Не є виключенням закон України «Про Національну поліцію», котрий одним із основних принципів діяльності поліції закріпив таке положення: діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.[2, ч.1 ст. 11].

Наслідком цього стало запровадження на законодавчому рівні основним критерієм оцінки ефективності діяльності правоохоронців рівень довіри населення до Національної поліції, а не рівень розкриття злочинів, котрим керувалася міліція.

Кажучи про взаємодію населення з поліцією необхідно мати на увазі, що така співпраця має на меті підтримати належний стан публічного порядку в громадських місцях та на вулицях, тим самим знижуючи рівень вуличної злочинності, шляхом залучення до таких спільних заходів більшу кількість населення. Збільшення чисельності громадських формувань стосовно охорони публічного порядку, а також ефективність їх роботи становить необхідну потребу сьогодення.

Не менш важливим напрямком у цьому питанні є нормативно-законодавчий аспект. Як вже зазначалося раніше, що у багатьох сучасних нормативних актах міститься ряд вимог до працівників поліції стосовно забезпечення взаємодії з населенням. Проте поряд з базовими документами, на сьогоднішній день існують такі нормативні акти, які на законодавчому, а також на галузевому рівні регулюють саме цю проблематику. Прикладом може слугувати закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону» від 22.06.2000 р. № 1835 [3].

Аналізуючи вище викладене, можна зробити такі висновки:

- вдосконалення взаємодії поліції з громадськістю є необхідною умовою існування необхідної довіри громадян до законних представників, а також до влади в цілому;
- організація напряму діяльності поліції, що заснована на підтримці населення і спрямована на зменшення злочинів повністю відповідає умовам сучасності;
- існує реальна необхідність у розробці, а згодом і прийнятті нормативних актів, що будуть регламентувати такий аспект правоохоронної діяльності як на галузевому так і на державному рівні (закони України, накази Міністра внутрішніх справ).

Таким чином, підводячи підсумок всього вище наведеного, хотілося б наголосити на тому, що з метою якісного та ефективного реформування правоохоронної системи нашої держави, а також підвищення діяльності працівників Національної поліції у сфері протидії злочинності на сьогодні необхідним елементом є співпраця громадськості з поліцією. Це насамперед напрямок діяльності працівників певної території, в межах якої проживає громада, а також удосконалення дій певних громадських формувань з метою охорони публічного порядку. Все це є необхідним, перш за все, для того, щоб існувала довіра громадян до правоохоронних органів, а згодом і до державної влади.

Незаперечним є той факт, що залучення населення до правоохоронної діяльності посідає найвищу сходинку задля забезпечення ефективної діяльності поліції у аспекті охорони публічного порядку, а також профілактиці розкриття кримінальних та адміністративних правопорушень.

Отже, можна дійти висновку, що участь правоохоронних органів у вирішенні проблем певної території, де проживає громада, а також удосконалення дій громадянських формувань стосовно охорони публічного порядку - все це вимоги сучасності, які посідають місце нагальних проблем, без яких неможливе якісне реформування правоохоронної системи України.

Використані джерела:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. // ВВР України. 1996. - №30. – Ст. 141
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 р. № 58-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
3. Закон України « Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» : від 22.06.200 р. // ВВР України. – 2000. - №40. – Ст. 338.

Федорова Юлія Олегівна,
курсант 3-го курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Мислива Оксана Олегівна,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ

Права, свободи та законні інтереси громадян є основоположною частиною Конституції України. Вирішення проблем прав людини в ній характеризується принципово новими для України підходами. Поняття прав людини відображає той факт, що за кожною особою визнається певний комплекс природних, невід'ємних прав та властивостей, які зумовлюються самим фактом існування людини і мають розглядатися як гарантії її гідності.

Важливу роль прав і свобод громадян у правовій державі відзначає і В.Л. Ортинський, який наголошує, що саме права і свободи людини і громадянина служать необхідним засобом для досягнення волі, всебічного і гармонійного розвитку особистості [1, с. 155].

В цілому, термін “право”, у суб'єктивному значенні, означає вид і міру можливої поведінки людини, здійснення тих чи інших дій, закріплених у нормативно правових актах; термін “свобода людини” – самостійний вибір індивідом варіанта своєї поведінки. Отже, термін “свобода” більш широке поняття у порівнянні з правом, хоч в цілому провести чітке розмежування між ними важко.

А. Головистікова і Д. Дмитрієв розрізняють поняття “права”, “свободи”, вони відзначають у цих поняттях подібність і відмінність. Подібність визначається через правову можливість. Відмінність проявляється в тому, що права свідчать про можливість отримання певних благ, а свободи – про можливість уникнути обмежень з боку держави. Таке розмежування, на думку авторів, має практичне значення. Якщо держава закріпила в законі право, то вона бере на себе відповідальність по його забезпеченню. У випадку надання суб'єктам свободи держава бере на себе функції контролю, щоб індивід не міг використати цю свободу на шкоду іншим особам і самій державі [2, с.623].

Отже, враховуючи вищевикладене можна зробити висновок, що права,

свободи та законні інтереси громадян є великою цінністю, яку у першу чергу мають берегти правоохоронні органи згідно із ст.1 Закону України “Про національну поліцію”. Нажаль, на практиці реалізувати це досить складно, тому що на сьогоднішній день Національна поліція України переживає певні складності.

Ефективне функціонування Національної поліції України є необхідною умовою захисту конституційного ладу, забезпечення законності і правопорядку, дотримання прав і свобод людини. Від діяльності працівників Національної поліції України значною мірою залежить успішність реалізації національних інтересів та стабільність суспільного розвитку держави [3].

У сучасному світі проблеми захисту прав і свобод людини виходять далеко за межі ведення окремої держави. Ступінь реалізації прав людини в державі багато в чому залежить від неухильного дотримання та виконання законів. Європейські стандарти прав та свобод людини інколи можуть бути безпосередньо спрямовані на регламентацію діяльності поліції та її посадових осіб.

Компетенція Національної поліції щодо реалізації європейських стандартів прав людини отримує прояв у різних сферах її діяльності, зокрема під час охорони публічної безпеки і порядку.

На підставі аналізу та узагальнення зарубіжного досвіду забезпечення поліцією публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів запропоновано використати в Україні наступні його позитивні аспекти: 1) покладення функції надання дозволу на проведення масового заходу безпосередньо на органи поліції (країни Європейського Союзу); 2) законодавче закріплення строку завчасного сповіщення органів поліції (країни Європейського Союзу); 3) детальна регламентація підстав та порядку притягнення до відповідальності як учасників, які порушили передбачені правила поведінки, так і організаторів масового заходу, які порушили встановлений порядок проведення масового заходу, з конкретним зазначенням санкцій (країни Європейського Союзу); 4) заборона одержання дозволу на проведення масового заходу в майбутньому, якщо захід організатора було зупинено поліцією (Швеція); 5) сприяння тісній співпраці та обміну відповідною інформацією між поліцейськими підрозділами, підтримання зв'язку поліції з громадянами (Великобританія та інші країни Європейського Союзу); 6) розширення використання технічних та електронних засобів спостереження, спеціальних засобів; 7) залучення до охорони громадського порядку об'єднань громадян. [4, с.166]

Отже, для вирішення проблеми стосовно захисту прав, свобод та законних інтересів громадян, на нашу думку, може бути обмін досвідом з іншими країнами і реалізувати здобуті знання на практиці.

Використані джерела:

1. Ортинський В.Л. Гарантії прав і свобод людини і громадянина – основа формування правової держави: Збірник тез учасників I-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції «Захист прав і свобод людини і громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 25 квітня 2012р.) / НУ «Львівська політехніка». – Львів, 2012. – С. 3–

2. Головистикова А.Н., Дмитриев Ю.А. Проблемы теории государства и права: Учебник – М.: Эксмо, 2005. – С. 623.
3. Денисюк Д. Завдання національної поліції України: проблеми законодавчого закріплення / Д. Денисюк // Підприємництво, господарство і право. – 2016. - №8 – С. 100-104.
4. Крапивін Є. Права людини в діяльності української поліції – 2015. Науково-практичне видання / Упоряд. Крапивін Є.О. – К. : Асоціація УМДПЛ, 2016 р. – 408 с.

Штирхунова Альона Дмитрівна,
курсант 2-ого курсу ФПФОДР
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Поливанюк Василь Дмитрович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

У час реформування системи правоохоронних органів, а також при активному залученні працівників національної поліції до участі у антитерористичній операції проблеми безпеки працівників правоохоронних органів стоять особливо гостро та становлять національні інтереси держави.

Згідно зі ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».[1] Реалії сьогодення, не проста політико-економічна ситуація у державі та підвищенні криміногенної обстановки в Україні вимагають від держави рішучих заходів що до забезпечення національної безпеки та, в особливу чергу, безпеки правоохоронців.

За останні роки різко збільшилась кількість фактів групових порушень громадського порядку, а також різного роду нападів на працівників ОВС, тому дуже різко постає питання забезпечення громадського порядку та законності і, як наслідок, – забезпечення особистої безпеки працівників в екстремальних умовах. Встановлення саме юридичного аспекту є вирішальним та рушійним напрямком найефективнішого вирішення даної проблеми.

Слід зазначити, що у ряді розвинених європейських країн, таких як Франція, Німеччина та Великобританія, співробітники поліції мають суттєвий рівень юридичного захисту не тільки під час надзвичайних ситуацій, а й навіть при найменшій загрозі їх виникнення, що дозволяє їм

почувати себе захищеними і, як наслідок, суттєво підвищує показник ефективного виконання покладених на них обов'язків.

Варто зазначити, що проблемні питання дій працівників національної поліції в екстремальних ситуаціях, з точки зору юридичного забезпечення, у своїх роботах висвітлювали такі вітчизняні вчені, як О. М. Бандурка, О. В. Тимченко, О. В. Шаповалов, М. І. Іншин, Р. А. Калюжний, С. В. Ківалов, Я. Ю. Кондратьєв, Ю. Ф. Кравченко, М. В. Корнієнко, С. О. Кузніченко, В. Г. Лукашевич, Н. П. Матюхіна, О. І. Остапенко, В. П. Петков, С. В. Петков, О. П. Рябченко та інші.

Проведені дослідження та аналіз висновків вітчизняних науковців дає змогу стверджувати, що, працівник національної поліції під час виконання своїх службових обов'язків, у момент настання екстремальних ситуацій є недостатньо захищеним з боку держави, у тому числі через відсутність у відсутність у нормативній базі МВС України поняття екстремальної ситуації. Виходячи з об'єктивних обставин, складається ситуація, коли екстремальна ситуація як відображення об'єктивної реальності виникає, обставини події змушують працівника поліції діяти відповідно до обстановки, що склалася, а під час юридичної оцінки ситуації в цілому і прийнятті процесуального рішення за фактом, у зв'язку з відсутністю поняття «екстремальна ситуація», працівник поліції не знаходиться під захистом закону та держави, а й, як найчастіше буває, притягується до дисциплінарної, а інколи і кримінальної, відповідальності.

Таким чином ситуація, що склалася не тільки негативно впливає на роботу окремих працівників національної поліції, а ще й демотивує інших працівників правоохоронних органів виконувати свої професійні обов'язки через ризик, у зв'язку з недосконалістю нормативно-правової бази, бути покараним за свої дії що ставить під загрозу не тільки ефективність роботи національної поліції як центрального органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а ще й національну безпеку України в цілому.[2]

На нашу думку, нормативне визначення екстремальних ситуацій у діяльності працівників правоохоронних органів дасть змогу вирішити найбільш проблемні питання особистої безпеки працівників правоохоронних органів та забезпечить більш ефективне виконання покладених на національну поліцію обов'язків, в умовах реформування системи МВС України.

Використані джерела:

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Яковлєв Олександр Вікторович
головний науковий співробітник відділу
науково-методичного забезпечення участі
прокурорів у кримінальному провадженні
Науково-дослідного інституту
Національної академії прокуратури України

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ МАСОВИХ АКЦІЙ

Слід зазначити, що засоби криміналістичної техніки допомагають ефективно не лише розслідувати та розкривати, а також і попереджати злочини. Використання таких засобів і методів має превентивний характер, тобто перешкоджає вчиненню злочину та допомагає його виявленню.

Одним із прикладів техніко-криміналістичного забезпечення безпеки проведення масових заходів є організація превентивних заходів із забезпечення вибухобезпеки за участі спеціалістів-вибухотехніків відповідних вибухотехнічних підрозділів Національної поліції та Служби безпеки України.

Оскільки, зважаючи на останні події в Західній Європі (22 травня 2017 вибух на стадіоні «Манчестер Арена» під час концерту співачки Аріани Гранде, 12 квітня 2017 вибухи у Дортмунді напередодні чвертьфінального матчу Ліги чемпіонів між місцевою «Боруссією» та «Монако»), нехтування потребою застосування засобів та методів криміналістичної техніки під час проведення масових заходів призводить у більшості випадків до суттєвого погіршення захищеності громадян та зниження рівня громадської безпеки.

Одним із показових прикладів вітчизняної практики успішної організації заходів безпеки із залученням спеціалістів-вибухотехніків стало проведення пісенного конкурсу «Євробачення 2017» у м. Києві.

Для здійснення заходів із забезпечення вибухобезпеки під час підготовки та проведення пісенного конкурсу «Євробачення-2017» було залучено особовий склад Департаменту вибухотехнічної служби Національної поліції України та вибухотехнічних підрозділів територіальних органів Національної поліції України у кількості близько 60 співробітників.

Кожного дня спеціалістами-вибухотехніками, відповідно до затвердженого плану, здійснювалися перевірки приміщень і прилеглої території Міжнародного виставкового центру та інших об'єктів задіяних у Євробаченні на предмет виявлення вибухонебезпечних пристроїв та речовин. Ретельно перевірялися на предмет вибухобезпеки також автобуси та автомобілі для транспортування іноземних делегацій.

Згідно з Положенням про Департамент вибухотехнічної служби, затверджене наказом Національної поліції України від 25.08.2016 № 760, одні-

єю з функцій зазначеного Департаменту є участь у проведенні профілактичних заходів за напрямками діяльності, в тому числі огляду приміщень і територій, місць проведення масових заходів на предмет виявлення вибухонебезпечних пристроїв та речовин [1].

Відповідно до Інструкції про поведження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2014 № 653, залучення спеціалістів вибухотехнічних підрозділів до огляду місць масового перебування громадян відбувається наступним чином.

Для участі в проведенні оглядів місць масового перебування громадян вибухотехнічні підрозділи залучаються лише на підставі розпоряджень або доручень керівництва ОВС відповідно до планів забезпечення охорони громадського порядку й громадської безпеки, які розробляються в них.

За результатами проведеного огляду місць масового перебування громадян спеціалісти-вибухотехніки складають акт перевірки об'єкта на наявність вибухових пристроїв, вибухових речовин або конструктивно схожих на них предметів і передають його під охорону відповідним службам та (або) відомствам, які відповідають за охорону зазначеного об'єкта [2].

Варто також згадати і досвід проведення в Україні чемпіонату Європи з футболу 2012 року. На виконання комплексного плану заходів з реалізації Інтегрованої концепції забезпечення безпеки і правопорядку під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу, відповідно до якого у містах України (в яких проводилися футбольні матчі Євро), було створено оперативні мобільні групи, місцем чергування яких були стадіони [3]. До їх складу входили, крім спеціалістів-вибухотехніків з відповідним обладнанням, також експерти-криміналісти, які мали при собі крім уніфікованих криміналістичних валіз ще й мобільні програмно-апаратні комплекси типу «Папілон-М». Одним із завдань експертів-криміналістів було забезпечення обміну дактилоскопічною інформацією з правоохоронними органами держав, команди яких брали участь у чемпіонаті, зокрема про осіб, які вчиняли правопорушення під час спортивних заходів.

На нашу думку, використання сучасних інформаційно-пошукових систем біометричної ідентифікації особистості спроможне значно спростити пошук та ідентифікацію, як «футбольних хуліганів», так і терористів.

Зупинимося більш детально, яку саме криміналістичну техніку застосовують у своїй роботі вибухотехнічні підрозділи.

По-перше, це пересувна криміналістична вибухотехнічна лабораторія (ПКВЛ) – призначена для техніко-криміналістичного забезпечення невідкладних оперативних заходів та слідчих дій на місцях надзвичайних подій, пов'язаних з вибухами і знешкодженням вибухових пристроїв і вибухових речовин.

Така лабораторія дозволяє виконувати весь комплекс робіт з вибухотехніки, криміналістики та кіно-фотодокументування на місці події. До складу

ПКВЛ входять:

- автомобіль спеціального призначення (як правило, мікроавтобус) із розміщеним у його кузові комплексом приладів і апаратів різними криміналістичними комплектами для провадження досліджень на місці події;
- робототехнічний комплекс з комплектом навісного обладнання;
- комплект для експрес-рентгенографії;
- рентгеноскопічний комплект;
- набір механічних пристроїв для дистанційного переміщення предметів (маніпулятори);
- комплект механічних інструментів;
- комплекти спеціальних руйнівників для знешкодження вибухових пристроїв (ВП);
- вибухозахисний костюм;
- вибухозахисний щит;
- генератор радіоперешкод з підкатним візком;
- вибухозахисні контейнери основних типорозмірів на причепі для евакуації та зберігання ВП із зарядом масою відповідно до 0,01 кг, до 0,5 кг, до 1,5 кг, до 5 кг;
- комплект засобів для відеодокументування;
- комплекти освітлювальних засобів;
- засоби зв'язку;
- джерела живлення тощо.

По-друге, під час проведення огляду на предмет виявлення вибухонебезпечних пристроїв та речовин ефективно використовуються газові аналізатори (детектори), що реагують на молекули вибухових речовин, валізи експрес-аналізу вибухових речовин тощо.

Необхідно також відзначити важливість кваліфікованого використання техніко-криміналістичних засобів, правомочних на те суб'єктів. Це зобов'язує останніх досконало знати і правильно застосовувати, як засоби так і прийоми та методи криміналістичної техніки. Правові форми використання техніко-криміналістичних засобів найчастіше розрізняються залежно від процесуального стану суб'єкта, що їх використовує.

Список використаних джерел:

1. Департамент вибухотехнічної служби Національної поліції України (офіційна Веб-сторінка) [Ел. ресурс] / Спосіб доступу: https://www.npu.gov.ua/uk/publish/printable_article/1825129.
2. Наказ МВС України від 09.07.2014 № 653 «Про затвердження Інструкції про поведження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України» [Ел. ресурс] / Спосіб доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0870-14/page2>.
3. Розпорядження КМУ від 27 лютого 2012 р. № 119-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Інтегрованої концепції забезпечення безпеки і правопорядку під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу» [Ел. ресурс] / Спосіб доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/119-2012-%D1%80>.

Андрущенко Іван Вадимович,
слухач магістратури факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Голобородько Денис Віталійович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ

Відповідно до Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року “Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України”» від 14 березня 2016 року № 92/2016, підтримання публічної безпеки і порядку Міністерством внутрішніх справ України та Національною поліцією України визнано одним з основних напрямів розвитку складових сектору безпеки і порядку в державі [1].

Однак нове законодавство у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку Національною поліцією потребує детальнішого теоретичного вивчення.

Забезпечення публічної безпеки та порядку, розв’язання проблем профілактики правопорушень передбачають залучення суспільства, оскільки такі завдання неможливо реалізувати виключно зусиллями правоохоронних органів. Слушною є думка М. Колодяжного, який вважає, що громадськість має потужний антикриміногенний потенціал, використання якого є актуальним для сучасної України. Тому на тлі обмежених фінансових, кадрових, матеріально-технічних та інших можливостей правоохоронних органів у запобіганні злочинності ініціювання активізації процесу залучення громадськості до профілактики правопорушень постає як своєчасний та обґрунтований крок [2, с. 265].

У зв’язку із цим важливого значення нині набуває оптимізація наявної моделі взаємодії поліції та громадськості, що дасть змогу забезпечити належний рівень правопорядку як на державному, так і на регіональному рівнях, а також сприятиме усуненню причин та умов учинення правопорушень.

Законодавство України надає громадянам як представникам громадськості право створювати громадські об’єднання з метою охорони громадського порядку, зокрема захисту життя та здоров’я інших громадян, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань. Зазначені громадські об’єднання, що мають назву «громадські формування з охорони громадського порядку», сприяють органам місцевого самоврядування й органам вико-

навчої влади в запобіганні правопорушенням та їх припиненні. Такі формування створюють на засадах громадської самодіяльності як зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння Національній поліції, асоціації громадських формувань тощо [3, с. 553].

Усі форми участі громадян у забезпеченні публічної безпеки та порядку, а також протидії правопорушенням можна поділити на два різновиди: залучення громадян до діяльності органів державного управління, що покликані забезпечувати підтримання публічного порядку й безпеки, та самостійна участь громадян в охороні громадського порядку [4, с. 28].

Проте найпоширенішими формами участі громадян в охороні громадського порядку історично були добровільні народні дружини (нині – громадські формування з охорони громадського порядку).

Єдиним законодавчим актом, який нині регулює порядок і підстави реалізації права громадян на участь в охороні публічної безпеки і порядку, є Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року.

Відповідно до ст. 12 цього Закону, членами громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону можуть бути громадяни України, які досягли віку 18-ти років, виявили бажання брати участь у зміцненні правопорядку й охороні державного кордону та здатні за своїми діловими, моральними якостями і станом здоров'я виконувати на добровільних засадах взяті на себе зобов'язання. Зазначене членство є виключно добровільним. Тобто громадяни свідомо, за власним переконанням, виявляють бажання долучитися до забезпечення публічної безпеки й порядку за місцем роботи, навчання або мешкання.

Членство в такому громадському формуванні наділяє громадян низкою відповідних прав. Зокрема, ідеться про права вимагати від громадян додержання правопорядку, припинення адміністративних правопорушень і злочинів; у разі підозри в учиненні адміністративних правопорушень та злочинів – перевіряти в громадян документи, що посвідчують їх особу; спільно з поліцейськими затримувати і доставляти осіб, які виявили злісну непокору законним вимогам члена громадського формування з охорони громадського порядку; складати протоколи про адміністративні правопорушення; застосовувати в установленому порядку заходи фізичного впливу, спеціальні засоби індивідуального захисту й самооборони [5].

Важливе значення для організації та діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку в Україні має вивчення й використання позитивного досвіду окремих країн світу.

У західних країнах вважають, що громадськість, як і поліція, відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної правоохоронної діяльності. Ідею співпраці на практиці реалізують у формі конкретних відносин між поліцією та громадянами, за яких вони спільно розв'язують проблеми, наявні на території їх мешкання (здебільшого йдеться про проблеми злочинності).

Отже, на сучасному етапі реформування правоохоронної системи України правозахисна функція держави полягає не лише у створенні системи правоохоронних та інших державних органів з охорони публічного порядку і безпеки, а й у формуванні відповідної законодавчої бази та забезпеченні організаційно-технічних умов для самостійної реалізації громадянами своїх прав шляхом створення особливих інститутів громадянського суспільства – громадських об'єднань з підтримання публічного порядку і безпеки, які покликані відігравати активну роль у захисті інтересів держави та розвитку громадянського суспільства.

Використані джерела:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016.». [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>
2. Колодяжний М. Світова практика участі громадськості у протидії злочинності / М. Колодяжний // Вісник Академії правових наук України. – 2012. – № 3 (70). – С. 265–273.
3. Московець В. І. Форми участі громадськості в забезпеченні громадського порядку / В. І. Московець // Форум права. – 2011. – № 3. – с. 558.
4. Долгополов А. М. Організаційно-правові питання діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Долгополов Анатолій Миколайович. – Київ, 2008. – 268 с.
5. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 черв. 2000 р. № 1835-III .». [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>

Войтюк Марина Петрівна,
слухач магістратури факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник:
Голобородько Денис Віталійович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

В останні роки наша держава активно проводить реформи, оскільки прагне стати повноцінним учасником європейської інтеграції. Свідченням цьому є реформування правоохоронних органів, зокрема міліцію в поліцію, спрямо-

вану служити суспільству та забезпечувати охорону прав і свобод людини та підтримувати публічну безпеку та порядок. Ці зміни так чи інакше впливають на стан суспільних відносин, оскільки перехідний період завжди супроводжується соціальною нестабільністю.

Проведення реформ відповідно призводять до змін у законодавстві. Відповідно 2 липня 2015 року прийнято Закон України «Про Національну поліцію», який визначає правові засади організації та діяльності національної поліції України, статус поліцейських та порядок проходження служби в Національній поліції України [1].

Стаття 1 Закону України «Про Національну поліцію» дає визначення, Національна поліція – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку. У статті 2 даного Закону одне із завдань поліції є надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку.

Питання забезпечення публічної безпеки та порядку є досить новим поняттям для науки адміністративного права, тоді як активно розробляються актуальні проблеми встановлення й забезпечення громадського порядку та безпеки. Різні аспекти даної проблеми знайшли відображення в працях В.В. Доненка, В.О. Заросила, А.М. Подоляки, М.В. Лошицького та інших вчених [2]. На теперішній час вкрай мало наукових публікацій з питань публічного безпеки. Наприклад, Д.О. Беззубов застосовуючи термін «суспільна безпека» фактично як похідний від поняття національна безпека, зіставляє його як «взаємопов'язані спільні інтереси й завдання суспільної та державної систем безпеки, на рівні наддержавної системи за участю громадськості та об'єднань громадян»[3]. Інші науковці І.І. Тріска та В.В. Левицька визначають публічний порядок «як публічно-правові відносини, що мають імперативний характер і визначають основи суспільного ладу держави»[4].

До переліку нормативно-правових актів, які регламентують порядок забезпечення публічного порядку та безпеки органами Національної поліції під час проведення масових заходів слід віднести: Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року, Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та безпеки у зв'язку із підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 8 липня 2011 року [5], Наказ МВС України від 10.08.2016 року № 773 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення публічної безпеки та порядку» [6], Наказ МВС України від 28.07.1994 року № 404 «Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України»[7].

Забезпечення публічної безпеки та порядку працівниками Національної поліції під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, а також під час заходів у публічних місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, пов'язана

в певній мірі з впливом на індивідуальну поведінку і передбачає перш за все впорядкування групового спілкування. З цією метою забезпечується розташування та пересування учасників заходу, відбувається впорядкування потоків громадян та їх поведінки. Для кожного заходу характерні свої особливості, які вимагають постановки різних завдань. За даних умов основним завданням забезпечення публічної безпеки та порядку є: забезпечення успішного проведення заходів; дотримання учасниками заходів правил поведінки; попередження та припинення правопорушень та злочинів, порушень публічного порядку та безпеки. Лише наявність на масових заходах працівників поліції є профілактикою у вчиненні протиправних дій учасниками заходу.

Але окремі випадки свідчать зворотнє, і присутність поліції викликає неприязне ставлення, провокує людей на конфлікт по відношенню до поліцейських. Досить часто зустрічають поліцейські дані проблеми при забезпеченні публічної безпеки та порядку.

За результатами соціологічного дослідження рівень довіри українців до поліції становить 43%, а недовіри до правоохоронців – 21%. Головним фактором такого рівня в новоствореній поліції є скорочення старих кадрів, та не набутий професіоналізм і недостатня практична діяльність в органах поліції, що як наслідок призвело до порушень під час несення служби: безпідставне затримання правопорушників, вчинення дорожньо-транспортних пригод, скоєння правопорушень та злочинів за участю поліцейських. Дані вчинки супроводжуються осудом та негативним ставленням громадян до поліції. Прикорм є те, що через недовіру деякі громадяни не поспішають звертатися до державного органу за допомогою, оскільки не сподіваються отримати необхідних результатів.

Отже, головне завдання, яке покладається на поліцію це охорона прав і свобод людини, підтримання публічної безпеки та порядку, щоб громадяни перебували у безпеці при проведенні заходів. Працівники поліції під час забезпечення публічної безпеки та порядку повинні здійснювати превентивну діяльність, що спрямована на попередження кримінальних та інших правопорушень.

Все ж реформа Національної поліції триває, при спільній, наполегливій діяльності професіоналізм суттєво зростатиме, і рівень довіри суспільства до поліції матиме значно вищі показники.

Використані джерела

1. Закон України «Про національну поліцію»: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 5 жовтня 2016 р.: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016. – 104 с.
2. Кобзар О.Ф. Щодо визначення понять публічної безпеки та порядку/ О.Ф. Кобзар // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 16. – Одеса: Юридична л-ра, 2015. – С. 457-462.
3. Беззубов Д.О. До поняття концепту суспільної безпеки (адміністративний аспект)/ Д.О. Беззубов// Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. - № 5 (139). - С. 73-79.
4. Зозуля І.В. Закон України «Про Національну поліцію»: публічна чи громадська безпека?/ І.В. Зозуля, О.І. Довгань // Форум права. – 2015. – № 5. – С. 85-92.
5. Законом України «Про особливості забезпечення громадського порядку та безпеки у зв'язку із підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 8 липня 2011 року

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3673-17>.

6. Наказом МВС України від 10.08.2016 року № 773 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення публічної безпеки та порядку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16>.

7. Наказ МВС України від 28.07.1994 року № 404 «Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0213-94>.

Драндабула Карина Іванівна,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОМПЛЕКТУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Рушійною силою реформи органів правопорядку мають стати нові кадри Національної поліції, оскільки саме вони забезпечують ефективне використання будь-яких видів ресурсів, наявних у розпорядженні правоохоронного органу. Комплектування підрозділів Національної поліції є одним з першочергових завдань кадрової політики МВС і одним з ключових елементів системи управління Національної поліції.

Відповідно до пункту 5 статті 13 Закону України «Про Національну поліцію» загальна чисельність поліції, що утримується за рахунок коштів Державного бюджету України, до 01 січня 2018 року не може перевищувати 140 тисяч осіб [1]. В п. 45 ст. 4 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» № 877 від 28.10.2015 року встановлено, що Національна поліція, відповідно до покладених на неї завдань, забезпечує організацію роботи з добору, вивчення та комплектування органів Національної поліції кваліфікованими кадрами. Та відповідно до п. 2, ст. 5 цього Положення, з метою організації своєї діяльності, Національна поліція здійснює добір кадрів для центрального органу управління Національної поліції та на керівні посади територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління, формує кадровий резерв на відповідні посади [2].

Відповідно до строків реалізації заходів Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118-р, перерозподіл та скорочення чисельності персоналу мав завершитися до 2017 року та на останньому завершальному етапі реформування органів внутрішніх справ у 2016-2018 роках заплановано завершити реформування системи професійної підготовки поліцейських [3].

Варто зазначити, що реальні події реформи поліції 2015 року випере-

джали її формальне закріплення та набір кандидатів на службу в патрульну поліцію розпочався до набрання чинності відповідного Закону та підзаконних актів. Фактично, перше комплектування патрульної поліції відбувалося поза законом та до прийняття таких важливих регулюючих наказів як Наказ МВС Про організацію добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських від 25.12.2015 року № 1631 [4] та Наказ МВС «Про затвердження Типової форми контракту про проходження служби в поліції та Порядку укладання контракту про проходження служби в поліції» від 03.02.2017 року № 89 [5].

Зазначені вище в нормативно-правові акти стали основою діяльності Національної поліції України. Проте, на нашу думку, комплектування підрозділів Національної поліції, на сучасному етапі відбувається непослідовно. Зокрема, більшість новацій правоохоронної реформи було направлено саме на зміну підходу до комплектування підрозділів Національної поліції кваліфікованими кадрами за новими критеріями, запровадження конкурсного відбору та Поліцейської комісії, реформування системи поліцейської освіти. Проте залишається гостра необхідність зайняти необхідну кількість вакантних посад, а подальший статус та політика відомчих вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку поліцейських не визначені.

Так, станом на 18.09.2017 року на офіційному сайті патрульної поліції України оголошено набір на безстрокову службу на посаду інспектора патрульної поліції у 23 областях, а сумарна кількість вакансій лише в патрульній поліції України на сьогодні складає 1662 [6]. У деяких регіонах некомплект є просто критичним – понад чверть особового складу. Тому набір кандидатів на службу визначено пріоритетом для Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції. Відтак, до кінця 2017 року планується укомплектувати від 10 до 15 тисяч вакантних посад поліцейських. [7].

Отже, з вище викладеного можемо зробити висновок, що комплектування підрозділів Національної поліції – це діяльність уповноважених посадових осіб органів (закладів, установ) поліції з планування, добору та призначення на посади поліцейських, згідно з номенклатурою посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України, у порядку конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади, атестації або призначення на посади курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, для забезпечення штату необхідною кількістю кваліфікованих працівників та виконання завдань Національної поліції України.

Актуальними проблемами комплектування підрозділів Національної поліції можемо назвати: 1) передчасний та неякісний відбір кандидатів на вакантні посади в підрозділах патрульної поліції у 2015 році спричинив відтік кадрів та некомплект підрозділів у 2017 році; 2) у тексті закону та інших нормативно-правових актів законодавцем не достатньо роз'яснено, в чому полягає комплектування підрозділів Національної поліції та не однозначно визначені поняття «добір на посаду», «призначення на посаду поліцейського», «штатний розпис

(штат)», «штатна посада», «комплектування в порядку просування по службі»; 3) невизначеність питання щодо реформування вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, та їх роль в комплектуванні підрозділів Національної поліції

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію»: від 02.07.2015 р. // Голос України. – 06.08.2015. – № 141–142. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>
2. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>
3. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118р // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://police-reform.org/library/rozporyadzhennya-kmu-v-d-22.10.2014-1118-r-schodo-pitannya-reform>
4. Наказ МВС України «Про організацію добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських» від 25.12.2015 № 1631 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0049-16>
5. Наказ МВС «Про затвердження Типової форми контракту про проходження служби в поліції та Порядку укладання контракту про проходження служби в поліції» від 03.02.2017 року № 89 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0190-17/paran14#n14>
6. Розкриття тяжких злочинів стане "лакмусовим папірцем" ефективності роботи поліції - Сергій Князев // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/2128473>
7. Арсен Аваков провів зустріч з керівниками центральної та регіональних поліцейських комісій – Арсен Аваков // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/2121397>

Коваленко Дмитро Анатолійович,
аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 386 КРИМІНАЛЬНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Охорона порядку здійснення правосуддя є однією з основних і першочергових завдань кримінального законодавства України. Адже саме правосуддя забезпечує дотримання чинного законодавства в державі, тим самим підтримуючи належний правопорядок в суспільстві. Саме тому одним із основних завдань кримінального законодавства України є охорона правосуддя від протиправних посягань як з боку службових осіб, так і осіб, які до них не належать, але є учасниками процесу. Серед злочинів проти правосуддя законодавець передбачає кримінальну відповідальність за перешкоджання з'явленню

свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (стаття 386 КК України). Цей злочин безпосередньо посягає на порядок одержання доказів у кримінальному провадженні [1, с. 9-10].

Описуючи ознаки об'єктивної сторони ст. 386 КК України «Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку», законодавець дотримується позиції щодо необхідності надання конкретного й вичерпного переліку способів учинення розглядуваного злочину. До розряду таких ним віднесені: погрози вбивством, насильством, знищенням майна цих осіб чи їх близьких родичів або розголошення відомостей, що їх ганьблять, а також підкуп свідка, потерпілого або експерта з цією ж метою.

Поняття «погроза», будучи віднесеним до доктринальних, у законі не розкрито. В теорії й практиці кримінального права погрозу узагальнено трактують як психологічний вплив на потерпілого з метою змінення його поведінки в інтересах погрожувача. Цим погроза як самостійний склад, що має специфічну конструкцію, відрізняється від виявлення наміру, тобто висловлення наміру вчинити злочин, за якого така мета відсутня [2, с. 843].

Специфічним видом погрози відносно вказаних у ст. 386 КК України потерпілих, а також заявника (особи, котра звернулася із заявою про скоєний злочин), спеціаліста і перекладача з метою перешкоджання їх з'явленню до правоохоронних та інших (тимчасових слідчих або спеціальних тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України) органів, примушування їх до відмови від заяви про вчинені або підготовлювані злочини, від давання висновків, перекладу, а також до давання завідомо неправдивих висновків або завідомо неправдивого перекладу, є погроза викрадання або позбавлення волі вказаних осіб, їх родичів чи близьких. На думку Л. В. Дорош, погрозу викрадання слід розуміти як намір заволодіння потерпілим будь-яким способом, вилучення його з природного мікросоціального середовища, переміщення з місця постійного або тимчасового перебування з подальшим утриманням усупереч його волі в іншому місці. Погроза позбавлення волі полягає в залякуванні потерпілих протиправним позбавленням можливості вільного пересування в просторі та часі, виборі місця свого перебування.

Відповідальність за погрозу такого виду передбачена в кримінальному законі лише у випадках, якщо вона висловлена на адресу державного або громадського діяча (ч. 1 ст. 346 КК України). Виражена в кримінально-правовій нормі позиція законодавця, що такий вигляд погрози може бути застосований лише відносно цих адресатів і апріорі не може бути застосований до суддів загальної юрисдикції, слідчих, працівників органу дізнання, прокурорів та інших учасників кримінального судочинства (заявника, спеціаліста, перекладача на етапі розгляду й вирішення заяв і повідомлень про злочини) видається неоднозначною. Виходячи з норм Конституції України, уважаємо, що встановлення підвищеного рівня захисту для державних і громадських діячів, а також їх близьких родичів, надання лише їм ексклюзивного права на

захист від такого виду погрози дозволяє зауважити законодавцеві щодо порушення принципу рівності громадян перед законом[4, с. 214-219].

Погроза застосування катування (тобто погроза умисного заподіяння значного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом нанесення побоїв, знущання або інших насильницьких дій із метою спонукати потерпілого вчинити дії, що суперечать його волі), виходячи з підвищеної небезпечності такого діяння, законодавцем має бути ідентифікована як самостійний склад Особливої частини Кримінального кодексу, а також включена до об'єктивної сторони ст. 386 КК України.

Можливі заперечення відносно того, що використаним законодавцем у диспозиції ст. 386 КК України терміном «погроза насильством» охоплено і погрозу застосування катування, є неповні переконливими. По-перше, ст. 127 КК України «Катування» включено до Особливої частини Кримінального Кодексу значно пізніше, ніж ст. 386 КК України, а отже законодавець не міг передбачати виникнення нового способу вчинення цього злочину та поширення його дії на майбутнє. По-друге, як було зазначено вище, при визначенні конструкції ст. 386 КК України законодавець обрав шлях конкретизації й установа чіткого переліку видів погроз.

Отже, зміст погрози, наведений у ст. 386 КК України, є надміру звуженим, таким що залишає за межами складу цього злочину погрози завдання шкоди іншим законним інтересам потерпілого.

До того ж, законодавець невиправдано звузив коло потерпілих від аналізованого суспільно небезпечного діяння. Згідно з вимогами ст. 52-1 КПК України, право на забезпечення заходів безпеки за наявності відповідних підстав реальної загрози їхньому життю, здоров'ю, житлу або майну мають такі учасники кримінального судочинства: особа, котра заявила до правоохоронного органу про злочин або в іншій формі брала участь у виявленні, запобіганні, припиненні й розкритті злочину, або така, що сприяла цьому; свідок, потерпілий, експерт, спеціаліст, перекладач, члени їх сімей і близькі родичі [3, с. 107–112].

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що об'єктивна сторона злочину передбаченого статтею 386 КК України, потребує подальшого з'ясування та переосмислення її змісту, зокрема, пропонується включити до неї як самостійні способи скоєння злочину: погрози застосування катування, викрадення або позбавлення волі, розширення категорій потерпілих від цього злочину. Проведення дослідження сприятиме в подальшому удосконаленню положень кримінального законодавства України щодо злочинів даного виду.

Використані джерела:

1. Борисова В.І., Тютюгіна В.І. Злочини проти правосуддя : / навч. посіб / за заг. ред. проф. В. І. Борисова, проф. В. І. Тютюгіна. – Х. : Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2011. – 160 с.

2. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Вид. 3-тє, переробл. та доповн. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2007. – 1184 с.

3. Мельніченко М. І. Поняття та види злочинів проти порядку одержання доказів у кримінальному провадженні / М.І. Мельніченко // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2013. – № 4 (32). – 107–112 с.

4. Юшина Ю.В. Про незавершеність і недоліки конструкції об'єктивної сторони статті 386 КК України // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності - №1, 2011,- 214-219 с.

Куян Микола Сергійович,
слухач магістратури факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОЛІЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Визначення ефективності забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку в державі є важливим елементом державного управління. Саме рівень ефективності є визначальним фактором для прийняття відповідних управлінських рішень, зокрема, щодо планування заходів, спрямованих на забезпечення публічної безпеки і порядку, щодо структури та штатної чисельності органів поліції, які залучаються до виконання завдань у цій сфері, щодо удосконалення та модернізації методів та засобів забезпечення публічної безпеки і порядку тощо.

Питанням забезпечення та підтримання публічної безпеки й порядку присвятили свої праці О. М. Бандурка, І. П. Веремеєнко, І. П. Голосніченко, В. К. Гіжевський, В. Л. Грохольський, Є. В. Додін, М. В. Ковалів, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, В. В. Маліков, Р. С. Мельник, Ю. О. Небеський, О. І. Остапенко, А. М. Подоляка, Ю. І. Римаренко та ін.

Одними із засобів реалізації поліцією своїх повноважень у сфері забезпечення публічної безпеки є поліцейські заходи (розділ V ЗУ «Про Національну поліцію»). Вперше на законодавчому рівні було визначено, що поліцейськими заходами є дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [1].

Метою застосування поліцейських заходів є забезпечення виконання поліцією своїх повноважень. Поділяються поліцейські заходи на превентивні та примусові.

Перші забезпечують попереджувальну, профілактичну діяльність поліції (перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити місце й обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння

особи; перевірка дотримання вимог дозвільної системи Національної поліції; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; перевірка дотримання обмежень, установлених стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; поліцейське піклування) [2].

До заходів примусу належить застосування фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї [1].

У Законі визначені підстави та умови застосування поліцейських засобів, а також указані принципи, до яких належать законність, необхідність, пропорційність, ефективність, що обумовлює правомірність, еквівалентність і обґрунтованість їх застосування в механізмі забезпечення публічної безпеки підрозділами Національної поліції.

Водночас певні норми потребують уточнення або офіційного роз'яснення. Зокрема, у ч. 2 ст. 37 Закону визначається порядок обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння реччю. Якщо обмеження володіння реччю здійснюється шляхом її вилучення (відповідно до ст. 260, 265 КУпАП), то не зовсім зрозуміло, яким чином може бути обмежено перенесення або перевезення речі, який порядок вчинення цих дій. Так само чітко не визначено, яким чином обмежується пересування транспортного засобу, з урахуванням того, що на теперішній час пристрої для блокування відсутні [3]. Указані прогалини в законодавстві можуть суттєво вплинути на реальну можливість застосування таких заходів.

Законом передбачено функціонування в складі поліції: кримінальної поліції, патрульної поліції, органів досудового розслідування, поліції охорони, спеціальної поліції, поліції особливого призначення [1]. Закон визначає повноваження, завдання всієї Національної поліції.

Разом з тим, чіткий розподіл функцій між підрозділами поліції відіграє важливу роль у формуванні принципів їх роботи та взаємодії в забезпеченні публічної безпеки. Нагальним є більш детальне визначення функцій і повноважень кожного з підрозділів, що входять до системи Національної поліції.

Необхідне також забезпечення збалансованості між нормативно-правовими актами, які регулюють відносини у сфері забезпечення публічної безпеки з урахуванням положень нового ЗУ «Про Національну поліцію», штатної чисельності підрозділів поліції. Зокрема, важливим є термінове законодавче врегулювання питань взаємодії підрозділів поліції з іншими підрозділами, забезпечення належного механізму управління силами й засобами Національної поліції у сфері публічної безпеки.

Отже, Національна поліція є основним суб'єктом забезпечення публічної безпеки в Україні. На неї покладається широке коло завдань і надаються відповідні повноваження, реалізація яких повинна сприяти забезпеченню публічної безпеки та порядку, охороні прав і свобод людини, держави й суспільства та створенню відповідних умов у межах наданих цим суб'єктам повноважень.

Бібліографічні посилання

1. Закон України «Про Національну поліцію». [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19> від 02.07.2015 № 580-VIII
2. Зозуля І. В. Закон України «Про Національну поліцію»: публічна чи громадська безпека? / І. В. Зозуля, О. І. Довгань // Форум права. – 2015. – № 5. – С. 85–92.
3. Жила С. Ю. Забезпечення громадської безпеки національною поліцією: окремі питання / С. Ю. Жила // Південноукраїнський правничий часопис. - 2015. - № 2. - С. 137-140.

Лахай Станіслав Йосипович,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ МВС УКРАЇНИ

Суттєві зміни в системі державних органів, установ, організацій та підходів до їх розуміння пов'язані не лише із інтеграцією України до європейського правового простору, але і з загальним стрімким розвитком суспільних відносин в нашій державі. Один з пріоритетних та найбільш обговорюваних у суспільстві векторів здійснення державної політики – це реформа МВС України 2015 року був прийнятий та введений в дію Закон України «Про Національну поліцію» [1]. Отже, одним із питань, які потребують свого вирішення в умовах сьогодення, є визначення особливостей реформування та якісний підбір поліцейських кадрів.

Можна зазначити, що освітянські проблеми МВС України були предметом дослідження ряду вчених серед яких О.М Бандурка, В.С Венедіктов, М.І. Іншин, І.М. Совгір, В.В. Посметний та ін.. Але особливості саме сьогоденних реалій реформування системи відомчої освіти не могли ними бути тоді дослідженими з об'єктивних причин. Тому метою статті є дослідження є відповідь на питання: яка система поліцейської освіти є найбільш оптимальною в умовах реформи, і де місце в цій системі вказаних відомчих вищих навчальних закладів при МВС.

Особливої уваги та докорінної реформи потребує і відомча першопочаткова освіта, більшість закладів якої приєднано і уведено в структуру вищих навчальних закладів МВС України. Адже в європейських державах, США, Канаді першопочаткова поліцейська освіта є базовою і обов'язковою для кожного поліцейського.

Щодо професійної підготовки керівних кадрів для органів внутрішніх справ, то тут варто звернути увагу на думки визнаного авторитета в даній галузі – Олександра Марковича Бандурки, який зазначає, що досі не склалася

система професійної підготовки керівних кадрів, невід'ємними елементами якої є підсистеми підвищення кваліфікації та перепідготовки [2].

Враховуючи недоліки правоохоронної системи України було розроблено та затверджено на засіданні Кабінету Міністрів України Концепцію та Стратегію реформування МВС [3]. Ці документи містять основоположні засади, принципи, цілі та напрямки реформування органів внутрішніх справ.

Подальше впровадження реформи відомчої освіти МВС повинно проводитися на основі наукових розробок, які б максимально гармонійно враховували національні та зарубіжні здобутки в даній сфері. Також важливо врахувати, що ці реформи повинні проводитися в комплексі з системними змінами усєї структури МВС України.

Одночасно з реформою відомчої освіти МВС повинні проходити суттєві зміни і в практичних підрозділах МВС, спрямовані на підняття авторитету та престижу працівника поліції. Лише такий підхід до поліції та правоохоронної системи загалом, дозволить зменшити плинність кадрів та постійну потребу у їх заміщенні. В кінцевому результаті такі заходи дозволять скоротити кількість навчальних закладів МВС та переорієнтувати їх на забезпечення міліції не кількісними, а більш якісними кадрами.

Підсумовуючи, треба відзначити, що Україна отримала ще один історичний шанс на побудову цивілізованої, демократичної та правової держави. Реалізувати його доведеться в надзвичайно складних умовах війни, які ні в якому разі не повинні бути причиною затримки чи скасування реформ.. Ефективна реформа МВС України та відомчої освіти є ключовим елементом національної безпеки України.

Бібліографічні посилання

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
2. Бандурка О.М. До проблеми спеціальної підготовки керівників / Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 14 берез. 2014 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2014. – С. 186–187.
3. Уряд затвердив Концепцію і Стратегію реформування МВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247699642&cat_id=244274160.

Склярова Юлія Володимирівна,
аспірант

Науковий керівник:

Кравченко Ірина Сергіївна,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент,
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕРЕАТЕСТАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ

Переатестація за своєю суттю полягає у проведенні перевірки знань, умінь, навичок осіб, які займали посади в органах міліції України, і претендують на зайняття посад в Національній поліції України. Проблемними моментами, які вимагають висвітлення, являється законодавче врегулювання даного процесу, процедура його проведення та наслідки. Статистика звільнених осіб після переатестації у порівнянні зі статистикою поновлених на посаді осіб за рішенням суду свідчить про недосконалість проведеної процедури та існування питань, які потребують свого вирішення. Так, 14% міліціонерів не пройшли переатестацію (5257 колишніх міліціонерів) [1]. Водночас приблизно третина з них подали позови до суду про поновлення на посаді [5].

Нормативною основою проведення переатестації поліцейських в Україні став Закон України «Про Національну поліцію», який в змісті п. 9 перехідних положень вказує, що працівники міліції, які виявили бажання проходити службу в поліції, за умови відповідності вимогам до поліцейських, визначеним цим Законом, упродовж трьох місяців з дня опублікування цього Закону можуть бути прийняті на службу до поліції шляхом видання наказів про призначення за їх згодою чи проходження конкурсу на посади, що заміщуються поліцейськими, у будь-якому органі (закладі, установі) поліції. Посади, що пропонуються особам, зазначеним у цьому пункті, можуть бути рівнозначними, вищими або нижчими щодо посад, які ці особи обіймали під час проходження служби в міліції [6, 379].

Так, за підсумками переатестації 26% керівного складу – звільнені. В цілому не пройшли випробування - 14% (5257 колишніх міліціонерів), 4 766 рекомендовані до зниження в посаді, 4 479 - рекомендовані комісіями до підвищення на посаді [1].

Аналіз практики проведення переатестації поліцейських дозволив нам виділити такі з них:

- відволікання діючого складу поліцейських від виконання своїх функціональних обов'язків;
- стресовий стан поліцейських, пов'язаний з проходженням переатестації;

- неможливість перебування у чергових відпустках через тривалість (до півроку) процедури проходження переатестації;
- підготовка цілого ряду документів, необхідних для проходження переатестації (інформаційної довідки, атестаційного листа та інші);
- значне збільшення обсягу роботи для працівників підрозділів кадрового забезпечення;
- витрата часу поліцейських на підготовку до проходження обох етапів атестації (тестування та співбесіди);
- зміна керівного складу органів Національної поліції;
- судові засідання у справах про поновлення на посаді через не проходження переатестації.

Під час дослідження були проаналізовані ухвали адміністративних судів України (156 ухвал), які розглядали справи з приводу поновлення на посаді поліцейських, звільнених під час переатестації. Підстави, які виокремлювали судді при прийнятті рішень про задоволення таких позовів, нами поділено на дві категорії:

1. Безпідставне проведення переатестації, оскільки під час переходу з міліції в поліцію кожен працівник написав рапорт на звільнення з міліції України та заяву на прийняття до поліції (фактично як вперше прийняті на службу). Отже, така особа була прийнята на роботу в поліцію як особа, яка виявила бажання проходити службу в поліції, шляхом видання наказу про призначення за його згодою на відповідну посаду (а не шляхом проходження конкурсу на посади), як визначено п. 9 розділу 11 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну поліцію» (наприклад, Постанова Кіровоградського окружного адміністративного суду від 17 березня 2016 року, справа №П/811/180/16 [4]).

2. Прийняття необґрунтованого рішення про звільнення поліцейського. Часто висновок атестаційної комісії про звільнення з Національної поліції відображає лише суб'єктивну позицію її членів, за відсутності інших об'єктивних даних щодо недостатньої кваліфікації, якими, зокрема можуть бути документи, звіти, плани, доповідні та інші докази неякісного чи неналежного виконання службових обов'язків особи, щодо якої прийнято такий висновок. На наш погляд, рішення про звільнення повинно бути мотивованим, детальним і повним, відображати усі суттєві обставини, що мали вплив на його прийняття.

У Рішенні від 10.02.2010 року у справі «Серявін та інші проти України»[3] Європейський суд з прав людини вказав, що у рішеннях суддів та інших органів з вирішення спорів мають бути належним чином зазначені підстави, на яких вони ґрунтуються. Принцип обґрунтованості рішення суб'єкта владних повноважень має на увазі, що рішенням повинне бути прийнято з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії), на оцінці усіх фактів та обставин, що мають значення. Європейський Суд з прав людини у рішенні по справі «Суомінен проти Фінляндії»

(Suominen v. Finland), № 37801/97, п. 36, від 01 липня 2003 року [2], вказує, що орган влади зобов'язаний виправдати свої дії, навівши обґрунтування своїх рішень (наприклад, Постанова Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 30 листопада 2016, справа № 804/7278/16 [4]).

Отже, переатестація поліцейських в Україні мала досить поверхневий характер. За результатами проходження переатестації всі працівники залишилися на своїх посадах, навіть ті, що не здали успішно атестування, були поновлені на своїх посадах за рішенням суду (наприклад, за постановами Дніпропетровського окружного адміністративного суду по справам №804/7278/16, 804/6979/16, 804/9061/16, 804/7123/16, 804/7832/16, 804/8644/16, 804/6691/16, 804/8249/16, 804/8232/16, 804/7611/16, 804/8272/16, 804/8076/16, 804/6682/16 [4]). Наслідком такої некомпетентної діяльності законодавця та атестаційної комісії стали прийняті рішення судів щодо поновлення на посадах звільнених поліцейських та стягнення на їх користь грошового забезпечення за час вимушеного прогулу за рахунок державних коштів.

Список літератури:

1. Аваков оприлюднив результати масштабної атестації Нацполіції. Інфографіка. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://tsn.ua/ukrayina/ponad-5-tisyach-milicioneriv-zvilneni-u-mvs-oprilyudnili-pershi-rezultati-atestaciyi-nacpoliciyi-779000.html>
2. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://litigation.by/evropejskij-sud-po-pravam-cheloveka/28-resheniya-evropejskogo-suda-po-pravam-cheloveka/583-suominen-protiv-finlyandii-postanovlenie-evropejskogo-suda>
3. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_672
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : reyestr.court.gov.ua.
5. Переатестувати не можна помилувати? [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://forbidentoforbid.org.ua/uk/pereatestuvati-ne-mozhna-pomiluvati/>
6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII// Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – С. 1970. – Ст. 379.

Суріна Неллі Олегівна

слухач магістратури

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ ПЛАНУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Україна – демократична, соціальна та правова держава, що у своєму функціонуванні, дотримується принципу верховенства права. Органи національної поліції – структура нової формації, що покликана захищати та допома-

гати, а разом із цим протидіяти та запобігати злочинним проявам.

Перш за все, належить зазначити, що згідно із положеннями Закону України «Про Національну поліцію», поліцією є – центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

Виходячи із зазначеного, в аспекті заявленої тематики, належить констатувати, що важлива роль у боротьбі зі злочинністю приділяється розкриттю і розслідуванню злочинів.

Розслідування злочинів у суспільстві - соціальна і спільна діяльність, а тому вона має потребу в управлінні. Розслідування злочинів у країні неможливо без управління, тому останнє входить до складу державної функції розслідування злочинів. Управління забезпечує цю функцію людськими і матеріальними ресурсами, з'єднує її елементи в одне ціле. Від управління багато в чому залежить ефективність розслідування злочинів, тобто досягнення цілей при найменших зусиллях і витратах. Зниження керованості відразу ж негативно позначається на результатах роботи підрозділів Національної поліції.

Планування в підрозділах Національної поліції є одночасно і принцип, і функція управління. Планування забезпечує організованість, взаємодію між різними підрозділами, зосередженість зусиль на вирішенні головних завдань, підвищує відповідальність виконавців і полегшує контроль [2].

Система планування регламентується Наказом МВС України від 24.01.2005 р. № 65 «Про затвердження інструкції з організації планування в системі органів і підрозділів внутрішніх справ України»

Отже, планування - це процес вибору цілей та рішень, необхідних для їх досягнення [3]. Процес планування складається з кількох етапів.

I-й етап - оцінка політичних та економічних обставин, в яких діє організація, проводяться дослідження; з'ясовуються можливості організації на сьогодні і в майбутньому, тобто визначається та роль, яку вона може відігравати в майбутньому.

II-й етап - постановка конкретних завдань, які виходять з кінцевої мети діяльності; виділяються їх пріоритети і конкретизуються результати, які очікуються, терміни. На основі завдань визначають конкретні напрямки розвитку організації.

III-й етап - розгляд очікуваної ситуації, в якій буде виконуватись план.

Зміст планування полягає:

1) у визначенні основних завдань системи (органу) або структурного підрозділу на планований період;

2) у визначенні, з урахуванням доцільного використання сил та засобів, комплексу заходів, здійснення яких забезпечить виконання завдань, що стоять перед системою;

3) у встановленні строків виконання запланованих заходів та виконавців [4].

Дії керівників стосовно організації, регулювання і контролю розраховані на те, щоб сприяти досягненню цілей системи, то планування безпосередньо

та логічно передують виконанню згаданих організаційно-регулюючих функцій управління. Незважаючи на те, що на практиці функції переплітаються між собою в системі дій, планування є унікальним у тому відношенні, що саме воно встановлює цілі, необхідні для всіх групових зусиль. Крім того, плани для досягнення цих цілей доводиться складати ще до того, як керівнику стає відомо про потрібні організаційні взаємозв'язки, особисті якості, що знадобляться, який шлях треба вказати підлеглим і як їх вести по цьому шляху, який вид контролю слід застосовувати. Зрозуміло, що решта управлінських функцій також мають плануватися для того, щоб вони могли ефективно здійснюватися.

Основним засобом реалізації функції планування в системі управління підрозділами Національної поліції є план, який представляє собою специфічний різновид управлінського рішення. Особливістю плану, як виду управлінського рішення, є складний характер його змісту, що включає в себе взаємозалежну сукупність окремих рішень, особливу форму їх викладу, а також сувору визначеність процедури його вироблення і прийняття, а також застосування специфічних методів його обробки. У плані обов'язково знаходять відображення цілі і завдання органу на майбутній період, заходи, що підлягають виконанню для реалізації поставлених цілей і завдань, послідовність їх виконання, строки реалізації, виконавці, а також способи контролю за виконанням запланованих заходів [5].

Можна зазначити, що планування відіграє важливу роль в системі управління підрозділами Національної поліції. Тому що планування означає насамперед вміння думати з випередженням і припускає системність у роботі. Планування далеко від імпровізації, тому воно вимагає аналітичного мислення. Планування визначає перспективу розвитку і майбутній стан системи як об'єкта, так і суб'єкта управління, разом узяті.

Тому враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що перспективи розвитку методики планування є і досягатись вони будуть завдяки чіткому складанню планів роботи, своєчасному виконанні всіх запланованих заходів, організованій взаємодії різних підрозділів Національної поліції. Тобто завдяки добре організованій системі контролю.

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію» – [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>;
2. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України: навчальний посібник / Харків, 1998р. – с. 173;
3. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основи менеджмента / Пер. с англ. - М., 1994. - С. 690;
4. Плішкін В.М.І. Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник / Київ, 1999 р. – с. 451;
5. В А Ліпкана - Теорія управління в органах внутрішніх справ: навчальний посібник – [електронний ресурс] – режим доступу: http://semestr.com.ua/book_378.html ;
6. Наказом МВС України від 24.01.2005 р. № 65 «Про затвердження інструкції з організації планування в системі органів і підрозділів внутрішніх справ України».

Сухицька Катерина Олександрівна,
слухач магістратури факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІНСТРУМЕНТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ПРАВ ЛЮДИНИ

Фахівці найчастіше відзначають проблему зневажливого ставлення до прав людини, влучно сформульовану Аннеке Оссе: «ті, хто працюють в системі органів безпеки та юстиції, у тому числі в поліції, іноді схильні розглядати законодавство (і права людини) як перешкоду в роботі» [1, с. 23]. Механізм нівелювання цієї проблеми детально вивчений правозахисниками: підвищення рівня правосвідомості поліцейських, формування поваги до прав людини за допомогою відповідних освітніх заходів. В Національній поліції України цей інструмент може бути реалізований у системі службової підготовки, яка регулярно здійснюється в кожному підрозділі Національної поліції. При цьому «забезпечення працівниками Національної поліції прав людини та громадянина під час виконання ними службових обов'язків» [2, п. 1.4.] ви значено як одне з основних завдань професійної підготовки. Однак до теперішнього часу навчальні теми, присвячені правам людини, «розчинені» в таких складових службової підготовки, як загально-профільна підготовка, функціональна підготовка, убачається, що проблематика забезпечення (усіх її складових: захисту, охорони та реалізації) прав людини повинна бути винесена в окремий напрям системи службової підготовки. Крім того, при засвоєнні (зокрема, в навчальних закладах МВС) змісту дисциплін, присвячених правам людини, необхідно змістити акценти з домінуючої теоретичної спрямованості на практичні заняття, ширше використовуючи метод тренінгів, напрацьований досвідом правозахисних організацій.

Другою проблемою (за ступенем уваги до неї) варто визнати підзвітність, підконтрольність, відповідальність поліції, детально вивчену західними теоретиками під назвою *accountability* [3]. Ураховуючи багатогранність концепції *accountability*, відзначимо лише вихідні основи підзвітності поліції. Ст. 59 Європейського кодексу поліцейської етики, крім державної впади, передбачає другого контролюючого суб'єкта: «поліція повинна відповідати перед державою, громадянами та їх представниками» [4, с.59]. Форми контролю Національної поліції України з боку громадськості постають дискусійним питанням, що поті знаходить лише формальне вирішення, натомість вимагає широкого фахового обговорення, які будуть пропонувані для імплементації. Крім того, ст. 60 зазначеного кодексу передбачає, що «контроль держави над поліцією повинен бути розподілений між законодавчою, виконавчою та су-

довою гілками впади» [4, с.60]. Попри критику правозахисників, відзначимо, що контроль за міліцією з боку українського парламенту все ж таки здійснюється, причому як а priori - через прийняття законів, що регламентують статус і діяльність Національної поліції, так і а posteriori - шляхом заслуховування керівництва МВС.

Перелік інструментів, що сприяють забезпеченню прав людини поліцією, буде неповним без концепції community policing (частіше перекладається як «поліція на службі суспільству»). Однак саме її складність, концептуальність, поліінструментальність не дозволяє в нашому стислому досвіді позначити шляхи її реалізації в Україні. Звернемо увагу лише на один з інструментів цієї доктрини. Стаття 25. Рекомендації Res (2001) 10 Комітету міністрів державам - членам по Європейському кодексу поліцейської етики передбачає, що «Процедури прийому на службу повинні бути засновані на об'єктивних і недискримінаційних критеріях ... слід застосовувати політику набору чоловіків і жінок, які представляють різні складові суспільства, зокрема й етнічні меншини, оскільки кінцевою метою є тати склад співробітників поліції, який відображає те суспільство, на службі якого вони знаходяться» [6, ст. 25].

Події останнього року гостро вказують на неоднорідність українського суспільства та повинні стимулювати впровадження інструментів примирення, лояльності, толерантності, інтеграції в усіх сферах суспільного життя, й Національна поліція не може залишатись осторонь цих процесів.

Отже, проблему зневажливого ставлення до прав людини можна вирішувати за допомогою відповідних освітніх заходів, включивши в систему службової підготовки працівників Національної поліції окремий напрям «Забезпечення прав людини», широко запровадивши під час його вивчення метод тренінгів. Також, процедури прийому на службу до Національної поліції варто переглянути з урахуванням попереднього аналізу структури вітчизняної Національної поліції в контексті її відповідності тендерної, етнічної, культурної структури українського суспільства.

Використані джерела:

1. Оссе А. Принципы деятельности полиции : [мет. пос. по правам человека] / Аннеке Оссе. - М. : Amnesty International, 2006. - 343 с.
2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ МВС України від від 26.01.2016 № 50. [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>
3. Police accountability [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://en.wikipedia.org/wild/Policeaccountability>.
4. Европейский кодекс полицейской этики [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://polis.osce.org/library/view?item_id=2687&attach_id=1492.
5. Рекомендация Res (2001) 10 Комитета министров государствам - членам по Европейскому кодексу полицейской этики (принята Комитетом министров 19 сентября 2001 года на 765-м заседании Представителей министров) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.legislationline.org/documents/id/8117>.

Нечаєв Владислав Едуардович,
ад'юнкт кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Обов'язок України, яка за Конституцією є демократичною та правовою державою, – встановити та підтримувати у країні такий порядок суспільного життя, який би дозволяв його учасникам вільно, безперешкодно та безпечно реалізовувати свої права, свободи, законні інтереси, а також обов'язки. Діяльність кожної ланки апарату держави у тій чи іншій мірі задіяна у виконанні даних завдань, однак, для одних робота у цьому напрямку є основною, а для інших – супутньою. Окрема та особлива роль у питанні забезпечення вищезначеного порядку у державі належить Національній поліції України, серед головних завдань якої значиться надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. Слід зазначити, що проблематика забезпечення громадського порядку та громадської безпеки не є новою для вітчизняної правової науки, її окремі аспекти вивчали В. В. Копейцков, М. В. Цвік, О. М. Бандурка, Є. В. Курінний, Ю. Ф. Кравченко, Є. Б. Альховський, М. М. Долгополова, С. М. Гусаров, В. В. Доненко та ін. На жаль, доводиться констатувати, що це поняття є новим для українського законодавства та юридичної науки. Тож враховуючи синонімічність понять «публічний порядок» та «громадський порядок», з метою з'ясування сутності поняття «публічний порядок» проаналізуємо наукові підходи до визначення поняття «громадський порядок».

Так, В. П. Нагребельний та Ю. С. Шемшученко розуміють його як урегульовану правовими та іншими соціальними нормами систему суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їх життя і здоров'я, поважання честі та людської гідності, дотримання норм суспільної моралі [1]. Сферу громадського порядку, як пишуть правники, становлять переважно відносини, що виникають і розвиваються у громадських місцях, до яких належать насамперед місця спільного проживання, праці, відпочинку, а також спілкування людей з метою задоволення різноманітних життєвих потреб [1].

Ф. Є. Колонтаєвський вважає, що громадський порядок – це система суспільних відносин, що виникають та існують здебільшого в громадських місцях. Дослідник відмічає, що ця система передбачає дотримання норм права й інших соціальних норм, спрямованих на забезпечення особистої безпеки громадян та громадської безпеки, створення сприятливих умов для нормального функціонування підприємств, установ, організацій і громадських

об'єднань [2, с. 9].

Автори популярної юридичної енциклопедії визначили громадський порядок як зумовлену закономірностями соціального розвитку систему правил та інститутів, що забезпечує упорядкованість суспільних відносин і надає їм певну організаційну форму. Правники відмічають, що така дефініція має подвійне значення: в широкому – воно ідентичне громадському устрою і означає сукупність всіх правил, що регламентують суспільні процеси і відносини між його окремими частинами; у вузькому – інститути і норми, що обумовлюють статус людини і громадянина та соціальних груп у суспільстві тою мірою, якою це зумовлено їх інтересами та закономірностями розвитку самого суспільства, а також науково обґрунтовані відносини між членами суспільства та його структурними елементами [3, с. 81].

Варто відзначити, що поряд із публічним порядком досить часто ведуть мову про правопорядок (правовий порядок), який є явищем більш вузьким, оскільки позначає впорядкованість суспільних відносин виключно юридичними (правовими) засобами, у той час як публічний порядок ґрунтується на набагато ширшому колі інструментів соціального регулювання, зокрема, сюди входять звичаї, норми моралі та ін.

М. В. Цвік зазначає, що у системі громадського порядку особливе місце посідає правопорядок. Як елемент державно організованого суспільства, він спрямований на управління та організацію головних, панівних, основоположних суспільних відносин, які об'єктивно вимагають організованості, упорядкованості на стабільних регулятивних засадах. Такими регуляторами, породженими самим життям, є норми права, реалізація яких логічно веде до створення правопорядку [4, с. 397]. Правник підкреслює, що громадський порядок і правопорядок характеризуються низкою спільних рис, зокрема, вони є суспільними явищами, виникають фактично як результат реалізації соціальних норм, мають вольовий та нормативний характер і т. ін. [4, с. 398]. Водночас, наголошує М. В. Цвік, вони різняться між собою за обсягом нормативної основи регулювання суспільних відносин: громадський порядок складається внаслідок реалізації всієї сукупності соціальних норм – традицій, моралі, права, звичаїв, тощо; правопорядок же виникає і функціонує тільки на підставі реалізації правових норм. Тому він є складовою частиною суспільного порядку.

Громадський порядок і правопорядок перебувають у взаємозв'язку, впливають один на одного. Як складова частина громадського порядку, правопорядок обумовлює багато в чому його загальний стан [4, с. 398].

Не можна не зауважити й на тій обставині, що немає серед дослідників однастайності і в питанні співвідношення понять «громадська безпека» та «громадський порядок». В цілому склалося три підходи до бачення даної проблеми. Одну групу складають дослідники (наприклад, І. Веремеєнко, М. Єропкін, Г. Туманов та ін.), які вважають, що громадська безпека становить структурний (або складовий) елемент громадського порядку. Учасники другої групи (П. Гришанін, П. Матишевський та ін.), навпаки, вважають, що

громадська безпека включає громадський порядок. І, нарешті, прибічники третього підходу (наприклад, А. Серьогін, О. Прокопенко, О. Доценко та ін.) виходять із того, що обидві категорії, хоча й тісно пов'язані між собою, втім, є самостійними [5]. Ми схильні підтримати останню точку зору, оскільки переконані, що громадський порядок та громадська безпека, хоча й тісно пов'язані між собою, впливають та значними чином обумовлюють один одного, втім, все ж таки є самостійними явищами і, відповідно, суспільно-правовими категоріями.

Спираючись на вищевикладене з приводу сутності понять «публічний» та «громадський», «громадська безпека» та «громадський порядок», а також «правопорядок», можемо зробити висновок про те, що під публічними послугами у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку слід розуміти діяльність органів і посадових осіб Національної поліції, що здійснюється на засадах гласності, відкритості та активної взаємодії з громадськістю, з метою задоволення нагальних потреб і запитів населення щодо забезпечення необхідних умов для безпечного існування, нормальної життєдіяльності та соціальної взаємодії (комунікації, спілкування, тощо), вільної і безперешкодної реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Література:

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко(голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2002. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://cycolp.com.ua/content/view/924/58/1/18/#38268>
2. Колонтаевский Ф. Е. Организационные основы охраны общественного порядка в современных условиях : научн. докл. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук / Ф. Е. Колонтаевский. – М., 1996. – С. 9–13.
3. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Гловченко... В. С. Ковальський (кер) та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 528 с.
4. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Х. : Право, 2002. – 432 с.
5. Прокопенко О. Ю. Поняття та система адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку / О. Ю. Прокопенко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 3. – С. 190–198. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKhnuvs_2010_3_27.pdf

Тараненко Володимир Миколайович,

слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДИРЕКТОРА ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Під загальним визначенням директора слід розуміти посаду, керівника організації чи структурного підрозділу (колективу), яка призначається в порядку, передбаченому законодавством України та наділена організаційними та іншими повноваженнями відповідно до посадової інструкції. Відповідно до ст. 10 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» (далі – Закон) керівництво діяльністю Державного бюро розслідувань здійснює його Директор, який частину своїх повноважень реалізує спільно із першим заступником Директора Державного бюро розслідувань і заступником Директора Державного бюро розслідувань [1; 4].

Завдання Директора Державного бюро розслідувань (далі - Директора) полягає в тому, щоб організувати роботу очолюваного ним центрального органу виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції. Для виконання цього завдання його наділено необхідними повноваженнями.

Директор, як і всі інші працівники Державного бюро розслідувань є представниками влади та діють від імені держави. Для представників влади за порушення встановлених норм під час виконання покладених на них функцій держави визначена юридична відповідальність, а саме: кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова та матеріальна. П. 1 ч. 1 ст. 12 Закону визначено види діянь, за які передбачена відповідальність Директора, зокрема за законність здійснюваних Державним бюро розслідувань оперативно-розшукових заходів, досудового розслідування, додержання прав і свобод людини і громадянина.

Повноваженням Директора є організація роботи Державного бюро розслідувань, а саме здійснення певних управлінських заходів з метою виконання покладених на Державне бюро розслідувань функцій, а також розробки, підготовки та проведення цих заходів, в тому числі визначає обов'язки першого заступника і заступників Директора Державного бюро розслідувань. Тобто, розподіляє обов'язки заступників, як правило визначаючи їх у формі розпорядчого документу (наказ, розпорядження).

Координація та контроль - це створення та використання Директором механізмів взаємного узгодження між центральним апаратом та територіальними органами, прямого контролю та стандартизації робочих процесів орга-

нів Державного бюро розслідувань з метою досягнення поставлених цілей та завдань органу[2].

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону систему Державного бюро розслідувань складають центральний апарат, територіальні органи, спеціальні підрозділи, навчальні заклади та науково-дослідні установи. У складі Державного бюро розслідувань діють слідчі, оперативні та інші підрозділи. Організаційну структуру Державного бюро розслідувань затверджує Директор Державного бюро розслідувань за погодженням із Кабінетом Міністрів України. Відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону гранична чисельність центрального апарату та територіальних управлінь Державного бюро розслідувань становить 1 тисяча 500 осіб. З метою раціонального використання кадрів, матеріально-технічних ресурсів, доцільності, криміногенного становища та з урахуванням інших чинників (наприклад географічного положення) Директор наділений повноваженнями затвердження структури та штатної чисельності центрального апарату та територіальних органів Державного бюро розслідувань та визначання відповідно до законодавства в межах граничної чисельності переліку посад у центральному апараті та територіальних органах Державного бюро розслідувань, що підлягають заміщенню особами рядового та начальницького складу, граничних спеціальних звань за цими посадами;

Одним з видів заохочення для представників влади є відзначення державними нагородами. Так, п.п. 6, 13-15 ч. 1 ст. 12 Закону Директор уповноважений:

1) вносити на розгляд Президента України подання про відзначення державними нагородами України осіб рядового та начальницького складу, державних службовців та інших працівників Державного бюро розслідувань, а також осіб, які сприяють у виконанні покладених на нього завдань;

2) затверджувати Положення про відомчі нагороди (медалі, нагрудні знаки, почесні грамоти тощо) для нагородження осіб рядового та начальницького складу, державних службовців та інших працівників Державного бюро розслідувань, а також осіб, які сприяють у виконанні покладених на нього завдань;

3) вирішувати питання про заохочення працівників Державного бюро розслідувань;

4) присвоювати у встановленому законодавством порядку ранги державних службовців працівникам Державного бюро розслідувань та спеціальні звання особам рядового і начальницького складу;

5) вносити на розгляд Президенту України подання про присвоєння спеціальних звань вищого начальницького складу Державного бюро розслідувань.

Як і будь-яка посадова особа Директор виконує організаційно-розпорядчі функції, реалізація яких здійснена через розпорядчі форми, які передбачені п. 8 ч. 1 ст. 12 Закону, а саме в межах встановлених повноважень можливістю видання наказів, розпоряджень та доручень, які є обов'язковими

для виконання працівниками Державного бюро розслідувань. Так, наприклад, прийняття Директором рішення про призначення та звільнення з посад працівників центрального апарату Державного бюро розслідувань, директорів та заступників директорів територіальних органів Державного бюро розслідувань та рішення про розподіл бюджетних коштів, головним розпорядником яких є Державне бюро розслідувань, що передбачено п.п. 9 -10 ч.1 ст. 12 Закону приймається у формі наказу. Затвердження звітів, планів, що входить до повноважень Директора відповідно до п. 10 - 11 ч. 1 ст. 12 Закону відбувається за допомогою його особистого підпису та за необхідності печаткою Державного бюро розслідувань встановленого зразка.

Відповідно до п. 12 ч.1 ст. 12 Закону - встановлення порядку реєстрації, оброблення, зберігання та знищення відповідно до законодавства отриманої Державним бюро розслідувань інформації; вжиття заходів із запобігання несанкціонованому доступу до інформації з обмеженим доступом, а також забезпечення додержання законодавства про доступ до публічної інформації, розпорядником якої є Державне бюро розслідувань покладено на Директора Державного бюро розслідувань. Вказаний порядок, як правило затверджується інструкцією, але у даному випадку, так як обов'язок покладено на Директора вказаний порядок може міститись у різних розпорядчих документах таких, як наказ або розпорядження.

Крім організаційно-розпорядчих функцій на Директора покладено також функцію представницьку. Так п. 16 ч. 1 ст. 12 Закону передбачено, що Директор представляє Державне бюро розслідувань у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, а також органами іноземних держав, міжнародними організаціями тощо з метою виконання завдань, покладених на Державне бюро розслідувань[3].

Також законодавцем передбачено можливість бути присутнім Директору на засіданнях Верховної Ради України, її комітетів, тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій, а також брати участь з правом дорадчого голосу у засіданнях Кабінету Міністрів України, що забезпечує реалізацію принципу гласності органу Державного бюро розслідувань та можливості обговорення питань, які відносяться до їх компетенції.

П. 18 ч. 1 ст. 12 Закону обов'язок звітності про діяльності Державного бюро розслідувань покладено на Директора, а ч. 3 ст. 12 вказаного закону визначено критерії, які має містити звіт.

Передбачена п.19 ч. 1 ст. 12 Закону можливість самостійного надання Директором дозволу на використання коштів фонду спеціальних оперативно-розшукових та слідчих дій Державного бюро розслідувань, що дає можливість якісно проводити вказані процесуальні дії, використовувати їх по призначенню для забезпечення повного, всебічного та неупередженого досудового розслідування.

Право Директора в межах своєї компетенції особисто реалізовувати по-

вноваження Державного бюро розслідувань та здійснювати інші повноваження, передбачені Законом та іншими законами дає можливість якісно здійснювати покладені на Державне бюро розслідувань завдання.

Використані джерела:

1. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 №794-VIII [Електронний ресурс] - Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19>.
2. Молдован В.В., Чулінда Л.І. Правознавство 2-ге вид. - Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: pidruchniki.com/16550616/pravo/vidi_yuridichnoyi_vidpovidalnosti.
3. Курс лекцій з дисципліни «Основи управління» [Електронний ресурс] - Режим доступу:http://studme.com.ua/1113071312672/menedzhment/koordinatsiya_kontrol_sisteme_menedzhmenta.htm.
4. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://sum.in.ua>.

Токарчук Юлія Анатоліївна,
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО**

Антикорупційна реформа є одним з ключових реформаторських змін з часів Революції Гідності в Україні. Саме вона забезпечує ефективне проведення судової та правоохоронної реформи, є фундаментом для дотримання засад сучасної публічної адміністрації та інших пріоритетних напрямків державної політики. Здобутками сучасного періоду є налагоджена робота Національного антикорупційного бюро (далі – НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі – САП).

На сьогодні антикорупційні функції має значна кількість державних органів. У зв'язку з цим, актуальним є визначення змісту адміністративно-правового статусу Національного антикорупційного бюро України.

Національне антикорупційне бюро України є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, виступає зовнішньо відокремленим, наділеним адміністративною правосуб'єктністю учасником суспільних відносин та функціонує в системі адміністративного права як її елемент [1].

Фуглевич К. А. пропонує під адміністративно-правовим статусом Національного антикорупційного бюро розуміти комплекс адміністративних прав і обов'язків наданих бюро для виконання ним діяльності пов'язаної з практичним здійсненням заходів, які спрямовані на виконання антикорупційної по-

літики держави, та організацією й функціонуванням всієї системи органів [2]. До структури адміністративно-правового статусу НАБУ можна віднести: цільовий блок (цілі, завдання та функції); організаційно-структурний блок (порядок створення; структура та штатна чисельність; можливість створення самостійних підрозділів; матеріально-технічне та кадрове забезпечення) ; повноваження та компетенцію; юридичну відповідальність.

Відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII (далі – Закон), Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладатиметься попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Особливістю адміністративно-правового статусу Національного антикорупційного бюро є обмежене коло питань, віднесених до його компетенції. Мета функціонування органу окреслює чіткі межі його діяльності. Тобто діяльність бюро стосується: лише кримінальних правопорушень, які віднесені до його підслідності, вчинені вищими посадовими особами та становлять загрозу національній безпеці, протидія яким є головною функцією органу.

Згідно зі статтею 1 Закону, Національного антикорупційного бюро не входить до системи органів виконавчої влади, а діє як відокремлений правоохоронний орган держави, незалежний від інших органів державної влади. На нашу думку, така новела для системи правоохоронних органів України має багато переваг. По-перше, виключення підпорядкованості Національного антикорупційного бюро будь-якому департаменту, управлінню чи відділу Міністерства внутрішніх справ, прокуратури, служби безпеки та ін., а навпаки, діяльність цих органів як партнерів. По-друге, здійснення безпосереднього міжнародного співробітництва у межах своєї компетенції. По-третє, здійснення взаємодії з правоохоронними органами України, державними органами, місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків щодо боротьби з корупцією. Національне бюро може укласти з окремими державними органами угоди (меморандуми) про співпрацю та обмін інформацією. По-четверте, використання в своїй діяльності специфічних форм та методів. По-п'яте, можливість прийняття самостійних управлінських рішень.

Завдання Національного антикорупційного бюро направлені не на кількість, а на якість розкриття корупційних злочинів, вчинених високопосадовцями та відшкодування заподіяних збитків державі, що потребує значних витрат часу, сил та засобів. Основними ознаками адміністративно-правового статусу Національного центрального бюро є такі: діяльність даного органу має як державний, так і міжнародний характер. Національне антикорупційне бюро є незалежним правоохоронним органом, якого очолює Директор, який призначається комісією з проведення конкурсу на зайняття посади Директора відповідно до результатів відкритого конкурсного відбору на зайняття цієї посади, що є однією з гарантій незалежності органу. Має офіційне наймену-

вання та повноваження використовувати різні атрибути з державною символікою (штамп, бланки з офіційними найменуваннями тощо). Національне бюро є юридичною особою публічного права, і має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням та складається з центрального і територіальних (до 7) управлінь. Має специфічне кадрове забезпечення. Гранична чисельність центрального та територіальних управлінь Національного бюро становить 700 осіб, у тому числі не більше 200 осіб начальницького складу. Особам начальницького складу Національного бюро встановлюються такі спеціальні звання. Предметність його діяльності, яка визначає відповідну спрямованість. Ця ознака є постійною та незмінною.

Погоджуємося з К. А. Фулгевичем, який визначає важливими напрямами подальших досліджень у з'ясуванні прогалин в формуванні повноважень цього органу та зазначив, що сам факт створення та зосередження у нього антикорупційних повноважень слід оцінювати позитивно [2].

Зокрема, утворення НАБУ доводить свою спроможність у розслідуванні високопосадової корупції. Станом на 31 серпня 2017 року детективи Національного антикорупційного бюро здійснюють досудове розслідування у 398 кримінальних провадженнях, оголошено 237 повідомлення про підозру, складено 131 обвинувальний акт стосовно осіб, 86 справ, скеровані до суду. Розмір предмета злочинів, які розслідуються у Бюро, перевищує 87 млрд грн. З поміж 86 справ, скерованих НАБУ та САП до суду, рішення ухвалені у 23, законної сили набули 17 обвинувальних вироків. Більшість із них – це угоди про визнання винуватості [3].

Позитивним є те, що попри існування в правоохоронній системі органів, на які також покладено антикорупційні функції, відбувається співпраця з іншими органами влади України у сфері запобігання та протидії корупції. Також зазначимо, що за першими результатами діяльності НАБУ підтвердилася гостра потреба у створенні Вищого антикорупційного суду, як спеціалізованого суду першої інстанції, що розглядатиме справи, підслідні НАБУ. Адже саме у завершеній системі антикорупційних інституцій запрацює механізм притягнення до відповідальності за високопосадову корупцію.

Сподіваємося, що Національне антикорупційне бюро не стане формальним органом боротьби з корупцією та учасником «гонки за показниками». Розпочата антикорупційна реформа залишиться на порядку денному ще не один рік, тому окреслюємо напрямами подальших досліджень вдосконалення органу на законодавчому рівні: збереження виняткової підслідності справ, оновлення цілей і заходів державної політики, які б відповідали викликам в антикорупційній сфері, а саме, прийняття нової Антикорупційної стратегії.

Використані джерела:

1. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47. – Ст. 2051
2. Фулгевич К. А., Фулгевич Е. А., Деякі питання щодо Національного антикорупційного бюро України. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим досту-

пу:<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/5603/Fuglevich%20Dejak%D1%96%20pitannja%20shhodo%20nac%D1%96onal'nogo%20antikorupec%D1%96jnogo%20bjuro.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Звіт Національного антикорупційного бюро України: перше півріччя 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nabu.gov.ua/report/zvit-pershe-pivrichchya-2017-roku>

Мусилим Туган
студент юридического факультета
КарГУ ім. Е.А.Букетова,
(г. Караганда, Республіка Казахстан)

НОВЕЛЛЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН ОБ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

5 июля 2014 Президентом Республики Казахстан был подписан новый Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях [1].

Кодекс нацелен на реформирование административного законодательства путем:

- гуманизации, заключающейся в расширении применения предупреждения как вида административного взыскания, а также уменьшении размеров штрафов для субъектов малого предпринимательства и физических лиц;
- снижения нагрузки на суды, что обеспечено за счет пересмотра подведомственности;
- модернизации процедуры привлечения к административной ответственности.

Другой причиной совершенствования законодательства об административных правонарушениях была его большая репрессивность. Размеры взысканий увеличивались в десятки раз, причем с каждым годом данная тенденция усиливалась, а некоторые взыскания по своим размерам превосходили уголовные меры наказания.

В КоАП РК предусмотрены совершенно новые институты, направленные на повышение защиты прав и свобод граждан, интересов общества и государства от противоправных посягательств, а также укрепление законности при рассмотрении дел об административных правонарушениях.

Одной из наиболее значимых новаций в КоАП РК является введение сокращенного производства по делу об административном правонарушении.

Новый институт широко применяется на практике. Так, за 1-ое полугодие 2015 года по делам, рассмотренным в порядке сокращенного производства, исполнено 684 716 постановлений на сумму 4,3 млрд. тенге. Такая статистика говорит о том, что механизм досрочной уплаты штрафов полноценно заработал. В этой связи было бы целесообразно расширить сферы действия

данного института.

Согласно части второй статьи 810 КоАП РК сокращенное производство по делу об административном правонарушении не применяется в случаях:

- 1) когда санкцией статьи предусмотрены иные виды взыскания;
- 2) совершения правонарушения несовершеннолетним;
- 3) совершения правонарушения лицами, обладающими привилегиями и иммунитетом;
- 4) совершения административных правонарушений, дела по которым рассматриваются органами государственных доходов;
- 5) если административное правонарушение зафиксировано сертифицированными специальными контрольно-измерительными техническими средствами и приборами, работающими в автоматическом режиме.

Расширение сферы действия указанного института возможно по следующим направлениям:

- применение сокращенного производства по делам, подведомственным судам;
- применение сокращенного производства, когда санкцией статьи наряду со штрафом предусмотрено взыскание в виде предупреждения;
- расширение перечня субъектов, подпадающих под сокращенное производство (несовершеннолетние, должностные и юридические лица за исключением юридических лиц осуществляющих банковскую деятельность);
- применение сокращенного производства по административным правонарушениям, зафиксированным специальными техническими средствами, работающими в автоматическом режиме.

Расширение сферы действия сокращенного производства преследует во первых, цели гуманизации законодательства, во-вторых оно будет способствовать взыскиваемости штрафов.

Одним из наиболее важных положений в действующем КоАП РК является норма, позволяющая судье, органу (должностному лицу) при установлении смягчающих обстоятельств, сократить сумму административного штрафа до 30 % от общей суммы. На сегодняшний день такими привилегиями обладают только физические лица, тогда как статья 56 КоАП РК, устанавливающая обстоятельства, смягчающие ответственность за административное правонарушение, не ограничивает свое действие и распространяется на всех лиц, подлежащих административной ответственности.

Внедрение данного новшества в отношении юридических лиц законодатель посчитал преждевременным, прежде всего, опасаясь коррупционные возможности, а также до его апробирования и установления его практической целесообразности.

Вместе с тем практика применения КоАП РК показала, что данная норма крайне редко применяется, в основном – в отношении пенсионеров и по делам, вытекающим из семейно-бытовых отношений. Таким образом, опасение коррупционности этой новеллы не нашла подтверждения в практике

применения КоАП.

Так, в порядке статьи 819 КоАП РК субъекты административной практики и суды при установлении обстоятельств, смягчающих ответственность, сократили суммы штрафов до 30 % по 1137 административным делам (0,06 %), по которым наложены взыскания на сумму 18 млн. тенге.

В этой связи было бы целесообразно данный институт применять в отношении всех лиц, что позволит снизить репрессивность КоАП РК.

Введение нормы, позволяющей судье, уполномоченному органу при установлении смягчающих обстоятельств, сократить сумму административного штрафа до 30 % от общей суммы только для физических лиц. Перечень смягчающих обстоятельств не является исчерпывающим и наделение судей и уполномоченных органов таким полномочием в определенной ситуации может создать коррупциогенную ситуацию. Поэтому было бы целесообразно, установить случаи, при которых данная норма не может быть применена. В этих условиях судам, уполномоченным органам необходимо взвешенно и обоснованно подходить к оценке обстоятельств конкретной ситуации.

Библиографические ссылки:

1. Кодекс РК об административных правонарушениях от 5 июля 2014 года № 235-V ЗРК. [Электронный ресурс] – Режим доступа : [//https://www . adilet.zan.kz](https://www.adilet.zan.kz).

Бакало Вікторія Олександрівна,
Курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша В'ячеслав Вікторович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ БЕЗПЕКИ
ДОРОЖНЬОГО РУХУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Одним із негативних явищ сучасного українського суспільства є злочинність. У зв'язку з Євроінтеграцією України, пріоритетними напрямку розвитку країни є створення надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки.

З розвитком транспорту збільшується потужність транспортних засобів та швидкість їх руху, що має важливе значення для розвитку суспільства. У

свою чергу, це викликає і негативні явища, оскільки більш тяжкими стають наслідки транспортних аварій, в яких гинуть люди, матеріальні цінності.

В умовах прискорених темпів автомобілізації, високої інтенсивності дорожнього руху особливу гостроту набуває проблема забезпечення безпеки дорожнього руху, вирішення якої спрямоване на збереження життя і здоров'я громадян. Смертність від аварій на транспорті – одна з самих високих серед причин загибелі людей. Найбільш розповсюдженим видом автотранспортних злочинів є наїзд на пішохода – 43% від загальної кількості.

За результатами аналізу наявних статистичних даних та аналітичного звіту Світового банку в Україні більшість ДТП с тяжкими наслідками виникає через:

- перевищення швидкості водіями, що є основною причиною настання смерті у 39% випадків;
- необлаштованість пішохідних переходів (відсутність освітлення, розмітки тощо), що призводить до смертельних наслідків у 38% випадків;
- порушення правил проїзду перехресть, на яких стається до 30% всіх ДТП із смертельними наслідками;
- керування транспортними засобами у стані алкогольного сп'яніння [1].

Особливу роль у дорожньо-транспортних злочинах отримав так званий “людський фактор”. Біля 85% дорожньо-транспортних злочинів відбуваються через порушення водіями правил дорожнього руху, більше 20% через водіїв, що знаходяться у стані алкогольного сп'яніння [2].

Разом з заходами загальної профілактики діяльність Національної поліції має конкретну спрямованість, що пов'язана з процесуальними обов'язками виявляти причини та умови, що сприяють дорожньо-транспортним злочинам. У зв'язку з цим необхідно підвищити рівень професійної підготовки працівників патрульної поліції та іншим уповноваженим особам Національної поліції, на яких покладено забезпечення безпеки дорожнього руху.

На сьогоднішній день Україна намагається плідно співпрацювати з європейськими країнами та перейняти той досвід, який знаходиться у них досить на високому рівні. Наша держава за аналізом статистичних та аналітичних даних Світового банку займає одне з перших місць за рівнем смертності та травматизму внаслідок ДТП. У зв'язку з цим, Кабінет Міністрів України розробив стратегію з підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року, одним із головних завдань якої є зниження рівня смертності внаслідок ДТП, ступеня тяжкості наслідків ДТП для учасників дорожнього руху та зменшення соціально-економічних втрат України від дорожньо-транспортного травматизму, а також запровадження ефективної системи управління безпекою дорожнього руху для забезпечення захисту життя та здоров'я населення [3].

Для підвищення рівня безпеки дорожнього руху, на нашу думку необхідно істотно збільшити розмір штрафів за вчинення адміністративних

правопорушень, а також застосовувати до правопорушників кримінальну відповідальність за умисне невиконання судового рішення про позбавлення права керувати транспортними засобами. Ще досить важливим фактором є посилення ролі органів місцевого самоврядування в забезпеченні системи безпеки дорожнього руху в містах, населених пунктах з обов'язковим визначенням відповідальних за виконання та подання звітів регіональних органів, а також надання органам місцевого самоврядування повноваження щодо можливості створення та регулювання безпечних і зручних умов руху транспортних засобів і пішоходів вулицями і дорогами міст та інших населених пунктів, зокрема щодо обмежень швидкості руху транспортних засобів на ділянках доріг у межах населених пунктів, які створюють загрозу для учасників дорожнього руху.

Використані джерела:

1. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.06.2017 № 481. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/481-2017-%D1%80>).
2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://vuzlib.com.ua/articles/book/42045-Zarob%D1%96gannja_zlochynam_shho_p/1.html.
3. Уряд схвалив Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року.[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250145241>.

Бурдіко Константин Дмитрович,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша В'ячеслав Вікторович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ТА ПОРЯДКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Актуальність обраної теми обумовлена об'єктивною необхідністю посилення і поглиблення забезпечення публічного порядку та безпеки, що і означає підвищення ролі правоохоронної діяльності, в першу чергу органів

Національної поліції, з чітким визначення їх компетенції у досліджуваній сфері. Деякі проблемні питання забезпечення публічної безпеки підрозділами органів Національної поліції були предметом досліджень таких учених, як І. П. Голосніченко, Д. П. Калаянов, А. Т. Комзюк, М. В. Корнієнко, Б. Г. Литвак та інші. Однак приймаючи до уваги складність досліджуваної проблеми, те, що сфера діяльності органів Національної поліції характеризується можливістю прояву реальних загроз публічній безпеці унаслідок наявної специфіки, тому вона ще не в повному обсязі є розкритою та дослідженою, а отже залишається достатньо актуальною.

Реформування Національної поліції відбувається на тлі занепаду всього спектру органів правоохоронної системи, різкого зростання кількості злочинів, дотепер немає чіткої сформованої системи забезпечення безпеки особи за особливих умов, присутні також й інші негативні процеси та чинники.

Внаслідок процесів реформування правоохоронних органів в Україні було ухвалено новий закон "Про Національну поліцію" від 02.07.2015 року. На відміну від закону України "Про міліцію", новий закон має суттєві зміни. По-перше, за обсягом він став більш розширеним і включає в себе 105 статей, а по-друге, нашу увагу привернули актуальні питання компетенції у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку новоствореної Національної поліції України.

Водночас невирішеною залишається низка питань теоретичного та прикладного характеру, які набувають особливої актуальності, з урахуванням змін, яких зазнає система правоохоронних органів.

Метою нашої роботи є всебічне дослідження компетенції органів Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку. Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі завдання: визначити правове поле компетенції та повноважень органів Національної поліції із забезпечення публічної безпеки; визначити шляхи вдосконалення компетенції органів Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку.

Розглядаючи вищезазначене питання слід згадати етимологію поняття «компетенція».

У тлумачному словнику С.І. Ожегова компетенція визначається як «коло питань, у яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийхось повноважень, прав» [1]. «Новий тлумачний словник української мови» поняття «компетенція» трактує як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи» [2].

Посеред інших завдань, одразу ж першим пунктом статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. Це законодавчо визначене привілейоване становище забезпечення публічної безпеки та порядку також підсилює наукову інтерес та актуальність даного питання. Однак законодавець використовує термін «публічна безпека» не розкриваючи його змісту [3].

Визначення поняття «публічна безпека» є питанням наукових досліджень, зокрема В.Г. Фатхутдінов, провівши аналіз частотності операціоналізації та контекстуальності використання цього терміна, прийшов до висновку, що його вживання взагалі обмежене лише науковою сферою і не має свого аналогу й законодавчої закріпленості, оскільки функціонування його в чинних нормативно-правових актах України не зафіксовано [4].

Із усіх підрозділів із забезпечення публічної безпеки та порядку центральною, на нашу думку, є саме патрульна поліція, оскільки вони є ядром всіх сил, що використовуються в забезпеченні правопорядку в державі. Формуванню підрозділів патрульної поліції в нашій державі передувала необхідність вирішення таких проблемних завдань, як: 1) підвищення якості та ефективності роботи патрульних нарядів; 2) збільшення щільності нарядів поліції; 3) підвищення рівня довіри населення до Національної поліції за рахунок підвищення авторитету її діяльності.

Згідно із Законом України «Про Національну поліцію», компетенцію сил органів Національної поліції можна поділити на три групи: 1) право, що сприяє безпосередньому виконанню службових обов'язків; 2) право, що сприяє опосередкованому виконанню службових прав; 3) право, що дозволяє працівникам Національної поліції реалізовувати конституційне право на державну службу [3].

До першої групи прав працівника Національної поліції слід віднести ознайомлення з документами, що визначають його права та обов'язки відповідно до посад в органах Національної поліції, ознайомлення з матеріалами своєї особистої справи та право звернення до суду для вирішення суперечок, пов'язаних із державною службою.

До другої групи прав працівника Національної поліції відносяться: а) отримання в установленому порядку інформації і матеріалів, необхідних для виконання посадових обов'язків; б) відвідувати в установленому порядку для виконання посадових обов'язків підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; в) ухвалення рішень і участь в їх підготовці відповідно до посадових обов'язків; г) перепідготовка (перекваліфікація) і підвищення кваліфікації за рахунок відповідного бюджету; д) внесення пропозицій щодо вдосконалення організації роботи органів Національної поліції.

Третю групу прав працівника Національної поліції складають: а) участь за своєю ініціативою в конкурсі на заміщення вакантної посади; б) право на просування по службі; в) об'єднання в професійні союзи (асоціації) для захисту своїх прав, соціально-економічних і професійних інтересів та інше; г) пенсійне забезпечення з врахуванням стажу посадової особи в органах Національної поліції; д) право на грошове забезпечення, що складається з посадового окладу, окладу за спеціальне звання, надбавки за вислугу років та специфічні умови роботи, а також премій за результатами роботи [5].

Підсумовуючи все вищевикладене, можна запропонувати вирішення актуальних та проблемних питань компетенції органів Національної поліції у

сфері забезпечення публічної безпеки та порядку, як комплексне рішення питання щодо організації заходів та засобів попередження і розкриття злочинів та адміністративних правопорушень, а саме організації забезпечення публічної безпеки та порядку. У зв'язку з цим, є необхідність розширення компетенції працівників саме патрульної поліції у даній сфері.

Використані джерела:

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка: [70000 слов] / под ред. Н.Ю. Шведовой – 23-е изд., испр– М.: Русский язык, 1990. – 917 с.
2. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / укладачі: Д.Н. Ушаков, под ред. Н.Ф. Тат'яниченко–М.: Альта-Пресс, 2005. – 1216 с.
3. Про Національну поліцію: закон України від 02 липня 2015 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
4. Фатхутдінов В.Г. Частотність операціоналізації та контекстуальність використання терміна “публічна безпека” в Законі України “Про Національну поліцію України” / В.Г. Фатхутдінов. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://goal-int.org/chastotnist-operacionalizacii-ta-kontekstualnist-vikoristannya-terminu-publichna-bezpeka-v-zakoni-ukraini-pro-nacionalnu-policiyu-ukraini/>.
5. Панова О.О. Компетенція органів Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки/ Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб.матеріалів І міжнар. наук.-практ.конф., м.Харків, 20 трав.2016 р./ МВС України, Департамент патрул.поліції України; Харк. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. – Харків: ХНУВС, 2016. – С. 48-51

Волошина Галина Юр'івна,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша В'ячеслав Вікторович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

**ПРОТИДІЯ КУРІННЮ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ
У ЗАБОРОНЕНИХ МІСЦЯХ**

Заборона куріння — заборона паління тютюнових виробів за певних обставин і в певних місцях (переважно у громадських місцях). В різних країнах діють різні обмеження і штрафи, які закріплюються на законодавчому рівні або ж встановлюються власником певного закладу. Метою заборони паління

є насамперед захист некурців від пасивного паління.

Заборона куріння у громадських місцях є одним з першочергових заходів, визначених Рамковою конвенцією Всесвітньої організації охорони здоров'я з боротьби з тютюном, які мають сприяти подоланню тютюнової пандемії і зниженню шкідливого впливу тютюнопаління на здоров'я населення. Конвенцію підписало 172 країни, зокрема і Україна, і вже 31 з них ввела заборону куріння. Щороку до цього списку приєднується 2-3 країни. Першою державою у світі, яка ввела повну заборону куріння в громадських місцях, стала Ірландія — 2004 р. там набув чинності відповідний закон. Нині його підтримує 95% населення

Протягом листопада-грудня 2011 р. Київський міжнародний інститут соціології на замовлення організації «Quirk Global Strategies» провів опитування щодо ставлення українців до ухвалення закону про заборону куріння в громадських місцях. Результати виявилися наступними:

- 84% українців підтримують прийняття закону, який заборонятиме курити всередині більшості громадських приміщень, включно із усіма робочими місцями, житловими будинками, офісами.

- Високий рівень підтримки бездимних приміщень зафіксований в усіх регіонах країни. Найбільший — на Сході та Півночі — 88%, найменший, але теж переважний, на Заході — 78%;

- Закон підтримують 92% жінок та 76% чоловіків.

- Законодавство про повну заборону куріння в ресторанах та кафе підтримують 77% населення, в барах — 74% населення.

- Загалом 91% українців визнає пасивне куріння шкідливим для здоров'я: 35% українців «сильно турбує», коли їх обкурюють, 31% «доволі сильно», 16% «лише трохи» та 17% «зовсім не турбує».

- 83% українців вважають, що права клієнтів та працівників дихати чистим, вільним від диму повітрям, зокрема, в ресторанах, барах та кафе є вищими, ніж права курців там курити.

- Права курців забруднювати повітря токсичними речовинами тютюнового диму ставлять вище лише 8% українців [1].

З грудня 2012 року вступив в силу Закон України "Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення".

Закон встановлює заборону куріння тютюнових виробів, а також електронних сигарет і кальянів в громадських та інших місцях, а саме:

- у ліфтах і таксофонах;
- у приміщеннях на території закладів охорони здоров'я;
- у приміщеннях на території навчальних закладів;
- на дитячих майданчиках;
- у приміщеннях та на території спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд та закладів фізичної культури та спорту;

- у під'їздах житлових будинків;
 - у підземних переходах;
 - у транспорті загального користування, що використовується для перевезення пасажирів;
 - у приміщеннях закладів ресторанного господарства;
 - у приміщеннях об'єктів культурного призначення;
 - у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ;
 - на стаціонарно обладнаних зупинках маршрутних транспортних засобів.
- Крім цього закон встановлює заборону куріння:
- у приміщеннях підприємств, установ та організацій усіх форм власності;
 - у приміщеннях готелів та аналогічних засобів розміщення громадян;
 - у приміщеннях гуртожитків;
 - в аеропортах та на вокзалах [2].

Згідно з внесеними змінами уповноваженим посадовим особам Національної поліції надано право складати та розглядати протоколи про адміністративні правопорушення за статтею 175-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) (за винятком порушень, учинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної міської ради). Цими уповноваженими особами, відповідно до п.1 ст. 255 КУпАП (особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення), власне є працівники поліції. А в разі порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної міської ради – уповноважені особи виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад та члени громадських формувань.

Працівники поліції за куріння тютюнових виробів у заборонених місцях мають право затримати особу для складання протоколу за ст. 175-1 КУпАП (куріння тютюнових виробів у заборонених місцях). При цьому, крім місць, прямо заборонених для куріння тютюнових виробів Законом, дозволено визначати інші місця, заборонені для куріння таких виробів рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради (виключна компетенція ради).

Використані джерела:

1. Заборона куріння - електронний ресурс - https://uk.wikipedia.org/wiki/Заборона_куріння
2. Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення окремих положень про обмеження місць куріння тютюнових виробів" - електронний ресурс - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4844-17>
3. Міністерство внутрішніх справ попереджає - курити можна лише в дозволених місцях - електронний ресурс - <http://fri.net.ua/node/2084>

Кирилюк Вадим Олександрович,
Курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша В'ячеслав Вікторович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Забезпеченість захисту людей в державі є однією з головних ознак високого рівня цивілізації суспільства. Найголовнішим є саме стабільне забезпечення такого захисту не лише на законодавчому рівні, а й на практиці. Публічна безпека є однією із складових національної безпеки держави від внутрішніх загроз суспільству. На безпеку суспільства в цілому та окремих її осіб впливає багато факторів, в тому числі рівень злочинності та правопорушень. Тому виникає нагальна необхідність в належній діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення публічної безпеки в державі. Для цього велике значення має розробка таких методів адміністративно-правової охорони, які будуть не тільки виглядати позитивними на законодавчому рівні, а й дійсно діяти на практиці та матимуть успішну реалізацію.

Діяльність правоохоронних органів та загалом методи адміністративно-правової охорони публічної безпеки та порядку досліджувались в усі часи різними науковцями, в тому числі П. Хамулою, М. Агаповою, Д. Беззубовим, І. Зозулею, В. Фатхутдіновим, А. Басовим, Ю. Кравченком, Є. Альховським, М. Долгополовою, С. Гусаровим та іншими. Та враховуючи зміни, які відбулися в Україні після запровадження різного роду реформ, вважаю за необхідне надалі досліджувати дане питання.

Правоохоронна функція за своєю сутністю є напрямом діяльності держави, що визначений на конституційному рівні та підлягає реалізації системою правоохоронних органів, на яких покладено повноваження щодо застосування юридичних заходів впливу з визначеним колом завдань. До них відносяться охорона конституційного ладу, законності і правопорядку, прав і свобод громадян, профілактики й боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями [1].

Слід врахувати, що сам термін «публічна безпека» з'явився в законодавстві України відносно нещодавно. А саме, вперше його застосовано в За-

коні України «Про Національну поліцію» в 2015 року, де в ч. 1 ст. 1 вказано: «Національна поліція України - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [2]. Стає зрозумілим, що саме Національна поліція є головним правоохоронним органом, який повинен забезпечувати публічну безпеку.

Більшість науковців, які досліджували питання публічної безпеки та порядку зазначають, що вживання в Законі України «Про Національну поліцію» такого терміну ставить під загрозу діяльність правоохоронного органу загалом, в тому ж числі і методи їх діяльності, оскільки в іншому більше ніде не регламентовано законом таке поняття як «публічна безпека». Тому може виникнути багато питань при виконанні поліцією своїх функцій в забезпеченні публічної безпеки суспільства та оскаржено ті методи, які вони застосовують на конституційному рівні.

Виходячи з наукової думки, яка все ж таки наголошує на вживання термінів «громадська безпека» та «публічна безпека» як синонімів, можна зазначити таке визначення публічної безпеки - система суспільних відносин та юридичних норм, що регулюють ці відносини з метою забезпечення громадського спокою, недоторканності особи, її життя та здоров'я, нормальної діяльності державних і громадських інституцій, установ, закладів, підприємств [3, с. 65].

Виходячи з цього визначення зазначимо, що реалізація цієї системи забезпечується завдяки належній організації та реалізації відповідних відносин і заходів. Звідси можемо говорити про те, що публічна безпека являє собою такий стан суспільного життя, при якому гарантуються та реально забезпечуються безпечні умови існування й життєдіяльності як суспільства в цілому, так і його окремих членів; при якому через систему відповідних відносин і заходів забезпечується належний захист найбільш важливих суспільних та індивідуальних інтересів від негативного впливу з боку джерел підвищеної небезпеки, а також мінімізація та максимально оперативне усунення завданих ними шкідливих наслідків [4, с.75].

Змістом діяльності правоохоронних органів у виконанні методів адміністративно-правової охорони є здійснення органами і посадовими особами поліції комплексу засобів і заходів, спрямованих на встановлення і підтримку режиму безпеки життєдіяльності суб'єктів суспільних відносин. Специфіка поліцейських послуг у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави як окремого напрямку діяльності Національної поліції, на відміну від охоронної діяльності, що здійснюється в межах інших її напрямків діяльності (наприклад, охорони публічного (громадського) порядку), полягає у тому, що під час їх надання охорона здійснюється по відношенню до конкретного суб'єкта і має на меті забезпечення його певного суб'єктивного права (кола прав), свободи (свобод), законного інтересу (інтересів) [4, с.87].

Зазначимо, що найвагомими серед методів адміністративно- правового захисту суспільства є переконання та примус, які визнають також універсальними і всеохоплюючими методами державного управління в цілому. Їх широко застосовують в усіх сферах управлінської діяльності, в т.ч. у боротьбі із правопорушеннями; вони становлять систему засобів впливу держави на свідомість і поведінку людей, є необхідною умовою нормального функціонування суспільства, будь-якого державного або громадського об'єднання, всього процесу управління. Застосовуючи ці засоби, держава забезпечує функціонування всієї суспільної системи, організованість, дисциплінованість, охороняє працю та побут людей, нормальну соціальну обстановку в країні [5, с.72].

Зазначимо, що в адміністративній діяльності правоохоронних органів застосовують і інші методи, наприклад, такі як інструктування, координація, або ж низку методів, пов'язаних з психологічним впливом, таких як спонукання, мотивування, встановлення авторитету та інші методи, які в багатьох випадках також є не менш дієвими.

Загалом, коли справа доходить до здійснення примусового впливу, то його здійснюють тільки з метою підтримання суспільної дисципліни, забезпечення й охорони законності, для спрямування окремих громадян і колективів на додержання норм, що прийняті у цьому суспільстві. Він може виявитися у психічному впливі, спонуканні до певних дій, бажаної поведінки, або в суто примусових діях та фізичному впливі [5, с.74].

Отже, можна вказати на те, що для того, щоб методи адміністративно- правової допомоги по забезпеченню публічної безпеки в Україні були більш дієвими на даний час, необхідно врегулювати законодавство в цілому. Зрозуміло, що чим якісніше буде законодавча база, тим легше буде застосовувати на практиці те, що вказано в нормативно-правових актах держави. Оскільки після запровадження останніх реформ існує досить багато розбіжностей в основних законах держави, якими регламентується сама діяльність правоохоронних органів, ставиться під загрозу застосування методів, якими вони користуються за для забезпечення певних суспільних норм, в тому числі і методів забезпечення публічної безпеки.

Використані джерела:

1. Хамула П.І. Правоохоронні органи в системі органів державної влади // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук/ Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого – Харків, 2015. – с. 235
2. Закон України «Про Національну поліцію» : від 02.07.2015 р., № 580–VIII // ВВР України. – 2015. – № 40–41.
3. Гончаренко В. Г., Андрушко П. П, Базова Т. П. та ін. Юридичні терміни тлумачний словник / за ред. В. Г. Гончаренка. – 2-ге вид., стереотипне. – К. : Либідь, 2004. – 320 с.
4. Ластович Д.М. Адміністративно-правові засади надання поліцейських послуг в Україні// Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук/ Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2016 р. – с. 224
5. Джагунов Г.В. Методи адміністративно-правової охорони громадської безпеки в Україні// ПРАВО І БЕЗПЕКА № 4 (36) / Харківський національний університет внутрішніх справ. - Харків, 2010 р.

Крупко Анастасія Олегівна,
Курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша В'ячеслав Вікторович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

РОЛЬ ГРОМАДЯН ТА ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

На даному етапі розвитку України як демократичної держави виникає нагальна необхідність в більш пильній увазі до процесів, які становлять її національну безпеку. Саме тому проводиться ряд реформ, робляться кроки до відбудови систем різних сфер діяльності держави, модернізується законодавство. Відомо, що демократична та правова держава формується із багатьох факторів, не останнім в ряді цих факторів є і ефективно діючий режим публічної безпеки та порядку. Публічна безпека та порядок є об'єктами різних видів охорони, ефективність здійснення яких забезпечує національну безпеку України загалом. Залежить це від багатьох факторів: чіткого та обумовленого встановлення цілей, формування меж такої охорони, які забезпечують необхідність встановлення змісту публічної безпеки та порядку. Сформована на даний час система публічної безпеки і порядку складає сукупність органів державної влади, органів та служб, а також державних та недержавних організацій, окремих громадян, що в межах своєї компетенції або особистої ініціативи виконують завдання щодо їх забезпечення.

Саме нестійкий стан різного роду сфер розвитку в державі спонукає розглядати питання, пов'язані із захистом суспільства. Наукові дослідження забезпечення публічної безпеки і порядку проводились такими науковцями як В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, В. Ф. Захаров, Д.П. Калаянов, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков та іншими. Зважаючи на постійні зміни в законодавстві та деякі проблемні аспекти, з якими доводиться стикатися розглядаючи дане питання, вважаю, що дослідження даної теми є нагально необхідним.

Перше, на що небезпідставно звертають увагу науковці, це саме поняття «публічної безпеки та порядку», яке на даний час в законодавстві зустрічається лише в Законі України «Про Національну поліцію» в контексті самого

поняття Національної поліції. У частині 1 статті 1 вказано «Національна поліція України - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [1]. Оскільки інші законодавчі акти досі містять в собі поняття «громадської безпеки та порядку» виникають труднощі в застосуванні норм законодавства України на практиці. Щоб більш повно дослідити саме роль громадян та органів виконавчої влади в цьому питанні підтримаємо сторону тих наукових праць, які встановлюють, що все ж таки ці поняття є тотожними і їх можна застосовувати як синоніми.

Ознаками публічної безпеки та порядку об'єктів адміністративно-правової охорони науковці визначають те, що вони: 1) підлягають охороні за допомогою адміністративно-правових засобів та методів з використанням позасудових та судових адміністративно-юрисдикційних процедур (адміністративний примус, адміністративне судочинство тощо); 2) належать, передусім, до сфери відання правоохоронних органів та інших органів виконавчої влади; 3) їх досягнення є пріоритетним завданням діяльності кожного державного органу, органу місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Тому за станом досягнення публічної безпеки та порядку слід оцінювати ефективність діяльності цих органів [2, с.86]. Тому не лише діяльність правоохоронних органів складає основу охорони публічної безпеки та порядку, а й всієї системи влади загалом, в тому числі не останнє місце займає діяльність громадських формувань.

У відповідності до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» громадяни України відповідно до Конституції України мають право створювати в установленому порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин [3].

Розглядаючи даний закон визначають основні завдання, права й обов'язки громадських формувань та їх членів, форми та методи їх роботи. Громадські формування проводять свою діяльність шляхом: 1) спільного з працівниками органів Національної поліції, прикордонниками патрулювання й виставлення постів на вулицях, майданах, залізничних вокзалах, в аеропортах, морських і річкових портах, у місцях компактного проживання громадян, розташування підприємств, установ, організацій, навчальних закладів, а також у місцях можливої появи порушників кордону в межах району, що контролюється Державною прикордонною службою України, прикордонної смуги; участі в забезпеченні охорони публічного порядку та під час проведення ма-

сових заходів, погоджених у випадках, передбачених законом, із виконавчими органами місцевого самоврядування; 2) проведення разом із прикордонниками огляду на маршрутах можливого руху порушників державного кордону, місць їх укриття, транспортних засобів, суміжної з державним кордоном місцевості з метою встановлення причин і умов перебування там невідомих осіб; 3) участі в заходах правоохоронних органів, спрямованих на боротьбу з окремими видами правопорушень [4].

Дійсно громадські формування приймають безпосередню участь у забезпеченні публічної безпеки та порядку та все ж до основних суб'єктів їх забезпечення, особливо в умовах виникнення надзвичайних ситуацій відносять органи виконавчої влади та правоохоронні органи. Їх діяльність безпосередньо направлена на здійснення заходів щодо забезпечення захисту об'єктів публічної безпеки та порядку, тому вони і визначаються як головні. До них відносяться: Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство Оборони України, Служба безпеки України, Міністерство з надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та інші.

Саме ці суб'єкти вважаються головними, оскільки до їх функцій відноситься безпосередньо забезпечення охорони публічної безпеки та порядку. Підтверджується це тим, що одними із головним напрямків діяльності даної групи суб'єктів є:

по-перше, забезпечення виконання законів та інших нормативно-правових актів з питань захисту населення від надзвичайних ситуацій та забезпечення громадської безпеки за таких умов;

по-друге, здійснювати заходи щодо розробки та реалізації державних програм з питань захисту населення від надзвичайних ситуацій та забезпечення громадської безпеки у таких умовах;

по-третє, реалізовувати систему заходів щодо забезпечення громадської безпеки в межах своїх повноважень тощо [5].

Отже, забезпечення публічної безпеки та порядку є одним із головних завдань органів виконавчої влади, що прямо встановлено на законодавчому рівні. Громадяни відіграють ключову допоміжну роль у цьому питанні. І саме точність та правильність виконання норм встановлених законами забезпечує дійсно ефективний захист національної безпеки держави. Тому, вважаю за необхідне, провести зміни в законодавстві в аспекті забезпечення публічної безпеки та порядку. В тому числі звернути увагу на визначення понять «публічної безпеки та порядку», що є новим для законодавства України. Це дозволить правоохоронним органам реалізовувати свої функції із забезпечення публічної безпеки та порядку, сприятиме підвищенню рівня національної захищеності загалом.

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію» : від 02.07.2015 р., № 580–VIII // ВВР України. – 2015. – № 40–41.
2. О.В. Батраченко. Поняття та ознаки публічної безпеки та порядку як об'єктів ад-

міністративно-правої охорони// Науковий вісник Ужгородського національного університету / Серія ПРАВО. В. 29. Ч. 2. Т. 3. – Ужгород, 2014 р.

3. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 р.// ВВР України. 2000. - № 40

4. С.В. Лихачев. Роль громадян та органів виконавчої влади в системі забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. Електронний ресурс. - [Режим доступу]: <http://radnuk.info/statti/226-admin-pravo/14522-2011-01-18-03-31-45.html>

5. А.В. Басов Забезпечення громадської безпеки: поняття та зміст. Електронний ресурс. - [Режим доступу]:<http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-2-2012/item/52-zabezpechennya-hromadskoyi-bezpeky-ponyattya-ta-zmist-basov-a-v>

Мармута Олександра Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша В'ячеслав Вікторович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Становлення української державності на демократичних засадах, вкорінення громадянського суспільства – усе це висуває на порядок денний проблеми вдосконалення адміністративної діяльності Національної поліції України на сучасному євро інтеграційному етапі розвитку.

В частині 1 статті 1 Закону України «Про Національну поліцію» зазначає, що Національна поліція (далі-поліція) це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку».

Поліція у своїй діяльності керується принципами верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави, та принципом законності, на підставі яких, поліція у межах своїх службових повноважень, що регламентовані насамперед Конституцією та законом України «Про Національну поліцію», повинна забезпечувати публічну безпеку і порядок, охороняти права і свободи людини, а також інтереси суспільства і держави, протидіяти злочинності.

Відповідно до частини 22 статті 23 Закону України «Про Національну

поліцію» одним із головних завдань поліції є приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин» [1].

У сучасних умовах ефективна діяльність правоохоронних органів щодо виявлення, розкриття і розслідування та запобігання контрабанді наркотичних засобів базується на системі концептуально нових наукових підходів, які обумовлюють, в першу чергу, корінні зміни організаційно-правових основ функціонування даних органів.

Можна виділити такі варіанти незаконного обігу наркотиків:

- 1) виготовлення і реалізація в Україні;
- 2) виготовлення в Україні і контрабандний вивіз за кордон, переважно в країни Європи, Центральної Азії та СНД;
- 3) контрабандний ввіз з-за кордону і реалізація в Україні;
- 4) контрабандний транзит через територію України.

Сучасна контрабанда наркотичних засобів характеризується високим ступенем організованості, технічною осначеністю та міжнародними зв'язками. Працівникам Національної поліції України слід звернути увагу на велику кількість Інтернет-сайтів, які пропонують синтетичні каннабіноїди під виглядом як порошків, так і готових сумішей для куріння [2].

Особливу небезпеку викликає активність організованих злочинних угруповань, які здійснюють **внутрішньо груповий і між груповий збут наркотичних засобів**. Внутрішньо груповим вважається такий збут наркотиків, коли група наркоманів, що об'єднані спільним вживанням наркотиків, посилає за наркотичними засобами своїх заготівників, які їх скуповують або добувають в інший спосіб для вживання цією групою. Між груповий збут простежується у випадках передавання наркотиків іншим спорідненим "сім'ям" за винагороду, що покликана компенсувати витрати тих, хто передав наркотики.

Розрізняють такі групи осіб, які задіяні в незаконному обігу наркотичних засобів:

1) **виробники наркотичної сировини і наркотичних засобів**. Виробниками синтетичних наркотиків у більшості випадків є особи, які пов'язані з хімією або медициною, частіше студенти відповідних вузів, а також працівники наукових лабораторій;

2) **споживачі наркотиків** – особи, що споживають наркотики систематично, це як правило раніше засуджені люди, які деградують, а також особи, що епізодично вживають наркотики – це зазвичай неповнолітні або особи молодого віку;

3) **викрадачів наркотиків** – це працівники хімфарм-підприємств, аптек і аптечних складів, лікувально-профілактичних і медичних установ, сільські жителі, які обробляють посіви маку і коноплі;

4) **осіб, які займаються оптовою скупкою і збутом наркотиків** (наркобізнесом). Для них характерна наявність злочинного досвіду, у то-

му числі з виготовлення, вживання і збуту наркозасобів.

5) **перевізники наркотиків** – ними можуть бути посередники між виробниками і збувальниками, самі збувальники, споживачі, особи, які мають маршрутні можливості;

6) **утримувачі наркопритонів** – найчастіше ними виявляються споживачі наркотиків серед дружин або співмешканок наркоманів;

8) **службових осіб органів державної влади і самоврядування**, які виконують функцію «прикриття» злочинів [2].

Адміністративно-правові заходи попередження незаконного обігу наркотичних засобів, які застосовуються по відношенню до фізичних осіб встановлює Закон України «Про Національну поліцію», який дає право працівникам поліції перевіряти у громадян при підозрі у вчиненні правопорушень документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання встановлених правил, контроль за виконанням яких покладено на поліцію.

На практиці виникають певні проблеми з затриманням особи, яка порушила правила обігу наркотичних засобів. Адже працівники поліції не мають право здійснювати затримання особи ні в адміністративному ні в кримінально-процесуальному порядку, оскільки не відомо чи дійсно вилучена речовина є наркотичним чи психотропним засобом. Якщо ж під час кримінального провадження буде встановлено, що особа діяла без мети збуту, а експертиза встановила, що речовина є наркотичним чи психотропним засобом, але її розміру не вистачає для кримінального провадження за статтею 309 КК України, кримінальне провадження закривається та розпочинається адміністративне провадження, під час якого допускається адміністративне затримання особи.

За такої процедури виникає ризик втечі особи за час проведення експертизи. Вирішити цю проблему можливо шляхом внесення змін до ч. 3 ст. 263 КУпАП, виклавши її в такій редакції:

«Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин, а також дослідження вилученої речовини, яка за своїми зовнішніми властивостями є схожою на наркотичні засоби і психотропні речовини, – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання».

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію», Положення про патрульну службу МВС : чинне законодавство станом на 7 серпня. 2015 р.: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2015. – 92с.

2. Актуальні проблеми правоохоронної діяльності та юридичної науки : матер. Міжн. Наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 19-20 верес. 2013 р.). – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 371-373 с.

Мунтян Максим Миколайович,
Курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша В'ячеслав Вікторович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У даній роботі розглянуто сутність, особливості та значення правових основ, що регулюють застосування заходів примусу працівниками органів національної поліції України (далі поліція). Акцентовано увагу на важливості застосування примусу, коли всі способи та засоби не досягли поставленої мети.

Застосування заходів примусу та діяльність органів національної поліції в цілому регламентується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами [2].

Керуючись положеннями Конституції України впевнено можна стверджувати, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [1].

У процесі життєдіяльності особи можлива поява випадків, що не озброєним оком вказують на порушення положень основного закону нашої держави, потребують захисту та подальшого відновлення інтересів осіб. В цьому випадку дієвим органом протидії незаконним проявам є національна поліція України – центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2].

Працівники поліції в процесі здійснення своєї діяльності дуже часто зіштовхуються з різноманітними правопорушеннями, що в свою чергу потребують термінового їх врегулювання. Але не завжди правопорушники готові

виконувати законні вимоги працівників поліції. Таким чином постає легітимна можливість застосування заходів примусу.

Поліцейський захід являє собою дію або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [2].

Перелік поліцейських заходів примусу чітко регламентований законодавством, тобто поліція під час виконання повноважень, визначених Законом України «Про національну поліцію», уповноважена застосовувати такі заходи примусу: фізичний вплив (сила), застосування спеціальних засобів, застосування вогнепальної зброї [2].

Сама лише їх наявність не дає право працівнику поліції завжди, не залежно від ситуації що склалася їх застосовувати. Для законного використання відповідного заходу примусу необхідно, щоб він відповідав обстановці яка склалася, був законним, пропорційним та доцільним. Всі інші випадки виступатимуть перевищенням службових повноважень та будуть тягти за собою відповідальність, що підтверджують вище згадані нормативно-правові акти.

Також потрібно зауважити що знання принципів застосування поліцейських заходів примусу – це лише половина від успішного їх використання. Ніколи не будуть зайвими знання про порядок застосування заходів, яких вказує, що по-перше поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є не виправданим або неможливим, по-друге визначити вид та інтенсивність застосування заходів примусу з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення, по-третє надати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу [2].

Таким чином, діяльність працівників національної поліції та використання в процесі здійснення комплексу заходів направлені на досягнення мети, а саме охорону прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [3].

Отже, підсумувавши вище згадане, впевнено можна стверджувати, що законне застосування заходів примусу – це вимушена дія працівників поліції, яка застосовується з метою забезпечення прав та законних інтересів всіх

осіб, чії права та законні інтереси порушенні. Таким чином, примус в процесі забезпечення законності відіграє важливе значення для підтримання правопорядку в нашій державі.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. - ВВР України № 39, 1996. – 56 с.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984 — 1984 р., № 51, стаття 1122

Попов Дмитро Олександрович,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша В'ячеслав Вікторович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

**ЗАКОННІСТЬ ВИНЕСЕННЯ ПОСТАНОВИ
ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ
ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
НА МІСЦІ ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

В наш час гостро постало питання, чи є винесення постанови про адміністративне правопорушення уповноваженою особою органів поліції на місці вчинення правопорушення законним, чи ні. Проблема винесення постанови про адміністративне правопорушення уповноваженою особою органів поліції на місці вчинення правопорушення створила багато суперечок в суспільстві, зокрема серед правників. Тому дуже важливо її вирішити.

Складання протоколів про адміністративні правопорушення, протоколів про адміністративні затримання, протоколів про вилучення речей і документів, протоколів про огляд речей та особистий огляд, а також отримання пояснення від осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності потерпілих, свідків здійснюють уповноважені на те посадові особи органів поліції в межах та у спосіб, визначені КУпАП [1].

У справах про адміністративні правопорушення, розгляд яких віднесено

до відання органів поліції, зазначених у статті 222 КУпАП, протоколи відповідно до статті 255 КУпАП складають уповноважені на те посадові особи зазначених органів [1].

Важливо розуміти, що словосполучення «на місці вчинення правопорушення» та «за місцем його вчинення», які містяться у статтях 258, 276 Кодексу, - не є тотожними та мають різне цільове спрямування.

Положення частини першої статті 276 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яке передбачає, що "справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення", в аспекті порушеного у конституційному поданні питання необхідно розуміти так, що використане в ньому словосполучення "за місцем його вчинення" визначає адміністративно-територіальну одиницю, на яку поширюється юрисдикція відповідного органу, уповноваженого законом розглядати справу про адміністративне правопорушення. [3]

Аналіз положень глави 22 Кодексу в системному зв'язку з положеннями його глави 17 вказує на те, що підстав для ототожнення місця вчинення адміністративного правопорушення з місцем розгляду справи про таке правопорушення немає, а словосполучення «на місці вчинення правопорушення» і «за місцем його вчинення», які містяться у статтях 258, 276 Кодексу, мають різне цільове спрямування і різний правовий зміст. Зокрема, словосполучення «за місцем його вчинення», застосоване у положенні частини першої статті 276 Кодексу, за якою «справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення », вказує на місцезнаходження органу, уповноваженого законом розглядати справу про адміністративне правопорушення у межах його територіальної юрисдикції згідно з адміністративно-територіальним устроєм України [3].

Також треба звернути увагу на зміни до статті 258 КУпАП, де надано право працівникам поліції не складати протокол про адміністративне правопорушення, та Інструкцію, у якій урегульовано порядок оформлення адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Вони набрали чинності пізніше ніж вищевказане рішення Конституційного Суду України та цим актам не надавалося тлумачення. Тобто, приписи постанови Конституційного Суду України повинні застосовуватись з урахуванням законодавчих змін, що відбулися у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Проаналізувавши практику можливо дійти висновку, що суди постановляють різні рішення по справам винесення постанови про адміністративне правопорушення на місці вчинення правопорушення. Так Червоноградський міський суд Львівської області задовольнив позов керуючись ст.ст.7, 9, 11, 70, 138, 158-163 КАС України. В свою чергу Херсонський міський суд Херсонської області у задоволенні адміністративного позову відмовив керуючись ст. 1 Конституції України, ст.ст. 213,222, 251, 258, 268, 283 КУпАП, ст. ст. 8, 23, 62 ЗУ "Про Національну поліцію", ст.ст.6-14, 71, 94,159-

163, 167, 171-2 Кодексу адміністративного судочинства України. Отже різні суди по різному тлумачать законодавство.

Висновок. Підсумовуючи вище сказане можливо зробити висновок, що для з'ясування законності винесення постанови про адміністративне правопорушення уповноваженою особою органів поліції на місці вчинення правопорушення потрібно надати тлумачення зміненої статті 258 КУпАП. З Урахуванням цього внести відповідні зміни до наказу МВС від 07.11.2015 № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі».

Використані джерела:

1. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 № 1376.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. - К. : ПАЛИВОДА А.В., 2015. – 292 с.
3. Рішення Конституційного суду України від 26 травня 2015 року № 5-рп\2015
4. Постанова Червоноградського міського суду Львівської області. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66112428>
5. Постанова Херсонського міського суду Херсонської області. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66077634>

Циб Ірина Сергіївна,
Курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша В'ячеслав Вікторович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Останнім часом у суспільстві спостерігається зниження соціальних стандартів життя, підвищення безробіття населення, збільшення серед населення кількості осіб, які перебувають у негативних психоемоційних станах (агресивність, роздратованість, ворожість та ін.), підвищення загальної кількості правопорушень та зростання жорстокої злочинності, що посилює екстрема-

льність професійної діяльності працівників Національної поліції України (далі НПУ). Забезпечення правопорядку в суспільстві за таких умов потребує, з одного боку, підвищення якості професійної освіти працівників правоохоронних органів і цілеспрямованого формування в них відповідних особистісних якостей, а з іншого - професійної надійності.

Тенденція зростання рівня організованої злочинності, корумпованості, групових і масових протиправних проявів порушень громадського порядку, соціальної напруженості, ускладнення оперативно-службових завдань, які вирішуються правоохоронними органами України, зумовлює підвищення вимог до особистісних якостей фахівців правоохоронної сфери [1 с. 237].

Варто зазначити, що розбудова України як демократичної та правової держави на засадах забезпечення і зміцнення законності й правопорядку, дотримання прав і свобод громадян, передбачених Конституцією і чинним законодавством, значною мірою залежить від діяльності поліції як державного озброєного органу виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, природне середовище, власність, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань.

Роль Національної поліції України у суспільному житті держави реалізується, насамперед, через адміністративну діяльність. Від її ефективності суттєво залежить стан правопорядку в цілому, охорона громадського порядку, боротьба зі злочинністю, захист прав і законних інтересів громадян. Реформування державного механізму влади неможливе без посилення правоохоронної діяльності взагалі і, зокрема, органів поліції [1 с.238].

Надзвичайної актуальності набувають проблеми, пов'язані із захистом життя і здоров'я правоохоронців, які постійно піддаються впливу низки небезпечних факторів від злочинних посягань. Втрати особового складу НПУ (загибель, поранення, травмування, втрата свідомості, професійні захворювання) можуть виникати не лише як наслідок дій злочинців, а й в разі необачності, неузгодженості та невдало спланованих дій працівників, що саме базується на психофізіологічній підготовці учасників охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, попередження й припинення злочинів та інших правопорушень. Ці та інші небезпечні фактори також можуть бути викликані недотриманням заходів особистої безпеки, незнанням специфіки виниклої ситуації та протидії їй за рахунок слабкої професійної та психологічної підготовки, моральної готовності працівників поліції [2].

Поняття ж професійної психологічної підготовки поліцейських трактується досить неоднозначно: як практична підготовка працівників до професійно грамотного вирішення оперативно-службових завдань, успішного подолання психологічних труднощів службової діяльності та точного врахування її психологічних аспектів, підвищення інтенсифікації та забезпечення ефективності кращих результатів праці; як надання співробітникам базисних психологічних знань, вмінь та навичок правильно використовувати сучасний досвід професійної психології у різноманітних життєвих ситуаціях; а також

комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на розвиток та формування психологічних якостей та станів працівників [3]. На нашу думку, професійну психологічну підготовку можна визначити як організований та систематичний процес, спрямований на підвищення мотивації до виконання службових завдань, які покладені на працівників Національної поліції, а також на формування та розвиток системи спеціальних знань, умінь, навичок і професійно значущих психологічних якостей, які забезпечують ефективне здійснення професійної діяльності, яка постає перед працівниками поліції щодня.

Службова діяльність висуває високі вимоги до психологічної підготовки особового складу органів і підрозділів НПУ, оскільки їм доводиться діяти в психологічно напружених та складних умовах. Усе це визначає важливість та необхідність цілеспрямованого формування психологічної підготовки і витримки особового складу [3].

Формування, підвищення та підтримання високої психологічної підготовленості може бути успішним лише за умови чіткого розуміння того, чому слід навчати, які саме професійно значущі якості працівників поліції необхідно формувати, удосконалювати та підтримувати [3].

Виходячи із всього вищесказаного, варто зазначити, що майже весь час працівники перебувають в екстремальних умовах, а екстремальні умови несення служби впливають, насамперед, на психофізіологічний стан працівника поліції. Оцінюючи вплив оперативної обстановки на працівників НПУ, можна вважати, що екстремальні умови вимагають від особового складу значного додаткового фізичного та морально-психологічного напруження. Під час навчання поліцейських, в процесі проведення тренувань та тактичних навчань з працівниками необхідно створювати необхідні умови для автоматичного опрацювання набутої та теоретичному рівні бази знань на практиці. В процесі ускладнення навчальної обстановки дії працівників поліції, після багаточисельних тренінгів, повинні виконуватись швидко і злагоджено, що буде зменшувати шкідливий вплив умов праці на співробітників і це, на нашу думку є оптимальним вирішенням даної проблеми, що сприятиме у подальшому ефективності щодо протидії будь-яким злочинним проявам.

Використані джерела:

1. Запорожец В.К. Професійно-психологічна підготовка дільничних інспекторів міліції // Вісник Ун-ту внутр. справ., 2013 -Вип.8. -С.235-240.
2. Делікін С.В. Професійно-психологічна підготовка працівників органів внутрішніх справ // Інформ. Бюлетень РНМЦ Укр. академії внутр. справ. -2005. -№ 3. - 80с.
3. Постменний В.В. Місце та значення психологічної підготовки в системі професійного навчання працівників ОВС // Вісник Ун-ту внутр. справ., 2014 -Вип.10. -С.34-38.

Шелудько Владислав Валерійович,
Курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Гаркуша В'ячеслав Вікторович ,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ

Нововведенням і водночас новою проблемою є визначення на державному рівні необхідності встановлення взаємодії поліції і населення на засадах партнерства як важливого принципу діяльності поліції. Тому необхідно вирішити усі питання, що з цим пов'язані.

Поліцейським доводиться розв'язувати непрості, а часом і небезпечні ситуації, без права на помилку. Внаслідок чого актуальності набуває зміцнення ефективного партнерства та взаємодії поліції з громадянами.

Прийнявши принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства за ідеологічну засаду свого призначення, органи Національної поліції законодавчо зобов'язані здійснювати свою діяльність в тісній співпраці з населенням, територіальними громадами і громадськими об'єднаннями, спрямовуючи свої дії на задоволення суспільних потреб[2].

Необхідність дотримання поліцією принципу взаємодії та співпраці викладена також і у відомчих нормативних актах МВС та Національної поліції України. Так, Положення про патрульну службу МВС, затверджене Наказом МВС України від 2 липня 2015 року № 796 закріплює, що працівники патрульної поліції повинні діяти у співпраці та взаємодії з населенням і громадськими організаціями з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також установа довірчих відносин між поліцією і населенням. Текст цього документа також містить положення про те, що діяльність патрульної поліції здійснюється на засадах партнерства з фізичними та юридичними особами та організаціями з метою вирішення проблем і підвищення довіри до поліції [2, 4].

Взаємодія поліції з громадськими організаціями передбачається лише на добровільних і рівноправних засадах на відповідній території, у визначений час для досягнення мети, у якій зацікавлені як органи Національної поліції,

так і громадськість. Відносини, що виникають у сфері боротьби з організованою злочинністю між державними органами, фізичними та юридичними особами, будуються на принципах законності, справедливості й максимального забезпечення прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб [3].

Треба відзначити, що за сучасних умов треба перейти від декларацій щодо налагодження партнерських стосунків із населенням до реальних кроків у цьому напрямі, утілювати в повсякденній діяльності принцип «Людина – понад усе»; постійно підвищувати свій професійний і культурний рівень, поширювати світогляд, формувати повагу до поліцейського та загальну повагу до поліції через спілкування з громадянами, чесність, професійні навички, охайний зовнішній вигляд тощо; зміцнювати взаємодію з органами місцевого самоврядування; своїми діями активно здобувати підтримку широких верств населення; широко інформувати громадськість і засоби масової інформації про роботу поліції, сприяти журналістам у виконанні їх місії об'єктивного висвітлення подій, активно залучати громадян і громадські об'єднання до профілактики правопорушень [2].

Отже, потрібно поглиблювати партнерські взаємодії поліції і населення через розбудову правової держави. Серед напрямків покращення цієї діяльності слід виділити детальне планування та закріплення форм взаємодії поліції з населенням. Також потрібно збільшити безпосередні зустрічі поліції з громадськістю. В першу чергу під час зустрічей з керівниками органів Національної поліції.

Не треба забувати і про підтримання іміджу поліції. Направлення розвитку правоохоронної системи не може бути забезпечене без врахування думки населення, що в свою чергу вимагає покращення системи вивчення та моніторингу громадської думки.

Використані джерела:

1. Закон України «Про Національну поліцію». - К. : ПАЛИВОДА А.В., 2015. - 92 с.
2. Казанчук Ірина Дмитрівна // Розвиток та зміцнення взаємодії Національної поліції України та населення на засадах партнерства – основа ефективної реалізації природоохоронної функції держави Режим доступу: http://vjhr.sk/archive/2016_4/part_2/19.pdf.
3. Рамазанова У.В. Головні напрями взаємодії громадських організацій Національною поліцією / Вісник, Випуск 1. / Національна академія внутрішніх справ - 2016 р. - с.61 – 64.
4. Положення про патрульну службу МВС, затверджене Наказом МВС України від 2 липня 2015 року № 796.

Завгородня Юлія Степанівна,
старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ПРАВ ДИТИНИ ЯК НАГАЛЬНА ПОТРЕБА СУЧАСНОСТІ

Реформи, що відбуваються в Україні протягом останніх двох років поставили на порядок денний і питання забезпечення прав дитини. Проголошення і практична реалізація принципів рівності і недискримінації, толерантності, транспарентності вимагають від усіх органів державної влади вжиття відповідних заходів для реалізації цього завдання. «Значна частина нових викликів у забезпеченні прав дітей, породжена глибокою соціально-економічною кризою та російською військовою агресією. Водночас, ні Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», ні Програма діяльності Кабінету Міністрів України не містять завдань з питань дотримання та захисту прав дитини в Україні. Ми вимушені констатувати, що в нашій країні посилюються негативні тенденції в сфері забезпечення та захисту прав дітей, оскільки питання захисту прав дітей відходять на другий план у діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування» [1] – зазначив голова парламентського Комітету з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму Артур Палатний.

Актуалізація окресленого питання для України зумовлена низкою факторів, серед яких слід виокремити наступні:

1) за даними Уповноваженого Президента України з прав дитини Кулеби Миколи Миколайовича « За роки незалежності країни дитяче населення зменшилось майже в 2 рази і сьогодні становить 7,6 млн. Україна займає 186 місце у світі за показником народжуваності і 13 місце у світі – за показником вимирання нації. Майже 106 тис. дітей, або 1,5% усього дитячого населення країни, живуть і виховуються в інтернатах, але тільки 8% з них є сиротами – решта 92% мають батьків. Кожні три дні 250 дітей потрапляють до інтернатних закладів переважно через бідність і неспроможність надати необхідні послуги для дитини. Щонайменше 600 тис. дітей проживають у неблагополучних родинях, і вони, по суті, «стоять у черзі» на потрапляння до інтернатних закладів» [2]. Наведена інформація дозволяє з невеликою долею похибки прогнозувати майбутні проблеми у пенсійній сфері (фактор старіння населення), а також (що є важливим у аспекті цього дослідження) низький рівень соціального захисту таких дітей, що є одним з криміногенних чинників, а відтак впливає на стан правопорядку у державі, витрачання додаткових сил і

засобів на забезпечення публічного порядку та безпеки.

Зауважимо, що відповідно до п. 2 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; а ч.1 і ч. 5 ст. 7 цього Закону передбачають, що під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками [3].

2) правам дитини не приділялась належна увага до цього часу; за них фактично «забували». Дитина не розглядалась як особистість, як людина з власними інтересами і цінностями. І до сьогодні, наприклад, здобувачі вищої освіти сприймаються як діти (що заважає усвідомлювати їм свою відповідальність, яка перекладається на батьків, кураторів тощо. Така поведінка є одним з факторів формування комплексу неповноцінності, «випаданням» людини з громадської діяльності та ін. За такого підходу дитина фактично позбавляється прав, адже вона ніби то не розуміє, не усвідомлює, не може самостійно обрати... За неї вирішують повнолітні особи. Тому для багатьох українців дещо незрозумілими є рішення Європейського суду з прав людини у справі «А. проти Сполученого Королівства» [4]. Заявник А. – 10-річний хлопець – протягом тривалого часу зазнавав з боку вітчима фізичного насилля, зокрема побоїв. І хоча національне законодавство Сполученого Королівства передбачало кримінальну відповідальність за тілесні ушкодження, однак на батьків поширювався закон, який дозволяв їм застосовувати помірне тілесне покарання, що було виправданим за відповідних обставин. А. скаржився до Європейського суду з прав людини щодо порушення ст. 3 (заборона катувань), ст. 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя), ст. 13 (право на ефективний засіб правового захисту), ст. 14 (заборона дискримінації) Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод;

3) за результатами парламентських слухань «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист», що відбулися 12 жовтня 2016 року прийнято низку рекомендацій, серед яких слід виділити наступні (що відповідають нашому предмету дослідження): доручити Національній поліції України:

затвердити стандарти дій працівників поліції щодо захисту прав та інтересів дитини;

забезпечити проведення профілактичних заходів з метою запобігання правопорушенням, вчиненим дітьми та стосовно дітей, виявлення причин і умов, що призводять до їх вчинення, вжиття заходів, передбачених законодавством, для їх усунення;

забезпечити ефективність правоохоронних дій з метою припинення правопорушень, пов'язаних з насильством у сім'ї, зокрема безпосередньо стосовно дітей, та сексуальним насильством стосовно дітей;

підвищити ефективність вжиття першочергових заходів щодо розшуку зниклих дітей;

забезпечити проведення психологічної експертизи у кримінальному провадженні стосовно дітей, які потерпіли від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості, для встановлення стану психічного здоров'я дитини;

забезпечити проведення навчання працівників поліції з питань запобігання катуванню та іншим формам жорстокого поводження з дітьми [5].

Таким чином, важливим напрямом удосконалення діяльності Національної поліції є забезпечення прав дитини.

Використані джерела:

1. Парламентські слухання на тему: «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист». // Офіційний сайт Верховної Ради України. Режим доступу: http://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/Parlamentski_slukhannya/135857.html.

2. Кількість дітей в Україні зменшилась майже вдвічі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2165052-kilkist-ditej-v-ukraini-zmensilas-majze-vdvici.html>.

3. Про Національну поліцію. Закон України від 2 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст.379.

4. Case of A. v UK, Application no 35373/97, Council of Europe: European Court of Human Rights, 17 December 2002, available at: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60822>.

5. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист». Затверджені постановою Верховної Ради України від 22 лютого 2017 року № 1906-VIII // Голос України. – 2017. – № 45. – 11 березня.

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВОПОРЯДКУ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції

*(17 листопада 2017 року,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

**Українською, англійською, російською
та азербайджанською мовами**

Редактор, оригінал-макет – *А.В. Самотуга*
Дизайн *В.А. Ситник*

Підп. до друку 14.11.2017 р. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Умов.-друк. арк. 18,00. Обл.-вид. арк. 18,75. Тираж – 100 прим.

Редакційно-видавниче відділення відділу організації наукової роботи ДДУВС
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, тел. (056) 370-96-59
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДП № 164-р від 07.08.2013 р.

ПП «Ліра ЛТД»
49038, м. Дніпро, вул. Наукова, 5, тел. (056) 731-96-57
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 188 від 19.09.2000 р.